

Ignorantia
vni⁹ an sci-
enti profic.

quod vnius ignorantia scienti non prodest: & sic totum habe-
bit ignorans: vt infra titu. j. l. j. & argu. supra de contrahend.
emp. l. si fundus. sed Irn. & M. & alij legebant plane: & sic
sciens habet partem propter ignorantiam: sed tunc est contra
j. titu. j. l. fin. Sed soluunt quod hic partes, vt quilibet dimidiam:
ibi quilibet in solidum.

Item secundum hoc si-
militer contra. j. e. l. nō
solū. §. j. Sol. vt ibi. Item
& ob. supra de iur. & fa.
igno. l. iniquissimū. sed
soluūt q̄ ignorantia v-
nius alteri profic, pro-
pter delictum eius qui
se vendit. ar. §. de mino.
si ex causa. §. Papinian⁹.
& secundum hoc no. q̄
innocens nocentem ex-
cusat. sic. j. de pœnis. l.
prægnantis. & de lega.
ij. l. cum ei qui. & de vē-
tre in possel. mitten. l. j.
§. toties. & j. de fur. l. is
qui rē. §. pe. Arg. cōtra.
§. ad Macedo. sed Iulia-
nus. §. sed si alteruter.

^a Sunt & alia. non so-
lūm quando venditus
est ad pretium partici-
pandum, interuenien-
tibus qui debent inter-
uenire.

^b Dubitatur. ratio se-
quentis, non præmissi.
Io. ideo enim differūt,
quia dubitatur: nā ideo
fuit datum, quia dubi-
tatur, secundum M.

^c Iudicium. quod per
actionē in rē & præiu-
diciales agitur, & do-
mino agenti directā, &
prouocātī ad libertatē
utilis datur: cū nemo sit
sui dominus: vt. §. ad le.
Aquil. l. liber homo.

^d Pronuntiatum fuerit.
in incidenti ergo pro-
nuntiat: quia aliter in
iudicio procedi nō po-
test: vt not. C. de ordin.
iudi. l. j.

^e In libertate. i. in pos-
sessione libertatis: vt. j.
cod. l. quod autem. & l.
igitur. §. potest.

^f Dolo malo. quod pro
eo est ac si non esset: vt
C. de prob. l. vis eius. &
C. cod. l. non ideo. in
fin. & l. ea quæ. & fa. §.
de proba. l. circa. Acc.

ADDITIONE. Ista gloss.
iuncto tex. solet allega-

ri secundum Bar. hic ad hoc q̄ possessio vitiosa nō releuat quem
à probatione: vt C. de proba. l. siue possidetis.

^g Liberum. alio possessore constituto.

Cognitio.] CASVS. Vusufructuarius potest petere in seruit. ser-
uum in quo dicit se habere vsumfru. siue cum proprietario
simul agat, si ipse tantum. [SI PLURES.] Plures petūt eundem
seruum, dicentes eum esse communem eorum. dicitur quod co-
ram eodem iudice litigare debent: & hoc censuit senatus. si
autem quilibet dicat seruum esse suum, & in solidum: hoc casu
etiam coram diuersis poterunt litigare. Sed si vnus petat vsum-
fru. serui, alter proprietatem: vel si vnus petat dominium in ser-
uo, alter dicat eum obligatum: idem debet esse iudex. Fran. Acc.

^h Vusufructuario datur. vt aduersus ipsum seruum de libertate liti-
get, siue solus, siue cum proprietario: vt hic, & j. l. proxi.

ⁱ Ad eundem. vt & j. l. proxi.

^k Dicat. seruo contendente se liberum contra vtrunque.

ff. Nouum.

^l Ne varie. hoc planè est verum, si primò pro libertate pronun-
tiatur: quia præiudicat petitioni alterius: vt. §. de dolo. l. si dolo.
& j. eo. l. diui. si autè cōtra seruū pro vno pronūtiatur: quid pro-
hibet etiam alterum dominum agere, cū nō facias ius sentētia
proprietatis, sicut sentētia libertatis? sed adhuc potest dici idem:

si dominus quoque velit, hoc
est qui se dominum dicit, mo-
uere status controuersiam.

Si plures sibi dominium ser-
ui vindicant, dicentes esse com-
munem: ad eundem¹ iudicem
mittendi erunt. & ita senatus
censuit. Cæterum si vnusquis-
que suum esse in solidum, non in
partem dicat: cessat senatuscon-
sultum. Neque enim timor est
ne variè¹ iudicetur: cū vnus-
quisque solidum dominium sibi
vindictet. Sed & si alter vsum-
fructum totum, alter proprietatem
serui vindictet: item si alter
dominium, alter pigneratum sibi
dicat: idem iudex erit: & parui
refert, ab eodem^m an ab alio ei
pignori datus sit.ⁿ

IX. GAIVS ad Edictum prae-
toris urbani, titulo de li-
berali causa.

SI pariter aduersus eum qui
de libertate litigat, consistat^o
fructuarius & proprietarius: fieri
potest, vt alteruter absit. quo ca-
su an præsentī soli permissurus
sit prætor aduersus eum agere,
dubitari potest: quia non debet
alterius^p collusionē aut inertia
alteri^q ius corrumpi. Sed rectius
dicitur, etiam alterutri eorum
permittendum agere, vt alte-
rius ius incorruptum maneat.
Quod si adhuc nondum finito
iudicio superuenerit, r¹ ad eun-
dem iudicem^f mittetur, nisi si
iustam causam^t adferat quare ad
eum mitti nō debeat, fortè si eum
iudicem inimicum sibi esse ad-
firmet. Idem dicemus & si duo
plurēve domini esse dicantur,^u
& quidam præsto sint, quidam
absint. vnde in vtroque^x casu
dispiciamus, an si is qui prior
egerit victus sit, profic ei^y quod

^p Alterius. f. absentis.

^q Alteri. f. præsentī.

^r Superuenerit. qui absens erat.

^f Ad eundem iudicem. vt & §. eo. l. cognitio. in fi. & arg. §. de qui-
bus rebus ad eundē iu. ea. l. j. & C. arbi. tu. l. omnes. & simul & se-
parati ergo possunt agere. sic. j. de vi & vi arma. l. si de fundo. &
j. de fur. l. inter omnes. §. si seruus. & l. furtiuam. & l. fullo. §. fru-
gibus. & §. e. l. cognitio. in prin.

^t Nisi si iustam causam. sic & §. de arbi. l. non distinguemus. §. cū
quidam. & l. licet. Et no. hic duo ar. Primo ordinariū. f. præsidē
recusari. Item quod causa recusationis debeat exprimi. sed in v-
troque dic contra: vt no. C. de iudic. apertissimi.

^u Dicantur. pro parte, non in solidum: vt. §. l. proxi. §. j.

^x In vtroque casu. f. quando fructuarius cum proprietario: & quā-
do duo de proprietate.

^y Profic ei. f. dicto.

quia cū in solidū pro-
nūtiatus est alteri⁹ ser-
uus, iā non potest se di-
cere liberū: secus si par-
tē tantū alter obtinuis-
set: quia adhuc posset di-
cere se liberū: vt. §. pxi.
rñ. ar. j. e. l. duob⁹. in fi.

^m Ab eodem. qui nunc
dominium vindicat.

ⁿ Datus sit. ei qui pi-
gnori sibi datum dicit.

SI pariter.] CASVS.

Si Titius dicat se ha-
bere proprietatē in ser-
uo, & Sēpronius vsum-
fru. ille dicat se liberū:
postea vn⁹ eorū abest:
nūquid præsens pote-
rit agere? & dicitur q̄
sic. & si ille absens re-
uertatur, & velit agere
cōtra seruū, auditur: tñ
corā eodē iudice, corā
quo agit præsens: nisi
dicat eū sibi suspectū.
Idē est si duo petant cō-
muniter seruum in ser-
uit. ille autem neget se
fore seruum. Postea di-
cit: Pone q̄ vnus eorū
egit & succubuit: alter
egit & obtinuit: nun-
quid vnus proderit al-
teri: sicut aliās factū pa-
troni reuocantis seruos
manumissos à liberto ī
fraudem patroni, pro-
dest heredibus liberti?

& si dicas prodesse, nō-
ne ille qui succubuit, si
agat ampli⁹, repellatur
excep. rei iudi? Itē si di-
cas nō prodesse: an ille
qui obtinuit, habebit
totū seruū: an verò tan-
tū partē: & licet nō ple-
nè respōdeat: tu tamen
dicas, q̄ ex quo seruus
obtinuit cōtra vnum, li-
ber esse debet: & aliis cū
quib⁹ succūbit seruus,
dat æstimationem sui
pro illa parte. Fran.

^o Consistant. lite non-
dum cōtestata. aliās nō
posset recusari, quod. j.
dicit: vt C. de iu. om. iu.
l. nemo. Accur.

^t Fortè sic
declinatur,
alter, alteri,
altero vt a-
pud vet. vel
emendan-
dum est, al-
teri⁹ ius, sed
& in datiuo
casu rectè
potest reti-
neri.

Præses an &
quādo pos-
sit recusari:
& causa recu-
sationis an
debeat in-
ferri.

a *Vel contra.* f. si succubuit post alterius victoriam: & quod subicit infra vt cum omnino, & c. totum comprehendit.

b *Liberti.* in fraudem patroni libertus manumisit, reuocat patronus. prodest heredibus in ea parte quæ ultra tertiam patroni est.

c *Idem petat.* ab eodem seruo qui vicit. Vel dic, etiam ab alio petente qui obtinuit. Accursius.

d *Replicatio.* doli. Sed hæc oppositio non placet: maximè eo casu cū primo agēs succubuit: quo casu nocet secundo agenti: cū fiat ius ex sententia: vt dixi supra. l. proximi. §. j.

e *Id in quo.* pro parte ergo quilibet agebat: non in solidum: vt dixi cū ponis in duobus petentibus in seruitutem iure dominij.

f *Eius qui vicerit.* etiam in eo quo altero petente est absolutus seruus, & nō soluit ad plenum: quare dic quod ex toto liber erit. etiam si vnum tantum vicit seruum: sed æstimatione partis dabitur alteri victori: vt ar. infra eod. l. duobus. & infra de except. rei iud. l. iudicata.

Q *Vod autem diximus.*

Hæc lex continuatur ad finem. l. liberis supra eo. nam quod ibi dicit, si seruus est in poss. libertatis, quod ei nō incumbit onus probandi: est verum si sine dolo malo est in possessione libertatis: non cogitur autem probare se liberum. nam sufficit quod credat se liberum: & quod pro libero se gerat: licet seruus sit. & hoc dicit Iul. Varus autem corrigit Iulianū in parte. nā non eo ipso quod credat se liberum, est semper in poss. libertatis, vt sic non incumbat ei onus probandi. quid enim si in fuga est tanquam fugitiuus: licet enim sciat se liberū: non est tamē per hoc in poss. libertatis. sed statim cū desit tanquam fugitiuus se celare, erit in poss. libertatis. Postea dicit: sciendum est posse liberum hominem stare dolo malo in poss. libertatis, & contra seruum stare in poss. libertatis sine dolo malo: & de primo dat exemplum in infante, hoc modo: Infans liber surreptus est: & stabat tanquam seruus. deinde credens se seruum recessit: & clam stabat tanquam liber. hic enim dolo malo stat in poss. libertatis. postea dat exemplum de secundo: ecce enim seruus testamento accepit libertatem, quod testamētum nullius est momenti. hic stat tanquam liber sine dolo, cū seruus sit. ponuntur & alia exempla in litera, quæ per te videas: & inspicitur tempus quo in ius vocatur, vt tūc bona fide sit in poss. libertatis: vt sic onus probandi incumbat aduersario. & hoc dicit hæc. l. seq. cum princ. seq. Fran. Accursius.

XI. GAIUS ad Edictum prætoris urbani, titulo de liberali causa.

Licet fugere tempore pro libero se gesserit. dicemus enim eum in eadem causa esse.

XII. VLPPIANVS libro quinquagesimo quinto ad Edictum.

posterior vicerit, vel contra: id est, vt cū omnino alteruter vicerit, prodest etiam alteri: sicut prodest heredi liberti, quod in fraudem patroni serui manumissi sint. Si cui placeat prodesse: consequens est, vt cū idem petat, exceptioni rei iudicæ obiciatur replicatio. Si cui verò placeat non prodesse: is habebit sequentem dubitationem, vtrum id in quo quis victus est, nullius erit: an eius esse debeat, cum quo actum sit: an potius eius qui vicerit: scilicet vt utilis actio detur ei qui vicerit. Minimè autem prætor pati debet, vt pro parte quis seruus sit.

Quod autem diximus. supra eo. l. liberis. §. fina. & facit. j. eo. l. igitur. §. potest. Accursius.

h *Varus autem.* corrigens Iulianum in parte, qui nimis largè dixerat. Accursius.

i *Tunc incipere.* imò diuturnitas etiam temporis debet transire: vt infra de acquiren. posses. l. iij. §. si seruus. Solum ibi mala fide gerebat se pro libero: hic bona. vel hic est in possessione libertatis

quantum ad commodū liberalis causæ: quantum verò ad cætera nō, vt ibi. vel subaudi hic maximè si diu.

k *In fuga.* No. vt & C. de præscript. lon. tempo. quæ pro lib. l. j. & C. vbi causa sta. l. j. & infra de vsucap. l. si is. §. si seruus. & C. de proba. l. vis eius. & infra. l. igitur. contra. Item ex hac l. videtur quod aliquis mutat sibi causam possessionis: sed respon. nō mutat aliquo de modis prohibitis vel permittis: sed tantum fidem bonam in malam: vel ecōtra: & de hoc dic vt. C. de acquiren. poss. l. cum nemo. vel hic in possessione sui ipsius, secus in aliarum rerum.

Igitur. Planus est in princip. [SI OPERÆ.] Pone casum duobus modis, vt in gloss. domini mei Accur. [SI QVOD DAMNUM.] Si possidebam liberum hominem tanquam seruum, & ipse commisit delictum Titio: Titius agit contra me tanquam contra dominum serui Aquilia: & ego emēdauit damnum: postea hic seruus prouocauit in libertatem. dicitur quod agam act. in factum cōtra eum vt restituar mihi hoc quod solui pro delicto quod ipse fecerat: & omne aliud damnum si quod mihi dederat, emēdabit per hanc act. & hoc dicit hic. §. cum. l. seq. Fran. Accursius.

l *Sine dolo.* vt infra. §. potest.

m *Infans.* supra proximi. respon.

n *Potest.* facit. C. de præscript. long. tempo. quæ pro lib. l. ij. Sed argu. contra infra si libertus ingenuus esse dicitur. l. finali sed ibi ex-

Igitur sciendum est & liberum posse dolo malo in libertate esse, & seruum posse sine dolo malo in libertate esse. Infans subreptus bona fide in seruitute fuit, cum liber esset: deinde cum de statu ignarus esset, recessit, & clam in libertate morari cepit. Hic non sine dolo malo in libertate moratur. Potest & seruus sine dolo malo in libertate morari: vt puta testamento accepit libertatem, quod nullius momenti esse ignorat: vel vindicta ei imposita est ab eo quem dominum esse putauit, cum non esset: vel educatus est quasi liber, cum seruus esset. Et generaliter dicendum est, quotiens quis iustis rationibus ductus vel non iustis, sine calliditate tamen putauit se liberum, & in libertate moratus est: dicendum est hunc in ea causa esse, vt sine dolo malo in libertate fuerit, atque ideo possessoris commodo fruatur. Probatio autem ad id tempus refertur, cum sine dolo malo in libertate fuerit, quo primū in ius aditum est. Si operæ alicui debeantur: is quoque liberali iudicio experiri potest. Si quod damnum mihi dederit qui ad libertatem proclamat, illo tempore quo bona fide mihi seruiebat, veluti si ego bona fide dominus noxali iudicio conuentus & condemnatus, litis æstimationem pro eo obtuli: in id mihi condemnabitur.

XIII. GAIUS ad Edictum prætoris urbani, titulo de liberali causa.

Illud certum est, damnum hoc solum in hac in factum actione deduci, quod dolo, non etiam quod culpa factum sit: idēque licet absolutus hoc iudicio fuerit, adhuc tamē postea

pone. Accursius.

o *Si operæ.* dic operas mihi in seruo legatas, qui nunc se liberum dicit. arg. s. eo. l. cognitio. in princ. Vel dic quod de libertate dicit à quo mihi patrono debentur operæ: vt. j. si liber. ingenuus esse dicitur. l. si. in prin. & dicitur hoc libertinitatis iudicium, liberale.

p *Dominus.* vt credebam.

q *Condemnabitur.* actione in factum: vt infra. l. proximi. & not. quod extra id quod agitur, nascitur obligatio: vt hic, & supra comm. l. si is. §. si libero. & C. de neg. gest. l. at qui. §. si libertate. & continua sequentem legem.

r *Illud.* Damnum hoc. eo tempore datum qui bona fide possidebam: vt supra. l. proximi.

s *Hoc iudicio.* id est hac actione in factum: quia fuit actum ex causa doli tantum, non culpæ etiam latæ.

Obligatio nascitur quæ doque extra id quod agitur.

Ea lege

a *Ea lege*, aliter quàm de dolo solo: quia etiã leuissima culpa venit: vt supra ad leg. Aquil. l. in lege. sed hoc casu sola lata: vt infra de acqui. re. do. l. homo liber. §. j. pro qua hoc secundo agitur iudicio. & sic in actione in factum veniret dolo & culpa, si actor vellet: sed hinc solum dolum venire voluit. Alij dicunt quòd per in factum tantum dolum: per Aquiliam etiam culpa.

b *Commodatas*. vt has res ab eo detentas per hanc actionem consequamur: vel vt damnũ nobis in eis datum resarciatur. Accur.

c *Non sunt*. nisi in casibus: vt supra depositi. l. j. §. sãpe. Accur.

R *Edictissime*.] **C A S V S**. Si aliquis sciens se liberum, passus est dolo malo se vendi vt seruum: & aliquid de his defecit quę erant necessaria ad hoc vt seruus fieret: & prouocet se in libertatem: dicitur quòd habeo ego emptor act. in factum contra eum quanti interest mea. Postea dicit qualiter dolo malo videatur facere. h. d. c. l. seq. & prin. seq. Cetera sunt plana: & ideò amplius nõ ponam casum vsque ad. l. si vsum fructum. Fran. Accursius.

d *Actionem*. in factum: vt. j. e. non solũ. in pri. & s. de fideicommiss. liber. l. quidam. §. fi.

e *In ea causa*. quia illa quę sunt necessaria, interuenerunt: aliàs quomodo contra suum seruum ageret? & facit. C. qui. ad liber. procla. nõ licet. l. j. & infra eo. l. cũ pacto.

f *Decipit*. asseuerando se seruum. & sic nõ. q. decepit qui nõ instruit. sic supra de act. emp. l. j. §. j. & de periculo & cõmo. rei vendi. l. si vina. ij. & de offi. præf. vi. gi. l. j. §. sciendum. & j. de fur. l. si seruus communis. §. quòd si sciens. & infra. l. imò. & de

admini. tuto. l. ita autem. §. fin.

g *Id est*. aliàs, idem est: & aliàs, quod est. Accursius.

h *Mò. Et sic venit*. i. venditus est.

i *Circumuenit*. & est arg. supra de act. emp. l. j. §. j. & de contrahẽ. emp. l. liberi. & l. sed Celsus. in princ.

k *Non adquisiuit*. quia scientia contrahentis inspicitur: vt infra de liti. l. si seruus. in princ.

l *Mandate*. suo nomine emi, & incertum: secus si certum: vt infra l. in seruo. §. contra autem.

m *Procuratoris*. cui de incerto fuit mandatum: ipse tamen domino tenetur actione mandati: vt supra de ædi. edic. l. cũ mancipium. §. circa. secundum Azo. licet hinc quidam pro contraria ponant: vt dices infra eo. l. non solum. §. pe. in fi. & sic non obstat cõ-

cum eo poterit lege Aquilia agi: cũ ea lege **a** etiam culpa teneatur. Item certum est, tam res nostras quàm res alienas, quę tamen periculo nostro sunt, in hanc actionem deduci, veluti cõmodatas **b** & locatas. Certè depositæ apud nos res, quia nostro periculo non sunt, **c** ad hanc actionem non pertinent.

XIIII. VLP IANVS libro quinquagesimo quinto ad Edictum.

R *Edictissime* prætor calliditiorum qui cum se liberos scirent, dolo malo passi sunt se pro seruis venundari, occurrit. dedit enim in eos actionem: **d** quę actio totiens locum habet, quotiens non est in ea causa **e** is qui se venire passus est, vt ei ad libertatem proclamatio denegatur. Dolo autem non eum fecisse accipimus, qui non vltro instruxit emptorem, sed qui decipit: **f**

XV. PAVLVVS libro quinquagesimo primo ad Edictum.

I *D* est **g** siue virilis sexus, siue sceminini sit: dummodo eius ætatis sit, vt dolum capiat.

XVI. VLP IANVS libro quinquagesimo quinto ad Edictum.

I *Mò* cum qui finxit se seruum, & sic venit, **h** decipiendi emptoris causa. Si tamen vi metuque compulsus fuit hic qui distractus est: dicemus eum dolo carere. Tunc habet emptor hanc actionem, cum liberum cum esse nesciret. Nam si sciuit liberum, & sic emit, ipse se circumuenit. **i** quare si filius familiæ emit, si quidem ipse sciuit, pater autem ignorauit, non adquisiuit **k** patri actionem: hoc, si peculiari nomine egerit. Ceterum si patre mandante, **l** hinc quæritur, an filij scientia noceat. Et puto adhuc nocere, quemadmodum procuratoris **m** nocet.

tra supra de iur. & fact. ignor. l. iniquissimum. Vel dic quòd nõ est prorsus alius procurator à domino, vel filius vel seruus à patre vel domino.

n *Si peculiari*. non solum si nomine dominico emit incertum: secus si certum cum mādato: vt infra eo. l. proximi. sed cum peculiari, tunc non refert certum vel incertum: vt supra de ædil. edic. l. cum mādato. in prin. Accur.

Planè si filius ignorauit, pater sciuit: adhuc dico repellendum patrem, etiam si peculiari **n** nomine filius emit, si modò pater præfens fuit, potuitque **o** filium emere prohibere.

XVII. PAVLVVS libro quinquagesimo primo ad Edictum.

I *N* seruo, & in eo qui mandato nostro emit, **p** tale est, **q** vt si certum hominem mandaucero emi, sciens liberum esse: licet is cui mandatum est ignoret, idem sit: **r** & non competet **f** ei actio. Contra autem si ego ignorauit, procurator sciuit: nõ est mihi deneganda. **c**

XVIII. VLP IANVS libro quinquagesimo quinto ad Edictum.

I *N* tantum ergo tenetur, **u** quantum dedit, **x** vel in quantum obligatus est, scilicet in duplum. Sed vtrum pretium tantum, an etiam id quod pretio accessit, duplicetur, videamus. Et putem omnino quod propter emptiorem vel dedit,

LIX. PAVLVVS libro quinquagesimo primo ad Edictum.

V *El* permutauit, vel compensauit eo nomine (nam & is dedisse intellegendus est.) **y**

XX. VLP IANVS libro quinquagesimo quinto ad Edictum.

V *El* obligatus **z** est: duplari **a** debere. Proinde si quid cuiusdam ob hanc actionem **b** licito **c** iure dedit, dicendum est in hoc edictum cadere, duplarive. Obligatum, vel ipsi venditori accipere debemus, vel alij obligatum. Nam quod dedit siue ipsi venditori, siue alij ex iussu eius: siue ipse, siue alius dederit, æquè continebitur. Obligatum accipere debemus, si exceptione se tueri non potest. **d** ceterum si potest, dicendum non esse obligatum. Interdum euenit, vt is qui comparauit, habeat in quadruplum actionem. **e** Nam in

de leg. j. l. non quocunque. §. fundus. & supra de here. v. di. l. quòd si nulla. & infra de verb. sign. l. dedisse.

z *El obligatus*. Iunge illi. l. in tantum. in fi.

a *Duplari*. aliàs, duplicari: & aliàs, in duplum.

b *Ob hanc actionem*. id est. ob hunc actum.

c *Licito*. fortè mediatori.

d *Non potest*. veluti si creditor venditoris sit delegatus: vt. j. de nouatio. l. si quis delegauit. nam aduersus venditorem potest se tueri except. cum enim contra eum habeat actionem: vt infra proximi. §. multo magis excep. vt infra de superficie. l. j. §. quod ait prætor. & sic non habet actionem contra proclamantem in libertatem: vt subiicit. & j. de verb. sign. l. creditores. & l. creditorũ. & l. debitor.

e *Actionem*. de qua vsque modò dixi.

† In vulg. Id: sed mē doct.

Decipere dicitur qui nõ instruit.

o *Potuitque*. secus si nõ potuit: quia tunc presentia sua ei non nocet: vt §. de contrahen. empt. l. in huiusmodi quę est contra. arg. §. de noxa. l. in delictis. & facit. j. de vsucapio. l. heres eius. §. partem.

p *N seruo*. qui emit. **q** *Tale est*. & nõ personarum sed factorum diuersitatem facit. Acc. **r** *Idem sit*. quod. §. proximi. in fi. dixi: sed nõ omnino idem: quia hinc semper scientia & ignorantia spectatur: ibi nõ, nisi in casu ibi posito.

f *Competet ei*. procuratori: vel. i. mihi domino.

c *Deneganda*. in procuratore: sed in venditorẽ nõ datur, secũdũ quosdam: vt. §. de ædil. edic. cum mancipium. §. circa. quę est contra. Sed certe ibi loquitur cũ mandauit de incerto. nõ imputatur procuratori cum talẽ emit: hinc autẽ mandauit de certo emẽdo: vt hinc dicitur: non ergo tenetur procurator, licet sciat liberum, vel vitiosum. dicit ergo non denegari domino vel directam ex empto contra venditorem vbi emerit seruus, vel vitilẽ eum emit procurator. Azo. & facit infra de litig. l. si seruus. in fi. & quę in frau. credito. l. fina. §. si procurator. & supra de iureiu. l. iniquissimum. & adde distinctionem quã habes in illa. l. cũ mancipium.

u *In tantum. Tenetur*. in libertatẽ proclamans.

x *Dedit*. emptor. Acc.

y *El permutauit. Intellegendus est*. vt & supra de calum. l. ij. & iij. & supra de ædil. edic. l. debet autẽ. & arg.

a *Sciens, sciens, scilicet liberum.*

b *Pro seruo venit, id est venditus est.*

c *Vtique eius dupli.* hęc actio nulla est alia quàm illa quæ pro cuius in dupli datur: & idè non duplatur in ea omne interesse: sed tantum pretium: vt hęc, & .s. de euct. l. ex mille. secus in superiori, vbi omnia duplicantur: & etiã dānorum: vt supra. l. illud. & .l. igitur. Accursius.

d *Alter eorum, siue vedito, siue ille qui passus est se vendi. & facit supra ad. l. Aquil. l. item Mela. s. si plures. & .j. l. proximi. s. fina.*

e *Et ideo. bona ratio: vt. j. de act. & oblig. l. in honorariis. & .j. l. proximi. s. fina.*

f *Succesoribus. i. contra successores.*

g *Oritur. contra proclamantem in libertatem.*

h *Manumissione. quæ de facto rātum fit, cum sit liber. Accur.*

i *Non extingui. quin datur in ipsum de facto manumissum.*

k *Auctorem. id est veditorem.*

In vulg. Nō solum.

l *Non posse. per manumissionem emptoris liberatum, etiam si dupla sit promissa: & etiam si de facto tantum tenuit manumissio. sed ex empto potest agi ad id quod interest habere eum libertum: vt. s. de euct. l. si seruum eius. & .l. sequen. & de ædil. edic. l. si hominem. licet quidam dixerint hic non fuisse duplam promissam. antè manumissionem ergo tenetur vterque: postea alter tantum. Accursius.*

m *Post quæ. al. postquã i. post manumissionem.*

n *Non solum. Per procuratorem. sic supra de vi & vi arm. l. j. s. deieci.*

o *Si vnusquisque. scilicet emerit in solidum: quod fieri potest: vt infra de duo. re. l. eandem. Accursius.*

Scientia vel ignorantia alterius an alteri profit.

p *Proderit. hęc est contra infra titu. j. l. fin. sed non est, si bene attendas. Nam nec alterius ignorantia prodest alij, nec alterius scientia nocet: magis autem ibi proderit: sed verius est contra supra eo. l. liberis. s. si duo. in fin. Sol. hęc refertur ad eos qui in solidum emunt: ibi partes. Vel aliter ibi ignorantia facit cessare actionem istam, cum venditus fuit seruus ignorantis: ad quam parandã negat hic alterius prodesse ignorantiam alteri. Vel dic quod hęc non interuenerunt omnia quæ sunt necessaria vt fiat seruus in aliquo tempore quicunque ad libertatem prouocat: & opus est de actione in factum tractare: vt. s. eo. l. rectissime. s. quæ actio. ibi interuenerunt saltè in eo qui fuit ignorans: & hoc prout legis ibi planè literam: sed prout interrogatiuè, non est contra.*

q *Non nocebit. facit infra pro emptore. l. ij. s. si seruus.*

r *Quia tunc. scilicet cum emit.*

s *Scit. cum emit.*

t *Proderit. scilicet dubitatio quod ad hoc vt possit agere contra proclamantem in libertatem, nam non poterit.*

u *Scientia sua. scilicet heredis.*

x *Ei nocet. scilicet domino. & est sic supra eo. l. imò. s. cæterum. & contra vtrãque signant quidam contra. s. de ædil. edic. l. cū mæcipium. s. circa. & soluunt, quia hęc & .d. l. imò. mandauerat incertum*

emi: quare per procuratorem sua conditio deterior fieri potest: ipse tamen mandati domino tenetur. sed ibi certum: vbi mandantis conditio per procuratoris scientiam deterior fieri non debet. non enim hic mandati dominus ageret aduersus procuratorem, cum emerit quem mandauerat: sed certè lex contraria secundum Azo. eo modo dicit, cum de incerto fuit mandatum: vnde concordat: non autem est contra. & expone literam illam vt ibi. Item hęc ab illa supra eod. l. in seruo. differt: quia ibi de certo fuit mandatum.

y *Penalis. vt & .s. eo. l. proximi.*

z *Penalis. vt & .s. eo. l. proximi.*

z *Penalis. vt & .s. eo. l. proximi. [In summa.] Quæ habent locum vt liber venditus efficiatur seruus, eadè in libero homine donato, vel in dote dato, vel pignori dato, si interueniã, habebunt eundem effectum. [Si mater.] Pe-*

tebam quandam faminam in seruit. & eius filium coram diuersis iudicibus. primò agitata est causa matris: postea filij: & de hoc etiam dixit diuus Augustus: aut coram iudice vno ambæ sunt agitandæ: & sic coniungendæ. Fran. z

Sed dominum. id est proprietatem. a

Vendidisset. scilicet vsumfructum. Azo & intellige quod aliquod cõmodum habuit seruus, secundum Azo.

Fore. not. seruũ esse etiam sine domino. sic & .j. de stipu. ser. l.

quod seruus. regulariter contra: vt. C. communia de manumif. l. j. in princip.

Dicta sunt. vt & supra eo. l. rectissime. s. quæ actio. & infra eo. l. cum pacto. & institu. de iure perso. s. pen. Accursius.

Passi sunt. si tamè semper aliquid percipiãt, & hoc in se scienter fieri patiantur, & alia interuenerint quæ in venditione sunt necessaria: vt & .C. eo. l. si ministerium. Sed dicitur cõtra in eo. tit. l. liberos. Sed ibi de pacto inter liberũ & seruum, quod non facit seruũ: sed inter dantem & accipiẽtem factũ facit seruum: vt hęc dicitur.

Si mater & filius. ante litem cõtesta. in causa liberali natus: aliã sufficit super matre iudicari: vt. C. eo. l. si.

Iudicia. sic supra eo. l. cognitio. s. j. & .l. si pariter.

Cognosci. si ergo mater pronuntietur serua, non per hoc videtur filius seruus pronuntiar: vt hęc, & .C. de probat. l. ad probationem. in fi. sed si contra mater libera pronuntietur: licet adhuc questio possit filio fieri: vt & .C. eo. l. iij. in fin. tamen onus probandi videtur imminere ei qui se dominũ dicit, etiam si possideat: vt in hoc sententia pro matre profit filio: arg. C. de inge. manu. l. iij. & ar. infra ad. l. iul. de adul. l. denuntiãsse. s. fi. & de crimi. expila. here. l. res hereditarias. & supra de inoffic. testa. l. posthumus. s. si quis ex his. & si ser. vin. l. loci. s. si fundus.

Ordinata.]

ASVS. Potest loqui hoc princip. vsque ibi: sed si cum aliis, & c. siue de seruit. quis se petat in libertatem: siue e contra.

ipsum quidem qui sciens^a pro seruo venit, hinc^b habet in duplum actionem: & præterea in venditorem, vel eum qui duplam promissit, in duplum actio est:

XXI. MODESTINVS libro primo de panis.

V Tique eius duplum, quod propter emptionem vel dedit, vel obligatus est. secundum quæ, id quod alter eorum^d soluerit, nihil ad exonerandum alterum pertinebit: quia placuit hanc actionem pœnalem esse: & idè^c post annum non datur: nec cum successoribus, cum sit pœnalis, agitur. Igitur actionem quæ ex hoc edicto oritur, **g** manumissione^h non extingui, **i** rectissime dicitur: quia^{*} verum est auctorem^k conueniri non posse, **l** post quem^m ad eum qui ad libertatem proclamauit, perueniebatur.

XXII. VLPIANVS libro quinquagesimo quinto ad Edictum.

N On solus autem emptor, sed & successores eius hac in factum actione agere poterunt. Emerere sic accipiemus, etiam si per alium quis emerit, vt puta procuratorem. **n** Sed & si plures emerint, omnes habebunt hanc actionem: sic tamen, vt si quidem pro partibus emerint, pro parte pretij habeant actionem. Enimuerò si vnusquisque^o in solidum, quisque in solidum habeat actionem: nec alterius scientia alteri nocebit, vel igno-

rantia proderit. **p** Si eum liberum esse emptor nescit, postea autem scire cœpit: hoc ei non nocebit, **q** quia tunc^r ignorauit. Sed si tunc sciit, **i** postea dubitare cœpit: nihilum proderit. **s** Heredi & cæteris successoribus scientia sua^u nihil nocet, ignorantia nihil prodest. Sed si per procuratorem scientem quis emerit, ei nocet: **x** sicuti tutoris[†] quoque nocere Labeo putat. Hęc actio post annum non datur: cum sit honoraria. est autem & pœnalis. **y**

XIII. PAVLVS libro quinquagesimo ad Edictum.

S I vsumfructum tibi vendero liberi hominis, & cessero: seruum effici eum dicebat Quintus Mucius: sed dominũ^z ita demum fieri meum, si bona fide vendidisset: **a** alioquin sine domino fore. **b** In summa sciendum est, quæ de venditis seruis, quibus denegatur^{*} ad libertatẽ proclamatio, dicta sunt: **c** etiam ad donatos & in dote datos referri posse: item ad eos qui pignori se dari passi sunt. **d** Si mater & filius^e de libertate litigant: aut coniungenda sunt vtrorumque iudicia, **f** aut differenda est causa filij donec de matre constet: sicut diuus quoque Hadrianus decreuit. Nam cum apud alium iudicem mater litigabat, apud alium autem filius: Augustus dixit, antè de matre constare oportere: sic dein de filio cognosci. **g**

quod seruus. regulariter contra: vt. C. communia de manumif. l. j. in princip.

c *Dicta sunt. vt & supra eo. l. rectissime. s. quæ actio. & infra eo. l. cum pacto. & institu. de iure perso. s. pen. Accursius.*

d *Passi sunt. si tamè semper aliquid percipiãt, & hoc in se scienter fieri patiantur, & alia interuenerint quæ in venditione sunt necessaria: vt & .C. eo. l. si ministerium. Sed dicitur cõtra in eo. tit. l. liberos. Sed ibi de pacto inter liberũ & seruum, quod non facit seruũ: sed inter dantem & accipiẽtem factũ facit seruum: vt hęc dicitur.*

e *Si mater & filius. ante litem cõtesta. in causa liberali natus: aliã sufficit super matre iudicari: vt. C. eo. l. si.*

f *Iudicia. sic supra eo. l. cognitio. s. j. & .l. si pariter.*

g *Cognosci. si ergo mater pronuntietur serua, non per hoc videtur filius seruus pronuntiar: vt hęc, & .C. de probat. l. ad probationem. in fi. sed si contra mater libera pronuntietur: licet adhuc questio possit filio fieri: vt & .C. eo. l. iij. in fin. tamen onus probandi videtur imminere ei qui se dominũ dicit, etiam si possideat: vt in hoc sententia pro matre profit filio: arg. C. de inge. manu. l. iij. & ar. infra ad. l. iul. de adul. l. denuntiãsse. s. fi. & de crimi. expila. here. l. res hereditarias. & supra de inoffic. testa. l. posthumus. s. si quis ex his. & si ser. vin. l. loci. s. si fundus.*

o *Ordinata.]*

ASVS. Potest loqui hoc princip. vsque ibi: sed si cum aliis, & c. siue de seruit. quis se petat in libertatem: siue e contra.

† Scientiam subaudi.

* Videtur legendũ, quibus nõ denegatur. l. 7. & 14. s. cod.

Seruus sine domino esse potest.

econtra. nam pendente causa liberali habetur loco liberi. vnde iste qui dicit se dominum: si habet aliquas act. temporales intentare contra eum: bene potest. idem & in act. annuis. sed si aliquis existens in poss. libertatis vocetur ad seruitutem: iste talis si act. aliqua velit interim experiri, auditur: ex euentu tamen iudicij liberalis apparebit an bene egerit, vel non. item

& si ille qui petat eum in seruitu. moueat ei alias act. non auditur vsque ad litem contesta. [s i i s v i.] Quidam existens in possell. seruit. petit se in libertatem. interim quidam alius vult agere furti vel iniuria. contra eum. dicitur quod debet iudicio sisti: & interim differri hæc causa furti, vel iniuriarum. Secundò dicit: Possidebas aliquem tanquam seruū. hic fecit mihi damnum. cœpi agere cōtra te act. leg. Aquil. noxali. nunc ille possessus petit se in libertatē. dicitur quod interim debet differri iudicium noxale. Fran. Accursius.

a *Ordinata per lit. contesta. vel etiam per libelli porrectionem & satisfactionem: vt probatur. C. qui pe. tut. l. j. & intellige vsque illuc: sed si cum aliis, &c. etiā quando ex seruitute in libertatem prouo. per. l. supra de proc. seruū. §. ei qui.*

b *Liberi loco. quo ad multa: vt not. C. eo. l. lite. & est sic infra de collusi. deteg. l. si libertinus. §. j. & supra ex qui. cau. ma. l. is autem. Sed argu. contra supra ad Mace. l. j. §. si pendeat. Accursius.*

c *Non denegentur. nisi per calum. vel iniuriam liberalis causæ: vt. C. eod. l. si tibi seruitutis. quæ est contra: & plenè dic vt ibi.*

d *Quasunque. hoc statim restringitur ad perituras morte, vel tempore. & sic non est cōtra: vt. C. de ordi. cog. l. si Status. in prin. vbi dicit contra dominum interim agere eum non posse. alij non restringunt, & illam secundum istam intelligunt. Accursius.*

e *Morte. vt quia in heredes, vel heredibus non dantur.*

f *Redigere. scilicet in hac vt perpetuentur.*

g *Cedere. quasi ante non videantur habuisse potestatem agendi. Azo. vt. C. de anna. excep. l. j. §. fi.*

h *Velit. in libertatis possessione constitutis: vt patet ex inferioribus.*

i *Sit. id est vt si sit ordinata: non possit agere. aliàs sic.*

k *Aliquo. à debitore: & est sic. §. de tranfac. l. cum hi. §. si cum lis.*

l *Ex euentu. id est mora fiet. Accursius.*

m *Inanis. scilicet tēpore finita: vel debitore facto non soluendo, secundum quosdam, vel dic ex euentu: quia si obtineat in liberali, apparebit tenere hoc iudicium: aliàs non: vt infra proxi. §.*

n *Dominus. contra eum de cuius statu agitur.*

o *Iudicium. id est instantiam: vt & arg. supra de fer. l. j. in fin. & de offic. præsi. senatusconsult. Alij dicunt sententiam quasi causam, & tunc possit agi. arg. infra proxi.*

p *Libertati. per hoc quia hic alia causa differtur.*

q *Voluntate domini. inferentis aliam actionem.*

r *Ipsc agere. aliis actionibus.*

* Ex legibus
10. tabul. &
Solonis. Dio
nyf. lib. 11.

XXIIII. IDEM libro quinquagesimo primo ad Edictum.

Ordinata ^a liberali causa, liberi ^b loco ^c habetur is qui de statu suo litigat, ita vt aduersus eum quoque qui se dominum esse dicit, actiones ei non denegentur, ^c quasunque ^d intendere velit. Quid enim si quæ tales sint, vt tempore aut morte ^e intenteant? quare non concedatur ei litem contestando in tutum eas redigere? ^f Quinetiam Seruius ait, in actionibus annuis ex eo tempore annum cedere, ^g ex quo lis ordinata sit. Sed si cum aliis experiri velit, ^h non est quærendum an lis ordinata sit: ⁱ ne inueniatur ratio, quemadmodum subiecto aliquo ^k qui libertati controuersiam moueat, interim actiones excludantur. *Æquè enim ex euentu ^l iudicij liberalis aut utilis aut inanis ^m actio eius efficietur. Sed si quas actiones inferat dominus: ⁿ quæritur an compellendus sit suscipere iudicium. ^o Et plerique existimant, si in personam agat, suscipere ipsum ad litem contestationem, sed sustinendum iudicium donec de libertate iudicetur: nec videri præiudicium libertati ^p fieri, aut voluntate domini ^q in libertate eum morari. Nam ordinato liberali iudicio, interim pro libero habetur: & sicut ipse agere, ^r ita cum ipso quoque agi potest. Cæterum ex euentu aut vtile iudicium ^f erit, aut nullum, si contra libertatem pronuntiatum fuerit. Si is qui in liber-*

f *Iudicium. fuit ergo intentatum. sed sola sententia retardata secundum quosdam. nam ex prædictis patet & ex proxi. §. j. quod in liberali causa ordinata, siue per directam, quam dominus mouet: siue per vtilem in rem præiudicalem quam ille qui prouocat ad libertatem, mouet: cum nemo sit dominus sui: vt. §. ad. l. Aquil.*

tatem proclamat, furti aut damni iniuria ab aliquo arguatur: Melia ait, interim eum cauere ^c debere iudicio se sisti: ne melioris conditionis sit qui dubiæ libertatis est quam qui certæ: ^u sed sustinendum iudicium, ^x ne præiudicium ^y libertati fiat. *Æquè si cum possessore hominis, furti agi cœperit: deinde is cuius nomine agebatur, in libertatem proclamauerit: sustinendum iudicium: ^z vt si liber iudicatus sit, in ipsum transferatur iudicium: & si damnatio facta sit, iudicati actionem potius ^a in eum ^b dandam.*

XXV. GAIUS ad Edictum Prætoris urbani, titulo de liberali causa.

Si cui de libertate sua litiganti optio ^c legata sit: quæcunque hereditate ei relicta dicuntur, eadem & de optione tractari ^d possunt. Interdum ex integro ^e datur ad libertatem proclamatio: veluti eius qui adfirmat idè se primo iudicio victum, quod statuta libertas nondum ei obtigerat, quam nunc dicit sibi obtigisse. Licet vulgo dicatur, ^f post ordinatum liberale iudicium hominem cuius de statu controuersia est, liberi loco esse: tamen si seruus sit, certum est nihil minus eum quod ei tradatur vel stipuletur, perinde domino acquirere, ^g atque si non de libertate eius quæreretur. Tantum de possessione ^h videbimus: cum ipsum post litem ordinatam desinat do-

liber iudicabitur, sibi habebit: alioquin non. hoc enim in heredit. dicitur: vt. C. de iure deliberandi. l. cum aliquis. [LICET VULGO] Licet dictum sit. §. l. proxima, hominem de cuius statu quæritur, interim esse loco liberi: si tamen seruus sit: quod interim acquisiuit vel per stipula. vel per traditionem, domino videtur acquisisse, perinde ac si de eius statu nulla esset mota quæstio, & sic semper stetit tanquam seruus. Idem si possess. alicuius rei acquisiuit: licet ipse idem interim à nullo dicatur possideri: hoc idem euenit, vt per eum quæretur domino. Franciscus.

c *Optio. alicuius rei.*

d *Tractari. scilicet vt expectetur euentus iudicij. nam si liber iudicetur, sibi habebit: alioquin non. sic enim de hereditate ei relicta dicitur: vt. C. de iure delibe. l. cum aliquis.*

e *Ex integro. cum semel prouocauit & amisit. & facit. C. eo. l. ij. & infra de excep. rei iudi. l. si mater. §. eandem.*

f *Licet vulgo dicatur. vt supra eo. l. proxi.*

g *Acquirere. non ergo quod ad omnia habetur loco liberi: vt ecce quod ad adquirendum: vt hic. item quo ad onus probandi, si ex seruitute in libertatem prouocet: vt supra eo. l. liberis. in fi. & no. hoc. C. eo. l. lite.*

h *Possessione. eius scilicet rei per eum quæsitæ de qua plus dubitatur, cum ipsum, &c. & sic tria soluit hic. De proprietate. Item de possessione aliarum rerum. Item de possessione sui ipsius. Accursius.*

liber homo. quod seruus est in iudicio cum eo qui etiam de libertate litigat, & cum aliis agendo & defendendo. Quare ergo dicuntur præiudiciales actiones prædictæ: vt instruit. de act. §. præiudiciales actiones? Respō. quo ad sententiam quæ differtur: sed causæ examinantur cum extraneis & cum domino, nisi in casu: vt dixi per. l. C. eo. si tibi. vel vterius dic in domino generaliter differendum nisi sint peritura. Accursius.

r *Cauere. sic supra de iudi. l. ij. §. sed si dubitetur.*

u *Qui certa. hoc enim esse non debet: vt infra titu. j. l. penult. & C. si seruus extero. l. j. Accursius.*

x *Iudicium. scilicet furti, vel similitum: vt supra dictum est. & exponere hanc dictionem iudicium vt supra proxi. §. dictum est.*

y *Præiudicium. sic. C. de peti. hered. l. fin. & facit C. de iure deliberandi. l. cum aliquis.*

z *Iudicium. noxale.*

a *Potius. scilicet quam in possessorem quondam.*

b *In eum. qui liber iudicatus est. [Ici.] CASVS. Relicta est electio alicuius rei cuidam, cui nunc mouetur quæstio status: tandem in hoc legato locum habet quæ in here. ei relicta locum habent, vt expectetur euentus iudicij. nam si*

a Possidere corpore, non animo: vt statim dicit Accursius.
b *Vt adquirat.* scilicet possessionem, quam quærit possessus ergo quærit proprietatem & possessionem: & sic est cōtra ad primum infra de acqui. re. do. l. si seruus. ad secundum infra de acqui. pos. l. j. §. sed & per eum. Sol. ibi nullo modo possidetur: hīc animo, licet non corpore: vt infra de acqui. poss. l. iij. §. si seruus. sed H. dixit quōd illa. l. si seruus. de dominio dicebat: hīc de possessione: quod nihil est: quia & de dominio dicit hīc. M. dixit quod ibi in. l. si seruus. dicit non fieri domini, quia non possidet: verū est secūdum peculium, & non secundum aliam rationem. Vel dicemus: ipsi cui seruit, naturaliter & dominium quære, & possidere possit: verum seruū postea vindicando ipsa res ad me trāsibit. M. primam probat.

Seruus an quādo, qualiter & quo iure possidat, & quo iure dominiū trāsferat.

c *Non possideatur.* corpore, sed animo sic: vt d. l. infra de acqui. poss. l. iij. §. si seruus. quæ est contra: quod pater per sequens exemplum de fugitiuo, in quo possessionem retinemus animo. vel non possidetur: vt hīc dixit, inspecta causa liberali in qua litigat vt liber: & quærimus per eum: vt subiicit.

d *Possessionem.* quia & eum possidemus: vt & infra de acquiren. poss. l. j. §. per seruum. & supra de vsufruct. l. arboribus. §. de illo. & §. Iulianus.

Q *Vi ex libertate.* **CASVS.** Peto quendam liberum in seruit. sciens eum liberum: & hoc facio causa habendi regressum de euct. contra venditorem eius. dicitur quōd non teneor propter hoc iniuriarum actione. Franc. Accursius.

e *Non conuenitur.* etiam si sciebat liberum: vt & infra de iniur. l. si quis de libertate. & non agit: vt supra de euct. l. cui. cta. §. j.

D *Iui fratres.* **CASVS.** Cum moueretur quæstio status cuidam pupillo: mater eius & tutor petebant hanc causam differri in tempus pubertatis, diui fratres de hoc interrogati à quibusdam iudicibus, rescripserunt debere differri, vel expediri statim, secundum quod expediat pupillo. **[SI EA PERSONA.]** Petebam quendam in seruit. lit. contesta. desisto à causa. dicitur quōd conuentus in eo statu est quo erat antequam ei moueretur quæstio status: & erit in elect. eius an velit destrui & cancellari acta causæ: an procedi velit in causa: & si videbitur me nihil probasse, absolui eum, & pronuntiari eum non esse meum seruum. si autem econtra aliquis existens in poss. seruitutis prouocet se in ingenuitatem: & contradictor eius cœpit se absentare: hoc casu acta debent cancellari: nisi plene fuerit probatum eum esse ingenuum: & tunc super hoc pronuntiabitur. Sed pone quōd hic super cuius statu quæritur, cœpit se absentare, contradictor verò eius est præsens. hoc casu pronuntiabitur super hac causa: & si apparebit contra eum probatum, pronuntiabitur eum esse seruum. si autem apparebit eum esse liberum: pro eo pronuntiabitur. Franciscus.

f *Constituere.* festinare, vel differre: vt & supra de Car. edic. l. iij. §. duæ. & sic differt quandoque ex edicto: quandoque ex constitutionibus: vt in ea. l. iij. §. quamuis. & l. de bonis. §. ita.

minus possidere. **a** Sed magis est vt adquirat, **b** licet ab eo non possideatur. **c** Et cum placuit per fugituum quoque nos possessionem **d** adquirere posse: quid mirum, etiam per hunc de quo querimus, adquiri?

XXVI. IDEM libro vicesimo ad Edictum provinciale.

Q *Vi ex libertate in seruitutem* petit: si iudicij de euctio- ne seruandi causa contra libertatem agit, iniuriarum actione non conuenitur. **c**

XXVII. VLPPIANVS libro secundo de Officio consulis.

D *Iui fratres Proculo & Munatio* rescripserunt: Cum Romulus, de cuius statu quæritur, pupillaris ætatis sit, an exigente Varia Hedone matre, & consentiente Vario Hermete tutore, ad tempus pubertatis causa differenda sit: vestræ grauitatis est, ex fide personarum, quod vtile est pupillo, constituere. **f**

Si ea persona desit cognitioni, **g** quæ alicui **h** status contro- uersiam faciebat: in eadem causa est qui de libertate sua litigat, qua **i** fuit prius quàm de libertate cōtrouersiam patiebatur. Sanè hoc lucratur, quōd is qui eam status controersiam faciebat, amit- tit suam causam. **k** Nec ea res ingenuum facit eum qui non fuit. Nec enim penuria **l** aduersarij ingenuitatē solet tribuere. Rectè **m**

g *Cognitioni.* erat ergo lis contestata. aliàs frustra daretur definitio quam infra dicit dandam: vt. C. de tempo. appel. l. fi. §. illud. Accursius.

h *Alicui.* existenti in possessione libertatis.

i *Qua.* scilicet causa.

atque ordine iudices puto facturos, si hanc formam fuerint consecuti, vt vbi deest is qui in seruitutem petit, electionem aduersario **n** deferant, vtrum malit cognitionem circunduci, **o** an audita causa sententiam proferri. & si cognouerint, **p** pronuntiare debent seruū illius non videri. **q** †

Neque hæc res **r** captionem vllam habet, cum nō ingenuus pronuntietur, sed seruus non videri. Quōd si ex seruitute in ingenuitatem se allegat: **s** melius fecerint, **t** si cognitionem circunduxerint, ne sine aduersario pronuntient ingenuum videri: nisi magna causa suadeat, & evidentes probationes suggerant secundum libertatem pronuntiandum: vt etiā rescripto Hadriani continetur. Quōd si is qui pro sua libertate litigat, **u** desit, contradictor verò præsens sit, melius erit inaugeri causam eius, sententiāque proferri. Si enim liquebit, cōtra libertatem dabit. **x** Euenire autem potest, vt etiam absens vincat. **y** nam potest sententia etiam secundum libertatem ferri.

C **XXVIII. POMPONIUS libro duodecimo ad Quintum Mucium.** Non videtur **z** domini voluntate seruus in libertate esse, quem dominus ignorasset suū esse. & est hoc verum. Is enim demū voluntate domini in libertate est, qui possessionem libertatis ex voluntate domini consequitur.

z *Non videtur.* **CASVS.** Aliquis seruus meus stat tāquam liber me vidente, quem ignoro meum seruum esse. dicitur quōd non videtur iste mea voluntate in poss. libertatis esse. Fran. Acc.

z *Non videtur.* facit. C. de fideicom. lib. l. si voluntate. & j. de vsu- cap. l. sequitur. §. tunc cōuenit. & j. de acquire. pos. l. qui absenti.

z *Non videtur.* **CASVS.** Aliquis seruus meus stat tāquam liber me vidente, quem ignoro meum seruum esse. dicitur quōd non videtur iste mea voluntate in poss. libertatis esse. Fran. Acc.

r *Neque hæc res.* aliàs heres: aliàs neq; absens: & tunc supple, quin ea dignus sit. aliàs neque heres. prima bona, cum non, & c. probatur ergo aperte sententiam ingenuitatis omnibus præiudicare, vt hic, & supra de stat. hom. l. ingenuum. nisi collusio detegatur: vt infra de collu. detegen. per totū. si enim soli actori præiudicaret: ergo idem esset quod in illa quando pronuntiatur seruum illius non esse: quod aperte hic falsum ostenditur. Sed contra infra si libert. inge. esse dica. l. j. Solu. vt ibi. item contra infra eo. l. si seruus. sed expone vt ibi.

s *Se allegat.* & sic prouocat ad libertatem: & contradictor est absens: vt & superiori casu.

t *Fecerint.* scilicet iudices. si ergo contra fecerint, iterum ad seruitutem vocarentur.

u *Litigat.* vel quia prouocat ad libertatem, vel quia vocatur ad seruitutem. vtroque enim casu cōtrahitur eremodiciū. sed tantum ad primum referunt, scilicet quādo prouocat ad libertatem. quod non placet: vt. C. eo. l. iusta.

x *Dabit.* scilicet sententiam. Accursius.

y *Vincat.* imò contra. C. de asser. tol. l. j. vbi dicit quōd seruus est ex quo non venit. Sol. lex illa hanc corrigit: vel hīc per annum nō sterit. Accursius.

z *Non videtur.* **CASVS.** Aliquis seruus meus stat tāquam liber me vidente, quem ignoro meum seruum esse. dicitur quōd non videtur iste mea voluntate in poss. libertatis esse. Fran. Acc.

k *Suam causam.* sic & infra de re iudic. l. contumacia. quod non faceret si litem antè ab- sentiam cōtestatus non esset. sed quidam dicūt hoc infra corrigi.

l *Penuria.* vt. & C. de inge. manu. l. si te. Acc.

m *Recte.* ecce quatenus amittat: & sic determinat prædicta: non corrigit omnino.

n *Aduersario.* scilicet vocato ad seruitutem.

o *Circunduci.* id est cancellari quæ de causa acta sunt. sic ponitur supra de iudi. l. & post. §. j. Accursius.

p *Cognouerint.* i. quia sit electa illa via.

q *Non videri.* & non poterit amodo ille ad seruitutem vocare eū: vt hic, & C. de inge. manu. l. diffamari. & C. eod. l. si is. & de asser. tol. l. j. in fin. & supra de dol. l. si dolo. & sic contrahitur eremodiciū absente actore in causa liberali p præ- sente: vt & C. eod. l. iusta. & d. l. si is. Sed quid econtra si probatum sit eum seruum? nunquid & pronuntiabitur pro absente? quidam quōd non: & sic non contrahitur eremodiciū eo casu. Sed contra videtur. d. l. iusta. in aliis autem absente actore olim non, hodie sic: sed absente reo olim & hodie sic: vt. C. de iud. pro- perandum. §. & si quidē

* Sic circū- ducere edi- ctū. l. 73. de iudic.

† Ille tex. est not. ad hoc quōd si testis dicat, vide- tur mihi qd̄ 10. an. pos- se. si testis: vale- bit ei dictū, si cundum Bar hic.

a] Glossa cer- te in hoc no- tab. vna cum l. tera ipsa ad euctio- nis materiā quōd is iustā litigandi cau- sam habere videatur qui ob id agit, et- iam si sciat se malam fo- uere causam vt interim sibi de euctio- ne pro- uideat.

Qui de libertate.] **CASVS.** Qui litigat de statu suo, scilicet an sit liber, an seruus: non potest effici miles interim: & sic quod ad hoc non differt à seruis. & si efficiatur miles de facto: etiam si postea pronuntietur liber, tamen remouebitur à militia: nisi per calumniam peteretur in seruitutem. [**QVI INGENVVS.**]

*Furius An-
thimus lib. r.
ad edictum.

†Græcism?

Quidam seruus fecit se pronuntiare ingenuum per collusionem: & sic effectus est miles. tandem intra quinquennium hæc sententia retractata est: & sic seruus est pronuntiat. dicitur quod nouo domino erit hic seruus tradendus. Franciscus.

a *Ceteris.* vt nec isti, nec illi possint aspirare ad militiam: vt & infra de re mili. l. qui status. & l. ab omni. Accursius.

b *In quibusdam.* vt supra eo. l. ordinata. quia nō in omnibus: vt hñc, & not. supra eo. l. si cui. §. licet.

c *Calumniam.* secus si non per calumniam: vt d. l. qui status. vel licet non debeant eligi, vt ibi: tamen electi retinentur: vt hñc, & argu. infra quando app. sit. l. j. §. biduum. & facit. C. eod. l. non mutantur. & l. non idcirco. & supra de iure. aureo. a. nulo. l. ij.

d *Quinquennium.* vt & infra de collu. detegen. l. ij.

e *Nouo domino.* detegenti collusionem: siue sit dominus quādo hic fuerat seruus, siue patronus quando hic fuerat libertus: & tunc improprie dicitur dominus: vt. j. de collu. detegen. l. j. & l. si libertinus.

D *Vobis.*] **CASVS.** Petebam quendā

in seruitutem, dicens eum esse meum seruum pro dimidia. Item quidam alius petebat eundem in seruit. pro dimidia coram alio iudice. vnus iudicum volebat pronuntiare eum liberum. dicitur quod bonum est eos cogi vt consentiant in vnā sententiam: & si non possunt consentire, tunc quidam dixerunt debere duci ab eo qui vicisset, vt sic sit in totum seruus: sed verius est quod sit in totum liber, & compellatur partem pretij sui, quæ æstimabitur arbitrio boni viri, dare victori. Franciscus.

f *Liber id est libertinus:* quia si ingenuus pronuntietur, præiudicaret omnibus sententiā, vt nec habeat necesse soluere pretium serui: vt supra eodem. l. diui fratres. Vel dic idem in vtroque casu si ingenuus vel libertinus pronuntietur: & dic iudicatus, id est iudicandus: vel iudicatus quantum ad mentem & propositum iudicum. sic & supra de iureiuran. l. admonendi. Nam si iam protulissent sententias, non sunt cogendi cōsentire: quia semel functi sunt officio suo, vt infra de re iudic. l. iudex.

g *Non continget.* quod consentiant.

h *Libertatem.* not. in totum aliquid debere fieri, aut in nihilum. sic & supra eo. l. si pariter. in fin. & C. de inoffic. testa. l. cum duobus. & argu. supra si ex noxa. cau. l. si cum vno. & de arbit. si cum dies. §. penult. in fin. & l. item si vnus. §. item communi diui. & l. communi diuidendo. §. fin. & de ser. rusti. prædi. l. vna est. & ad Trebel. l. si pupillus. & de testa. mili. l. si certarum. §. Iulianus. & de bonis lib. l. nam absurdum. & de ope. lib. l. libertus qui. & supra ad legem Falcidiam. l. qui quadringenta. in principio. & C. qui

accu. non possunt. l. qui crimem. & C. de iure delib. l. quidam. & de hoc not. etiam. §. de procu. l. in causā. in principio.

i *Commodius.* de æquitate. nam supradicta de rigore sunt: vt & infra de re iudic. l. inter pares.

k *Præstare.* vt & infra de except. rei iudic. l. iudicatæ. in princip. & supra de vulga. sub. l. si seruus. in principio. & C. de ser. com. manu. l. j. Item not. quod res inter alios acta nocet aliis quandoque. ^a

arbitratu victori suo præstare. **k**

XXXI. **VLP**IANVS libro primo
Responsorum.

Filium ob hoc ^l quod patri heres extitit, prohiberi à patre suum ^m seruum manumissum in seruitutem petere.

XXXII. **P**AULVS libro sexto
Regularum.

De bonis eorum qui ex seruitute aut libertate in ingenuitatem vindicati sunt, senatusconsultum factum est, quo cauetur de his quidem qui ex seruitute defensi essent, vt id dumtaxat ferrent, quod in domo cuiusque intulissent: ⁿ in eorum autem bonis qui post manumissionem repetere originem suam voluissent, ^o hoc amplius, vt quod post manumissionem quoque adquisissent, non ex re manumissoris, ^p secum ferant: ^{*} cetera bona relinquerent illi ex cuius familia exissent.

XXXIII. **I**DEM libro singulari
de liberali causa.

Qui sciens liberū emit: quamuis & ille se pateretur venire, tamen non potest ^q contradicere ei qui ad libertatem proclamat. sed si alij eum ignoranti vendiderit, denegabitur ei proclamatio.

XXXIII. **VLP**IANVS libro
singulari Pandectarum.

Imperator Antoninus constituit, non aliās ad libertatem proclamationem cuiquam permittendam, nisi prius administrationum rationes reddiderit,

ingenuitatem: ea demum bona secum ferant, quæ post manumissionem de facto adquisierunt, non ex re manumissoris. Franciscus.

n *Intulissent.* non ex re vel opera sua quæ sita: quia hæc paria sunt: vt infra de acquir. re. do. l. quæ sita. & statim hic potest colligi. Alij dicunt quod quæ sita ex opera sua poterant: quod non placet.

o *Voluissent.* vt ex libertinitate in ingenuitatem. Accursius.

p *Non ex re manumissoris.* scilicet de facto. in eodem statu sunt eā quæ sunt ei legata vt liberto: vt. C. de inge. ma. l. j. & ad hoc. j. si lib. ingen. esse di. l. iij. in fin. & §. de iur. aur. an. l. j. & §. de condic. inde. l. seruo manumisso. & j. eod. l. imperator. & l. de his. & C. qui. ad liber. procla. non lic. l. fina.

Qui sciens.] **CASVS.** Quendam liberum, eum sciens liberum, emi. quamuis pateretur se vendi, bene poterit prouocare in libertatem etiam me inuito. secus si eum vendidi bona fide ementi. nam non poterit amodo prouocare in libertatem. Franciscus.

q *Non potest.* vt & infra titu. j. l. penult. & supra eodem. l. liberis. §. si quis sciens.

Imperator.] **CASVS.** Liber homo existens in possess. serui Titij, administravit bona eius. nunc vult prouocare in libertatem. non auditur nisi prius reddiderit rationes administrationis. Franciscus.

r *Reddiderit.* vt & C. qui. ad lib. procla. non lic. l. fin. & §. eod. l.

& supra de vulga. sub. l. si seruus. in principio. & C. de ser. com. manu. l. j. Item not. quod res inter alios acta nocet aliis quandoque. ^a ad quod facit infra de re iudic. l. sæpe. Item facit infra de re iudic. l. duo ex tribus. & l. duo iudices. Accursius.

Filium ob hoc.] **CASVS.** Pater manumisit seruum filij: tandem pater decessit, & filius ei successit. dicitur quod filius non potest reuocare in seruitutem illum seruum à patre manumissum. Franciscus.

l *Filium ob hoc.* ratio quare prohibetur, est bona: vt. C. eod. l. si ab eo. & de re. alien. non alie. l. venditrici. & de regul. iur. l. ex qua persona. Sed contra supra qui & à quibus. l. si seruo. solue vt ibi. Accursius.

m *suum.* scilicet filij. Accursius.

De bonis.] **CASVS.** Circa bona eorum qui in seruitutis possessione existentes, vel in libertinitatis possessio. existentes vindicant se in ingenuitatem: est factum quoddam senatusconsultum, in quo est dictū quod illi ex possessio. seruitutis vindicant se in ingenuitatem: bona quæ intulerunt in domum possidentis, ea demum secum reportent. illi autem qui ex libertinitate vindicant se in

^a] Tufac regulam affirmatiuam, q̄ res inter alios acta, aliis nō nocet. l. sæpe de re iudic. c. quamuis. & c. super eod. extra eod. tit. quod limitabis, nisi tertius ageret nomine suo proprio de iure per tināte ad me sed nesciente: vt in ca. su borta. & ibi de hoc per Panor. col. 4. vers. Inno. dicit. extra de re iudic. Fel. c. pen. col. 2. vers. li mita secundo. dū modo tertius sciret. vbi alijs fallent. ponit eo. ti. ferrent.

illud. & ad hoc. C. de petit. hered. l. finali. in fine. & supra eodem. l. de bonis. sed in libertate purè relicta aliter est: vt in contra. A C. de manu. testa. l. iij. & supra de fideicommiss. liber. l. si purè. Accursius.

a In seruitute. id est seruitutis possessione.

Supplet qd
deest in l.
Seruos. 17. §.
e alim. leg.

Seruos.] **CASVS.** Titia in testamento suo iussit heredibus suis vt facerent quoddam templum, siue hospitale: & per quosdam de suis seruis quos nominauit, voluit custodiri templum: non autem eos manumisit. dicitur quod isti non sunt serui heredis: sed templi. & hoc si habeas in fine. l. in litera, neque heredis. & sic secundum hoc dicas speciale in vltima voluntate, vt ex sola voluntate vltima fiat templi: at secus in alia voluntate, puta inter viuos: vt infra de pollicita. l. ij. in princ. & C. de furtis. l. si nondum. si autem in fine non habeas neque: tunc dic casum vt dixi: nisi quod in fine dicas, quod hi serui sunt heredis: & ad hoc concordant leges predictæ. Franc.

b Destinatos. ab ea viuente. Accursius.

c Heredis. si habeas sine neque, planum est. & cõcor. infra de polli. l. ij. in princ. & C. de furt. l. si nondum. si habeas neque, tunc dic, sed templi. sed dices processum fuisse hinc ad actum dedicandi: vel speciale in vltima voluntate, vt ex sola voluntate sint templi: vt hinc dicit: ne sint contraria. d. ll.

Dominus.] **CASVS.** Petij quendam in seruit. & obtinui. nunc eum inuitum volo abducere. possum: licet velit offerre litis æstimationem. Francif. Accursius.

d Qui obtinuit. in liberali causa. & facit supra de rei vindic. l. qui restituere. Accursius.

Conuentio priuata.] **CASVS.** Quidam liber homo confessus est se esse meum seruum. hoc sibi non nocet. idem si libertum: & de hoc dic vt. C. eod. l. liberos priuatis. Francif. Accursius.

e Conuentio priuata. hoc dic vt. C. eo. l. liberos priuatis.

Paulus.] **CASVS.** Vendidi ego Francif. tibi seruum meum purè, postea perfecta emptione misisti mihi literas in quibus continebatur quod manumitteres istum seruum post certum tempus. si non manumittas, non efficitur per hoc liber. non enim locum habet predicta constitutio quando vendidi tibi seruum sub hac condi. vt manumittas eum post certum tempus. nam te non manumittente seruus fit liber ex predicta constitutione: sed in nostro casu venditio fuit pura. Item predicta constitutio extendit fauorem suum etiam ad alium casum: vt quando accipi pretium ob manumittendum ancillam in certum tempus. nam me non manumittente, ipsa fit libera. [**QVÆSITVM.**] Emptor seruum quem emit, & sibi traditum, manumisit antequam soluat pretium venditori. quæritur, an teneat manumissio? Et dicitur quod sic, si satisfecit emptor venditori pro pretio, vt dando fideiussores, vel aliter satisfecit ad

quas cum in seruitute a esset, gessisset.

XXXV. PAPINIANVS libro nono Responsorum.

Seruos ad templi custodiam quod ædificari Titia voluit, destinatos, b neque manumissos, heredis c esse constitit.

XXXVI. IDEM libro duodecimo Responsorum.

Dominus qui obtinuit: d si velit seruum suum abducere, litis æstimationem pro eo accipere non cogetur.

XXXVII. CALLISTRATVS libro secundo Quaestionum.

Conuentio priuata e neque seruum quemquam, neque libertum alicuius facere potest.

XXXVIII. PAVLVS libro quindodecimo Responsorum.

Paulus f respondit, si vt proponitur, post perfectam sine vlla conditione emptionem, postea emptor ex voluntate sua literas emisit, quibus profiteretur se post certum tempus manumissurum eum quem emerat: non videri eas literas ad constitutionem diui Marci pertinere. g

Idem respondit, constitutionem quidem diui Marci ad libertatem eorum mancipiorum pertinere, quæ hac lege venierint, vt post tempus h manumitterentur: sed eundem fauorem i libertatis cõsequendæ causa etiam eam mereri, k pro qua dominus pretium accepit, vt ancillam suam manumitteret, cum idem etiam libertam habiturus sit. Quæsitum est, an emptor seruo rectè libertatem dederit nondum pre-

voluntatem venditoris. [**GAIVS SEIVS.**] Vendidi tibi Stichum seruum hoc pacto, vt eum post triennium manumittas si triennio continuo tibi seruerit, nondum completo triennio seruus a te fugit, & tu interim decessisti: nunc seruus reuertitur, & finito triennio vult libertatem. quæritur an audiatur? Et

dicit quod sic, si nunc reuersus seruiat tanto tempore, quanto fuit in fuga. Francif. Accursius.

f Paulus. aliàs incipit, Si vt proponitur.

g Pertinere. vt sit liber post tempus si non manumittatur: quæ constitutio quando habeat locum, subiicit statim.

h Post tempus. vt. C. si manci. ita fue. aliena. l. j. ij. & iij. Accursius.

i Eundem fauorem. aliàs feruorem, & tunc plana: aliàs fauore, & tunc dic eundem. scilicet diuum Marcum constituisse, certum est, & c.

k Mereri. libertatem: vt & C. si manci. ita fue. aliena. l. si is.

l Satisfactum est. fideiussore, vel alio modo: vt instituit. de rer. diui. §. venditæ. & supra de cõtrahen. empt. l. quod vendidi. & l. vt res. & supra qui. mo. pign. vel hypo. solu. l. item liber. §. qui paratus.

m Capisse. & sic est liber. Accursius.

n Decesserit. Titius scilicet.

o Tempore. id est seruitio tanti temporis præstito, quatum fuit tempus fugæ, vt supra de starulib. l. seruus qui. §. seruus. & l. cum heres. §. fin. Item cõtra supra de fideicommiss. liberta. l. Thais. §. intra. Sol. vt ibi. Accursius.

Cvi necessitas.] **CASVS.** Aliquem existentem in possess. ingenuitatis peto in seruitutem. non ei incumbit onus probandi: nisi spontè offerat se ad probandum de ingenuitate sua. & si iudex viderit quod calumniosè petam te in seruitutem: punit me de calumnia pœna exilij. [**TUTORES.**] Tutor non potest petere in seruitutem putillum suum: maritus autem vxorem suam potest petere in seruitutem. Francif. Accursius.

p Audiendus. vt & supra de proba. l. circa. & C. de inoffic. testa. l. liberi.

q Sententiam. vt & C. eo. l. si tibi.

r Non possunt. non sic econtra: vt. C. eo. non idcirco. & nõ. hinc officium suum esse alicui damnosum. argu. contra infra de furt. l. si seruus. §. quod verò.

s Status quæstionem. reuocando in seruitutem ex ingratitude. vel dic libertæ de facto. sed quomodo hoc, cum famosa & pœnalis videatur: nam ex toto fama consumitur mulieris? Respon. per hoc soluetur matrimonium: sed in casu quo duraret, non potest pœnalis vel famosa institui: vt. C. re. amo. l. ij. & facit. C. de ope. lib. l. libertæ.

Cvm pacto.] **CASVS.** Maior. xx. annis vendidit se ad pretium participandum: & omnia interuenerunt quæ requiruntur ad hoc vt liber efficiatur seruus. emptor eum postea manumisit. dicitur quod liberrus nunc efficitur, nec potest se petere in ingenuitatem. Francif. Accursius.

tio soluto. Paulus respondit, seruum quem venditor emptori tradidit: si ei pro pretio satisfactum est, & nondum pretio soluto in bonis emptoris esse cœpisse. m

Gaius † Seius Stichum seruum Lucio Titio vendidit ita, vt Titius Stichum post triennium manumitteret, si continuo triennio seruisset. sed nondum exacto tempore triennij Sticus fugit: & post aliquantulum temporis defuncto Titio reuertit. quæro an obstet Sticho ad adsequendam ex venditione libertatem, quod antè triennium discesserit. n Paulus respondit, secundum ea quæ proponuntur, expleto tempore o post quod Sticus manumitti debuit, libertatem ei competisse.

XXXIX. IDEM libro quinto Sententiarum.

Cvi necessitas probandi de ingenuitate sua non incumbit: vltro si ipse probare desideret, audiendus p est. Qui de ingenuitate cognoscit: de calumnia eius qui temere controuersiam mouit, ad modum exilij possunt ferre sententiam. q Tutores vel curatores pupillorum quorum tutelam & res administrauerunt, postea status quæstionem facere nõ possunt. r Maritus vxori, eidemque libertæ, status quæstionem s inferre non prohibetur.

Se vendens ad pretium participandum, nõ efficitur ingenuus. hoc dicit.

XL. HERMOGENIANVS libro quinto iuris Epitomarum.

uit. mihi. non ei incumbit onus probandi: nisi spontè offerat se ad probandum de ingenuitate sua. & si iudex viderit quod calumniosè petam te in seruitutem: punit me de calumnia pœna exilij. [**TUTORES.**] Tutor non potest petere in seruitutem putillum suum: maritus autem vxorem suam potest petere in seruitutem. Francif. Accursius.

p Audiendus. vt & supra de proba. l. circa. & C. de inoffic. testa. l. liberi.

q Sententiam. vt & C. eo. l. si tibi.

r Non possunt. non sic econtra: vt. C. eo. non idcirco. & nõ. hinc officium suum esse alicui damnosum. argu. contra infra de furt. l. si seruus. §. quod verò.

s Status quæstionem. reuocando in seruitutem ex ingratitude. vel dic libertæ de facto. sed quomodo hoc, cum famosa & pœnalis videatur: nam ex toto fama consumitur mulieris? Respon. per hoc soluetur matrimonium: sed in casu quo duraret, non potest pœnalis vel famosa institui: vt. C. re. amo. l. ij. & facit. C. de ope. lib. l. libertæ.

Cvm pacto.] **CASVS.** Maior. xx. annis vendidit se ad pretium participandum: & omnia interuenerunt quæ requiruntur ad hoc vt liber efficiatur seruus. emptor eum postea manumisit. dicitur quod liberrus nunc efficitur, nec potest se petere in ingenuitatem. Francif. Accursius.

a *Cum pacto.* interuenientibus quæ debent interuenire: vt not. 3. de stat. homi. l. & seruorum. §. j. Accursius.

b *Ad libertatem.* i. ingenuitatem: vt. 3. de sta. homi. l. homo. liber. vbi de hoc dixi. & facit. C. qui ad liber. procla. non licet. l. j.

S *In.] CASVS.* Si dubitatur an quis sit in possess. seruitut. an libertatis: & ipse velit probare se esse in possess. libertatis: volens hoc probare prior audiendus est, quàm causa liberalis procedat. Secundò dicit: quãdo cognoscitur de causa liberali: puta an sis seruus meus, an liber sis: debet iudex cognoscere de rapina, & furto si quã mihi fecisti, vel de aliquo alio damno magno. Franc.

c *In obscuro sit.* id eò scilicet quia dubitatur in quo, &c.

d *Litigat.* id est vtrum sit in possessione seruitutis, vel libertatis: & sic incipit respondere, prior, &c.

e *Audiendus est.* scilicet predictus de cuius statu quæritur: & hoc etiam si sibi non imminet onus: vt argu. supra eo. l. cui. & secundum hoc dic prior, quàm causa liberalis procedat: vt supra eo. l. liberis. §. fin.

f *Iudex.* mutat casum. 3. de possess. hic de proprietate agit. facit. 3. eo. l. illud. & l. de bonis. & l. imperator. & infra. l. de his.

g *Damnove magno.* ad hoc infra de acquiren. re. domi. l. homo liber. §. j. Accursius.

S *I seruus.] CASVS.* Seruù emerat à non domino. & traditus tibi fuit: tãdem apparuit non tuus: & sic fuit iudicatum non esse tuum seruum: postea eius dominus serui te heredem fecerat. nunc vis petere adhuc illum seruum. certè audieris: nec obstat tibi exceptio rei iudicatæ: quia alio iure agis. Franciscus.

h *Quem emerat.* à non domino. Accursius.

i *Perperam.* quia iudicauit eum non esse seruum tuum: quia non probasti tuum: & ita perperam: quia cum tu possideres: si ipse liberum se nõ probaret, vincere debebas. Item nec fuit iudicatum eum liberum: quia tunc sententia inter omnes faceret ius: vt supra de stat. hom. l. ingenuum. & supra eo. diui. §. j. quæ sunt contra, secundum Azo. vel dic perperam, secundum Hug. quia cum debuit iudicare eum liberum, non iudicauit eum liberum, sed non esse seruum tuum. Accursius.

k *Is tuus.* aliàs, is tuus. & aliàs, istius: & tunc dic. i. tuus. & aliàs: is huius: & tunc eodem modo.

l *Præscriptio.* cum noua causa siue dominiũ accessit: vt & 3. de except. rei iudi. l. si mater. §. eandem. & facit. 3. eo. l. si cui. §. j. & C. res inter alios actas. l. j. & ij. & C. eo. l. si is. Accursius.

D *E his.] CASVS.* Heres grauatus erat manumittere seruù: hic seruus surripuit aliqua heredi: & petit se ab eo manumitti dicitur q̄ priº debet reddere ea quæ surripuit: postea manumitti. Fr.

m *Dare debet.* s. præses prouinciæ. Accur.

n *Antequam.* contra. C. de manu. test. l. iij. §. j. Sol. ibi sub conditione, hic pure fuit relicta libertas. hoc non placet: quia tunc esset contra supra de fideicommiss. liber. l. si pure. quare dic quòd hinc sub conditione fuit relicta. & sic concor. cum dicta. l. C. & non

discordat ab illa, si pure. cum ibi non fuerit conditio reddendæ rationis. & facit supra de manu. l. si quis dicat. in fi. & supra eo. l. illud. & l. imperator. & l. liberalis. & l. de bonis. Accursius.

L *Icet.] CASVS.* Libertus iurando se daturum decem operas patrono, tenetur: & hoc est verum quando manumissus iam iurat. secus si existens seruus iuret. nam non tenetur. sed seruus adhuc existens, potest iurare quòd liber factus iurabit se decem operas daturum. & hoc casu statim cum erit manumissus, debet iurare vel promittere. impubes autem iurare poterit se daturum operas patrono, & tenebitur operas dare cum erit factº pubes: poterit autem & impubes existens operas aliquas præstare: vt puta si histrio sit. Fran.

D *E his qui bona eorum quibº seruiebãt, interceptissent, deinde ad libertatem proclamabãt, Hadrianus imperator rescripsit: cuius rescripti verba hæc sunt: Sicut non est æquum, fiducia libertatis, quæ ex fideicommissi causa præstanda est, intercipere hereditariam pecuniam: ita nec libertati præstandæ moram quæri oportet. quamprimum ergo arbitrum dare debet, m apud quem constaret, quid seruari potest heredi, antequam n ad seruum manumittendum compelleretur.*

XLI. PAVLVS libro singulari de Articulis liberalis causæ.

S *I in obscuro sit, c in quo fuerit statu is qui pro libertate sua litigat: d prior audiendus est e probare volens seipsum in libertatis esse possessionem. Iudex f autem qui de libertate cognoscit, etiam de rebus amotis, damnove magno g facto cognoscere debet. Fieri enim potest, vt fiducia libertatis & subripere quædam, & corrumpere atque consumere ex bonis [coru] quibus seruiebat, ausus sit.*

XLI. PAVLVS libro singulari de Articulis liberalis causæ.

L *icet dubitatum antea fuit, vtrum seruus dütaxat, an libertus iurando patrono obligaretur in his quæ libertatis causa imponuntur: o tamè verius est, non aliter quàm liberum p obligari. Ideò autè solet iusiurandum à seruis exigi, vt hi religione q adstricti, postea quàm suæ potestatis esse cœpissent, iurandi necessitatè r haberent: dūmodo incōtinenti f cum manumissus est, aut iuret, aut promittat. Licet autè circa donū, e munus, operas, etiã vxorum u personas inferere. In eum qui impubes iurauerit, scilicet qui & iurare potuerit: x dāda est utilis actio y operarum nomine, cum pubes tamen factus erit. Potest tamen & impubes operas dare. veluti si nomenclator z * sit, vel histrio.*

XLI. LABEO libro quarto Posteriorum.

S *I seruus quem emerat, h ad libertatem proclamauit, & ab iudice perperam i pro eo iudicatum est, & dominus eius serui post rem contra te iudicatam te heredem fecit, aut alio † quo nomine is tuus k esse cœpisset, petere eum tuū esse poteris: nec tibi obstat rei iudicatæ præscriptio. l * Iauolenus. hæc vera † sunt.*

XLI. LABEO libro quarto Posteriorum.

XLI. POMPONIUS libro tertio Senatufconsulorum.

QVIBVS AD LIBERTATEM PROCLAMARE NON LICET. † TITVLVS XIII.

Maiores. xx. ann. si se vendidit, &

dam. infect. l. fluminum. §. sed quod dictum est. vel ibi fuit actum in manumissione, vt etiam postea ex interuallo fieret: vt. j. de sol. l. Modestinus. vel ibi spontè & sciens se non teneri: arg. 3. de ope. lib. l. Campanus. Item ex hoc q̄ incōtinenti iurat, vel promittit, patet quòd causa libertatis, id est quia nõ aliter esset manumissurus, operas promittit, & dominus exigit: & ideo tenetur. vt hic, & d. l. vt iusiurandi. si autem ex interuallo: si quidem sponte, sciens se non teneri, tenebitur, vt dixi. si metu, vel nimia reuerentia patroni, contra: vt. j. quarum re. actio non datur. l. j. §. quæ onerandæ. & l. fina. §. si seruus. Item no. ex iuramento hinc aliquem obligari: & actione in factum ex eo agitur: vt arg. C. de re. cre. l. actori.

r *Donum.* differunt hæc inter se: vt. j. de verb. signi. l. inter donum. & l. munus. & 3. de offi. procon. l. solent. §. fina. Accur.

u *Vxororum.* facit. C. de in ius voc. l. venia. item facit. 3. de dam. infecto. l. fluminu. §. adiicitur. & facit quod no. C. de op. lib. l. si quam.

x *Potuerit.* cum sit doli capax. secus in eo iuramento quod super contractibus præstatur: quod tantum a pubere factum valet: vt in auth. sacramenta. Item not. pupillum obligari. & est sic supra de acquirenda hereditate. l. pupillus. & 3. de iureiuran. l. qui iurasse. Sed argu. contra. 3. de iur. & fac. igno. l. fin. Accursius.

y *Utilis actio.* secus in filio emancipato: vt. 3. de obsequi. l. pen.

z *Nomenclator.* aliàs, nummi calculator: & aliàs, miniculator. & fa. supra de ope. lib. l. vt iusiurandi. §. dabitur. & supra de rei vin. l. certum. Sed arg. contra supra de usufruct. l. arboribus. §. de illo.

o *Imponitur.* licite. Accursius.

p *Liberum.* vt & supra de ope. lib. l. vt iusiurandi. & C. de ope. lib. l. j. & 3. de manu. testa. l. seruum testamento.

q *Religione.* scilicet sacramenti.

r *Necessitatem.* Iurant enim se iuratos cum erunt liberi: quòd si nõ faciunt, datur in eos actio de dolo: vt. 3. de dolo. l. & eleganter. §. seruus pactionis. aut si promissa est pecunia: datur actio in factum: vt. C. an seruus ex suo facto. l. promissæ. secundum Azonem.

f *Incōtinenti.* imò etiã videtur ex interuallo: vt. j. de ope. lib. l. vt iusiurandi. §. & siue. Sol. hic loquitur quãdo primò in seruitute iurauerat: ibi non. Vel ibi post tempus modicū quod videbatur inesse, quod incōtinenti dicitur: vt argu. 3. si certum peti. l. lecta. & ad hoc supra de

dam. infect. l. fluminum. §. sed quod dictum est. vel ibi fuit actum in manumissione, vt etiam postea ex interuallo fieret: vt. j. de sol. l. Modestinus. vel ibi spontè & sciens se non teneri: arg. 3. de ope. lib. l. Campanus. Item ex hoc q̄ incōtinenti iurat, vel promittit, patet quòd causa libertatis, id est quia nõ aliter esset manumissurus, operas promittit, & dominus exigit: & ideo tenetur. vt hic, & d. l. vt iusiurandi. si autem ex interuallo: si quidem sponte, sciens se non teneri, tenebitur, vt dixi. si metu, vel nimia reuerentia patroni, contra: vt. j. quarum re. actio non datur. l. j. §. quæ onerandæ. & l. fina. §. si seruus. Item no. ex iuramento hinc aliquem obligari: & actione in factum ex eo agitur: vt arg. C. de re. cre. l. actori.

r *Donum.* differunt hæc inter se: vt. j. de verb. signi. l. inter donum. & l. munus. & 3. de offi. procon. l. solent. §. fina. Accur.

u *Vxororum.* facit. C. de in ius voc. l. venia. item facit. 3. de dam. infecto. l. fluminu. §. adiicitur. & facit quod no. C. de op. lib. l. si quam.

x *Potuerit.* cum sit doli capax. secus in eo iuramento quod super contractibus præstatur: quod tantum a pubere factum valet: vt in auth. sacramenta. Item not. pupillum obligari. & est sic supra de acquirenda hereditate. l. pupillus. & 3. de iureiuran. l. qui iurasse. Sed argu. contra. 3. de iur. & fac. igno. l. fin. Accursius.

y *Utilis actio.* secus in filio emancipato: vt. 3. de obsequi. l. pen.

z *Nomenclator.* aliàs, nummi calculator: & aliàs, miniculator. & fa. supra de ope. lib. l. vt iusiurandi. §. dabitur. & supra de rei vin. l. certum. Sed arg. contra supra de usufruct. l. arboribus. §. de illo.

a] Ista gl. est sing. secundū Bal. ad hoc quòd auth. sacramenta puberū non habet locū in pupillo etiam doli capax: sed solum in adulto. Bolo. Tu dic contra per no. eiusdem Bal. in l. fin. §. filii. C. de bo. que lib. & in l. 2. C. de rest. in integ. & Spe. in ti. de pac. §. 2. verbi. & no. & præce

r *Donum.* differunt hæc inter se: vt. j. de verb. signi. l. inter donum. & l. munus. & 3. de offi. procon. l. solent. §. fina. Accur.

u *Vxororum.* facit. C. de in ius voc. l. venia. item facit. 3. de dam. infecto. l. fluminu. §. adiicitur. & facit quod no. C. de op. lib. l. si quam.

x *Potuerit.* cum sit doli capax. secus in eo iuramento quod super contractibus præstatur: quod tantum a pubere factum valet: vt in auth. sacramenta. Item not. pupillum obligari. & est sic supra de acquirenda hereditate. l. pupillus. & 3. de iureiuran. l. qui iurasse. Sed argu. contra. 3. de iur. & fac. igno. l. fin. Accursius.

y *Utilis actio.* secus in filio emancipato: vt. 3. de obsequi. l. pen.

z *Nomenclator.* aliàs, nummi calculator: & aliàs, miniculator. & fa. supra de ope. lib. l. vt iusiurandi. §. dabitur. & supra de rei vin. l. certum. Sed arg. contra supra de usufruct. l. arboribus. §. de illo.

* Perperam in vulga. editione & Haloandriana duo hæc verba cum principio sequentis capituli cōfunduntur. Ant. Aug. libr. 1. cap. 4.

† aliquo.

* In archetypo erat p̄scriptio. Taur. & Aug. lib. 3. cap. 9. † In archetyp. mendo. se scriptum erat verba, pro vera, sed b. postea expunctū. Ant. Augu.

* Ad hunc locum vide Ant. Aug. li. singulari ad Modestinu. † In indice tit liceat.

a] Ista gl. est sing. secundū Bal. ad hoc quòd auth. sacramenta puberū non habet locū in pupillo etiam doli capax: sed solum in adulto. Bolo. Tu dic contra per no. eiusdem Bal. in l. fin. §. filii. C. de bo. que lib. & in l. 2. C. de rest. in integ. & Spe. in ti. de pac. §. 2. verbi. & no. & præce

& supra de ope. ser. l. fin. §. j.

QVIBVS AD LIBERTATEM PRO-
clamare non licet.

Quibus dixit superiore titulo denegari praedictum libertatis, ut adiungat alios utque de illis tractet plenius, specialem titulum facit de his quibus denegatur proclamatio ad libertatem, id est praedictum, cui inde leges, ut opinor proclamationis nomen dederunt, quod iteraretur ter quaterque. *Martialis. Hoc si ter quaterque clamitaris. & in l. i. c. De adf. tol. horu verborum loco, secunda & tertia vice, Graeci habent εν τῆ τριτη κωδ εν τῆ τετραδωτη. Petio in seruitute non iteratur l. 4. c. De lib. cau. Cui iacius.*

MAiores.] CASVS.
Maior. xx. annis passus est se vendi. si pretium participatus est: non poterit prouocare in libertatem. si autem non est participatus pretium: licet omnia alia interueniant que interuenire debet ut liber efficiatur: seruus poterit prouocare ad libertatem. Sed pone quod est minor. xx. an. licet participatus sit pretium, poterit prouocare in libertatem: nisi factus maior durauit in seruitute. Fr.

a Qui venit, id est venditus est.
b Peruenerit, verè: ut & C. e. l. j. & not. §. de stat. hom. l. & seruorum. §. j.
c Ex ceteris. i. si non participatus est lucrum.
d Supra scripta. i. participationis pretij.
e Dicendum, vt. §. de lib. causa. l. liberis. §. j. & extrauag. & facit. §. de minori. si ex causa. §. Papi- nianus.

Seruum quis per vim f à Titio accepit, & testamento liberum esse iussit. Quamquam soluendo decesserit, non erit ille g liber: alioquin fraudabitur Titius, qui non procedete quidem libertate cum herede eius agere h potest. At si ad libertatem seruus peruenerit, i nullam actionem habiturus est: quia nihil videbitur heres ex defuncti dolo consecutus. k

Sicut masculi qui se vendunt, & pretium participant, non possunt proclamare in libertatem: ita nec mulieres: nec hi qui nati sunt eis tempore seruitutis. hoc dicit.

III. POMPONIVS libro vndecimo Epistularum & variarum Lektionum.
Eis qui se passi sunt venire, i ad libertatem proclamandi licentiam denegari. m Quæro an & ad eos qui ex mulieribus que se passæ sunt venire, nascuntur: ista se-

f Per vim, scilicet compulsuam, & sic dominium directum transit: vt supra quod metus causa. l. si mulier. §. pe.
g Erit ille, secus si non tradere sed manumittere cogatur: quia tenet libertas: vt supra quod met. causa. l. metum. §. idem Pompo. licet quidam dicunt hinc in vltima voluntate, ibi inter viuos factam manumissionem, quod non placet.
h Agere, vtili in rem: vt supra quod met. cau. l. metum. §. volenti. & §. licet. an autem ipse seruus possit coueniri actione quod met. causa, quasi ad eum commodum peruenerit: quod viderur: vt supra quod met. causa. si cum exceptione. §. in hac actione. econtra quod non: quia non erat pecuniarium commodum: vt ar. supra de leg. j. l. plane. §. si. & l. sequenti.

i Peruenerit, id est peruenerit: quod esse non debet.
k Consecutus, nihil habet qui libertum habet: vt hinc, & supra de præscrip. ver. l. naturalis. §. si. in fi.

His qui.] **CASVS.** Liber homo si passus est se vendi ad pre-

mium recepit: non potest proclamare in libertatem: secus est in minore. xx. an. hoc dicit.

I. VLPIANVS libro secundo de officio Proconsulis.

Maiores viginti annis ita demum ad libertatem proclamare non possunt, si pretium ad ipsum qui venit, a peruenerit: b ex cæteris c autem causis, quamuis maior viginti annis se venum dari passus sit, ad libertatem ei proclamare licet. Minori autem viginti annis ne quidem ex causa supra scripta d debet denegari libertatis proclamatio: nisi maior annis viginti factus durauit in seruitute. tunc enim si pretium partitus sit, dicendum e erit denegari ei debere libertatis proclamationem.

II. MARCELLVS libro vicesimo quarto Digestorum.

Seruum quis per vim f à Titio accepit, & testamento liberum esse iussit. Quamquam soluendo decesserit, non erit ille g liber: alioquin fraudabitur Titius, qui non procedete quidem libertate cum herede eius agere h potest. At si ad libertatem seruus peruenerit, i nullam actionem habiturus est: quia nihil videbitur heres ex defuncti dolo consecutus. k

Sicut masculi qui se vendunt, & pretium participant, non possunt proclamare in libertatem: ita nec mulieres: nec hi qui nati sunt eis tempore seruitutis. hoc dicit.

III. POMPONIVS libro vndecimo Epistularum & variarum Lektionum.

Eis qui se passi sunt venire, i ad libertatem proclamandi licentiam denegari. m Quæro an & ad eos qui ex mulieribus que se passæ sunt venire, nascuntur: ista se-

f Per vim, scilicet compulsuam, & sic dominium directum transit: vt supra quod metus causa. l. si mulier. §. pe.
g Erit ille, secus si non tradere sed manumittere cogatur: quia tenet libertas: vt supra quod met. causa. l. metum. §. idem Pompo. licet quidam dicunt hinc in vltima voluntate, ibi inter viuos factam manumissionem, quod non placet.
h Agere, vtili in rem: vt supra quod met. cau. l. metum. §. volenti. & §. licet. an autem ipse seruus possit coueniri actione quod met. causa, quasi ad eum commodum peruenerit: quod viderur: vt supra quod met. causa. si cum exceptione. §. in hac actione. econtra quod non: quia non erat pecuniarium commodum: vt ar. supra de leg. j. l. plane. §. si. & l. sequenti.

i Peruenerit, id est peruenerit: quod esse non debet.
k Consecutus, nihil habet qui libertum habet: vt hinc, & supra de præscrip. ver. l. naturalis. §. si. in fi.

His qui.] **CASVS.** Liber homo si passus est se vendi ad pre-

mium participandum, & ea interueniunt que interuenire debent: efficitur seruus. Sed quid si femina libera passa est se vendi interuenientibus his que debent interuenire? an qui nunc nascuntur ex ea, erunt serui: Dicitur quod sic, cum & mater sit serua: nec possit prouocare in libertatem. Franc.

natus consulta pertineant. Dubitari a non potest, quin ei quoque que maior annis viginti venire se passa est, ad libertatem proclamandi licentia fuerit deneganda, His quoque danda o non est qui ex ea nati tempore seruitutis eius erunt.

Paria sunt aliquid in esse consistere, vel in eo statu qui de proximo rem perducit in esse. Bart.

III. PAVLVS libro duodecimo Quæstionum.

Licinius Rufinus Iulio Paulo. p Is cui fideicommissa libertas debebatur, q post vicesimum annum r veniri se passus est. quæro, denegandum sit ei ad libertatem s proclamare. Mouet me exemplum cuiusvis liberi hominis. nam & si cum consecutus esset libertatem, se vendidisset, t denegaretur u ei ad libertatem proclamare: nec debet meliori x loco intellegi, quod in seruitute constitutus passus est se venundari, quam si esset libertatem consecutus. Sed è contrario mouet me, quod in hoc de quo quæritur, venditio constitit, & est qui veniat: in libero autem homine neque venditio constitit, & nihil est quod t veniat. Peto itaque, plenissime instruas. Respondit, Venditio quidem tam serui quam liberi contrahi potest: y & stipulatio de euictione contrahitur. Non enim de eo loquimur, qui sciens liberum emit. nam aduersus hunc nec ad libertatem proclamatio denegatur. z Sed is qui a adhuc seruus est, etiam inuitus veniri b potest: quamuis & ipse in eo malus sit, quod de conditione sua dissimulat: cū in sua potestate habeat vt statim ad libertatem perueniat. c Quod quidem d non potest ei imputari, cui nondum libertas

Duocare in libertatem. in nostro autem casu dicendum est non posse prouocare in libertatem, cum maluit vendi cum posset petere libertatem. Francif.

p Paulo, salutem & quæstionem talem.
q Debeatur, pure. Accursius.
r Vicesimum annum, suæ ætatis. Accursius.
s Libertatem, & sic est homo liber.
t Vendidisset, interuenientibus his que in libero homine, empto interuenire debent.

u Denegaretur, vt. §. tit. j. l. liberis. in prin. & C. eo. l. j. in prin.
x Meliori loco, vt & §. tit. l. ordinata. §. si is. Accursius.
y Contrahi potest, vt & §. de contrah. empt. l. & liberi. & l. liberi.
z Denegatur, vt. §. tit. j. l. qui sciens. & l. liberis. §. si quis sciens. & C. de inge. ma. l. scientis.

a Sed is qui, vt in casu proposito.
b Veniri, id est vendi.
c Perueniat, Potest enim implorare vt manumittatur.
d Quod quidam, id est certè.

I Venire, interuenientibus que debent interuenire.

m Denegari, dicit Pompo. vel cauetur senatusconsulto.

n Dubitari, nunc respon. & sub. sed cum dub. & c.

o Danda, licentia proclamandi ad libertatem.

Licinius. **CASVS.** Heres volebat vendere seruum, quem erat per fidei commissum rogatus manumittere: & ipse maior xx. an. existens passus est se vendi. quæritur an possit prouocare in libertatem? & videtur quod non. nam si iam esset manumissus, & sic esset liber, & esset passus se vendi: non posset prouocare in libertatem. Sed econtra videtur quod sic. nam libero homine vendito, nihil ei obest quod vendatur: sed secus in hoc casu, cum seruus sit qui venditur. quid ergo erit? & certe dicit quod & liber homo & seruus potest vendi: & stipulatio de euict. poterit committi. & intelligas de eo qui ignorans liberum hominem emit. si enim sciens liberum emeret, tunc bene posset prouocare in libertatem. In nostro autem casu etiam inuitus potuit vendi: licet possit ei imputari, cum ad libertatem non prouocat petendo iudicis officium vt manumittatur: quod non posset imputari statulibero cui relicta est libertas sub condit. nam interim potuit petere libertatem. sed veniente condit. poterit se prouocare in libertatem. in nostro autem casu dicendum est non posse prouocare in libertatem, cum maluit vendi cum posset petere libertatem. Francif.

p Paulo, salutem & quæstionem talem.
q Debeatur, pure. Accursius.
r Vicesimum annum, suæ ætatis. Accursius.
s Libertatem, & sic est homo liber.
t Vendidisset, interuenientibus his que in libero homine, empto interuenire debent.

u Denegaretur, vt. §. tit. j. l. liberis. in prin. & C. eo. l. j. in prin.
x Meliori loco, vt & §. tit. l. ordinata. §. si is. Accursius.
y Contrahi potest, vt & §. de contrah. empt. l. & liberi. & l. liberi.
z Denegatur, vt. §. tit. j. l. qui sciens. & l. liberis. §. si quis sciens. & C. de inge. ma. l. scientis.

a Sed is qui, vt in casu proposito.
b Veniri, id est vendi.
c Perueniat, Potest enim implorare vt manumittatur.
d Quod quidam, id est certè.

Duocare in libertatem. in nostro autem casu dicendum est non posse prouocare in libertatem, cum maluit vendi cum posset petere libertatem. Francif.

p Paulo, salutem & quæstionem talem.
q Debeatur, pure. Accursius.
r Vicesimum annum, suæ ætatis. Accursius.
s Libertatem, & sic est homo liber.
t Vendidisset, interuenientibus his que in libero homine, empto interuenire debent.

u Denegaretur, vt. §. tit. j. l. liberis. in prin. & C. eo. l. j. in prin.
x Meliori loco, vt & §. tit. l. ordinata. §. si is. Accursius.
y Contrahi potest, vt & §. de contrah. empt. l. & liberi. & l. liberi.
z Denegatur, vt. §. tit. j. l. qui sciens. & l. liberis. §. si quis sciens. & C. de inge. ma. l. scientis.

a Sed is qui, vt in casu proposito.
b Veniri, id est vendi.
c Perueniat, Potest enim implorare vt manumittatur.
d Quod quidam, id est certè.

Duocare in libertatem. in nostro autem casu dicendum est non posse prouocare in libertatem, cum maluit vendi cum posset petere libertatem. Francif.

p Paulo, salutem & quæstionem talem.
q Debeatur, pure. Accursius.
r Vicesimum annum, suæ ætatis. Accursius.
s Libertatem, & sic est homo liber.
t Vendidisset, interuenientibus his que in libero homine, empto interuenire debent.

u Denegaretur, vt. §. tit. j. l. liberis. in prin. & C. eo. l. j. in prin.
x Meliori loco, vt & §. tit. l. ordinata. §. si is. Accursius.
y Contrahi potest, vt & §. de contrah. empt. l. & liberi. & l. liberi.
z Denegatur, vt. §. tit. j. l. qui sciens. & l. liberis. §. si quis sciens. & C. de inge. ma. l. scientis.

Debetur.

His qui.

quoniam.

a Debetur. scilicet in sequenti casu, Accursius.
b Statuliberum. i. sub conditione manumissum. Accursius.
c Denegandam. nec enim tacite vel expresse potuit renuntiare iuri futuro: vt & infra quorum leg. l. quod ait prator. & de lega. ij. l. si ita. §. j. & dixi. C. de pact. l. j.

d In proposito. ad primū tantū videtur se referre: licet eadē æquitas in potestatiua conditione sit: cūm potestatiua cōditio & puritas paria sint: vt & s. de here. instit. l. suus. per quod dicunt quidam ad vtrunq; casum referri quod hīc dicitur. & facit. C. eo. l. j. in fi. & s. de fideicom. lib. l. quidam. §. fi.

S I duo.] CASVS. Duo emerunt liberū hominem tāquā seruum: & vnus eorū sciebat eū liberū: alter ignorabat: quæritur quid iuris? Dicitur: scientia vnus, ignoranti nō nocet: & fiat hic seruus totus ignorantis. Fr. Accursius.

e Sed tantum alterius. cōtra. s. tit. j. l. non solum. §. j. fol. vt ibi. Itē contra s. tit. j. l. liberis. §. si duo. Solu. vt ibi. Item no. in persona huius venditi magis inspicere quod nocet, quā quod prodest. sic. s. ad Sila. l. si quis in graui. §. fi. Sed arg. contra. s. de sena. l. emancipatum. §. fi. & j. de iure fis. l. non intelligitur. §. si quis palā. & s. ad Maced. sed Iulianus. §. non solum. Item no. inutile cedit vtili. sic. s. de lega. j. l. planē. §. si duobus. & s. communia præd. l. proprium solum. & C. de hære. l. cognouim⁹. & s. de bonis lib. l. cūm liberum. & j. de stipul. ser. l. j. §. communis. & l. proinde. §. fin. & l. seq. Item arg. contra. sunt ad hanc. l. s. de leg. j. l. si res. & l. si duobus. in princi. & l. plane. §. si coniunctim. & l. huiusmodi. §. si Titio. & de leg. ij. l. si Titio. & l. Proculo. & j. de verb. oblig. l. si mihi & Titio. & supra de iureiuran. l. si duo patroni. in principio.

SI LIBERTVS INGENVVS esse dicetur.

Quam rem etiam attigerat titulo xii. eam specialiter resumat isto. hoc est de ingenuitate præiudicium & de libertinitate, quasi ille magis fuerit de libertate & seruitute. & s. C. de bonis eorum qui agnitis natalibus ingenuitate repeterunt restituendis ei cuius familia exierit vel secū auferedis. Cuius.

S I libertus.] CASVS. Petisti quendam in libertum tuū: & quia non probasti, est absolutus. dicitur quod nō præiudicat illa sententia, nec cursus temporis mihi vero patrono qui hunc peto in libertinitatem. Franc.

f Alio agente. qui eum ad libertinitatem vocat. Accursius.

g Exercere. vocando eum in suum libertum: vt. j. eo. l. patronum. sed videtur nullo tempore audiri: vt. s. de statu homi. l. ingenuū. & s. titu. ij. l. diui fratres. §. j. Solu. in illis fuit acta causa seruitutis & ingenuitatis: & sic præiudicat inter omnes: hīc autem libertinitatis & ingenuitatis, quæ non est adeo fauorabilis: & ideo nō præiudicat aliis. Alij dicunt quod hīc & infra eo. l. patronum. nō fuit pronuntiatu ingenuus, sed libertum illius non esse: in contrariis verò ingenuus. & quod hīc dicit, ingenuus, id est, pro eo qui ingenuum se dicebat. & sic expone illam. l. patronum. Vel dic quod hīc non fuit iustus contradictor: in. ll. contrariis sic: vt. j. de collu. dete. l. cū non iusto. & arg. s. de inoffi. testa. l. qui repudiantis. in fin. Item contra huic. l. j. de collu. dete. l. ij. in princ. vbi intra ff. Nouum.

debetur. **a** Pone statuliberū **b** passum se venundari. nemo dicitur est, superueniente cōditione quæ non fuit in eius potestate, libertatis petitionē ei denegādā. **c** Idem puto etiā si in ipsius potestate fuit conditio. Sed in proposito **d** magis probandum est, vt denegetur ei libertatis petitio, qui potuit petere libertatem, & maluit se venūdari: quia indignus est auxilio prætoris fideicommissarij.

v. IDEM libro singulari ad Senatusconsultum Claudianum.

S I duo liberū hominē maiore annis viginti emerimus, vnus sciens eius conditionē, alter ignorans: an non propter eum qui scit, ad libertatem ei proclamare permittitur: sed propter eū qui ignorat, seruus efficietur: sed nō etiam eius qui scit, sed tantū alterius. **c**

SI [LIBERTVS] INGENVVS esse dicetur. TITVLVS XIII.

Res iudicata contra eum qui se patronum dicebat: non præiudicat vero patrono. h. d.

l. MARCELLVS libro septimo Digestorum.

S I libertus alterius alio agente **f** ingenuus pronuntiatu esse dicetur: sine vlla exceptione tēporis patron⁹ eius cognitionem solet exercere. **g**

ii. SATURNINVS libro primo de Officio Proconsulis.

quinquennium tantum auditur. Solu. vt ibi. Accursius.

A **Q**uod pretium participandum, & pretium peruenit ad eum. nō potest prouocare in libertatem nisi in casu, vt cūm pretiū reddit emptori sponte recipienti. [QVI SE EX LIBERTINITATE.]

Quod si se venire passus esset maiorem, scilicet vt pretium ad ipsum perueniret: prohibendū de libertate cōcedere diuus Hadrianus constituit: **h** sed interdum ita contendendū permisit, **i** si pretiū suum reddidisset. **Qui** se ex libertinitate **k** ingenuitati adserant: non vltra **l** quinquennium quā manumissi **m** fuissent, audientur.

Qui post quinquenniū reperisse instrumēta **†** ingenuitatis suæ adseuerant: de ea re ipsos principes adire oportere cognituros. **n**

111. POMPONIVS libro quinto Senatusconsultorum.

Hoc sermone, **o** agnitis natalibus, **p** de nullis aliis intellegendum est senatū **q** sensisse, quā ingenuis. **q** Verbo autem relinqueret, etiā hoc intellegendū est, vt quæcūque ex re eius à quo manumissi erant, acquisita habeāt, restituāt. Sed id quemadmodum accipiendum sit, vidēdū est: vtrumne quæ ignorātibus dominis abstulissent, item **+** quod ex his acquisitū, reddere debeant: **r** an verò etiā concessa & donata à manumissoribus amplexi sint. **¶** Quod magis est.

1111. PAPINIANVS libro vicen-simo secundo de Quæstionum.

Ratio **+** quæ prohibet apud consules aut præfides prouinciarum post quinquennium à die manumissionis in ingenuitate proclamare, nullam causam **u** aut personam excipit.

n Cognituros. facit. s. de in lit. iuran. l. videamus. §. fi. & de iureiur. l. admonendi. & quod no. s. proxi. §.

Hoc sermone.] CASVS. Erant quædam verba cuiusdam senatusconsulti. quæ nunc vult exponere: & erant fortē talia: agnitis natalibus prouocent in ingenuitatem: sed relinquant manumissori omnia quæ habent ex eius re. Et dicitur quod hæc verba habent locum in eo qui apparet ingenuus, & debet reddere manumissori ea quæ adquisierit ex eius re, siue eo sciente, siue ignorante: & etiam ea quæ donauerat manumittens huic manumisso. Franciscus.

o Hoc sermone. Fortē talia erant verba senatuscon. cuius mentionem facit. s. titu. ij. l. de bonis. & C. eo. l. j.

p Agnitis natalibus. prouocent in ingenuitatem, sed relinquant manumissori omnia quæ habent ex eius re.

q Quam ingenuus. quia ingenui habēt natales: non serui, vel liberti, per quos probatur ingenuitas: vt & C. de libe. cau. l. parentes. & de proba. l. non epistolis.

r Debeant. scilicet tantum, an verò &c.

¶ Amplexi sint. scilicet senatores. vel dic, hi de quorum statu est quæstio.

Ratio.] CASVS. Hæc prohibitio qua dicitur manumissum non posse post quinquennium in ingenuitatem proclamare non excipit aliquam personam, nec causam aliquam, nisi vnā: vt. s. l. ij. in fi. Accursius.

¶ Hæc oratio. scilicet diui Marci, quam non habemus. & de ea fit mentio. j. tit. j. l. j. sed interdum. Accursius.

u Nullam causam. nisi vt. s. eo. l. ij. §. fin. & hoc corrigitur per. l. C. vbi causa status. l. fina.

Quidam ingenuus tanquam seruus alicuius existens, ab eodem manumissus est: sic nunc stat tanquam libertus. hic vult prouocare in ingenuitate. potest vsque ad quinquennium, non vltra: nisi in casu, vt si post quinquenniū dicat se de nouo inuenisse instrumenta suæ ingenuitatis: & hæc causa corā principe fit. Frā.

h Constituit. vt & s. tit. j. l. j. in princi.

i Permisit. s. ex speciali beneficio, secundū Io. Alij dicunt: semper si pretium reddunt. i. parati sunt reddere, poterunt de libertate cōcedere: arg. insti. de noxa. §. domin⁹. aliās offerat & deponat: vt. C. de v. fur. l. acceptā. sed hoc quādo quis vult ab obligatione qua tenetur, liberari: sed hīc non tenetur. Tertij dicunt, vt Azo, quod hīc spontē recipit. Et dic, reddidisset, scilicet iam emptori spontē recipienti. est enim præteritum plusquam perfectum. Acc.

k Qui se ex libertinitate. scilicet de facto.

l Non vltra. etiam lite contesta. vt. j. de collu. deteg. l. ij. §. aliter. Acc.

m Manumissi. s. de facto: vt instit. de inge. §. fin. & facit infra proxi. §. & l. hæc oratio. sed hodie secus: vt. C. vbi causa status. l. fina.

n Quib. instrumentis probaretur ingenuitas, quib⁹ que liberales causas munirentur, refert Iulius Capitolinus in M. Antonino Philosopho. Cuius sententia plenior extat in. l. i. C. de ingen. manum.

† Flor. item quod ex his adquisitum, red.

¶ Vulgo incipit, Hæc oratio.

correctū per. l. vlti. C. vbi cau. stat.

Flor. item quod ex his adquisitum, red.

Vulgo incipit, Hæc oratio.

P *Atronum. Non esse. vt & .s. eo. l. j. plenè dixi. Sed argu. contra. C. de præscrip. long. temp. l. fi. in fi.*

Q *Votiens.] CASVS. Quotiens quæritur an quis sit libertus meus, quod contingit multis de causis: siue petâ operas, siue obsequiû: siue petâ ne me vocet in ius sine venia: vel simili de causa: est mihi danda actio in rē præiudicialis. & hæc sunt vera siue ille dicat se ingenuû, siue dicat se libertû: sed non meû. tûc si ille est i pos. ingenuitatis: mihi incûbit onus probâdi eum esse libertum meum. & si hoc non probo: ille vincet. Fran.*

b *Præiudicium. i. actionē in rē præiudicialē: vt insti. de act. §. præiudiciales.*

c *Idem præiudicium. id est prædicta actio.*

d *Fungitur. quia hic libertus nō erat in possess. libertinitatis apud eum qui se dicit patronum. aliàs cōtra. s. de proba. l. circa. sed in quæstione operarū semper patronus probat: nisi sit naturaliter opera debita: vt s. de proba. l. quotiens. facit. s. de libe. causa. l. igitur sciendum. §. si opera. & .j. de excep. l. generaliter. & .s. de libe. agn. si quis à liberis. §. solent. Accursius.*

* In archetypo erat, auctoris, sed mendosè. Taurell.

+ In indice illud, De, includitur asteriscis.

* Marcus Antoninus Philosophus huius constitutionis auctor fuit, vt refert Iulius Capitolinus in eodem.

NE DE STATV DEFUNCTORV POST QUINQUENNIVM QUÆRATUR.

Dicitur est de statu viuorū: nūc de statu defunctorum. Sequitur in hoc tit. aliud S. C. ne de statu defunctorū post quinquenniū quærat in deteriorem conditionem. Malo dicere quærat quā retractetur, quanquam hoc quoque rectū sit. tam enim rectè dicitur retractari status de quo nunc primum quæritur, quam is de quo litigatum & pronuntiatum est antè. sed hoc posteriore sensu cui de statu viuū pronuntiatū est ne intra quinquenniū quidem retractari eo mortuo potest, priore sensu potest. sed & post quinquenniū in honestiore cōditionem, nō in deteriorem. De statu autē viuorū quæritur semper. Et post quinquenniū sententia nō retractatur in deteriorem conditionem. l. 2. De iur. an. aur. l. 29. §. vl. De lib. cau. nisi causa prior acta sit ignorante patrono. l. 1. & pen. §. sit. prox. In honestiorem, vt opinor, retractari potest. Et consequenter post manumissionem videretur esse admittenda de statu quæstio sine præscriptione quinquenniū, quasi honestior. atque ita à Iustiniano constitutum est, hoc iure obstat præscriptio quinquenniū, nisi extraordinem subuenerit princeps. Cuiacius.

D *E statu defunctorum] CASVS. Quidā stans bona fi. in poss. libertatis, decessit institutis heredibus. dicitur quod post quinquenniū à tēpore mortis non est quærendum de eius statu: nec est quærendū de statu eius qui decessit intra quinquenniū, vel etiam eius qui viuit, si per hoc fieret præiudiciū mortuo ante quinquenniū. Item aliquando nec intra quinquenniū de statu defuncti quæritur, vt cum iudicatus est quis ingenuus: decessit postea: non amodo debet quæri de statu eius: nec retractari sententia lata pro ingenuitate etiam intra quinquenniū. [s1 QV I D E M.] Apparet ex princip. l. quod præscribitur spatio quinquenniū volenti retractare statum defuncti in deteriorem. Sed quid si in meliorem vult producere: etiam vltra quinquenniū potest. nā si aliquis dicitur seruus, quasi ex ancilla natus, quæ erat*

Pone casum vt supra eo. l. j.

V. I D E M lib. decimo Responsorum.

P *Atronum post quinquenniū sententiæ pro ingenuitate dictæ, quo ignorate res iudicata est, non esse præscriptione temporis summouendum, respondi.*

VI. V L P I A N V S libro trigensimo octauo ad Edictum.

Q *Votiens de hoc contēditur, an quis libertus sit: siue operæ petantur, siue obsequium desideretur, siue etiā famosa actio intēdatur, siue in ius vocetur, qui se patronū dicit, siue nulla causa interueniat: redditur præiudiciū. Sed & quotiens quis libertinum quidē se confitetur, libertū autem Gaij Seij se negat: idem præiudicium datur. redditur autē alterutro desiderate: sed actoris partibus semper, qui se patronum dicit, fungitur, d probareque libertū suum necesse habet: aut si nō probet, vincitur.*

NE DE STATV DEFUNCTORV POST QUINQUENNIVM QUÆRATUR.

TITVLVS XV. Existēs in possessione libertatis, si decessit, post quinquenniū nō quæretur ampli⁹ de statu suo. h. d.

I. M A R C I A N V S libro singulari de Delatoribus.

D *E statu defunctorum post quinquenniū quætere nō licet neque priuatim, neque fisci nomine. Sed nec eius status retractandus est, qui intra quinquenniū decessit, si per huius quæstionem præiudiciū futurū est ante quinquenniū mortuo. Imò nec de viuū statu quærendum est, si quæstio huius præiudiciū facit ei qui*

mortua iam elapso quinquennio, ille autem vult probare matrē fuisse liberam auditur. Franciscus.

c *De statu defunctorum. qui tempore mortis erant bona fide in possessionem libertatis. quod si varietas interuenit, posteriora spectantur tempora: vt. C. eo. l. si mater. & .l. fi. & ad emancipationem non pertinet: vt in eo. titu. l. quod est. Sed quid est quod dicit post quinquenniū, cū nec antè: vt. C. de lib. cau. l. principaliter? Respon. non propter carnem & ossa, sed propter posteros & peculium quæritur intra quinquenniū, non vltra: vt & .j. eo. l. ij. & .C. eod. l. j. & .l. fi. is. & hoc si non fuerat ingenuus pronuntiat: aliàs nec intra quinquenniū: vt. j. §. sed interdum. Accursius.*

ante quinquenniū decessit. & ita diuus Hadrianus constituit. Sed interdum & intra quinquenniū non licet de statu defuncti dicere. Nā oratione diui Marci cauetur, vt si quis ingenuus pronuntiat fuerit, h liceat i ingenuitatis sententiā retractare: k sed viuo eo qui ingenuus pronuntiat est, non etiam post mortem: l in tantū, vt etiam si ccepta m quæstio fuit retractationis, morte eius extinguatur: vt eadem oratione cauetur.

Licet non possit quæri de statu alicuius post quinquenniū in deterius mutado: tamē potest quæri post quinquenniū de mutando in melius. h. d.

Si quidem n in deteriorem conditionem quis statum retractaret: secundū ea quæ dixi, præscribendum est. Quid ergo si in meliorē, veluti pro seruo libertus dicatur: quare non admittatur? o Quid enim si seruus quis dicatur, quasi ex ancilla natus, quæ antè quinquenniū p mortua est? Quare nō liceat probare liberā fuisse? hoc enim & pro mortua q est: & Marcellus r libro quinto de officio cōsulis scripsit posse. Ego quoque in auditorio publico idem secutus sum. f

Etiā pupillis tutores non habentibus currit hæc præscriptio quinquenniū. h. d.

II. P A P I N I A N V S libro quarto decimo Responsorum.

N *on esse libertatis quæstionē filiis inferēdā propter patris vel matris memoriā post quinquenniū à morte nō retractatā, cōuenit: nec in ea re quæ publicam tutelam u meruit, pupillis agentibus restitutionis auxilium tribuendum est: quod quinquē annorū*

& in seruitutis possessione ea existēte: vnde præscriptio quinquē annorum non potest allegari: & ideo potest & necessarium est probari de libertate huius qui dicitur seruus, Azo.

q *Pro mortua. id est pro eius statu tuendo.*

r *Et Marcellus. nunc responderet. Accursius.*

f *Secutus sum. id est ad eam sententiam perueni. Accur.*

N *on esse.] CASVS. Mouebam quæstionem status filiis alicuius de cuius statu non egi: & iam lapsus erat quinquenniū à morte eius. dicitur quod non audior: & hæc præscriptio quinquenniū currit etiā pupillo tutorē nō habenti, nec poterit restitui. [P R A E S C R I P T I O.] Litis contestatio in quæstione status antè mortē defuncti illata, nō facit præscriptionē. x. ann. quæ statū defunctorū tuetur, irrita: si is qui mouet quæstionē status defuncto, à sua lite triennio desistat. nā tunc liti renuntiasse videtur. Fran.*

t *Retractatam. aliàs recitatam: & aliàs retractatam, scilicet intra quinquenniū: & semper dic, & finitam.*

u *Pub. tutelam. id est tutelam quod est publicum munus: vt insti. de excu. tut. §. j.*

x *Tribuendum est. imò videtur ipso iure non carere: vt. C. in quib. causis resti. in integ. non est neces. l. fi. Solut. vt ibi not. in concor. C. eo. l. si mater.*

non pertinet: vt in eo. titu. l. quod est. Sed quid est quod dicit post quinquenniū, cū nec antè: vt. C. de lib. cau. l. principaliter? Respon. non propter carnem & ossa, sed propter posteros & peculium quæritur intra quinquenniū, non vltra: vt & .j. eo. l. ij. & .C. eod. l. j. & .l. fi. is. & hoc si non fuerat ingenuus pronuntiat: aliàs nec intra quinquenniū: vt. j. §. sed interdum. Accursius.

f *Fisci. vt & .C. eo. l. si mater.*

g *Vini. q. d. non solum de mortui statu, sed nec etiā de statu viuētis quæri potest, si præiudicetur ei qui antè quinquenniū decessit. Azo. vt & .C. eod. l. j. & ij. Accursius.*

h *Fucrit. per collusionem. Accursius.*

i *Liceat. cui libet de populo. Accursius.*

k *Retractare. intra quantum, dixi. s. tit. j. l. j.*

l *Post mortem. sic. j. de re iudi. l. si cum procurator. & .j. ad. l. Cornel. de fal. l. j. §. tutores. & infra de ver. obli. l. hoc iure.*

m *Capta. speciale, vt contestatione non perpetuetur actio, a nec fiat transitoria contra heredes: vt & .j. l. proxi. in fi. sic. C. de dolo. l. fi. in fi. sic. C. de dolo. l. fi. regulariter contra: vt C. de præscr. xxx. anno. l. finali.*

n *Si quidem. dixi. s. eo. in prin. Accursius.*

o *Non admittatur. certè imò admittitur, vt subiicit. & .j. eo. l. pen.*

p *Ante quinquenniū.*

a] Contestatione nō seper perpetuetur actio. tu vide hoc an & quando perpetuetur in. c. r. de lit. contest. c. du dū. 2. de iura cal. c. cum causam. cū no. extra de dolo & contu.

a *Prescriptio*. quæ sine possessione procedit. Accursius.
b *Tuetur*. vt & C. e. l. j. in prin. vel secundū quosdam eius qui nitentur statum defuncti retractare. Accursius.
c *Longo*. l. triennio, & no. quod contestatione non perpetuatur actio: vt & s. l. prox. §. sed interdum. vel secundū Placen. & Azo. ideo contingit, quia actor destitit à lite triennio: & sic renūtiasse videtur: vt. s. de iudi. l. destitisse. & C. de pact. l. postquam. & C. qui accusa. non pos. l. accusationē. aliās cōtra: vt. C. eo. l. iij. & l. pe. Accur.

A *Ntē quinquennium*. In seruitute. id est in possessione seruitutis. & facit supra. l. j. §. si quidem. Accursius.

P *rimus*. *Nummariā*. principaliter enim de statu defuncti agi nō potest: vt. C. de lib. cau. l. principaliter. Acc.

**DE COLLUSIO-
ne detegenda.**

Quoniam in iudicio liberalis causæ fit collusio, ideo de ea ponit. Accur.

Est etiam in hoc tit. aliud s. C. quod Ninnianum dicitur. l. ij. C. eod. (sic habent Basilica) vt qui colludente domino vel patrono ingenuus pronuntiatu est, seruus aut libertus fiat eius qui detexerit collusionē intra quinquennium. Collusio est sub specie litis lusus veluti quidam inter duos litigatores id agentes ex pacto vt vnus sinat se vinci ab altero, Græcè οὐδ' ἀνασποδός. Cuiacius.

E *quorundam .] CASVS.* Quia domini colludebant cum seruis, & efficiebant eos pronūtiari ingenuos, & sic admittebantur ad senatoriam dignitatem, & hoc erat turpissimū dignitati senatorū: est factū quoddam senatusconsultum quo cautum est vt quicumq; probauerit hanc collusionē, habeat istū iudicatū ingenuum, in seruū suū, si seruus fuerat colludētis: vel in libertū, si eius libertus fuerat. & hanc collusionem detegere vsq; ad quinquennium post sententiam latam permissum est: & hoc quinquennium continuum est, nisi hic iudicatus ingenuus sit impubes, nā tunc expectabitur tempus pubertatis: nec interim currit quinquennium. idem ex simili causa iusta, vbi etiam post quinquennium agitatur hæc causa: vt exēplum habuisti. s. si libert' ingenuus esse di. l. ij. in fi. Postea dicit: hoc quinquennio sufficit contestari litem. Sed secus in eo qui ex libertinitate prouocat se in ingenuitatem. nam intra quinquennium à tempore manumissionis numerandū debet tota causa expediri. Vltimò dicit: ille admittitur ad hanc collusionē detegendam, qui pro alio est habilis ad postulandum. & h. d. hæc. l. & seq. Franc.

f *Amplissimum ordinem*. scilicet senatorum, qui centum erant numero: vt. C. de peti. here. l. fi. in prin. Accursius.

g *Vindicari*. vt quasi ingenui creentur quandoque senatores.

h *Iste*. de cuius conditione est collusum.

i *Detexisset*. vt & s. de lib. cau. l. qui de libertate. §. fina. Si verò libertus, fieret libertus eius qui detexit collusionē: vt. C. eod. l. ij. & s. de in ius voc. l. adoptiuum. §. patronum.

k *Collusionem*. *Ingenuitatis*. id est sententiarum latorum pro inf. Nouum.

tempus, cū tutores non haberent, excesserit. Prescriptio ^a quinque annorum, quæ statum defunctorū tuetur, ^b specie litis antè mortem illatæ non fit irrita, si veterē causam, desistente qui mouit, longo ^c silentio finitam probetur.

Ingenuus in possessione seruitutis decessit. dicitur quod & antè quinquennium & post quinquennium potest cognosci de ingenuitate eius. Francisc.

**III. HERMOGENIANVS libro
sexto Iuris epitomarum.**

A *Ntē quinquennium defunctorū status honestior, quā mortis tēpore fuisse existimabatur: vindicari nō prohibetur. Idcirco & si quis in seruitute ^d moriatur: post quinquennium liber decessisse probari potest.*

De statu defuncti post quinquennium post mortē eius nō quæritur: nec si petam peculium eius tanquam mei serui: post quinquennium admittar. Francisc.

**III. CALLISTRATVS libro
primo de iure fisci.**

P *rimus omnium diuus Nerua edicto vetuit, post quinquennium mortis cuiusq; de statu quæri. Sed & diuus Claudius Claudiano rescriptit, si per quæstionē nummariam præiudicium statui videbitur fieri, cessare quæstionem.*

**DE COLLUSIONE
detegenda.**

TITVLVS XVI.

Qui collusionem detegit, nāscitur dominiū serui qui per collusionem effectus est ingenuus.

I. GAIVS libro secundo ad Edictū prætoris urbani titulo de liberali causa.

N *E quorundam dominorum erga seruos nimia indulgentia inquinaret*

genuitate. Accursius.

A *Quinquennium*. viuente tamen eo qui ingenuus pronuntiatu est: vt supra tit. ij. l. j. §. sed interdū. Sed videtur perpetua: vt. s. si lib. inge. esse dicatur. l. j. & pen. Solu. ibi non iustus fuit contradicor: vt. j. l. prox. vel ibi de liberto ingenuus, hic de seruo ingenuus. vel ibi detegit verus patronus: hic extraneus: arg. infra in fi. huius. l. Item contra. s. de libe. cau. l. diui fratres. in princ. vbi nullo modo auditur. sed illa secundum hanc, scilicet nisi sit collusum. & eodem modo respōde ad l. supra de sta. ho. l. ingenuum.

**II. VLPPIANVS libro secundo
de officio Consulibus.**

C *ollusionē detegere ingenuitatis ^k post sententiam intra quinquennium ^l posse diuus Marcus constituit. Quinquennium autē continuū vtique accipiemus. Sicubi planè ætas eius ^m cuius retractatur collusio, differēdā retractationem in tempus pubertatis, vel alterius rei ⁿ suadeat: quinquennium non currere dicendum est. Quinquennium autem non ad perficiendam retractationē, sed ad inchoandā ^o puto præfinitū: aliter atque ^p circa eū qui ex libertinitate se in ingenuitatem petit. Oratione diui Marci cauetur, vt etiā extraneis ^q qui pro altero postulandi ius haberēt, liceret ^r detegere collusionē.*

Non præiudicat vero patrono si quis iudicatus fuit ingenuus, non vero patrono agente vel nolente defendere.

**III. CALLISTRATVS libro
quarto de Cognitionibus.**

C *um non iusto ^r contradicore quis ingenuus pronuntiatu est: perinde inefficax est decretum, atque si nulla iudicata res interuenisset. Idque principalibus constitutionibus cauetur.*

**IIII. VLPPIANVS libro primo ad
legem Iuliam & Papiam.**

S *ibertinus per collusionem fuerit pronuntiatu ingenuus,*

D *est ingenuus per collusionē, vt perpetuò possit reuocari. sed vbi seruus pronuntiatu ingenuus, tunc intra quinquennium, pro quo est quod notauit in solu. contra. s. in princip. huius. l. & secundum hoc dic, petit, scilicet per collusionem, prima placet. No. ergo hinc triplex quinquennium. primum quod defuncti statum tuetur: quod contestatione inutili non perpetuatur: sed vtili sic, nisi fuerit remissa lis tacite, vel expresse: vt. s. tit. j. l. j. in prin. & l. ij. §. fi. & C. ne de sta. defun. l. pen. Secundum, quod datur ad retractandam collusionem: & hoc potest perpetuari: vt. s. prox. respō. Tertium quod datur ad prouocandū in ingenuitatem: & hoc nō perpetuatur: vt hinc dicitur: quod hodie tollitur: vt. C. vbi cau. sta. l. fi. Acc.*

q *Extraneis*. in vero ergo domino vel patrono non quærentur hæc. qui autem habeant ius postulandi vel non, habes supra de postu. l. j.

C *um non iusto.] CASVS.* Quidam est iudicatus ingenuus, vero patrono non existente contradicore, sed aliquo alio. dicitur quod non præiudicat vero patrono. Franciscus.

r *Cum non iusto*. omnem dic iniustum, nisi dominus sit, vel patronus. Accursius.

s *Interuenisset*. & ita in perpetuum admittitur. tunc ergo locum

† *Hac de causa Alexāder Seuerus libertinos nunquā in locū equestrem redegit, vt refert Aelius Lampridius in eodem.*

***In archet. Florē. lique- ret, sed mendosē. Tauerel. in adnot.**

Quinquennium triplicem.

***iudicari.**

a] Cōtradi-
ctor iust^o &
legitim^o ille
dicitur qui
a legat do-
miniū. l. i. C.
si de momē
ta. pos. fue.
ap. & c. fil.
extra de test.
Itē qui est in
possessione:
vt. l. fin. C. de
edicto diui
Hadria. tol-
len.

habet huius tituli præscriptio tantū, cū iustus fuit cōtradiçtor: vt in. l. j. patet: aliās occurreret iniquitas, si te colludēte cum meo seruo vel liberto Titius detegat, & efficiatur suus. & facit. C. de tu. & cura. qui satis nō de. l. in dubiū. & s. de inoffi. testa. l. qui ren- pudiantis. in fi. arg. cōtra. s. man. l. si fideiussor. §. in omnibus. & s. qui. mo. pig. vel hypo. sol. l. antepenul. in fin.

S Libertinus.] CASVS. Quidā liberrus est pronūciatus ingenuus: aliquis detexit collusionem: amodo iste erit iudicatus libertus ei^o qui detexit collusionē: licet prius à tēpore sentētiæ datæ pro ingenuitate esset ingenuus. Franc.

a Causis. l. in quib^o nō admittūtur liberti ingenui: & erit detegētis: vt dixi. s. e. l. prox. in fi. Ac.

S Aliquis iudicatus est ingenuus. nunc exitit aliquis qui volebat collusionem ostēdere: sed non potuit, & sic succubuit: amodo alius volens ad illud idē venire, non auditur. Secundō dicit. si plures existunt, & quilibet vult collusionem ostendere: ille præfertur quem viderit iudex magis idoneum, & cuius magis interfit. Franciscus.

b Semel. q. d. si semel actū fuerit, & fuit absolutus seruus vel libertus, non cōuenitur plus ab alio. nā sic est in popularibus actio. vt. j. de popu. ac. l. iij. Accur.

c Interest. præfertur ergo dominus vel patronus cuius plus interest. & ad hoc. j. de pop. ac. l. ij. & iij. §. j. & l. seq. & l. mulieri. & l. fi. & j. de libe. homi. exhi. l. iij. §. si tamen. & s. de his qui deie. vel effu. l. si verò. §. hoc autem. & j. de sepul. vio. l. prætor. §. si plures. & j. de accu. si plures. & s. eod. l. ij. in fi. & arg. C. de verb. signi. l. fi. & s. de leg. ij. peto. §. fratre. & xxxv. q. vj. ca. j. & s. de libe. cau. l. v. Sed qualiter fiet libellus? Respō. ex officio iudicis petet eum adiudicari sibi in seruum vel libertum: quia dicit per collusionem iudicatum.

DE ADQUIRENDO RERUM DOMINIO.

De bonorum possessionibus, & de relictis tractatu exposito, in quo & de adquiren. re. domi. est habitamentio: nam & ille modus est querendi dominiū ideo generalem de adquirendo re. do. ti. posuit. Bul. vel dixit de personis. §. in superiori libro: nunc de rebus: vt insti. de iure natura. §. fi.

A præiudicialibus actionibus transiturus ad interdicta qua instar actionum habent & actiones appellantur sape, & hodie cōuersa in actiones sunt, repetit rem suo more aliquanto longius. Et quia plurimum interdicta de possessione sunt, de possessione primum agere instituit, & rursus possessionis & dominiū quia frequens collatio distinctioque est, & per possessionem plerumque dominium adquiritur & interdicto de possessione preparatur & ordinatur causa de iure vel dominio, declarat ante omnia quibus modis iure gentium vel iure civili dominium adquiratur & per quas personas. Dominium est proprietas rei, sed per abusionem etiam dominium v. usufructus & dominium possessionis dicimus. Cuiacius.

d Varundam rerum. Quarū quinque genera sunt: vt institutu. de re. diui. in prin. & quintum membrum hic prosequitur, scilicet quæ sunt vel fiunt singulorum: vt in cod. tit. §. singulorum. & ita non rerum, sed factorum notat hic differentiam.

collusione detecta in quibusdam causis quasi libertin^o incipit esse. Medio tamen tēpore, id est antequā collusio detegatur, & post sententiam de ingenuitate latam, vti que quasi ingenuus accipitur.

v. HERMOGENIANVS libro quinto Iuris Epitomarum.

Sententiam pro ingenuitate dictam & collusionis prætextu semel retractare permittitur. Si plures ad collusionē detegēdam pariter accedant: causa cognita quis t^o debeat admitti, comparatis omniū morib^o & ætatib^o, & cuius magis interest, statui oportet.

Digestorū seu Pandectarum Liber quadragessimus primus.

DE ADQUIRENDO RERUM DOMINIO.

TITVLVS I.

Cum quinque sint genera rerū: vt institutu. de re. diui. in prin. hoc quintum hic prosequitur, & dicit quōd singulorum res sunt vel iure gentiū, vel ciuili: & quia ius gentium antiquius est, de eo prius videndum est. h. d. Et iste titulus est planior totius iuris: idēd nō multa indiget casus declaratione.

I. GAIVS libro secundo rerum cottidianarum siue aureorum.

Varundā rerū t^o dominiū nanciscimur iure gentium: quod ratione naturali inter omnes homi-

e Peraque. id est intra imperium & extra. **f** Seruatur. vt institutu. de iure natu. §. quod verò. & s. de iustitia & iu. l. ex hoc. Accursius.

g Ciuitatis nostræ. **b** Romanæ, per excellentiam: vt institutu. de iure natu. §. sed ius. Et est exemplum, vt vsucapione, præscriptione, arrogatione, monachatione, deportatione, testamento, successione, bonorum possessione, aditione.

nes peraque seruatur. **f** Quarūdam iure ciuili: id est iure proprio ciuitatis nostræ. **g** Et quia antiquius ius gentium cum ipso genere humano proditum est, **h** opus est vt de hoc prius referēdum sit. Omnia igitur animalia quæ terra, mari, cælo capiūtur: id est feræ bestia, & volucres, pisces capientium fiunt: n

II. FLORENTINVS libro sexto Institutionum.

Vel quæ ex his apud nos sunt edita.

III. GAIVS libro secundo Rerum cottidianarum siue aureorum.

Quod enim nullius est, **p** id ratione naturali occupanti cōceditur: nec interest quod ad feras bestias & volucres, vtrū in suo fundo quisque capiat, an in alieno. **p** Planē qui in alienū fundum ingreditur venandi aucupandive gratia: potest à domino, si is prouiderit, iure prohiberi ne ingrederetur. **q** Quidquid autē eorū ceperimus, **t** eousque nostrū esse intellegitur, donec nostra custodia coercetur. **c** Cum verò euaserit custodiam nostrā, & in naturalē libertatem se receperit: nostrum esse desinit, & rursus occupantis fit:

III. FLORENTINVS libro sexto Institutionum.

Nisi si mansuefacta emitti ac reuerti solita sint. **v** GAIVS libro secundo Rerum cottidianarum siue aureorum. **N**aturalem autem libertatem recipere intellegitur, cū

III. FLORENTINVS libro sexto Institutionum.

Nisi si mansuefacta emitti ac reuerti solita sint.

v. GAIVS libro secundo Rerum cottidianarum siue aureorum.

Naturalem autem libertatem recipere intellegitur, cū

tante eiecto à domino, qui fit liber: vt Cod. de Lati. liber. tol. l. v. nica. §. sed scimus. & quia in multis aliis videretur fallere hæc regula: idēd dic quot modis dicitur res in bonis nullius: vt not. supra de re. diui. l. j. Item no. quōd quæ aliās dicuntur communia in diuisione: vt institutu. eo. in princ. hīc sub genere nullius appellantur, sed occupando efficiuntur alicuius. Accursius.

r Alieno. nam vtroque casu efficiuntur occupantis.

f Prohiberi. licet enim principaliter prohiberi non possit occupare quod nullius sit, tamen per consequentiam cū prohibetur ingredi, prohibetur & capere. Item not. quōd possum prohibere intrantem in meum, vel etiam manu resistere: vt supra ad leg. Aquil. quemadmodum. circa prin. & etiam iniuriarum agere possum: vt. j. de iniu. l. iniuriarū. §. si quis me. sed fallit in casibus: vt infra de glan. le. l. j. & supra ad exhi. l. thesaurus. & C. de ser. fugi. l. ij. & supra de act. emp. qui pendentes. Item quid si post prohibitionem capiat? Respon. vt diximus supra de seruit. rusti. prædio. l. diuus.

t Ceperimus. not. secus si tantum vulnerauerimus: vt. §. eod. l. naturalem. §. j. Accursius.

u Libertatem. id est laxitatem. Accursius.

x Desinit. idem in possessione rei inanimatæ: sed nō sic in dominio: vt infra titu. j. l. iij. §. Nerua. & l. Pomponius. & facit insti. eo. §. feræ. Accursius.

y Nisi si solita. dic vt infra. l. prox. §. in his.

z Naturalem autem. intelligitur. quōd ad hoc vt occupanti postea concedatur. Accursius.

b Ista gl. iun-
cto tex. facit
argu. ad hoc
quod dicitur
q^o is cui sua
& propria ci-
uitas est in-
terdicta, etiā
Romainter-
dicta est. vt
l. qui expor-
tandus. C. si
ser. expor. ve-
neat. ad qd
facit. l. Ro-
ma. ff. ad mu-
nic. & ca. fū-
damenta. de
elec. lib. 6. v-
bi dicitur q^o
Roma est
cōmunis pa-
tria omnib^o
etiā hodie:
vt per Philip-
pum Frā. in
ca. memini-
mus. de app.
per ca. cum
expediat. de
elec. lib. 6. li-
cet non sit
amplius im-
peratoris:
sed de domi-
no papæ, vt
in præal. c.
fundamēta.
ingredia-
tur.

Effugerit.

Ergo fit di-
uinatio.

Quib^o re-
b^o dominiū
legitimū p-
ficatur. Var-
ro lib. 2. de
re rusti. vbi
de pastorib^o
loquitur.

Vide que-
runt cōgessit
lib. r. disputa-
tionum.

Pro eo Iu-
stin. posuit
iure natura-
li, hoc addi-
to, quod ap-
pellauimus
ius gentiū.

a Effugerit. in aëre libero, non sub cappa. Accursius.
b Difficilis. secus si facilis: vt arg. j. tit. j. quod meo. §. fin. in fin.
c Quod verius est. etiam si alienus erat laqueus: vt infra eo. l. in laqueum. sed secundum legem Longobardam expectatur vulneras vsque ad. xxiii. horas, & postea occupantis fit: vt in Longobarda

a] Dic secun
dū Bartol q
aliud est de
iure illo: &
aliud de iu
re isto: sed
de consuetu
dine appro
batur opi
nio Treba.
b] Collige
quod inspi
citur eue
concor. text.
in cano. si
quis absce
dit. ss. disti
con. in ca.
fin. de homi
in 6. in cap.
1. de ser non
ordi.

de venatoribus. l. pen. a

Item facit institu. eo. §. illud. sed de consuetudine Trebatij sententia seruatur. Item not. b q secundum Trebatium illud inspiciatur quod euenire potest: vt supra de iurisd. om. iudic. l. si idem. in fin.

d Fera. id est siluatica, siue non mansueta.

e Furto. vt & j. de fur. si apes. sed per. l. Longobardam distinguitur: si gnauerit dominus arborem, vel non: vt de fur. & fugi. l. si quis de arbore. Accursius.

f Diximus. vt. §. e. l. iij. Accursius.

g Proximitas. integra re.

h Examen. id est vniuersitas apium: non sic in singulis apibus volantibus: vt. j. tit. j. l. iij. §. aues.

i Difficilis. sic supra ea. l. in princ. & institu. eo.

§. examen. & nec iste nec superior. §. de consuetudine seruatur. Accursius.

k Fera. id est siluatica.

l Quatuor. scilicet apium: vt. §. ea. l. §. apium. Azo.

m Naturam. vt & §. proxi. §. & facit insti. eod. §. pauonum. Accursius.

n Ceruos. facit insti. eo. §. ceruos.

o Nostra. & interim possidemus: vt. j. tit. j. l. iij. §. aues. & fieret nobis furtum: vt. j. de fur. l. si pauonem. Accur.

p Feras gallinas. vt phasianus: sic & gallus ferus potest dici.

q Dominio. de possessione habes. j. tit. j. l. iij. §. Nerua. & l. Pomponius. in prin.

r Furti nobis. Sed quare pro tam modica re datur actio furti, & non de dolo? Respon. quod magis odiosa & subsidiaria est de dolo. Item quia furta frequentius in paruis fiunt. arg. j. de pœn. l. aut facta. in fine. Tertio quia est restitutio. arg. §. de in integ. resti. scio. Item not. hic tria genera animalium: vt no. insti. eo. §. ceruos. Accursius.

s Item qua ex hostib. que sūt, dic vt infra de cap. l. hostes.

t Fiunt. vt & infra eo.

l. transfug. & j. tit. j. l. j. in prin. & insti. eo. §. item ea. Et no. quod quidam dicunt aliter hic accipi ius gentium quàm. §. l. j. accepimus, cum inducat hic seruitutem, quæ est contra ius naturale: vt insti. ff. Nouum.

vel oculos nostros effugerit, a vel ita sit in conspectu nostro, vt difficilis b sit eius persecutio.

Quod nullius est, non fit meū nisi possessionem eius nactus sim: intellige quantum ad casum præsentis legis. h. d.

Illud quæsitum est, an fera bestia quæ ita vulnerata sit, vt capi possit, statim nostra esse intellegatur. Trebatio placuit statim nostram esse, & eousque nostram videri, donec eam persequamur. Quod si desierimus eam persequi, desinere nostram esse: & rursus fieri occupantis. Itaque si per hoc tempus quo eam persequimur, alius eam ceperit eo animo, vt ipse lucrifaceret: furtum videri nobis eum commisisse. Plerique non aliter putauerunt eam nostram esse, quàm si eam ceperimus: quia multa accidere possunt vt eam non capiamus. quod verius est, c

Accidens non mutat materiam. ad hoc allegatur secundum Bar.

Apium quoque natura fera d est. Itaque quæ in arbore nostra confederint: antequam à nobis alueo concludantur, non magis nostræ esse intelleguntur, quàm volucres quæ in arbore nostra nidum fecerint. Ideo si alius eas incluserit: earum dominus erit.

Fauos quoque si quos hæ fecerint: sine furto e quilibet possidere potest. Sed, vt supra quoque diximus, f qui in alienum fundum ingreditur: potest à domino, si is prouiderit s iure prohiberi ne ingrederetur. * Examen h quod ex alueo nostro euolauerit, eousque nostrum esse intellegitur, donec in conspectu nostro est, nec difficilis i eius persecutio est: alioquin occupantis fit. Pauonum & columbarum fera k natura est: nec ad rem pertinet, quod ex consuetudine auolare & reuolare solent. nam & apes idem faciunt, quarum l constat feram esse naturam. m Ceruos n quoque ita quidam mansuetos habent, vt in siluas eant, & redeant: quorum & ipsorum feram esse naturam nemo negat. In his autem animalibus, quæ consuetudine abire & redire solent, talis regula comprobata est, vt eousque nostra o esse intel-

de iure na. §. ius autem. sed nil prohibet bellum licitum à iure gentium induci: quod dicitur naturale, ex quo fit seruitus: vt. §. de iur. sti. & iure. l. ex hoc. & sic in. l. j. §. eod. naturale. & gentium ius idem est. & adiunge hic. l. adeo. vt colligitur insti. eo. §. item ea quæ ab. Accursius.

legantur, donec reuertedi animū habeant: quod si desierint reuertendi animum habere, desinant nostra esse, & fiant occupantium. Intelleguntur autem desisse reuertendi animum habere tunc, cum reuertendi consuetudinem deseruerint. Gallinarum & anserum nō est fera natura. Palam est enim alias esse feras gallinas, p & alios feros anseres. Itaque si quolibet modo anseres mei & gallinæ meæ turbati turbatæve adeo longius euolauerūt, vt ignoremus vbi sint, tamen nihilo minus in nostro dominio q tenentur: qua de causa furti nobis r tenebitur, qui quid eorū lucrandi animo adprehenderit.

Item quæ ex hostibus t capiuntur: iure gentium statim capientium fiunt. t

VI. FLORENTINVS libro sexto Institutionum.

Item quæ u ex animalibus dominio nostro subiectis nata sunt, eodem iure nostra sunt:

VII. GAIVS libro secundo Rerum cottidianarum siue aureorum.

Adeo quidem, vt & liberi homines in seruitutē deducantur: * qui tamen si euaserint y hostium potestatem, recipiunt pristinam libertatem.

Per alluionem quæritur nobis rei dominium. h. d.

Præterea z quod per alluionē agro nostro flumen adiicit, iure gentium nobis a adquiritur. Per alluionem autem id videtur ad iici, quod ita paulatim adiicitur, vt intellegere non possimus quantum quoquo momento tēporis b adiciatur. Quod si vis fluminis partem aliquam ex tuo prædio detraxerit, & meo prædio attulerit: palam est eam tuam permanere. Plane si longiore tempore c fundo meo hæserit, arborisque quas secum traxerit, in meū fundum radices egerint: ex eo tempore videtur meo fundo adquisita d * esse. Insula e quæ in mari nascitur (quod raro accidit) occupantis fit. nullius enim f esse creditur. in flumine nata (quod frequenter accidit) si quidem mediam s partem fluminis tenet, communis est eorum qui ab vtraque parte fluminis prope ripam prædia possident, pro modo h la-

est quàm fundus alterius: & in hoc considero tantum frontem agrorū: vt. j. eo. l. insula. in prin. quod hic tamen dicit, fallit quandoque: vt in. d. l. insula. j. respon.

Itemque. hucusque

per occupationem: nunc per accessionem. & est hæc discreta accessio: vt insti. eod. §. ite ea quæ. & facit. §. eod. l. ij. & C. de rei vindica. l. partū. & §. de rei vin. l. si frumentum. §. si equam.

x A Deo quidem. Deducantur. vt supra de sta. hom. l. & seruatorum. Accursius.

y Euaserint. animo & corpore: vt & infra de cap. l. nihil. & est sic. §. de religio. l. cum loca. & de rer. diuis. l. intantum. Sed ar. cōtra insti. eo. §. locus autem. & j. de verb. obli. l. inter stipulantem. §. sacram.

z Præterea. nunc de discreto siue latenti incremento. Acc.

a Nobis. vt & C. de allu. l. j. in fi. & §. de vsufr. l. item si fundi. §. huic. sed fallit. j. e. l. in agris. Accursius.

b Momento temporis. nā & si tota die figas intruitum: imbecillitas visus tam subtilia incrementa perpendere non potest, vt in cucurbita ostendi potest. vnde dicitur latens incrementum: vt insti. eo. §. præterea.

c Longiore tempore. scilicet tanto, vt coaluerit in terra mea: vt supra de dam. infe. l. hoc amplius. §. Alphen. Azo. Alij dicunt de. x. vel. xx. ann. arg. j. pro emp. l. ij. §. sed & si fundus.

d Adquisita. dictæ arbores & terra. potes tamē vtili in re vindicare, secundum M. arg. §. de rei vin. l. si frumentum. §. de arbore. sed tu die in factum tibi dari: vt ibidem diximus.

e Insula. dicitur tribus modis: vt institut. eo. §. insula.

f Nullius enim. bona ra * adquisita: vt supra eo. l. quod enim. idem in nata in flumine, si agri vndiq; sint limitati: vt. j. de flu. l. j. §. si insula.

g Mediam partem. i. in medio fluminis.

h Pro modo latitudinis. existētis eb vna parte, cū plures sint ex vna parte. & vnus fundus latior

† Sed lex Longobardorum vulnerator iubet expectari p 24. horas. vt refert Accursius.

* ingrediantur.

c] Conc. text. in. c. fi. & ibi plene p glo. 17. q. 6.

Plutarch. de liber. educ.

a Proximiior sit. quod poterit sciri accepta chorda : & puncto in medio posito inter vtrunque agrum: & tunc si punctus est tantu

b Perruperit flumen. id est pars fluminis.

c Caperit. scilicet illa pars.

d In veterem. scilicet alueum.

e Insula. non tamen est insula: vt hic, & .j. eo. l. ergo. §. tribus. & .C. de allu. l. ij.

f Quod si toto. alia accessio a superiori: quia alueus vetus qui accedit, nec est alluuius, nec insula. Accursus.

g Iuris. nam flumina vicem tenent censitorum: vt infra eo. l. ergo. §. alluuius. & facit infra de flu. l. j. §. si insulam. & §. ripa.

h Ager fuerat. scilicet totus occupatus. Accursus.

* aliquod tempus. i Forma. id est esse rei. M. vt. §. ad exhi. l. lul. §. si quis rem.

k Nullum habet. prior dominus.

l Sed vix est. id est nullo modo de æquitate: sed de stricto iure sic: vt instit. eo. §. alia. secundum Azo. Alij dicunt, vt si quoquo modo qualitas primi appareat, restituitur primo domino, alijs non. arg. j. eo. l. quod in littore. §. fin. Tertij dicunt, an recessit aqua cum impetu: an no. arg. infra eod. l. ergo. §. alluuius.

m Speciem. quantum ad proprietatem: vt infra de flu. l. j. §. si fossa. & infra eodem. l. ergo. §. alluuius. sed possessio amittitur: vt infra titu. j. l. ij. §. Labeo. sed in dominio signatur contra. §. qui. mo. vsusfruct. amittit. l. si ager. sol. ibi fecit alueum: hic no. Vel ibi quod ad commodum: non pro vero. Item in vsufu. videtur contra, scilicet quod amittatur: vt. j. eo. l. si ager. & l. cum vsufu. in princi. sed per hoc non est contra, sed dic amittitur, scilicet quantum ad commodum fruendi: & post restituitur quatenus de facto interim perit.

Specificati vt specificatis fiat, tria requiruntur.

a] ibi est speciale in o-

n suo nomine. Tria sunt necessaria vt fiat specificantis. Bona fides: vt supra ad exhi. l. de eo. §. si quis. Item quod suo nomine: vt hic, & infra eod. quicquid. §. vbi. Itē quod non possit redire ad priorem materiam: vt hic subiicit. Sed quid si duo specificauerint, vnus bona, alter mala fide? videtur vnus scientiam alteri nocere, vt nulli quærat: vt supra ad Maced. item si filius. §. non solum. Econtra quod vtrique: vt alterius ignorantia alteri proffit. arg. supra de libe. cau. l. liberis. §. si duo. Tertiū videtur quod totum ignorant: vt supra qui. ad li. procla. non li. l. fina. Azo. sed di-

cit mediam specificanti bona fide, & mediam domino. Item adde quæstiones quas not. instit. eodem. §. cum quis ex aliena. in principio.

o Fecerit. vel per se, vel per alium mandato præcedente, vel ratione sequente: argu. infra de vi & vi arm. l. j. §. deiecit. Item factam accipe etiam infectam, dum tamen in rudis materiae nomen exierit. ar. §. de au. & ar. leg. l. & si non sint. §. argento.

dem materia factum sit, dominus esset: quia sine materia nulla species effici possit: veluti si ex auro vel argento vel ære [tuo] vas aliquod fecero: vel ex tabulis tuis nauem aut armarium aut subsellia fecero: vel ex lana tua vestimentum: vel ex vino & melle tuo mulsū: vel ex medicamentis tuis emplastrum, aut collyrium: vel ex vuis aut oliuis aut spicis tuis vinum vel oleum vel frumentum. Est tamen etiam

media sententia recte existimatum, si species ad materiam reuerti possit, verius esse quod & Sabinus & Cassius senserunt. si non possit reuerti, verius esse quod Nerua & Proculo placuit: vt ecce vas conflatum, ad rudem massam auri vel argenti vel æris reuerti potest: vinum vero vel oleum vel frumentum ad vvas & oliuas & spicas reuerti non potest: ac ne mulsū quidem ad mel & vinum, vel emplastrum, aut collyria ad medicamenta reuerti possunt. Videntur tamen mihi recte quidam dixisse, non debere dubitari, quin alienis spicis excussū frumentum eius sit, cuius & spicæ fuerunt. Cum enim grana quæ spicis continentur, perfectam habeant suam speciem: qui excussit spicas, non nouam speciem facit, sed eam quæ est detegit. Voluntas duorum dominorum miscentium materias, commune totum corpus efficit: siue eiusdem generis sint materiae: veluti vina miscuerunt, vel argentum conflauerunt. siue diuersæ: veluti si alius vinum contulerit, alius mel: vel alius aurū, alius argentum: quamuis & mulsū, & electri noui corporis sit species. Sed & si sine voluntate dominorum casu confusæ sint duorum materiae, vel eiusdem generis, vel diuersæ: idem iuris est. Cum in suo loco aliquis aliena materia ædificauerit, ipse dominus intellegitur esse ædificij: quia omne

dem materia factum sit, dominus esset: quia sine materia nulla species effici possit: veluti si ex auro vel argento vel ære [tuo] vas aliquod fecero: vel ex tabulis tuis nauem aut armarium aut subsellia fecero: vel ex lana tua vestimentum: vel ex vino & melle tuo mulsū: vel ex medicamentis tuis emplastrum, aut collyrium: vel ex vuis aut oliuis aut spicis tuis vinum vel oleum vel frumentum. Est tamen etiam

media sententia recte existimatum, si species ad materiam reuerti possit, verius esse quod & Sabinus & Cassius senserunt. si non possit reuerti, verius esse quod Nerua & Proculo placuit: vt ecce vas conflatum, ad rudem massam auri vel argenti vel æris reuerti potest: vinum vero vel oleum vel frumentum ad vvas & oliuas & spicas reuerti non potest: ac ne mulsū quidem ad mel & vinum, vel emplastrum, aut collyria ad medicamenta reuerti possunt. Videntur tamen mihi recte quidam dixisse, non debere dubitari, quin alienis spicis excussū frumentum eius sit, cuius & spicæ fuerunt. Cum enim grana quæ spicis continentur, perfectam habeant suam speciem: qui excussit spicas, non nouam speciem facit, sed eam quæ est detegit. Voluntas duorum dominorum miscentium materias, commune totum corpus efficit: siue eiusdem generis sint materiae: veluti vina miscuerunt, vel argentum conflauerunt. siue diuersæ: veluti si alius vinum contulerit, alius mel: vel alius aurū, alius argentum: quamuis & mulsū, & electri noui corporis sit species. Sed & si sine voluntate dominorum casu confusæ sint duorum materiae, vel eiusdem generis, vel diuersæ: idem iuris est. Cum in suo loco aliquis aliena materia ædificauerit, ipse dominus intellegitur esse ædificij: quia omne

dem materia factum sit, dominus esset: quia sine materia nulla species effici possit: veluti si ex auro vel argento vel ære [tuo] vas aliquod fecero: vel ex tabulis tuis nauem aut armarium aut subsellia fecero: vel ex lana tua vestimentum: vel ex vino & melle tuo mulsū: vel ex medicamentis tuis emplastrum, aut collyrium: vel ex vuis aut oliuis aut spicis tuis vinum vel oleum vel frumentum. Est tamen etiam

media sententia recte existimatum, si species ad materiam reuerti possit, verius esse quod & Sabinus & Cassius senserunt. si non possit reuerti, verius esse quod Nerua & Proculo placuit: vt ecce vas conflatum, ad rudem massam auri vel argenti vel æris reuerti potest: vinum vero vel oleum vel frumentum ad vvas & oliuas & spicas reuerti non potest: ac ne mulsū quidem ad mel & vinum, vel emplastrum, aut collyria ad medicamenta reuerti possunt. Videntur tamen mihi recte quidam dixisse, non debere dubitari, quin alienis spicis excussū frumentum eius sit, cuius & spicæ fuerunt. Cum enim grana quæ spicis continentur, perfectam habeant suam speciem: qui excussit spicas, non nouam speciem facit, sed eam quæ est detegit. Voluntas duorum dominorum miscentium materias, commune totum corpus efficit: siue eiusdem generis sint materiae: veluti vina miscuerunt, vel argentum conflauerunt. siue diuersæ: veluti si alius vinum contulerit, alius mel: vel alius aurū, alius argentum: quamuis & mulsū, & electri noui corporis sit species. Sed & si sine voluntate dominorum casu confusæ sint duorum materiae, vel eiusdem generis, vel diuersæ: idem iuris est. Cum in suo loco aliquis aliena materia ædificauerit, ipse dominus intellegitur esse ædificij: quia omne

c Commune totum. vt & supra de rei vin. l. si frumentum. §. quod si voluntate. & instit. eo. §. si duorum. & supra communi diui. l. arbor. circa princi.

d Sit species. id est non permaneat in eadem materia. Accursus.

e Idem iuris est. vt sit commune: & hoc si separari non possunt: vt. §. de rei vin. l. qui gregem. §. fina. & l. seq. secus si possint: vt. j. eo. lacus. §. si ex ære. & §. de rei vindi. l. si frumentum. §. sed si plūbum. quæ sunt contra. quod ergo supra facit voluntas, hic inseparabilis confusio.

f Aedificauerit. bona fide: alijs statim vindicat, vt iuret in litē: vt & §. de rei vindi. l. in rem. §. tignum. Accursus.

dium liberi hominis se vendentis, vt ibi not. & l. iniquissimū. de iur. & fa. igno secundu Bart. hic.

p Ex tabulis tuis nauem. de hoc dic vt infra eo. l. sed si ex meis. in principio.

q Mulsū. id est, nectar.

r Collyrium. vnguentū ad oculos.

s Ex spicis. hoc infra corrigitur, secundum quosdam.

t Media. Not. supra de peti. heredit. l. sed & si lege. §. adeo. Sed argu. contra supra de negot. gestis. l. Nefennius. in fine.

u Senserunt. vt sit species domini materiae: vt infra eo. l. in omnibus. & l. seq.

x Proculo placuit. vt ad specificantem dominiū perueniat: vt & supra de rei vindi. si frumentum. §. idem scribit. & sic not. quod hic deficit regula quæ est supra de rei vindi. l. non solum. sed est ratio, quia videtur extincta, cum nouam formam receperit: vt supra ad exhi. lul. §. si quis. sed actionem in factū habet dominus materiae: vt in ferraminatis: vt supra de rei vindi. l. in rem. §. item si quæcunque. licet quidam dent vtilem in rem, arg. supra de rei vindi. l. si frumentum. §. de arbore.

y Videtur tamen mihi. Caio. Accursus.

z Dixisse. l. quosdam secundum quos corrigi quod supra de spicis dixerat: & refertur instit. eo. §. cum quis. sed Azo dicit hanc per illam instit. corrigi, quod hic de spicis dicit. Accursus.

a Facit. sic. C. de negot. gest. l. j.

b Miscentium. scilicet per specificationē, non per confusionem.

† Nō idem iuris est, ex Theoph. li. 2. de rer. diuis. §. si duorum. Instit. eod.

Inedificatur.

Aedificiū an & quādo ce-
dat solo, itē
quādo affi-
xū & quādo
factū & plan-
tatum.

a *Inaedificatur*. id est in ipsa terra affigitur: secus in aedificio non affixo solo: vt infra eo. Titius. & facit ad regulam istā. C. de aedi. priua. l. ij. Idem in satis & plantatis, quod hīc dicitur in aedificatis: vt infra eod. §. fina. & l. seq. vnde versus, Quicquid plantatur, seritur, vel inaedificatur: Omne solo cedit, radices si tamen egit. Sed

contra regulam hāc est supra de rerū diuif. l. in tantū. Sol. speciale ibi. Accursius.

b *Desiit eius dominus*. ex causa aedificationis: sed alia causa potest facere desinere: vt. j. titu. ij. l. rerū mixtura. §. Labeo. quā huic regulā signatur contra. Accursius.

† cui⁹ verba vide apud Festū lib. 18. in verbo tignum.

c *Neque ad exhibendum*. nisi sciens adiunxerit. quo casu ager non vt eximatur, sed vt pretium praestetur per iuramentum in litē: vt infra de solu. l. qui res. §. fi. & j. de tigno iniuncto. l. j. in fi. & l. sequen. nam arbitraria est, scilicet actio ad exhib. vt supra de in lit. iuran. l. in actionibus.

Actio ad exhibendū est arbitraria.

d *sed duplum*. hīc facit quēstiones quinque: vt not. s. de rei vin. l. in rē. §. tignum. vt in not. hīc & c. & not. §. vt & infra eo. & c.

e *Fuunt*. vt & infra de verb. signifi. tigni. & j. de tig. iniun. l. j. & s. ad exhi. l. tigni.

f *Ad exhibendum*. nisi duplum sit persecutus iam: vt inst. eo. §. appellatione. & facit infra de vsuca. l. eum qui. §. si autem. & j. de exce. rei iudi. si quis eum. §. sed in cāmētis. & C. de rei vin. l. ij.

g *Illud rectē*. vindicare igitur domin⁹ poterit.

h *Non placuit*. quod singula sint vsucapta: & sic prior dominus vindicat: vt. j. tit. ij. eum qui. singulæ enim res per se non censentur: sicque nec possidentur: vt & infra titu. j. qui vniuersas.

i *Illius fit*. vt & C. de rei vindi. l. ij. in princip. & institu. eo. §. ex diuerso.

k *Sua voluntate*. videtur enim donari quod nullo iure cogente conceditur. Ro. vt. j. de reg. iur. l. donari. & facit. C. de aedi. pri. l. si is contra quē.

l *Competit*. quia alienata est: ideo non potest vindicari. Sed contra. C. de rei vindi. l. ij. in fi. Sed ibi ex aliena materia & in alieno aedificauit, hīc de sua in alieno. quare dic aut de mea materia in meo aedifico: & tunc planum est. aut de aliena in meo: vt. s. prox. aut de mea in alieno: vt hīc. aut de aliena in alieno: & sic loquitur lex contraria. sed M. subaudiuit hīc, & donandi animum habuit: vt non sit contraria, secundum eum.

m *Petat*. ab illo qui aedificauit possidente.

n *Exceptionem doli*. vt. s. de rei vin. sin autem. §. in re petita.

o *Bona fide*. ab initio & ex postfacto: aliās eligeretur media via: vt. s. de rei vin. l. Iul. & dic vt ibi. Item & dicas hīc distinctionem de impensis: vt no. insti. eo. §. ex diuerso.

p *Posuero*. bona vel mala fide.

q *In alieno solo posuero*. bona vel mala fide: si possideo: aliās statim videor donare antequam immitterentur radices: vel verius licet perderem dominiū, tamen non statim acquiritur domino fundi.

r *Arborem*. hīc tamen & superiori casu datur in factū priori domino arboris: vt diximus. §. ea. l. §. præterea.

s *Radices*. pro parte.

t *Egerit*. vt & j. quod vi aut clā. si inter. & insti. eod. §. si Titius.

ff. Nouum,

quod inaedificatur, ^a solo cedit: nec tamen ideo is qui materiae dominus fuit, desiit eius dominus ^b esse: sed tantisper neque vindicare eam potest, neque ad exhibendum ^c de ea agere, propter legem duodecim [†] tabularū, qua cauetur ne quis tignum alienum aedibus suis iunctum eximere cogatur: sed duplum ^d pro eo praestet. Appellatione autem tigni omnes materiae significantur ex quibus aedificia fiunt. ^e Ergo si ex aliqua causa dirutum sit aedificiū: poterit materiae dominus nunc eam vindicare, & ad exhibendū ^f agere. Illud rectē ^g quaeritur, an si id aedificium vendiderit is qui aedificauerit, & ab emptore longo tempore captum, postea dirutum sit, adhuc dominus materiae vindicationem eius habeat: Causa dubitationis est, an eo ipso quo vniuersitas aedificij longo tempore capta est, singulæ quoque res ex quibus constabat, captæ essent, quod non placuit. ^h Ex diuerso si quis in alieno solo sua materia aedificauerit: illius fit ⁱ aedificium, cuius & solum est. Et si scit alienum solum esse, sua voluntate ^k amisisse proprietatem materiae intellegitur. Itaque ne diruto quidem aedificio vindicatio eius materiae competit. ^l Certè si dominus soli petat ^m aedificium, nec soluat pretium materiae, & mercedes fabrorum: poterit per excep-

u *Communis est*. hoc tamen & superius respon. intellige quando non poterat sustineri ex prima terra: aliās est illius tantum: vt infra arbo. fur. ca. l. si plures. in fin. quæ est contra. sed ageretur non esse ei ius ita habere: vt in ea. l. §. j. & infra de arbo. ca. l. j. vel folue vt ibi.

ptionem doli ⁿ mali repelli: vtique si nescit qui aedificauit, alienum esse solum, & tanquam in suo bona fide ^o aedificauit. nam si scit, culpa ei obiici potest, quod temere aedificauit in eo solo quod intellegeret alienum. Si alienam plantam in meo solo posuero: ^p mea erit. Ex diuerso si meam plantam in alieno solo posuero, ^q illius erit: si modo vtroque casu radices egerit, antequam enim radices ageret, illius permanet, cuius & fuit. His conueniens est quod si vicini arborem ita terra presserim, vt in meum fundum radices egerit, meam effici arborem. ^r rationem enim non permittere, vt alterius arbor intellegatur, quàm cuius ^{*} in fundum radices ^f egresset, & ideo prope cōfinium arbor posita, si etiam in vicinum fundum radices egerit, ^c communis est. ^u

VIII. MARCIANVS libro tertio Institutionum.

PRo regione cuiusque prædij. Sed & si in confinio ^x lapis nascatur, ^y & sint pro indiuiso [†] cōmunia prædia: tunc erit lapis pro indiuiso ^z communis, si terra exēptus sit.

IX. GAIVS libro secundo Regum cottidianarum siue aureorum.

QVa ratione autem plantæ quæ terra coalescunt, solo cedunt: ^a eadem ratione frumēta

cep. nisi reddam expensas aedificij: ita si petam fundum ab eo qui in meo solo seuit, habet excep. doli ma. nisi reddam ei æstima. feminis. [LITERÆ.] Si in charta uel membrana tua scripti: licet litera sit aurea, tamen litera cedit chartæ, sicut aedificiū domino soli. si tamen petas à me chartam: habeo excep. doli mali, nisi reddas mihi expēsas literæ. & hæc sunt vera si bona fide scripti. Sed quid erit si in tabula tua pinxi: certe tabula picturæ cedit: & si dominus tabulæ eam petat à pictore, habet vtilem act. in rem: dum tamen offerat ei pretium picturæ: & econtra si dominus tabulæ eam tabulam possideat, & pictor velit petere tabulam: auditur, & habet act. in rem directā, dum tamen offerat pretium tabulæ. [HÆ QVOQVE RES.] Per traditionem quoque nobis acquiruntur res iure gentiū: vt si ex causa vendi. vel simili tradantur nobis res: & redditur notabilis ratio: nec est vis siue ipse dominus tradat: siue alius volūate domini. hinc est quod si procurator domini habens liberam administra. rerum domini, vnam de rebus domini sui vēdat & tradat mihi: acquiritur mihi. Itē aliquando euenit q sine tradit. res nobis acquiruntur, vt si rem apud me deposuisti vel cōmodasti: & eandē nunc mihi vēdis. nam statim mihi acquiritur dominium. idem si merces quas in horreo habes, mihi vendis, & claues horrei tradis. nam mihi acquiritur statim dominium mercium. Vltimò dicit, aliquando in incertam personam collata voluntas domini transfert dominium rerum: vt quando missilia iactantur in vulgus: vt quicunq; occupet de illa pecunia iactata, sua sit. secus est si causa leuandæ nauis aliquæ res eiciuntur extra nauim: nam non fiunt occupantium: imò qui eas accipit animo lucrandi, fur est, & furti tenetur. de hoc dic vt in glo. Fran.

a *Cedunt*. vt. s. eo. l. adeo. §. fi. Accursius.

PRo regione. In cōfinio. duorum prædiorum.

y *Nascatur*. No. lapidē nasci & crescere: vt. s. de fundo dot. l. vir in fundo. in fi. Accursius.

Lapis nascitur & crescit.

z *Pro indiuiso communis*. R. dixit hunc verbum falsum, & vitio scriptorum positum. Alij quod duo habent prædium Titianum pro indiuiso, & alij duo habent Seianum pro indiuiso, & sic quilibet est communis duorum pro indiuiso. Tertij quod si ego & tu emimus Titianum à Titio, & Seianum à Seio pro indiuiso: lapis ibi natus & ante diuisionem fundorum & post erit pro indiuiso communis: facta sic diuisione, vt vnus vni, alter alteri cedat: & inter vtrunque est lapis. Alij quod confinium erat quo ad culturam, sed proprietates pro indiuiso erat communis vtriusque prædij. & facit. s. cōmuni diuid. l. arbor. & pro soc. illud. & de ser. rusti. prædi. l. binas. Accursius.

Flor. cuius fundo rad.

† Quidam legendū putant, pro diuiso. aduersus fidem. Fl. & mahuf.

QVa ratione.] CASVS.

Sicut planta aliena quæ in meo fundo duxit radices, mea fit: ita frumenta aliena in meo fundo sata fiunt mea: & sicut qui aedificauit in meo solo, si petam scilicet ab eo solū cum aedificio, habet excep.

a *Intelliguntur*. vt institutio. eo. §. qua ratione. & supra de vsu. l. qui scit. in principi. & §. j.

b *Per exceptionem doli*. vt & §. eo. adeo. §. ex diuerso. Accursius

c *Conseuit*. bona fide: vt institutio. eo. §. ceterum. & est hæc accessio diuina & humana natura cooperante. Idem si diuina tantum planta vel frumentum coaluit: vt. §. e. adeo. §. j. ibi, plane si ideo. & §. de contrahen. empt. l. qui fundum. §. fundi.

d *Aurea*. hoc raro contingit: & ideo hic non consideratur. Accur.

e *Chartis*. de bombyce.

f *Membranisq.* quæ de membris animalium eripiuntur.

g *Cedere solent*. vt supra eodem. l. adeo. §. cum in suo.

h *Vtique si bona fide*. si autem mala, laborem donasse videtur: vt. §. l. adeo. §. certè. sed si à possessione cecidit scriptor, an habeat actionem contra dominum? Respon. sic in factum: vt supra de rei vin. l. in rem. §. ite si quæcunque. si mala: non, quia nec exceptionem habet: vt hic. & facit institutio. eod. §. literæ. Accursius.

i *Placuit*. vt & institutio. eod. §. si quis in aliena. Idem si in charta pictum sit, secundum Azo. sed contra. huic respō. §. de rei vind. l. in rem. §. si id quod. Solu. vt ibi.

k *Vtilem*. in rem. sed actionem furti habet contra eum qui surripuit, quicumque fuerit: vt institutio. eod. §. si quis in aliena. Sed quid si ambo contra eundem agant? Respon. præfertur pictor, qui habet directam.

l *Directam vindicationem*. si bona fide pinxit. licet P. dixit siue bona, siue mala. sed cum non datur exceptio possidenti: vt. §. proximi. ergo nec actio. Itē quis erit dominus si tabula sit ab rasa? Respond. idem: vt supra de rei vin. l. in re. §. & quod semel. Item not. hic casum secundum M. q̄ deterior est conditio possidentis. Item quod alicui datur actio cui non datur exceptio. Item & quod non potest obiici, dolo facis &c. & pro eo. §. si ex noxali cau. aga. l. j. in princip. & de noxa. si quis à multis. & supra de peti. here. l. cum idem. Et sic sunt arg. contra. C. de rei vin. l. res alienas. & §. de superfl. l. j. §. quod ait prætor. & §. de excep. doli. l. dolo. Sed Bul. & Io. & R. contra. vnde si dominus tabulæ vindicet à pictore possidete, poterit pictor possidens eum repellere offerendo ei pretium tabulæ: etiam si vellet ille ei offerre pretium picturæ. & sic in aliis dicas. Item quæ est ratio diuersitatis in pictis & in scriptis? Respō. forrè quia scriptores antiqui temporis non erant adeo cari sicut sunt hodie. vnde cum parui pretij esset scriptura, cedebat chartæ: quæ scilicet charta carior erat. e contrario pictores & fuerunt & sunt cari, & tabula vilis pretij est & fuit: vnde cedit picturæ secundum Io. sed cum hodie sit scriptura pretiosior quam charta: idem potest quod in pictura dici secundum Azo. Item quid si pictura fiat in marmo-

qui pinxit.

Possidetur quandoque deterior est conditio.

quoque quæ lata sunt, solo cedere intelleguntur. Ceterum sicut is qui in alieno solo ædificauit, si ab eo dominus soli petat ædificium, defendi potest per exceptionem doli mali: ita eiusdem exceptionis auxilio tutus esse poterit qui in alienum fundum sua impensa conseuit.

Scriptura cedit chartæ: tabula verò cedit picturæ quò ad dominium directum. secus quò ad vtile. Bartolus.

Litteræ quoque licet aureæ sint, perinde chartis membranisque cedunt, ac solo cedere solent ea quæ ædificantur aut feruntur. Ideoque si in chartis membranisque tuis carmen vel historiam vel orationem scripsero: huius corporis non ego, sed tu dominus esse intellexeris. Sed si à me petas tuos libros tuasve membranas, nec impensas scripturæ soluere velis: potero me defendere per exceptionem doli mali: vtique si bona fide eorum possessionem nactus sim. Sed non vt litteræ chartis membranisque cedunt, ita solent picturæ tabulis cedere: sed ex diuerso placuit tabulas picturæ cedere. Vtique tamen conueniens est, domino tabularum aduersus eum qui pinxerit, si is tabulas possideat, vtilem actionem dari: qua ita efficaciter experiri poterit, si picturæ impensam exsoluat: alioquin nocebit ei doli mali exceptio: vtique si bona fide possessor fuerit qui soluerit. Aduersus dominum verò tabularum, ei qui pinxerit, rectam vindicationem competere dicimus: vt tamen pretium tabularum inferat: alioquin nocebit ei doli mali exceptio. Hæc quoque res quæ traditione nostræ fiunt: iure gentium nobis acquiruntur. Nihil enim est tam

re: forrè secus: sed arg. quod idem, insti. de testa. §. nihil. **m** *Traditione*. non nuda: vt. §. eo. nunquam. Accursius. **n** *Iure gentium*. quod & naturale dicitur: quia instinctu naturæ est inductum: vt insti. eo. per traditionem. **o** *Nihil enim est tam*. hyperbolicè loquitur. sic supra de pact. l. j. in prin. & de iurif. om. iudi. l. si per errorem.

conueniens naturali æquitati, quam voluntatem domini volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi. Nihil autem interest, vtum ipse dominus per se tradat alicui rem, an voluntate eius aliquis: Qua ratione sicui libera negotiorum administratio ab eo qui peregre proficiscitur, permixta fuerit, & is ex negotiis re vendiderit, & tradiderit: facit eam accipientis.

Res quæ apud me est ex contractu: voluntate domini fit mea sine traditione.

Interdum etiam sine traditione, nuda voluntas domini sufficit ad rem transferendam: veluti si rem quam commodauit aut locauit tibi, aut apud te deposui, vendidero tibi. licet enim ex ea causa tibi eam non tradiderim: eo tamen ipso quod patior eam ex causa emptionis apud te esse, tuam efficio.

Per traditionem clauium transit possessio.

Item si quis merces in horreo repositas vendiderit: simul atque claues horrei tradiderit emptori, trãfert proprietatem mercium ad emptorem. Hoc amplius, interdum & in incertam personam collocata voluntas domini transfert rei proprietatem: vt ecce qui missilia iactat in vulgus. ignorat enim quid eorum quisque excepturus sit: & tamen quia vult, quod quisque exceperit, eius esse, statim eum dominum efficit.

Merces iactatæ in mare causa vitandi periculi, dominorum permanent.

Alia causa est earum rerum quæ in tempestate maris leuandæ nauis causa eiiciuntur. hæc enim dominorum permanent: quia non eo animo eiiciuntur, quod quis eas habere non velit: sed

p *Ratam haberi*. si est legitima: aliàs contra: vt C. de agri. & censi. l. quæ admodum. lib. xj. & C. de adm. tur. l. lex quæ. Accursius.

q *Voluntate*. quia qui per alium &c. vt & infra de vi & vi arma. l. j. §. deiecisse. quandoque tamen interest: vt infra de solu. fugitiuus. Item quandoque etiam sine voluntate domini, vt creditor: vt institutio. qui. ali. licet. §. j. & argu. infra eodem. l. ergo. §. aluuiuo.

r *Libera*. & generalis: secus si generalis tantum: vt supra de procura. l. procurator cui. & l. procurator totorum. Sed M. distinxit inter procuratorem totorum & vniuersorum bonorum: vt primo casu possit, secundo non, arg. insti. e. §. nihil.

f *Et tradiderit*. nisi tradere sit prohibitus: vt supra de publi. l. si quis pro.

t *Nuda*. sic. C. de pact. l. traditionibus. Item in aliis casibus dominium sine possessione transfertur: vt not. insti. eod. §. interdum.

u *Tuam efficio*. si res præfens est: aliàs cum apprehensa fuerit: vt supra de rei vind. l. eius. & l. sequē. secus in pecunia: vt nota. §. si cert. peta. l. certi conditio. §. fin. & l. sequen. vel forrè hic non est necessaria præsentia: quia ab initio habuit domini voluntatem, sed in. l. illa eius, non vnde hic est vera venditio: ibi ficta. & facit. §. eo. si seruus. in fin. & §. tit. j. l. iij. §. illud. & §. de euic. si re. in princ. & §. de pub. siue. §. j. & §. de rei vin. l. quædam.

collata.

l. 42. §. de fur. l. 2. §. si. l. qui leuandæ §. ad l. Rhod. Ant. Aug. h. i. c. i.

x *Proprietatem*. & possessionem, si dominus est tradens. aliàs causam vfucapiendi si hæc fiant coram horreo: & hoc propter visio-

y *In incertam*. sic. §. de reb. dub. si fuerit. Sed arg. contra institutio. de lega. §. tutor. **ADDITIO**. Dic secundum Bart. hic quod hic certificata est persona ab euentu: ibi non.

z *Missilia*. aurum quod proicitur. sic dicta, quia mittuntur in vulgus: vt facit papa vel imperator quando coronantur. Sed hodie deleta est illa constitutio per defuetudinē, quæ permittebat prætores vel consules vel magistratus aurum proicere: vt. C. de consul. l. ij. soli enim principi licet aurum spargere, & sic iactare, sed consulibus licet de argento hoc facere: non tamen coguntur: vt in authen. de consul. §. sin autem etiam vxorem. & facit insti. eod. §. hoc amplius. & §. pro dereli. l. si id. in fi.

Fluctibus.

a *Fluctibus*. id est vndis.

b *Committit*. immo non: vt. j. de fur. l. falsus. §. si iactum. quæ est contra. solu. distingue animum proiicientis. quod patet: vt si librum apertum proiciat a secundum Io. vt hîc. & idè colligitur argu. s. de dam. infe. si finita. §. si quis metu. In dubio autem præ-

sumitur non velle per-
dere: vt argu. s. de proba. cum de in debito. & facit institu. eo. §. fin. & quod ibi not. & s. ad. l. Rho. de iact. l. j. §. fin. & l. qui leuand. & j. eo. l. quicumque. & j. tit. j. l. interdum

A *Dquiritur*.] **CASVS.**

Dictum est supra qualiter acquiratur dominia reru de iure gentium: nunc vult dicere per quos acquirantur. & dicit quod per nosmetipsos acquirunt nobis. Item per eos quos habemus in nostra potestate, vt per filios nostros & seruos. Item per eos seruos in quib⁹ habemus vsumfructu. Itē per liberos homines, & per seruos alienos quos bona fi. possidemus. & de his singulis videamus. & certē serui mei quidquid acquirunt per traditionem, vel per stipulationem, vel simili de causa: nobis acquirunt. nihil enim seruus habere potest. hinc est quod si heres instituat, hereditatem adire non potest sine mea voluntate: & si mea voluntate adeat, mihi quæritur. Item legatum seruo meo relictum, mihi quæritur. & non solum dominium mihi quæritur per seruum sed etiā possessio: per quam possessionē etiā vsucapio ignorans. Postea dicit de seruo in quo habeo vsumfr. quod quidquid ille quærit ex re mea vel ex opera sua, mihi quærit. Si autem ex alia causa aliquam rem adquisiuit, puta legatum vel hereditatem ei relictam: proprietario quærit. Idem dicendum est de seruo alieno, vel libero homine quem bona fi. possidemus. si autem bonæ fidei possessor serui alieni eum vsucapiat, a modo plene erit dominus: & quidquid quæret, domino quæret. vsufructuarius autem non potest vsucapere seruum in quo habet vsumfructum quia non dicitur eum possidere: tum quia scit eum seruum alienum. Fran.

c *Acquiritur*. supra dixit qualiter acquiratur: nunc per quos.
d *In potestate*. vt filij vel serui.
e *Vsumfructum*. Quid si nondum vsum? Respon. ex re nostra acquiratur: nō autem ex opera: vt no. instit. per quas perso. no. acquir. in prin. & s. de vsu & habi. l. per seruum. in prin.
f *Nobis*. etiam inuitis: vt. j. eod. l. etiam. Argu. contra. s. de dona. hoc iure. §. non potest. & dic hîc vt not. supra de his qui sunt sui vel alie. iur. l. j.
g *Ideoque*. quia non sibi, sed nobis. ne ergo nobis inuitis onerosa quærat hereditas: idè nisi &c.
h *Et si iubentibus nobis*. In hereditate quærenda tria sunt necessaria. s. iustus: item quod præcedat: vt supra de acqui. here. l. si quis mihi bo. §. iustum. & quod serui consensus adsit: vt. C. de hered. insti. cum proponas. In bo. pos. puta secundum tab. non exigitur vt domini iustus præcedat: sed sufficit eius rati habitio antè vel postea, sed exigitur serui cōsensus. in Trebel. sufficit si primò vel postea ratum habeat dominus: nec exigitur serui consensus: vt. s.

quod magis cum ipsa naue periculum maris effugiat. qua de causa si quis eas fluctibus expulsi, vel etiam in ipso mari nactus, lucrandi animo abstulerit, furtum committit. **b**

X. IDEM libro secundo Institutionum.

A *Dquiritur* nobis nō solum per nosmetipsos, sed etiam per eos quos in potestate habemus. Item per seruos, in quibus vsumfructum habemus. Item per homines liberos, & seruos alienos, quos bona fide possidemus. de quibus singulis diligentius dispiciamus. Igitur quod serui nostri ex traditione nanciscuntur: siue quid stipulentur, vel ex qualibet alia causa acquirunt, id nobis acquiritur. Ipse enim qui in potestate alterius est, nihil suum habere potest: ideoque si heres institutus sit. nisi nostro iussu, hereditatem adire non potest. Et si iubentibus nobis adierit, hereditas nobis acquiritur, perinde atque si nos ipsi heredes instituti essemus. Et his conuenienter scilicet legatum nobis per eundem acquiritur. Non solum autem proprietates per eos quos in potestate habemus, acquiruntur nobis: sed etiam possessio. Cuiusque enim rei possessionem adepti fuerint, id nos posside-

ad Trebel. l. seruo inuito. & j. rem ra. habe. l. pe. in legato non est opus iussione, cum emolumentum tantum contineat: vt. s. mad. l. si hereditatem. §. i.

i *Perinde*. quandoque tamen refert per se an per alium sit heres vt. s. de inter. act. l. si defensor. §. illud. & s. de leg. prestā. l. iij. §. hoc autē. & de vulg. subst. q. liberis. §. hæc verba. & j. de verb. signifi. l. sciendum. & s. de ope. lib. l. cum patronus. §. j.

re videmur. unde etiam per eorum longam possessionem dominium nobis acquiritur. De his autem seruis in quibus tantum vsumfructum habemus, ita placuit, vt quidquid ex re nostra vel ex operis suis acquirant, id nobis acquiratur. si quid verò extra eas causas persecuti sint, id ad dominum proprietatis pertinet. Itaque si is seruus heres institutus sit, legatumve quid aut ei donatum fuerit: non mihi, sed domino proprietatis acquiritur. Idem placet de eo qui nobis bona fide possidet, siue liber sit, siue alienus seruus. Quod enim placuit de vsufructuario, idem probatur etiam de bonæ fidei possessore. Itaque quod extra duas causas acquiritur: id vel ad ipsum pertinet si liber est: vel ad dominum eius, si seruus est. Sed bonæ fidei possessor cum vsuceperit seruum: quia eo modo dominus fit, ex omnibus causis per eum sibi acquirere potest: vsufructuarius verò vsucapere seruum non potest: primum, quia non possidet, sed habet ius vtēdi fruendi: deinde, quoniam scit seruum alienum esse. **a**

XI. MARCIANVS libro tertio Institutionum.

P *Vpillus quantum ad acquirendum non indiget tu-*

f *Dominum proprietatis*. nisi contemplatione fructuarij sit institutus, vel aliud ei datū fuerit: quo casu ex re eius esse videt: vt. s. de vsufr. l. sed & si quid. nō tamen fructuarij iustus sufficit ad adedam hereditatem: vt. s. de acqui. here. aditio. §. præterea.

t *Idem probatur*. quod ad acquisitionem. nam in alio differunt: vt j. ca. l. §. bonæ fidei. Accursius.

u *Ad ipsum pertinet*. præter possessionem: vt. j. e. homo liber. in fi. & præter vsucapionem, quæ sine possessione nō procedit: vt. j. de vsuca. l. sine pos. sed in here. per liberum hominem quærenda multa sunt necessaria: vt. j. e. l. liber homo. & facit insti. per quas perso. no. adqui. §. de his. & C. de rei vindi. l. j. & j. tit. j. l. j. §. sed & per eum. & s. de vsufr. l. si seruo. & l. sed & si quid. & l. donaturus. & l. sed & si quis. §. interdum.

x *Bonæ fidei possessor*. serui alieni.

y *Seruum*. in quo habeat vsumfructum. Accursius.

z *Non possidet*. scilicet ciuilitate: vt. j. tit. j. l. j. §. per eum. sed naturaliter sic: vt. j. tit. j. l. naturaliter. & s. qui satisda. cogan. l. sciendum & j. de preca. certē. §. is qui rogauit. & facit insti. eo. §. sed bonæ fidei. & j. e. l. liber homo. §. quidquid. Accursius.

a *Alienum esse*. in quo vsumfru. habet.

P *Vpillus*.] **CASVS.** Pupillus potest acquirere dominium rei etiam sine tutoris auctoritate. fallit in heredi. eidem relicta, vt habes in glo. Alienare autem rem suam non potest, nec etiā poss. in alium transferre potest. Franc.

b *Ad Acquirendum*. secus in hereditate, quia ibi est dubium: vt institu. de aucto. tur. §. neque.

a] Dic esse ad hoc tex. in terminis in. l. furti. §. fin. infra de furt. secus si esset inuolurus in pāno cereo, secūdu Bart. ibi: & Iac. Rebuffi in. l. si ratio. nu. 4. & ibi notauit in apost. ad eum in ver. de furto in. questuari. C. de naustra. li. 11.

In archetypo erat nauis, sed recte ita est emendatū à Taurell.

e cuiuscumque.

Hereditas vt per seruum domino quæritur, tria requiruntur.

Excepta possessione. l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

l. 54. §. 2. j. eo.

a Nō quidem poss. contra. j. tit. j. l. possessionem. Solu. de poss. facti siue detentione ibi dicit. Item quomodo præbet causam vsucapiendi: vt. j. pro emp. l. ij. §. si à pupillo? Respon. vt dixi ibi. & facit insti. qui. alie. lic. §. nunc admonendi.

Lacus & stagno priuato cessat ius alluionis: licet interdum crescat, & interdum decrescat. Secundò dicit: quidam fecit canpanā ex ære meo & ex argento tuo, sine nostra voluntate. dicitur quòd hæc cāpana non est cōmunis nobis: sed ab artificibus separabitur argentū ab ære: & cuique nostrum dabitur quod suum est Francif.

* Decrescāt l. pen. §. vlti. de aq. plu. ar.

b Lacus. qui habet perpetuam aquam vt infra vt in flu. pub. nau. lic. l. j. §. lacus.

c Stagna. quæ habent temporalem aquam: vt eo. tit. §. stagnū. & dic hīc loqui de lacu & stagno priuato secus si in publico: vt. j. de verbo. sig. litus publicum est. & facit. §. de aqua plu. ar. l. vicinus. in fi. & §. de contrahen. emp. l. Rutilia. Accursius.

d Species. vt campana. & dic, sine nostra voluntate. Accursius.

e Communis. contra. §. eo. l. adeo. §. volūtas. in fi. sed ibi nō poterat separari, hīc autē sic. Item videtur cedere specificanti: vt. §. eod. adeo. §. cū quis. sed illud quando nō potest reduci ad materiā pristinā. & facit. §. de rei vin. l. si frumentū. §. sed si plūbū.

† Quæ publica vel cōmunia sint Arist. li. 2. Politic. c. 1. & 2.

Si procurator.] CASVS. Procurator meus emittit mihi equum meo mandato, & ei est traditus. dicitur quòd per eum est mihi quæsitum dominium equi, etiam ignorāti. idem iuris est in tutore nomine pupilli aliquam rem emēte. Fran.

f Dominium. plenum.

g Proprietas. nuda: vt & §. de vsufr. l. vsufructus in multis.

h Etiam ignorantibus. contra. j. co. l. res ex mandato. Item contra. §. de neg. gest. l. si ego. Sol. no. §. de dona. l. qui mihi. & j. de acqui. pos. l. j. §. per procuratorem.

i Ignorantibus. quod. §. mandatū, hoc facit hīc publica auctoritas. & facit ad. l. j. tit. j. l. j. §. per procuratorem. & l. cōmunis. §. j. & C. per quas perso. no. acquir. l. j. de acquir. pos. l. j. & l. per procuratorem.

Quod in litore.] CASVS. Qui ædificat in litore maris: suum facit ædificium. idem si capiat pisces vel feras. nam suæ sunt: & destructo ædificio locus reuertitur in pristinum statum. qui autem in ripa fluminis ædificat. non facit suum ædificium. & hoc dicit hæc lex cum. l. qui autem. quæ est. j. quæ continuari debet ad istam. Fran. Accursius.

k Quod in litore. maris.

l Eius erit. vt. §. de rerum diui. l. in tantum.

m Non ita. imò sunt communia: vt insti. de re. diui. §. j.

n Populi sunt. de quibus dicitur insti. de rerum diui. §. vniuersitatis. & j. ne quid in loco pub. l. ij. §. publici. & §. si quis nemine. & §. de contrahen. emp. l. sed Celsus.

o Dominij sunt. vt insti. de re. diui. §. feræ.

toris auctoritate: alienare verò nullam rem potest nisi præsentē tutore auctore: & ne quidem possessionem ^a quæ est naturalis: vt Sabinianis visum est. quæ sententia vera est.

XII. CALLISTRATVS libro secundo Institutionum.

Lacus & stagna licet interdum crescant, interdum exarescant, suos tamen terminos retinent: ideòque in his ius alluionis non adgnoscur. Si ære meo & argento tuo conflato aliqua species ^d facta sit, non erit ea nostra communis: ^c quia cū diuersæ materiæ æs atque argentum sit: ab artificibus separari, & in pristinam materiam reduci solet.

XIII. NERATIUS libro sexto Regularum.

Si procurator rem mihi emerit ex mandato meo, eique sit tradita meo nomine: dominiū ^f mihi & proprietas ^g adquiritur etiam ignorantibus. ^h Et tutor pupilli pupillæ similiter vt procurator emendo nomine pupilli pupillæ, proprietatem eis adquirunt etiam ignorantibus. ⁱ

XIIII. IDEM libro quinto Membranarum.

Quod in litore ^k quis ædificauerit, eius ^l erit. nam litorea publica [†] non ita ^m sunt, vt ea quæ in patrimonio populi sunt: ⁿ sed vt ea quæ primum natura prodita sunt, & in nullius adhuc dominium peruenerunt. nec dissimilis conditio eorum est, atque piscium, & ferarum, quæ simul atque adprehensæ sunt, sine dubio eius in cunctis.

p Publicum sit. i. communis.

q Vt existimari debeat. vt. d. l. intantum. & facit. §. de reli. l. cum loca. Sed argu. contra. §. eo. l. adeo. §. cū in suo. ibi, ex diuerso: vt institu. eo. §. locus autem. Item facit. j. de vsuca. l. fin. in prin.

r Specie. sic. §. e. l. adeo. §. q. si post. & hīc continua. l. qui autem.

ius potestatem peruenerunt, dominij sunt. ^o Illud videndum est, sublato ædificio quod in litore positum erat, cuius conditionis is locus sit: hoc est, vtrum maneat eius cuius ædificium fuit: an rursus in pristinam causam recidat, perindeque publicus sit, ^p ac si numquam in eo ædificatum fuisset. quod propius est vt existimari debeat: ^q si modò recipit pristinam litoris speciem: ^r

XV. IDEM libro quinto Regularum.

Qui autem in ripa fluminis ædificat: non suum facit. ^s

XVI. FLORENTINVS libro sexto Institutionum.

In agris limitatis ^t ius alluionis locum ^u non habere cōstat. Idque & diuus Pius constituit: & Trebatius ait, agrum qui hostibus deuictis ea conditioe concessus sit, ^x vt in ciuitatem veniret, ^y habere alluionem, neque esse limitatum: ^z agrum autem manucaptum, ^a limitatum fuisse, ^b vt sciretur ^c quid cuique datum esset, quidque venisset, ^d & quid in publico relictum ^e esset.

XVII. VLPIANVS libro primo ad Sabinum.

Si duo domini seruo communi rem tradiderint: ^f acquirunt alteri ab altero. ^g

XVIII. IDEM libro quarto ad Sabinum.

Per hereditarium seruū, quod est eiusdem hereditatis, heredi acquiri non potest, ^h & maxime ipsa hereditas.

XIX. POMPONIUS libro tertio ad Sabinum.

deò cessat ius alluionis. Accursius.

c Vt sciretur. ratio quare non habet locum ius alluionis.

d Venisset. si necesse esset vt aliqua pars venderetur.

e Relictum. l. neque assignatum, neque venditum.

Si duo.] CASVS. Duo habebant seruum communem: eidem seruo donauerunt aliquam rem. dicitur quòd tenet donatio: & acquirunt quilibet nostrum partem alterius. nam pars quam habebat socius in re donata, mihi quæritur: & mea sibi. Fran.

f Tradiderint. quilibet donare volens: vt distinguitur infra eod. l. per seruum. §. j.

g Ab altero. i. quantum ad partem socij, mihi quæritur: quātum ad meam sibi. quod autem est alterius, mihi tantum quæritur: vt inst. de stipu. ser. §. fin.

Per hereditarium.] CASVS. Seruus hereditatis iacentis nihil potest interim acquirere heredi futuro maxime, nec ipsam hereditatem. Franc.

h Non potest. l. aliquid, & maxime & c. vt & §. de acquir. hered. l. heres per seruum. & est ratio: quia hereditarius dicitur ante aditā hereditatē: & sic nō est suus: postea autem est suus, & sic non est hereditarius: vt plene dicā. j. ti. j. l. j. §. veteres. Est etiam ratio hæc quia per alium non potest hereditas quæri heredi: vt. §. de acquir. he. Paulus. licet secus sit in ea in qua est institutus seruus. Accur.

Qui autem suum.

Non facit. quia hæc sunt eorū qui possident prope ibi prædia: vt institu. eod. §. riparum. sed tamē potest prohiberi per interdita: vt. j. de flum. l. j. §. non autem omne. & §. pe. & j. ne quid in flumi. pub. l. j. in princ. nisi ædificet causa munientis ripæ: vt infra de ripa muni. Io.

In agris.] CASVS. Ius alluionis non habet locum in agris militibus assignatis: & reddit rationem in fi. l. Secundo dicit: hostes deuicti à Romanis, agrū vt esset ciuitatis Romanæ, dederunt. dicitur ^q in isto agro habere locum ius alluionis. At si ager hostium sit captus à militibus, & is militibus sit assignatus: iste ager dicitur limitatus: & ideò in eo non habet locum ius alluionis. Fran.

* Vide Aggenum. Vrbicū & Frōtin. de limit. & c. & Aciar. lib. 1. parer. c. 38 & lib. 1. præter.

t In agris limitatis. i. militibus assignatis: vel id est inter veteranos diuisis secundum R. sic enim fiebat post emerita stipendia veteranis.

u Locum. nec insula ratione vicinitatis eis cedit: vt. j. ne quid in flu. publi. l. j. §. si insula.

x Concessus sit. i. quem ipsi hostes deuicti Romanæ ciuitati dederunt.

y Veniret. i. ager esset ciuitatis Romanæ.

z Limitatus. id est non esse militibus assignatum.

a Manucaptum. à militibus, & eis assignatum.

b Limitatum fuisse. & i-

† acquirunt.

Liber.] **CASVS.** Liber homo bona fide possessus quicquid acquirit ex re sua vel ex opera, acquirit possidenti. quod aliunde querit: ut puta sibi donatum, vel legatum, vel si heres institutus sit ab aliquo, sibi querit: licet in hereditate aliqua opera eius sit: & licet testator instituerit eum contemplatione possidentis: sed hoc casu possessus tenebitur codic. sine causa possidenti ad restituendam hereditate. Vltimo dicit: liber homo a me bo. fi. possessus, iussu meo adiuit hereditatem in qua ipse erat institutus. dicitur quod sibi querit. & hoc dixit Trebatius: sed Labeo distinguit nam aut necessitate ductus a me adiuit: & tunc mihi querit, non sibi, aut sponte adiuit, & tunc sibi querit. Franciscus.

a Ad ipsum pertinere, quantum ad dominium, & obligationem & actionem: non quod ad possessionem: vt. j. cod. l. homo liber. §. quidquid.

b In legato. hoc enim eius contemplatione est relictum: secus si bonae fidei possessoris: vt. §. de usufruc. sed & si quid. Accursius.

c Aliquatenus. f. esse operae dixit Aristo. sed non est, vt subiicit. & j. cod. fructuario. in stipu. est opera: vt & §. de usu & habi. l. per seruū. j. respon.

d Dubitasse. ait Aristo.

e Non adquiri. hoc in hereditate intellige: & in eo casu vbi non vult hic possessus mihi querere, secus est in legato vbi meo respectu est relictum. Azo. sed in hereditate est contra. §. de pecu. l. hinc queritur. §. potest. vbi marito queritur per seruum dotalem hereditas: sed nihil ad rhombum, quia dominus est secundum nos de iure naturali & civili vel etiam secundum alios saltem de iure civili est dominus. Accursius.

f Sed licet ei. possessori. & sic mutat personas. Accursius.

g Esse ei. possessori per conditionem sine causa. argu. j. de stipu. seruo. l. pe. cogetur ergo adire possessus, & sic restituere. & sic est contra. j. eo. l. homo liber. in prin. quae est contra. solu. vt ibi plene dicam. Item in eo quod hic inspicitur cuius contemplatione sit institutus: est contra. §. de act. emp. l. Iul. §. si quid seruo. Solu. ibi non distinguitur cuius contemplatione. f. serui, vel emproris: secus si contemplatione veditoris: vt. §. de vulga. substi. l. sed si plures. §. in arrogato. & §. de acquir. here. aditio.

h Heredem ipsum. possessum.

i Quid senserit. possessus.

k Necessitate. quia tunc non esset heres possessus.

l Ipsum fieri. liberum hominem possessum. & faciunt ad. l. istam insti. per quas perso. no. acquir. §. de his & §. de rei vin. l. praeterea. & C. de rei vindi. l. j. & j. de verb. oblig. liber homo qui. in prin. & de neg. gest. l. at qui. §. si libero. & j. eo. l. in fructuario. & C. de iure delib. cū aliquis. & §. de her. insti. liber homo. in prin.

Traditio.] **CASVS.** Si ex causa vendi. vel simili tradatur tibi res, id iuris in re habes, quod habebat tradens: & cum sua causa transiit res: vt si prius erat serua, & nunc erit: & si seruitutes ei rei debebantur, & nunc debebuntur. sed si tradidit tibi fundum tanquam liberum, cum esset seruus, non liberatur per hoc fundus: tenebitur tamen tradens. Vltimo dicit, ego Titius

& Seius emimus rem: & Titio fuit tradita tanquam meo procuratori pro mea parte. dicitur quod in parte acquiritur mihi dominium & etiam possessio per hunc Titium. Fran. Accursius.

m Qui tradit. fallit. §. de usufru. l. quod nostrum. Item in creditore & aliis quos no. institu. qui. alie. lic. §. j. Item in debitore alienante pignus: nam minori spatio se tueri emptor quam possit venditor se tueri: vt. C. de praescript. triginta an. l. cum notissimi. in prin. cip. & C. si aduer. cre. l. diuturnum. Item fallit secundum haec iura in eo qui a mala fidei possessore emit, qui vsucapit. quod non faceret ipse tradens: sed hodie secus: vt in authen. vt sponsa. lar. §. rursus.

tradendo transfert. **n** Si non habuit: ad eum qui accipit, nihil transfert. **o** Quotiens autem dominium transfertur ad eum qui accipit: tale transfertur, quale fuit apud eum qui tradit. **p** Si seruus fuit fundus, cum seruitutibus transit. si liber, uti fuit. Et si forte seruitutes debeantur fundo qui traditus est: cum iure seruitutum debitarum transfertur. Si quis igitur fundum dixerit liberum, cum traderet eum, qui seruus sit: **r** nihil iuris seruitutis fundi detrahit: veruntamen obligatque se, debetque praestare quod dixit.

Si duo rem aliquam emerint, & vnicorum tanquam procuratori alterius tradita sit, ambobus acquiritur.

Si ego & Titius rem emerimus, & eaque Titio & quasi meo procuratori tradita sit, puto mihi quoque quaesitum dominium: quia placet per liberam personam omnium rerum possessionem quaeri posse, & per hanc dominium.

C XXI. POMPONIVS libro vndecimo ad Sabinum.

Si seruus meus tibi bona fide seruiret, & rem emisset, traditaque ei esset: Proculus nec meam fieri, quia seruū non possideam: nec tuam, si non ex re tua sit parata. sed si liber bona fide tibi seruiens emerit, **a** ipsius fieri.

venderes. Accursius.

r Seruus sit. i. seruitutem debeat. Accursius.

s Si ego & Titius rem emerimus. a domino. Accursius.

t Eaque. scilicet res.

u Tradita sit. ratione meae partis.

x Et per hanc. f. possessionem, secundum quosdam. tu dic, per hanc liberam personam: vt no. C. de acqui. pos. l. per procuratorem & insti. per quas perso. no. acquir. §. ex his. & j. de vsuca. l. si rem sub conditione. & C. pro socio. l. ij. Accursius.

Si seruus.] **CASVS.** Quatuor partes habet haec. l. Prima: possidebas seruum meum bona fide: hic seruus emit rem ex re tua. dicitur quod tibi acquiritur. non mihi, cum eum non possideam. Secunda: pone quod emit rem non ex re tua, nec ex opera sua. hoc casu mihi queritur. Tertia: liber homo bona fide a te possessus emit rem extra rem tuam, & operam suam: dicitur quod sibi queritur. Quarta: rem meam possidebas. volo quod fiat tua: possum sola voluntate facere quod fiat tua: quamuis possessio rei apud me non fuerit. Fran. Accursius.

y Nec meam fieri. cum emit ex re bonae fidei possessoris, vel ex opera sua.

z Si non ex re tua, vel ex opera sua. & sic duobus casibus loquitur haec lex. & sic non est contra. §. si cer. pe. l. cum fundum. §. j. & j. eo. l. homo liber. §. fin. & infra de sol. l. fugitiuus. & supra de pecu. l. eo tempore. §. fin. & de lib. leg. l. si cui. §. fin. & supra de vsufr. l. sed & si quis.

a Emerit. non ex re, vel ex opera.

transfert. nisi iuris ratio resistat: vt in minore & fundo dotali: vt insti. qui. alie. licet. in prin. & §. nunc admo nendi.

n Nihil transfert. dominij, sed causam vsucapiendi, vel vtile dominium: vt supra de contrahen. empt. l. clauibus. & facit. j. de regu. iur. l. nemo plus. & C. de dona. l. si filius. Accursius.

p Qui tradit. fallit infra pro emptore. l. ij. §. si a pupillo. & §. si a furioso. & §. seq. sed concor. supra in prin. huius. l. & supra de ser. rustic. praedio. l. via. §. pen. & §. fin. & supra de contrahen. empt. l. alienatio. & C. de dista. pig. si debitor. & C. de seruit. l. & in prouinciali. Argu. contra. C. loca. l. emptor.

q Dixit liberum. secus si non dixit, secundum quosdam: quod non placet: vt not. supra de contrahen. empt. l. cum

† Concor. tex. in c. nuper extra de dona. inter virū & vxorem. text. in cano. Dairbertū. l. q. 7.

XX. VLPPIANVS libro vicensimonono ad Sabinum.

Traditio nihil amplius transferre debet vel potest ad eum qui accipit, quam est apud eum qui tradit. **m** Si igitur quis dominium in fundo habuit: id

Ipsius fieri. ratione proprietatis, non possessionis: vt. j. eo. l. homo liber. §. fina. & j. titu. j. l. §. sed & per eum.

a Fiet tua. si eras praesens. si absens, cum possessionem apprehenderis: vt. §. de rei vindi. l. eius rei. & l. seq.

b Possessio. ciuilis & naturalis, vel naturalis tantum.

c Emo. Per hunc.

N scilicet tanquam possessum: acquireret tamen per eum tanquam per procuratorem: vt & j. ti. j. l. si me in vacua. §. fin.

Q Vi bona fide.] **CASVS.**

Bona fide possessus siue sit liber, siue seruus alienus, querit possidenti ex re eius, & opera sua: & tandiu querit ei, quam diu possidens habet bonam fidem: & superueniens mala fides nocet. quod autem ei non potest acquirere: vt si stipuletur partum ancillae bonae fidei possessoris, tunc sibi ipsi querit, quod autem sibi ipsi acquirere non potest, vt quod lucratur ex opera sua: tunc acquirat possidenti, & secundum hoc habeas in fine, non potest alias sine non: & tunc aliter dic, vt haec omnia habes in glo. [s i q v i s.]

Aliquis bona fide seruiabat duobus: acquireret cuique ex re eius. Sed pone quod stipulatur aliquid ex re vnus eorum: an acquireret ei in totum? & dicitur quod totum acquirat ei ex cuius re stipulatur. Sed quid si ex re vnus ex dominis stipuletur alteri domino: dicitur quod acquirat nominato: secundum quosdam, vel dic quod acquireret ei ex cuius re stipulatur, primum casum repetit, & adducit simile de seruo communi. Franc.

d Suis. §. posselli. Acc.

e Simili modo. facit infra pro emptore. l. qui fundum. §. fin. & supra de condic. indebi. l. fin. & infra eod. quaesitum. & infra tit. j. l. j. §. sed & per eum. & l. cum heres. §. fi. & §. de dona. inter vi. & vxor. si vxor. D

f Spectamus. hoc in libero, in seruo secus: vt supra de vsur. l. qui scit. §. fin.

g Ei. possessori.

h Non potest. vt stipuletur partum ancillae bona fide pos. vt insti. de inuti. stip. §. item nemo. vel emat rem bonae fidei pos. vel stipuletur. nec enim potest amplius sua fieri: vt infra de stip. ser. l. liber homo in prin.

i Sibi. §. seruienti. Accursius.

k Sibi acquirere non potest. alias est potest, sine non: & tunc plana, & dic sibi possidenti. alias non potest: & tunc dic, sibi pos. & da exemplum de opera quaeritur possessio, sed possidenti. Vel verius. x. ex opera est lucratus: ex quibus. x. suam propriam rem emit possessus: & sic ex re eius. §. possidentis, sibi possessio. haec tamen regula secunda fallit in possessione quaeritur possessio, nec tamen possidenti, si est extra rem vel operam: vt infra eod. l. homo liber. §. quicquid. & facit insti. de sti. ser. §. fi. & infra de stip. ser. l. j. §. communis. & l. proinde. §. fi. & l. fer. & l. si seruus

Si rem meam possideas, & eam velim tuam esse: fiet tua, quamuis possessio apud me non fuerit.

Per seruum alienum vi possessum vel clam, vel precario: non potest queri possidenti tanquam per possessum. Fran. Accur.

XXII. VLP IANVS libro quadragesimo ad Sabinum.

N Emo seruum vi possidens, aut clam, aut precario, per hunc stipulantem vel rem accipientem potest acquirere.

XXIII. IDEM libro quadragesimo tertio ad Sabinum.

Q Vi bona fide alicui seruiat, siue seruus alienus est, siue homo liber est: quidquid ex re eius cui seruit acquirat, ei acquirat cui bona fide seruit. Sed & si quid ex operis suis adquisierit: simili modo ei acquirat. Nam & operae quodammodo ex re eius cui seruit, habentur: quia iure operas ei exhibere debet, cui bona fide seruit. Tandiu autem acquirat, quam diu bona fide seruit. Caeterum si coeperit scire esse eum alienum, vel liberum: videamus an ei acquirat. quaestio in eo est, vtrum initium spectamus, an singula momenta. Et magis vt singula momenta spectemus.

Generaliter dicendum est, quod ex re sua, hoc est eius cui bona fide quis seruit, ei acquirere non potest: h sibi i eum adquisiturum. quod autem non ex re eius sibi acquirere non potest: k ei adquisiturum, cui bona fide seruit. Si quis duobus bona fide seruiat, vtrique acquirat: sed singulis l ex re sua. m Quod autem ex re alterius est, vtrum pro parte ei cui bona fide seruit, n

communis. §. si seruus Titij.

l Sed singulis. possessoribus singulis ex re sua sicut dominis in comune quaeritur, sed praecipitur fructuariis sicut possessoribus. l. primum probatur hic, & j. de stipu. ser. l. si alienus seruus. secundum. §. quod dominis. j. de stipu. ser. l. si ex re. §. j. tertium. §. de vsufr. si seruo. §. pe. in fi. & j. eo. l. per seruum. §. j. in fi.

pro parte domino, si seruus sit: aut si liber sit, ei cui bona fide seruit: o an vero ei debeat acquirere totum, ex cuius re est, videamus. quam speciem Scaeuola quoque tractat libro secundo quaestionum. ait enim, si alienus seruus duobus bona fide seruiat, & ex vnus eorum re acquirat: rationem facere, vt ei dumtaxat in solidum p acquirat. sed si adiiciat eius nomen, ex cuius re stipulatur, nec dubitandum esse ait quin ei soli acquiratur: quia & si ex re ipsius q stipuletur, alteri ex dominis nominatim stipulando, solidum ei acquirat. r Et in inferioribus f probat, vt quamuis non nominatim, nec iussu meo, ex re tamen mea u stipulatus sit, cum pluribus bona fide seruiret, mihi soli x acquirat. nam & illud receptum est, vt quotiens communis seruus omnibus acquirere non potest, y ei soli eum acquirere, cui potest: & hoc Iulianum quoque scribere, saepe retuli: eoque iure vtimur.

XXIII. PAVLVS libro quarto decimo ad Sabinum.

I N omnibus quaeritur ad eandem speciem reuerti possunt, dicendum est, si materia manente species dumtaxat forte mutata sit, veluti si aere meo z statuam, aut argento scyphum fecisses, me eorum dominum manere:

XXV. CALLISTRATVS libro secundo Institutionum.

N I si voluntate domini, alterius a nomine id factum sit. propter consensum enim domini tota res eius fit, cuius nomine facta est.

dicitur quod sum dominus huius statuae vel scyphi, nisi de mea voluntate fecisses: & tuo nomine. nam tunc esses dominus, & non ego. & hoc dicit haec lex cum seq. Fran.

z Ex aere meo. in specie consistenti, vt campana, vel lance. & facit. §. eo. ad eod. §. cum quis. & §. voluntas. & l. lacus. §. fi. & supra de le. iij. l. quaesitum. §. illud. Accursius.

a N I si voluntate. Alterius. specificantis. Accursius.

S Ed si ex meis.] **CASVS.** Continuatur cum superiori: & dic de mea cupressu fecisti tabulas, & de eis fecisti nauim. dicitur quod tua nauis sit. idem si ex mea lana fecisti vestimenta. Postea dicit: pedem meae statuae apposuisti, aut fundum scypho meo apposuisti, dicitur quod mea dicitur statua, item scyphus. idem in similibus. [A R B O R.] Arbor mea cum radicibus eruta in tuo fundo est posita. adhuc durat mea, nisi in tuo fundo radices imposuit. nam tunc tua fit, & durat tua, etiam si diruatur a modo de tuo fundo. Secundo dicit: lanam meam intinxisti, aut purpuram meam alio colore intinxisti. adhuc durat mea, quemadmodum si cecidisset in lutum, & sic mutasset colorem. nam adhuc mea duraret. Franciscus. Accursius.

m Ex re sua. sed an in totum, hic subiicit. Accursius.

n Seruit. ex cuius re quaesitum. Accursius.

o Seruit. ex cuius re non quaesitum. Accursius.

p In solidum. imò partem domino, & parte ei ex cuius re quaeritur: vt §. de vsufr. l. si seruo. §. si duos. Sol. hic indiuidua re fuit stipulatus: ibi diuidua. vel solue vt ibi.

q Si ex re ipsius. §. vnus domini.

r Ei acquirat. scilicet domino ex cuius re stipulatus est: non ex stipulatione, sed ex alia causa: vt supra si cer. pe. l. certi codictio. §. quoniam. vel dic nominato, & ita apta quasi sola nominatio faciat acquiri: vt hic. ergo quod ex re mea quaeritur, mihi nominato quaeritur: vt supra proxi.

s Et in inferioribus. duobus casibus.

t Probat. Scaeuola.

u Mea. qui sum vnus de bonae fidei pos.

x Mihi soli. hic & §. habuisti. & ideò hic est coti non possunt. sed veru praefixo.

y Non potest. quod frequenter euenit: vt infra de stip. ser. l. proinde. §. fi. & l. se. & facit ad hoc C, per quas perfo. nobis acqui. l. si duo. & §. de author. praestan. si seruus communis. & §. proxi. §. & j. de stip. ser. l. si alienus.

I N omnibus.] **CASVS.** Ex meo aere fecisti statuam: vel ex meo argento fecisti scyphum.

dicitur quod sum dominus huius statuae vel scyphi, nisi de mea voluntate fecisses: & tuo nomine. nam tunc esses dominus, & non ego. & hoc dicit haec lex cum seq. Fran.

z Ex aere meo. in specie consistenti, vt campana, vel lance. & facit. §. eo. ad eod. §. cum quis. & §. voluntas. & l. lacus. §. fi. & supra de le. iij. l. quaesitum. §. illud. Accursius.

a N I si voluntate. Alterius. specificantis. Accursius.

S Ed si ex meis.] **CASVS.** Continuatur cum superiori: & dic de mea cupressu fecisti tabulas, & de eis fecisti nauim. dicitur quod tua nauis sit. idem si ex mea lana fecisti vestimenta. Postea dicit: pedem meae statuae apposuisti, aut fundum scypho meo apposuisti, dicitur quod mea dicitur statua, item scyphus. idem in similibus. [A R B O R.] Arbor mea cum radicibus eruta in tuo fundo est posita. adhuc durat mea, nisi in tuo fundo radices imposuit. nam tunc tua fit, & durat tua, etiam si diruatur a modo de tuo fundo. Secundo dicit: lanam meam intinxisti, aut purpuram meam alio colore intinxisti. adhuc durat mea, quemadmodum si cecidisset in lutum, & sic mutasset colorem. nam adhuc mea duraret. Franciscus. Accursius.

† Haec vera lectio & Flor. alij libri teste Accur. modo addunt negationem, modo detrahunt. Ant. Aug. li. 4. cap. vlti.

* Flo. reuer. ti non possunt. sed veru praefixo.

a Sed si meis. i. mea cupressu factis à te, & sic factæ fuerit tuæ per specificationem: secus si iam tabulæ factæ à me ad hoc paratæ erant: vt. s. de rei vind. l. Mutius. & de pig. ac. l. si cõuenerit. §. si quis quæ sunt contra. vbi plenè dixi.

b Tuam nauem. teneris tamen actione in factum ad pretium: vt supra de rei vind. l. in rem. §. item quæcunque. ibi: non idem in eo & c.

c Laneū corpus. facit supra de leg. iij. sicuti lana. & supra de donat. inter virum & uxorem l. si mulier. §. j. & de auro & argento leg. l. Setia. in fi. & l. cum aurum & inst. de rer. diui. §. cū ex aliena. & §. quod si partis. & §. si tamen alienam. argu. contra. §. de le. j. l. seruum filij. §. si Procula.

d Tota. non intelligas ita quod quælibet eius pars, sed ita totaliter: sic ponitur. s. de rei vind. l. in rem. §. si quis rei. & l. ij. & hoc si per applumbaturam adiugatur: & sic non ob. supra ad exhi. l. tigni. §. j. secus si per ferruminationem: vt supra de rei vind. l. in rem. §. item quæcunque. & j. e. l. quidquid. in princ. Accursius.

e Radicitus. id est cum radicibus.

f Vbi. i. postquam.

g Cedit. sed in factum agit prior dominus ad æstimationem: ut. s. de rei vind. l. in rem. §. ite quæcunque. sed Marc. dabat vtile in re: vt. s. de rei vind. si frumentum. §. de arbore. & facit institutu. eo. §. si Titius. & s. de dā. infect. hoc amplius. §. Alphenus. & s. eo. adeo. §. præterea. & §. cū qs. & §. si. & l. seq.

h Aliam factam. sic infra de solu. qui res. §. aream.

i Feceris purpuram. in purpureum colorem tinxeris. Accursius.

k Meam esse. secus si tuo vestimento intexuisti: vt institu. de re. diui. §. si tamen aliena. & s. ea. l. §. Proculus. Sed arg. contra. s. de le. iij. si cui lana. in princip. Accursius.

Quidquid. **CASVS.** De meo argento cum tuo argento fecisti massam. dicitur quod tota massa nõ est tua, sed aut poterit separari: & tunc quilibet suum argentum vindicabit. aut nõ. & tunc esset communis hæc massa. Secundò dicit, pedem alienū adiunxisti scypho tuo: dicitur quod scyphus adhuc tuus dicitur: & cum tanquam tuum à quolibet possessore poteris vindicare. **[VBI SIMVL.]** Ex alienis medicamentis emplastrum feci, meum efficitur. **[CVM PARTES.]** Pars tuæ statuæ iuncta est parti meæ statuæ: quæritur cuius sit. & dicitur quod ei cedit qui habet maiorem partem in statua, vel pretiosorem: & si neuter habeat maiorem vel pretiosorem, & sic æquales sint partes: tunc quilibet remanet dominus suæ partis. Francif.

l Quidquid. factum, vel infectum.

m Argento. scilicet tuo.

n Non esse tuum totum. non enim fit inde aliqua species, sed est quædam massa: & idèd distinguitur: possit separari, & tunc quilibet suum vindicet. aut non: & tunc fit communis: vt. s. de rei vind. l. iij. §. fin. & l. seq. & l. j. in princ. & §. j. & ij. & s. eo. l. lacus. §. si. & l. adeo. §. voluntas. Accursius.

o Tuum esse. ita quod quælibet eius pars, cum per ferruminationem est coniunctio facta: cum per applumbaturam, non, sed totaliter: vt dixi supra eod. l. prox. §. j. & supra de rei vind. l. in rem. §. si quis. & §. item quæcunque. Accursius.

p Coctis. aliàs coactis.

q Esse. s. tribus interuenientibus: vt not. supra eodem. l. adeo. §. cum quis.

r Cum partes. loquitur hic. §. quando per ferruminationem meæ statuæ, vel alij speciei factæ, tuam speciem factam adiungo: non dico membrum: vt differat ab illo. §. argu. cõtra. quia in duobus casibus primis huius. §. fit accessio, sed agitur in factum: in tertio vtrique suum redditur, cum possit separari: vt hic, & supra eodem. l. lacus. §. si ex ære. vel secundum R. mea media statua & tua media iuncta sunt, nec tamen ita quod iure specificationis altera cedat alteri.

to ferruminaueris: non dubitatur scyphum tuum esse, & à te rectè vindicari. Vbi simul plura contribuuntur, ex quibus vnum medicamentum fit, aut coctis odoribus vnguenta facimus: nihil hic suum verè dicere potest prior dominus. quare potissimum existimari, cuius nomine factum fit, eius esse. **q** Cum partes duorum dominorum ferrumine cohæreant, hæc cum quæreretur vtri cedant: Cassius ait pro portione rei æstimandum, vel pro pretio cuiusque partis. Sed si neutra alteri accessioni est: videamus, ne aut vtriusque esse dicenda sit sicuti massa confusa: aut eius cuius nomine ferruminata est. Sed Proculus & Pegasus existimant suam cuiusque rem manere. **z**

XXVIIII. IDEM libro trigensimo tertio ad Sabinum.

Si supra tuum parietem vicinus ædificauerit: proprium eius id quod ædificauerit, fieri Labeo & Sabinus aiunt: sed Proculus tuū proprium: quemadmodum tuum fieret, quod in solo tuo alius ædificasset. quod verius est.

XXIX. PAVLVS libro sextodecimo ad Sabinum.

Inter eos qui secundum vnam ripam prædia habent, insula in flumine nata, nõ pro indiuiso communis fit, sed regionibus quoque

y Confusa. vt. s. eo. adeo. §. voluntas. Accursius.

z Re manere. propter incertitudinem. arg. s. de vsufr. l. adhuc. & s. de fun. instr. l. quæsitum. §. si quis eodem. & hoc secundum R. cū neque specificandi iure alicuius sunt facta, & separatio nõ sit impossibilis, nec dominorum voluntate sit facta.

Si supra. **CASVS.** Supra tuum parietem ego Sempronius ædificauit. dicunt quidam quod ædificium meum est, sed malè dicunt, imò est sicut si in tuo solo ædificassem. Fran.

a Aiunt. & male.

b Proprium. vt. & C. de rei vind. l. ij. & s. de rei vind. l. redemptores. & s. de vsufr. sed & si quid in æd. Item si hoc super ædificatum sustentatur pariete: aliàs secus: vt. j. eo. l. Titius. & s. ad. l. Aquil. l. quemadmodum. §. j. & ij. & in possessione dic: aut habet superædificatum cœnaculum ex publico aditu: aut non: vt. j. vti possi. l. si duo. §. Labeo. & §. sequen. Accursius.

c Tuo. vt. s. eo. l. adeo. §. ex diuerso.

Inter eos. **CASVS.** Plures habent prædia iuxta vnam ripam fluminis: in quo flumine nata est insula: non fit communis illorū qui habent ibi prædia, sed fit cuiusque pro diuiso qui habet prædia antè frontem insulæ: vt in quantum insula respicit de agro meo, tantumdem insulæ sit meum. Si ergo fundus meus sit tā longus versus ripam inferius, quod insula non est tam longa, & sic insula non respicit nisi primam partem agri mei. & ego vendam inferiorem: nihil sequitur emptorem de insula. & hoc dicit hæc. l. cum prin. sequen. Fran.

d Secundū. i. iuxta: vt. s. de serui vrb. prædio. l. quidam Hiberus.

e Regionibus. sic. s. eo. l. pro regione. & facit hic. l. adeo. §. insula. & infra de flumi. l. j. §. si insula.

In vulga.
Sed si ex
meis.

* infeceris.

a] Adde glo.
in l. si. de cõdi.
in de. c. si
laicus. 31. di.
& in reg. ac.
cessorū l. 6.

Ergo.] CASVS huius prin. continuatur. l. superiori. [C E L S V S F I L I V S.] Arbor nata in ripa fluminis, fit illius qui habet prædium antè illum locum, cum ripa fit eius in quantum respicit agrum suum: licet vsus sit publicus. flumen autem est publicum etiam ratione proprietatis: & eo exsiccatum fit proximior. [T R I B V S M O D I S.] Insula fit in flumine tribus modis. Vno modo, cū flumen vadit circumquaque agrum meum. Alio modo, cū aliquid de alveo siccum relinquit, & circumquaque illum locū vadit flumē. Tertio modo, cū paulatim colluendo de terra facit quendam locū eminentē supra aluē, vt aliquē montem. istis vltimis duobus fit insula illorum qui habent prædia antè frontē insulæ: primo modo remanet illius cuius & prius fuerat. [A L L V V I O.] Flumen occupavit agrū meum qui erat inter viam publicam & flumen, faciendo ibi alueum: & statim recessit flumē. dicitur quod ager iste ad me antiquū dominum reuertitur & habes hīc notabile verbum in textu, in fin. dicens, si pilas in mare iactauerim, & super eas feci magnam domum: mea efficitur. idem si parua. Francif.

Ergo. quia tantum ea insula mihi queritur quæ frontem agri mei respicit, ergo &c.

Ad emptorem. secus in seruitute quæ singulas partes respicit fundi: vt supra de ser. rusti. præ. via. §. fi. & quæ admodum ser. amit. l. non satis. §. j.

Quæ. scilicet ripa. Accursus.

Secundum. i. iuxta: vt supra eo. l. inter eos.

Priuatum est. contra. j. de flumi. l. flumina. vbi dicit publicam ripā. sed dic quod ad vsum. & facit instit. de re. diui. §. riparum.

Et ideo. supple. licet ripa priuata, flumen est publicum, etiam ratione proprietatis: & ideo &c.

Tribus. & facit ad. §. supra eo. l. adeo. §. insula.

Amnis. id est flumen.

Circumfluit. id est circumuadit.

Circumfluere. id est circumire.

Alluuo. improprie ponitur: vt infra eo. l. Martius.

Pristinum dominum pertinet. hic est contra supra eodem. l. adeo. §. quod si post. sed hoc facit hīc via. ibi non erat via. quod non placet: vt infra eodem. l. Martius. vel hīc de æquitate: & sic secundum illam. vel aliter vt ibi. & eodē modo solu. supra quibus mo. vsusfru. amit. l. cum vsusfru. sed concor. l. si ager. in eo. tit. & quæ admo. ser. amit. l. si locus.

Censitorum. Censitores sunt qui signant prædia militantibus assignanda: vt supra eodem. l. in agris. vel illi qui prædia auferunt non soluentibus tributa, & aliis dant: vt. C. si propter pu. pen. l. j. & ij. & supra de rescin. ven. l. pe. vel censitores vocat iudices qui vni auferunt, & alij dant dominium: vt insti. de offi. iud. §. fi.

Etiam inuitis nobis per seruos acquiritur penè ex omnibus causis.

Quod. id est quia.

Non alterius sit. C. vnde vi. l. conquirebatur. in fin.

Non est thesaurus. scilicet proprie, sed abusu quædoque: vt ar. §. ad exhi. l. thesaurus. & §. famil. erciscun. l. item Labeo. in prin.

Furtum fit. quia proprietatis & possessio est eius qui recondit: vt supra de rei vin. l. à tutore. & infra titu. j. l. iij. §. Nerua. & l. peregre. in prin.

Etiam inuitis. vt infra de verbo. obli. l. seruus verante. Sed argu. contra. §. de dona. l. hoc iure. §. nō potest. sed ibi finaliter. sic contra nos inuitos de peculio obligat: vt. §. de pecu. l. si quis seruum. §. etiam.

Penè. hoc dicit propter hereditatem: in qua debet præcedere iussus domini vt acquiratur: vt. §. de acquir. here. l. si quis mihi bona. §. iussum. & dixi. §. e. l. acquiritur. §. j.

In eo.] CASVS. Filius familias miles habens castrense peculium fecit testamentum: in quo instituit sibi quendam heredem. seruus castrensis peculij aliquid stipulatur nunc, vel aliquid acquirat.

In publicum. alluione superueniente.

Et ex publico. alluione recedente.

Iactauerim. quod non erit concedendum si vsus maris deterior efficiatur: vt argu. j. ne quid in flumi. publi. l. ij.

Infulam. id est paruam domum. Accursus.

diuisis. quātum enim ante cuiusque eorum ripam est, tantum, veluti linea in directum per insulam transducta, quisque eorum in ea habebit certis regionibus.

xxx. P O M P O N I V S libro trigensimo quarto ad Sabinum.

Ergo si insula nata adcreuerit fundo meo, & inferiorem partem fundi vendidero, ad cuius frontem insula non respicit: nihil ex ea insula pertinebit ad emptorem, eadem ex causa, quia nec ab initio quidem eius fieret, si iam tunc cum insula nasceretur, eiusdem partis dominus fuisset. Celsus filius, si in ripa fluminis, quæ secundum agrum meum sit, arbor nata sit, meam esse ait: quia solum ipsum meum priuatum est, vsus autem eius publicus intellegitur: & ideo cum exsiccatum esset alueus, proximorum fit: quia iam populus eo non vitur. Tribus modis insula in flumine fit. vno, cum agrum qui aluei non fuit, amnis circumfluit. altero, cum locum qui aluei esset, siccum relinquit, & circumfluere cœpit. tertio, cum paulatim colluendo locum eminentem supra alueum fecit, & eum alluendo auxit. Duobus posterioribus modis priuata insula fit eius cuius ager propior fuerit cum primum extitit. nam & natura fluminis hæc est, vt cursu suo mutato, aluei causam mutet: nec quicquam interfit, vtrum de aluei dumtaxat solo mutato, an de eo quod superfusum solo & terræ sit, queratur. vtrumque enim eiusdem generis est. Primo autem illo modo causa proprietatis non mutatur. Alluio agrum restituit eum, quem impetus fluminis totum abstulit. Itaque si ager qui inter viam publicam & flumen fuit, inundatione fluminis occupatus esset: siue paulatim occupatus est, siue non paulatim sed eodem impetu recessu fluminis restitutus, ad pristinum dominum pertinet. Flumina enim censitorum vice funguntur, vt ex priuato in publicum addicant, & ex publico in priuatum. Itaque sicuti hic fundus cum alueus fluminis factus esset, fuisset publicus: ita nunc priuatus eius esse debet, cuius antea fuit. Si pilas in mare iactauerim, & supra eas inædificauero: continuo ædificium meum fit. Item si insulam in mari ædificauerim, continuo mea fit: quoniam id quod nullius sit, occupatus fit.

xxx i. P A V L V S libro trigensimo primo ad Edictum.

Nunquam nuda traditio transfert dominium: sed ita, si venditio aut aliqua iusta causa præcesserit, propter quam traditio sequeretur. Thesaurus est vetus quædam depositio pecuniæ, cuius non extat memoria, vt iam dominum non habeat. sic enim fit eius qui inuenerit, quod non alterius sit: alioquin si quis aliquid vel lucri causa, vel metus, vel custodiæ condiderit sub terra, non est thesaurus: cuius etiam furtum fit.

Per seruum acquiritur domino etiam inuito. fallit in hereditate. Accursus.

xxxii. G A I V S libro vndecimo ad Edictum Prouinciale.

Etiam inuitis nobis per seruos acquiritur penè ex omnibus causis.

Ut dicitur instit. eo. §. thesauros. & C. de thesau. l. j.

Quod. id est quia.

Non alterius sit. C. vnde vi. l. conquirebatur. in fin.

Non est thesaurus. scilicet proprie, sed abusu quædoque: vt ar. §. ad exhi. l. thesaurus. & §. famil. erciscun. l. item Labeo. in prin.

Furtum fit. quia proprietatis & possessio est eius qui recondit: vt supra de rei vin. l. à tutore. & infra titu. j. l. iij. §. Nerua. & l. peregre. in prin.

Etiam inuitis. vt infra de verbo. obli. l. seruus verante. Sed argu. contra. §. de dona. l. hoc iure. §. nō potest. sed ibi finaliter. sic contra nos inuitos de peculio obligat: vt. §. de pecu. l. si quis seruum. §. etiam.

Penè. hoc dicit propter hereditatem: in qua debet præcedere iussus domini vt acquiratur: vt. §. de acquir. here. l. si quis mihi bona. §. iussum. & dixi. §. e. l. acquiritur. §. j.

In eo.] CASVS. Filius familias miles habens castrense peculium fecit testamentum: in quo instituit sibi quendam heredem. seruus castrensis peculij aliquid stipulatur nunc, vel aliquid acquirat.

Occupantis. vt & §. c. l. iij. in princ. & fa. §. de acti. emp. l. creditor. in fi. & j. ne quid in lo. pu littora. & §. eo. l. quod in littore. & supra de re diui. l. in tantum. Accursus.

Nunquam.] CASVS. Nuda traditio nō trāsferit dominium, sed ea quæ sit cum causa: vt si tradatur res ex causa venditionis, vel simili. Secundo dicit quid sit thesaurus, & tradit eius definitionem: quā nota Franciscus.

Sed ita. f. transfertur dominium traditione.

Iusta causa. vera vel putatiua. alioquin. i. si dicas ex putatiua non transferri dominium: totus tit. de condic. inde. repugnaret: qui titulus habet locū quādo trāsferitur dominium alicuius rei ex putatiua causa. idem in promissione per stipulationē: vt. j. de do. excep. l. ij. §. circa. ibi, si quis sine causa & c. & in confessione vt. §. de proba. l. cum de indebito. §. fin. & fa. C. de pac. l. traditionibus. & §. de dona. l. nuda.

ADDITIO. Dic secundum Bart. hīc quod nō transfertur sine causa vera vel putatiua. & idē dicas in stipulatione: vt. l. ij. §. circa. ff. de doli excep.

Depositio. id est pecunia deposita. & facit. C. de thesau. l. j.

Cuius. f. depositio nis pecuniæ factæ.

Qui inuenerit. licet non occupauerit. aliud in gēmis in littore maris inuentis: vt subtiliter not. inst. eo. §. item lapilli. Item accipe hīc quādo in suo. aliās dic

perperam Haloander censorem, quamuis enim censito res censoribus succedere, non tamē pari auctori tate id officium gesser. Ant. Aug. lib. 3. c. 9.

Alcia lib. 7. parer. c. i. Fuit autem hæc scriptura vtitatē: pore Iustiniāni, vt apparet ex eo loco Donati in Eunucho Thesaurum Latini veteres secundū Græcos sine littera p. ferebāt. L. R.

† De ratione insularū enascēium Plin. lib. 2. nat. hist. cap. 8. & sequē.

Censitores qui sint.

adquirat: vel ususfructus alicuius rei ei relinquitur. Dicitur quod est in pendentem cui adquirat. nam aut institutus adiit: & tunc ei queritur. aut non adiit: & tunc queritur patri testatoris qui occupat omnia iure peculij. Itē si res huius castrensis peculij interim surripiatur: est in pēdēti an nascatur actio furti. quod erit si non adeat institutus. Vltimò dicit, seruus hereditarius si aliquid stipuletur, uel per traditionē aliquid adquirit: valet ex psona defuncti, nō heredis futuri. hereditas enim personam defuncti representat. & hoc dicit hęc. l. & seq. Franc.

a Militis. qui testatus deceffit.
b Stipulatur seruus. scilicet talis.
c Ex cuius. i. vtrum patris ad quē bona pertinent iure peculij sublata institutione: an etiā ex persona heredis ad quē iure institutionis pertinent.

d Adeatur. ex testamento. Accursius.
e Spectanda. ergo interim. i. anequam adeatur hereditas, est in pēdēti: vt & .j. de castren. pecu. l. filiusfam. & hoc cū seruus proprius erat filij. secus si cum alio cōmunis erat: quo casu totū socio interim queritur: vt .j. de stipul. ser. l. si seruus cōmunis. in prin. quæ est contra.

f Relictus. secus si stipuletur vsumfructum quia non valet: vt .j. de stip. ser. l. vsumfru.

g Delatum. s. eo casu quo heres repudiavit hereditatem. s. filij.
h Heredi. scilicet cū ipse adiuit.

i In personam. puta patris in heredē: quia ab initio fingitur ei adquisitum qui postea adiit: vt .j. de stipul. ser. l. si ex re. §. fin.

k Distinctione. vt in suspenso maneat.
l Si ex testamento. supple cessabit, si est ex testamento & c. Accur.

m Non sit. nisi in casibus: vt .j. de fur. l. hereditaria. Accursius.
n Nam & conditio. scilicet furtiua. sed hodie non habet locum distinctio huius. l. quia pater tanquam heres filio succedit: vt in authen. de here. ab intesta. §. j. sed olim tempore huius. l. iure peculij omnia occupabat pater: vt .j. de castren. pecu. l. ij. & facit. .j. de verbo. obliga. l. interdum. §. si seruus. Accursius.

o Sententia. scilicet opinantis & c. quod est in fi. huius. l. & iunge cum. l. sequen.
p Testantis. id est mortui. Accursius.
q Opinantis. id est dicentis.

r Hereditas. Argumentis. vt insti. de here. insti. §. seruus alienus. & de stipul. ser. in prin. & C. deposi. l. cū hereditas: & infra eo. l. hereditas in multis. & infra de noua. l. nouatio. in fi. & supra de leg. ij. l. si mihi & tibi ea. §. fin. & l. debitor. §. fin. & de inter. ac. l. si ante.

s Procurator. CASVS. Procurator vel tutor meus rem suam quasi meam, hoc credens, vendidit. Dicitur quod non transfert dominium: quia nemo errans & c. Fran.

f Amittit. scilicet sic. nam per vscap. & per alios modos amittit quis errans. sed cōtra. huic. l. §. si cer. pet. l. eius qui. §. quas verò. Solu. hīc alij quam tradenti poterat geri negotium: ibi non alij pro parte. s. tradentis: vt ibi. vel solu. vt ibi. Item contra. §. man. l. seruum Titij. j. respon. Solu. vt ibi. Item contra. §. de cura. fur. l. lul. §. j. Solu. hīc errauit: ibi non. & distingue circa hoc vt not. §. de offi. procu. Cæsa. l. j. §. j. & facit §. de iurisd. om. iud. l. si conuenit. Item contra. insti. de lega. §. si quis rem suam. Solu. ibi fauor vltimæ vo luntatis. Accursius.

g Amittit. scilicet sic. nam per vscap. & per alios modos amittit quis errans. sed cōtra. huic. l. §. si cer. pet. l. eius qui. §. quas verò. Solu. hīc alij quam tradenti poterat geri negotium: ibi non alij pro parte. s. tradentis: vt ibi. vel solu. vt ibi. Item contra. §. man. l. seruum Titij. j. respon. Solu. vt ibi. Item contra. §. de cura. fur. l. lul. §. j. Solu. hīc errauit: ibi non. & distingue circa hoc vt not. §. de offi. procu. Cæsa. l. j. §. j. & facit §. de iurisd. om. iud. l. si conuenit. Item contra. insti. de lega. §. si quis rem suam. Solu. ibi fauor vltimæ vo luntatis. Accursius.

h Amittit. scilicet sic. nam per vscap. & per alios modos amittit quis errans. sed cōtra. huic. l. §. si cer. pet. l. eius qui. §. quas verò. Solu. hīc alij quam tradenti poterat geri negotium: ibi non alij pro parte. s. tradentis: vt ibi. vel solu. vt ibi. Item contra. §. man. l. seruum Titij. j. respon. Solu. vt ibi. Item contra. §. de cura. fur. l. lul. §. j. Solu. hīc errauit: ibi non. & distingue circa hoc vt not. §. de offi. procu. Cæsa. l. j. §. j. & facit §. de iurisd. om. iud. l. si conuenit. Item contra. insti. de lega. §. si quis rem suam. Solu. ibi fauor vltimæ vo luntatis. Accursius.

XXXIII. VLP IANVS
libro quarto Disputationum.

IN eo quod seruo castrensi ante aditam hereditatem filifamiliās militis ^a legatur, vel eo quod stipulatur seruus, ^b tractatur apud Marcellum libro vicensimo, ex cuius ^c persona vel stipulatio vires habeat, vel legatum. Et puto verius, quod & Scæuolæ videtur, & ipse Marcellus tractat, si quidem adeatur ^d hereditas, omnia vt in hereditario seruo: si adita non sit vt in proprio patris esse spectanda: ^e & si ususfructus fuerit huic seruo relictus, ^f modò patri videri delatum, ^g modò heredi: ^h nec à persona in personam ⁱ creditur transisse. Eadem distinctione ^k quis vtetur etiam si res fuerit subtracta: aut cessare, aut non furti actionem dicet, si ex testamento ^l adierit, quoniam hereditati furtum non fit. ^m aut si non adierit, patri dabitur furti actio: nam & conditio. ⁿ Quotiens seruus hereditarius stipulatur, vel per traditionem accipit: ex persona defuncti vires assumit, ^o vt Iuliano placet: cuius & valuit sententia, ^p testantis ^q personam spectandam esse opinantis: ^r

XXXIII. IDEM libro quarto de censibus.

Hereditas enim non heredis personam, sed defuncti sustinet: vt multis argumentis ^r iuris ciuiliis comprobatum est.

XXXV. IDEM libro septimo Disputationum.

Si procurator meus, vel tutor pupilli, rem suam quasi meam vel pupilli alij tradiderint: non recessit ab eis dominium: & nulla est alienatio: quia nemo errans rem suam amittit. ^r

XXXVI. IULIANVS
libro tertio decimo Digestorum.

Cum in corpus quidem quod traditur, consentiamus, in causis verò dissentiamus: ^r non animaduerto cur inefficax sit traditio: veluti si ego credam me ex testamento tibi obligatum esse vt fundum tradam: tu existimes ex stipulatu tibi eum debere. nam & si pecuniam numeratam tibi tradam donandi gratia, tu eam quasi creditam accipias: constat proprietatem ad te trāsire, nec impedimēto esse quòd circa causam dandi atque accipiendi dissenserimus.

XXXVII. IDEM libro quadragesimo quarto Digestorum.

Per seruum qui pignori datus est, creditori nec possessio

tum nihil queritur creditori, vt si hic seruus aliquid adquisiuit per stipulationem vel similem modum: licet creditor habeat possessionem serui. [SI VNVS EX DOMINIS.] Seruo communi. s. meo & tuo pecuniam dedi. si hoc animo, vt teneat eam separatam à suis rationibus, & habeat in peculio, non animo donandi: hoc casu manet hæc pecunia adhuc mea. Si autem ei dedi animo donandi: tunc adquiritur omnibus sociis pro parte quam habent in seruo. Postea reuertitur ad primum casum. pone quod de illa pecunia quæ ei dedi vt eam teneat separatam à rationibus suis, emit hic seruus aliquam rem: cuius erit res? & dicitur quòd erit cōmunis omnium dominorū perinde ac si ex pecunia quæ surrepta esset, emisset. secus in seruo fructuario qui emit ex re fructuarij rem aliquam. nam non querit proprietario. eadem diuersitas est si aliunde emerit. nam seruus cōmunis vndeque habēs pecuniā, si de ea emit rem: adquiritur res illa dominis. sed seruus fructuarius vndeque habēs pecuniā, si emit de ea rem aliquam: acquirit eā proprietario: nisi emerit de pecunia fructuarij. nam tunc ei tantū quæret, vel per tradi. accipiendo vni ex dominis. [SI CVT SERVVS.] Sicut seruus cōmunis stipulando vni ex dominis ei tantū querit, sic per traditionē accipiēdo soli ei acquirit. sed si seruus à Sēpronio accepit rem aliquam nomine domini sui, & Titij cuiusdam extranei partē acquirit domino: pro alia parte nihil valet quod fecit. postea dicit: seruus fructuarius ex re fructuarij adquisiuit rem, & dixit eā adquirere proprietario. dicitur quod proprietario queritur. nā stipulādo ei ex re fructuarij, proprietario queritur. [SI CVM MIHI.] Cū mihi velles donare rem & tradere, dixi quod seruo communi meo & Titij traderes: & tradidisti: seruo accepit animo adquirendi Titio tantum: vel mihi & ei: dicitur quod mihi tamē adquisit: nec nocet mihi voluntas vel opinio huius serui. Quod dixi in seruo, idē in procuratore meo: vt si ei rem tradidi vt meam faceret, mea fiet: licet alia mente acceperit, puta vt sua fieret. Fran.

r Dissentiamus. in tradendo: quia nos cōsentimus in dominio trāsferendo. sed videtur nō trāsferri: vt. §. si cer. pet. l. si ego. in prin. Solu. hic debebam tibi. x. ex causa mutui: sed nō recolens, decem tibi tradidi ex causa donationis: tu tamē vt debitum recepisti: & sic putabas tibi numeratā: sed in. l. contraria nō eram debitor. hīc ergo in causam debiti assumemus, quia promptiores & c. vt. j. de actio. & obli. l. Arrianus. vel dic quòd etiā ex alia causa quam mutui hic debebā. Alij dicunt quòd hīc primò ex causa donationis tibi. x. promiserā, & postea ex ea causa soluo: sed tu quasi mutuam accipis. vnde in grauiorem cedit, vt liberer à promissione. sed in. l. contra. non promiseram, sed à donatione volebam incipere donationem. & secundum hoc quod. §. dixit donandi gratia, expone, id est ex causa donationis implēdæ. donaueram enim, sed nō tradideram. vel solue vt ibi. & fa. j. de actio. & oblig. l. in omnibus. & j. titu. j. l. si. me in vacuum. Accursius.

r Er seruum. CASVS.

Per seruum obligatum nihil queritur creditori, vt si hic seruus aliquid adquisiuit per stipulationem vel similem modum: licet creditor habeat possessionem serui. [SI VNVS EX DOMINIS.] Seruo communi. s. meo & tuo pecuniam dedi. si hoc animo, vt teneat eam separatam à suis rationibus, & habeat in peculio, non animo donandi: hoc casu manet hæc pecunia adhuc mea. Si autem ei dedi animo donandi: tunc adquiritur omnibus sociis pro parte quam habent in seruo. Postea reuertitur ad primum casum. pone quod de illa pecunia quæ ei dedi vt eam teneat separatam à rationibus suis, emit hic seruus aliquam rem: cuius erit res? & dicitur quòd erit cōmunis omnium dominorū perinde ac si ex pecunia quæ surrepta esset, emisset. secus in seruo fructuario qui emit ex re fructuarij rem aliquam. nam non querit proprietario. eadem diuersitas est si aliunde emerit. nam seruus cōmunis vndeque habēs pecuniā, si de ea emit rem: adquiritur res illa dominis. sed seruus fructuarius vndeque habēs pecuniā, si emit de ea rem aliquam: acquirit eā proprietario: nisi emerit de pecunia fructuarij. nam tunc ei tantū quæret, vel per tradi. accipiendo vni ex dominis. [SI CVT SERVVS.] Sicut seruus cōmunis stipulando vni ex dominis ei tantū querit, sic per traditionē accipiēdo soli ei acquirit. sed si seruus à Sēpronio accepit rem aliquam nomine domini sui, & Titij cuiusdam extranei partē acquirit domino: pro alia parte nihil valet quod fecit. postea dicit: seruus fructuarius ex re fructuarij adquisiuit rem, & dixit eā adquirere proprietario. dicitur quod proprietario queritur. nā stipulādo ei ex re fructuarij, proprietario queritur. [SI CVM MIHI.] Cū mihi velles donare rem & tradere, dixi quod seruo communi meo & Titij traderes: & tradidisti: seruo accepit animo adquirendi Titio tantum: vel mihi & ei: dicitur quod mihi tamē adquisit: nec nocet mihi voluntas vel opinio huius serui. Quod dixi in seruo, idē in procuratore meo: vt si ei rem tradidi vt meam faceret, mea fiet: licet alia mente acceperit, puta vt sua fieret. Fran.

Vide Alciar. lib. 5. parerg. ca. 15.

* Flo. con-sumit.

* emitit.

a Quicquam ei. f. creditori. Accursius.

b Possessio. f. civilis & naturalis, secundū nos: secundū alios naturalis tantū: vt dices. j. ritu. j. l. j. §. per seruū corporaliter. secus in pignore p̄torio quod non possidetur: vt. j. tit. j. l. iij. §. fin. & j. vti possi. l. si duo. §. creditores. & fa. §. qui satisda. cog. l. sciendum. §. creditor. & de pig. act. l. cū sortis. §. fin. & j. de vsuca. l. serui nomine. & C. de p̄script. xxx. an. l. cum notissimi. §. j.

c Proprietas. vt & §. de pec. l. quis ergo casus. Accursius.

d Pro portione. quam in seruo haberet: ad quā cōsequendā ageret pro socio: & sic videtur q̄ etiam donator habeat partē. & sic est cōtra. §. pro soc. l. verū. §. si seruo cōmuni. Sol. vt ibi, & eodē modo solue aliud contrarium supra ad leg. Fal. l. Plautius. §. Paulus. Item facit infra de stipu. ser. l. proinde. §. si seruus.

e Manere vellet. vt fuit in primo casu. nam si vt extraneo seruo: tūc nō esset q̄stio dubitabilis.

f Furtiuus. vel domino vel extraneo surripuerat: vt. j. eo. communis. Accursius.

g Proprietario. vt. j. de stipu. ser. l. seruū fru. & §. de vsufu. l. adhuc. §. quæstionis. in fine.

h Non acquirit. q. d. nō est prohibitū hoc sicut illud, sed permissum: vt hīc, & infra de stipul. ser. si ex re. §. j. & supra communi diui. cōmunis seruus. Accursius.

i Aliūde. nō ex re fructuarij, vel opera serui. Itē extra res dñorum.

k Non acquirit. vt infra eod. communis. in fin. Accursius.

l Pertinebit. sed ille ex cui⁹ re est adquisitū, iudicio cōmuni diui. percipiet: vt. j. eo. l. cōmunis. j. respon. & fa. infra de stipu. ser. l. seruus cōmunis.

m Ei acquirit. cui vult. sic & j. de stip. ser. l. seruus cōmunis omnium. & l. sequ. & C. per quas perso. nobis acqui. l. si duo. Accursius.

n Quod. aliās quid.

o Titio. extraneo.

p Nihil agit. sic insti. de inuti. stipul. §. quod si quis. secus in venditione: vt. §. de contrahen. emp. l. fundus. & est ratio, quia hīc nihil interest tradentis vel promittentis: magis autem est gaudendum: sed interest vendentis, qui non nisi totam vendidisset: arg. §. de in diem addic. l. quod si vno. & fa. infra de stipu. ser. l. seruus alienus. Accursius.

q Stipulando. f. proprietario. Accursius.

r Adquiret. sed per conditionem sine causa tenebitur fructuario: vt infra de stipu. ser. l. penul. & l. si ex re. §. j. secus in conuerso casu: vt infra eodem tit. l. seruū fructuarium. & supra de vsufu. l. adhuc. §. quæstionis.

s Nihil agetur. in persona Titij, sed totum mihi acquiritur.

t Nihil agetur. in eius persona, sed mea.

adquiritur: quia nec stipulatione, nec mandatione, nec vllō alio modo per eum seruū quicquam ei⁹ acquiritur, quāuis possessio penes eum sit. Si vnus ex dominis seruo communi pecuniā donauit: in potestate domini est, quemadmodum seruo communi pecuniam donet. nam si hoc solum egerit, vt ea separetur à suis rationibus, & in peculio serui sit: manebit eiusdē domini proprietas. Si verò eo modo pecuniam seruo communi donauerit, quomodo alienis seruis donare solemus: fiet sociorum cōmunis portio d quam in seruo habebunt. Sed vt sequens quæstio locum habeat, constituamus socium ita seruo communi pecuniam donasse, vt proprietatē suā manere vellet. e si ex hac pecunia seruus fundum comparauerit, erit is fundus communis sociorum pro portione dominij. Nā & si furtiuus f nummis seruus cōmunis fundum comparauerit, sociorum erit pro portione dominij. Neque enim vt fructuarius seruus ex re fructuarij non acquirit proprietario: § ita & communis seruus ex re alterius domini non acquirit alteri domino. Sed quemadmodum in his quæ aliūde i acquiritur, diuersa conditio est fructuarij & serui communis, veluti cum alter fructuario non acquirit, k alter dominis acquirit: ita quod ex re quidem fructuarij adquisitum fuerit, ad eum solum pertinebit. quod ex re alterius domini seruus communis adquisierit, ad vtrumque dominū pertinebit. l Sicut seruus communis stipulando nominatim alteri ex dominis, ita per traditionem accipiendo: soli ei acquirit. m

Quod n vnus seruus per traditionem accipiendo, se accipere dixerit domino & Titio: o partem domino adquiret, in parte

u Nihil agetur. sed in illius in quem voluit donator. & adde vt not. §. de dona. l. qui mihi.

A Titus.] CASVS. Martius habebat fundum. ibi iuxta publica via erat: tertio ager Lucij Titij, quarto flumen erat, quinto fundus cuiusdam innominati. creuit flumen, & inundauit

nihil agit. p Fructuarius seruus si dixerit se domino proprietatis per traditionem accipere ex re fructuarij, totum domino adquiret. nam & si stipulando q ex re fructuarij, domino proprietatis adquiret. r * Si cū mihi donare velles, iusserim te seruo communi meo & Titij rem tradere: isque hac mente acciperet, vt rem Titij faceret, nihil agetur. f nam & si procuratori meo rem tradideris, vt meam faceres, is hac mente acceperit, vt suam faceret: nihil agetur. r quod si seruus communis hac mente acceperit, vt duorum dominorum faceret: in parte alterius domini nihil agetur. u

XXXVIII. ALFENVS VARVS
libro quarto Digestorum à Paulo Epitomatorum.

A Titius x + fundum habebat secundum y viam publicam. vltra viam flumen erat, & ager Lucij z Titij. fuit flumen paulatim: primum omnium agrum a qui inter viam & flumen esset, ambedit, b & viam substulit. postea rursus minutatim recessit: & alluione c in antiquum locū rediit. Respondit, cum flumen agrum d & viam publicam sustulisset, eum agrum eius e factum esse, qui trans flumen fundum habuisset: postea cum paulatim retro redisset, ademisse ei f cuius factus esset, & addidisse ei g cuius trans viam esset: quoniam eius fundus proximus flumini esset: id autem quod publicum fuisset, h nemini accessisset, nec tamen impedimento viam esse ait quod minus i ager qui trans viam alluioni k relictus est, Attij fieret: l nam ipsa quoque via fundi m esset.

XXXIX. IULIANVS libro tertio ex Minicio.

E Titia furtiuus seruus bonæ fidei emptori n acquirit quod

iuxta quē est, reparatur: vt. §. quemadmo. ser. amit. l. si locus. §. fin. Itē cedit. f. via in modum agri, si actum sit: vt. §. de peri. & com. rei ven. id quod. §. si. secus autē si locus viæ esset alicuius priuati: vt. §. e. l. ergo. in prin. sic & aliās mediū predium priuati quod nō seruit, impedit seruitutem: vt. §. de ser. rust. predio. l. qui sella. §. si. sed via publica nō: vt. §. de seruit. l. seruitutes. §. publico. Itē huic dicto est contra. §. e. l. aded. §. insula. in fi. & l. ergo. §. alluio. vbi dicit primo domino restitui. sed illud de æquitate, quæ p̄ualet. vel ibi eodem impetu recessit, hic alueum fecit. Accursius.

E Titiam.] CASVS. Surripuisti seruum: & vendidisti alicui bonæ fidei emptori, quicquid acquirit seruus, vel stipulatur ex re bonæ fidei emptoris, emptori quærit. Franciscus.

n Emptori. licet vsucapi nō possit: vt infra eo. l. bonæ fidei. §. pe. si enim

Pignus pretorium nō possidetur.

traditione. sed rectius videtur mandatione.

* adquiret.

+ vulg Martius.

enim esset mala fidei, non acquireret fructus: vt. C. de rei vindi. l. j. §. si. fallit tamen in viro & vxore: vt supra de do. inter vi. & vxor. l. si vxor filio. Accursius.

a Eius, scilicet bonae fidei emptoris.

Questum.] **CASVS.** Bonae fidei possessor liberi hominis decessit. heres eius scit istum possessum esse liberum: & sic habet malam fidem. dicitur qd hic heres nihil per eum querit. Itē nec heres potest facere fructus suos fundi quem testator legauit: cū hoc sciret heres: siue fundus fuerat testatoris, siue non, sed bona fide eū possideat. hoc idem est in seruis. vnde si testator suo testamento legauit seruos, siue suos proprios, siue alienos: aut eos manumisit: & eius heres hoc sciēs possidebat eos: nil ei per eos acquiritur. nā quo casu bonae fidei possessor fundi suos facit fructus, eodē casu per seruum alienum quem seruum possidet, acquirit ex re sua vel opera eius. Fran.

b Possidere cepit. i. detineret: & sic per eū non queri: vt. j. tit. j. l. cū heredes. §. item quero. si putat suū seruum cū possidet. sed si alienum seruum, tunc possidet, sed mala fide. & facit. j. de stip. ser. l. si seruus testamento.

c Suos non faciet. quia incipit scire alienum esse id est illius qui habet causam ab eo à quo ipse. i. à testatore. secus si non ab eo, siue ab alio quā à quo iste: vt institut. de vsuca. §. diutina. & supra de vsur. l. qui scit. §. fin. quae sunt contra. Item in illa de vsur. ab initio fuit bonae fidei: sed hic heres nullo tempore fuit bonae fidei possessor. Accur.

d Et multo magis. scilicet non acquirit.

e Eum, scilicet fundum.

f Vel manumissi. hoc refertur & ad proprios, & ad alienos. id est dicere, siue proprii siue alieni sint legati: siue proprii siue alieni sint manumissi.

g Eorum, neutraliter.

h Ignorarent. id est legatos, vel manumissos.

i Cedere. id est in vera hypothetica vel consequentia conditionali quodlibet eorum ad aliud sequitur: quia si alterum est, & reliquum. & idē dicit simul, secundum Io. Accursius.

k Consumptos. vel perceptos: sed idē dicit consumptos, quia illos non tenetur restituere, sed perceptos sic: licet perceptione suos fecerit: vt. C. de rei vin. l. certum. & sic de industrialibus dicit. sed R. dixit de naturalibus loqui. & idē de cōsumptis dixit: quia tunc demum fiunt possessoris, nō prius: vt supra de vsur. l. fructus. Item habent hīc quidam, ferē recidere. nam fallit hāc regula supra de vsu & habi. l. per seruum. in princ. & de pecu. l. l. denique. §. fin. item & alios duos assignant quidam: vt supra de peti. here. l. nisi. in princ. & supra de edil. edic. l. cum autem. §. si. & l. sequē. sed ibi etiam ex opera ei acquirit vt ex re: sed tenetur restituere adquisita ex opera: vnde non sunt assignandi. Item videtur adhuc fallere hāc regula supra de peri. & com. rei ven. l. serui emptor. & de act. emp. l. Iulianus. §. possessionem. verum hīc loquitur in possessore qui habet possessionem ciuilem & naturalem: ibi de eo qui solam naturalem habebat. & adde hic quae nō. supra eo. l. qui bona, in princ.

l Adquiratur. propositionum alia est categorica: vt Socrates est homo. alia hypothetica: vt si Socrates est homo, Socrates est animal. Item si bonae fidei possessor fundi facit fructus suos, ergo bona fidei possessor serui querit ex re & ex opera: & econtra.

Statuus.] **CASVS.** Statuā in ciuitate positā in honorem ciuitatis, non sunt singulorū ciuium, sed totius ciuitatis: nec aliquis cuius poterit eas tollere, etiam ille qui eas posuerat. & si aliquis ff. Nouum.

ex re eius stipulatur, aut per traditionem accipit.

XL. AFRICANVS libro septimo Quaestionum.

Questum est, si is cui liber homo bona fide seruiret, decesserit: eiq; is heres extiterit, qui liberum eum esse sciat: an aliquid per eum adquirat. Non esse ait, vt hic bona fide possessor videatur, quando sciens liberum possidere coeperit: **b** quia & si fundum suū quis legauerit: heres qui eum legatum esse sciat, proculdubio fructus ex eo suos non faciet: **c** & multo magis **d** si testator eum **e** alienum bona fide emptum possedit. Et circa seruorum igitur operam ac ministerium eandem rationem sequendam, vt siue proprii, siue alieni, vel legati, vel manumissi **f** testamento fuerint, nihil per eos heredibus, qui modō eorum **g** id non ignorarent, **h** adquiratur. etenim simul hāc ferē cedere, **i** vt quo casu fructus praediorum consumptos **k** suos faciat bona fide possessor, eodē per seruum ex opera & ex re ipsius ei adquiratur. **l**

eas incipiat possidere, ciuitas eas vindicabit. Franciscus.

m Ciuium. l. singulorum, sed publicas, si in honorem ciuitatis positae sunt: alioquin non: vt. j. de pri. cre. l. Aufidius. & j. de excep. l. Paulus. & quod vi aut clam. l. is qui in puteum. §. j. H.

n Ea mente. l. supradicta, puta in honorem ciuitatis.

XL I. VLP IANVS libro nono ad Edictum.

Statuas in ciuitate positas ciuium non esse: idque Trebatius & Pegasius: dare tamen operam praetorē oportere, vt quod ea mēte **n** in publico positum est, ne liceret priuato auferre: nec ei qui posuerit. tuendi ergo ciues erunt & aduersus petentem exceptione, & actione **o** aduersus possidentem iuuandi. **p**

XL II. PAVLVS libro undecimo ad Edictum.

Substitutio **q** quae nondū cōspicit, extra bona nostra **r** est.

XL III. GAIVS libro septimo ad Edictum Prouinciale.

Seruus qui bona fide possidetur: id quod ex re alterius est, possessori non acquirit. **s** Incorporales **t** res traditionem **u** & vsucapionem **x** non recipere manifestum est.

Pecunia post emptionē soluta, declarat cui res empta adquirat.

Cū seruus in quo alterius vsufructus est, hominem emit, & ei traditus sit: antequam pretium soluat, in pendenti **y** est cui

o Actione. vtili in rem; quod dic vt. j. quod vt aut clam. l. is qui in puteum. §. j.

p Iuuandi. Not. act. & exce. quis tuet. i. defenditur: vt & s. fam. erci. l. inter. §. j. & facit. j. eo. l. re in bonis. & s. de leg. j. l. ciuitatib. in prin. & s. de auro & argen. leg. Lucius. & C. de sta. & imagi. l. j. & si. & de polli. l. ilj. & s. de Publi. l. Publiciana. & aliās incipit. l. si ego. §. si de vsu.

Actione & exceptione quis tueri potest.

Substitutio.] **CASVS.** Testator instituit Titium: & si heres nō erit, substituit Sempronium. Dicitur quod substitutus non dicitur esse dominus huius hereditatis i qua substitutus est, antequam adeat. Fran.

q substitutio. idē in institutione: sed de hac idē dixit, quia ea semper fit sub cōdit. puta si ille non erit heres, vel si ille morietur, &c. vnde recte dicit, quae nō dum competit: cū non est pura: sed institutio quādoq; statim competit: vt cū est pura. sed de substitutione quādo dices eam competere? Respō. quidam, cum substitutus potest adire hereditatem, licet nondū adierit: puta si institutus repudiat. quod non placet: quia non potest dici eam esse in bonis substituti: vnde est quod si repudiet, non videtur aliquid alienasse: vt infra quae in frau. cre. l. qui autem. circa prin. verū tamen quod ad quaedam non potest negari quin sit in eius bonis: puta quantum ad actionem. l. Aquil. quae ei competit pro seruo qui erat institutus, si sit occisus: vt supra ad. l. Aquil. l. inde Neratius in prin. & quārum ad ius deliberandi, quod transmittit suis heredibus: vt. C. de iu. deli. l. cum antiquioribus. & de his qui ante aper. ta. Dico ergo quod tunc competit cū iam adiuit. Et nō. aliud esse in stipu. quā in legato vel hereditate: quia ea stipu. transmittitur ad heredes pendente conditione: quod secus est in istis: vt infra de actio. & obli. l. is cui. & instit. de verbo. oblig. §. ex conditionali.

r Nostra est. & ideo vindicare non possumus.

Seruus.] **CASVS.** Seruum alienum possideo bona fide. hic acquisiuit aliquid ex re alterius. non mihi querit, sed domino suo. Secundō dicit, incorporales res non possunt tradi, nec vsucapi. Tertiō, seruus fructuarius emit Stichum, & ei est traditus. Dicitur quod est in pendenti cui adquirat donec soluat pretium. nam si soluat de pecunia quae spectat ad fructuarium, fructuarij fiet; aliās proprietarij.

s Non acquirit. sed domino: vt infra eo. l. homo liber. §. si. Sed quid si sint duo bonae fidei pos. & ex vnus re adquirat: an vtrique querat? Respon. vt dixi. s. eo. l. qui bona. §. si quis duobus. Accur.

t Incorporales. vt actiones, & iura. l. seruitutes: vt insti. de re. corpo. & incorpo. §. incorporales. Accur.

u Traditionem. sed quasi, vt per patientiam: vt supra de Publi. l. si ego. §. j. & s. de vsufr. l. iij. §. dare. & supra de ser. rusti. praedio. l. j. in fi. & supra de ser. vrba. praedio. l. si aedes. §. fin. Hug.

x Vsucapionem. & est ratio, quae possideri non possunt: vt dixi. & dicitur. j. titu. j. l. possideri. in princ. & vsucapio non procedit sine possessione. vt. j. titu. ij. l. sine possessione. Item hoc verum, quod non possunt vsucapi per se. s. sed cum aliis sic: vt. j. de vsucap. l. si aliena. §. j. Item excipe illas quae habent perpetuam vel quasi perpetuam causam. Item & nisi tanto tempore cuius non extet memoria: vt dixi supra de ser. l. seruitutes. iij.

y In pendenti est. inspecto futuro, non praesenti tempore: vt nō.

a) Tu dic, & meli, quod fructus industrialis consumptos restituere non tenetur, vt l. 2. C. de fr. & lit. expen. & ibi p. Bal. quid de industrialibus cōmixtis. & in. l. ex diuer. fo. ff. de rei vin. glo. ia. l. sed si lege. §. scire. in ver. non puto. s. de pet. here. al. tenetur restituere quatenus factus est locupletior, vt ibi. s. & in. l. fructus. de rei vindi. & ca. grauis. de i. estu. spoli.

in similibus; institui. quibus tñō. ius pa. po. sol. §. si ab hostibus.

a Cui proprietatem. proprietario, an fructuario. **b** soluerit. hoc intellige siue adhuc daret vsufruct. siue extinctus sit: dummodo non delicto vsufructuarij: vt supra de vsufruc. l. sed & si quis. §. interdum. & l. adhuc. aliās nō est ibi lex. & fa. supra de aet. emp. l. si seruus. & de adil. edic. l. bouem. & de castren. pe. l. pater. §. hereditatem. Item dic fuisse habitam fidem de pretio.

Pomponius.] **CASVS.** Ego Franciscus dedi porcos meos pastori vt eos ducat ad pascendum: & cum duceret, lupi ceperunt porcos, & eos portabāt. quidā rusticus ibi prope existens persecutus est lupos cū suis canibus, & recuperavit porcos de ore luporum. quæritur an fiāt sui, an verò remaneant mei: & sic mihi debeant reddi. & videtur quòd fiant sui, sicut & si feram cepissem, & illa postea euaserit, occupantis fiet. sed certè dicit quòd mihi debent reddi. secus fit in feris. idem est dicendum & si rem meā amisi naufragio, & aliquis eā occupat. nam occupās debet eam mihi reddere: alioquin tenebitur in quadruplum. sed in nostro casu quid si recuperans porcos nolit reddere? certè tenebitur furti, & ad exhibendum rei vindicatione. Fran. Accursius.

c Quos. scilicet canes. Accursius. **d** Eripuit. dictus colonus. Accursius. **e** Nostri. cuius erant primò. **f** Cogitabat. f. colonus vicinæ ville. Accur. imò Pompon. Blau. **g** Qui cepissent. vt supra eo. l. naturalem. Accur. **h** Si igitur desinit. f. nostrum esse. Azo. **i** Recuperari possit. id est quandiu nō fuerit consumptum: vt. §. fami. er. cisc. l. Pomponius in fi. & facit. j. tit. j. l. iij. §. itē feras. **k** Idem ait. probat Pomponius per simile.

l Non statim. vt. §. eo. l. qua ratione. §. fin. & j. tit. j. l. interdum. §. j. **m** Quadruplo. ex edicto posito. j. de incen. l. j. quod est in quadruplum intra annum: sed post annum in simplum. **n** Recipi possit. quia non fuit consumptum. Accursius. **o** Manet. nostrum scilicet quod à lupo eripitur. **p** Videtur. facit infra de doli exceptio. l. ij. §. & generaliter. in fi. & quarū rerum actio non datur. l. j. §. & in summa. & §. depofi. l. j. §. est autem. Sed contra infra de fur. l. inficiendo. in prin. & §. man. l. procurator. quibus dicitur sola inficiatione non fieri furtum, nisi fit ibi contrectatio. sed dic quòd hīc contrectat. Alij dicunt quòd hic inficiatur, & negat restitui: ibi tantum inficiatur. Accur.

Communis seruus.] **CASVS.** Quod ex re vnus dominorum seruus adquisiuit, commune sit omnium. tenebitur tamen alter act. communi diui. vt reddat isti cuius ex re quæsitum est. Sed po-

ne quòd hic seruus aliunde adquirat. certè acquiritur omnibus dominis pro parte dominica. Franciscus.

q Præcipere potest. si summam quæ soluta est, non patiatu socius percipere de communi. Azo. & facit ad hoc supra communi diui. l. communis seruus. & supra eo. per seruum. §. j. & infra de stip. ser. l. seruus communis. & l. si ex re. §. j. Accur.

r Sed si aliunde. aduersatur in eo quòd hīc non redditur per communi diui. vt supra. **s** Non est nouum. Dominium. sic & in poss. vt infra titu. j. l. interdum. **t** Causam dominij præstat. vt instituit. qui alie. §. j. & supra de pig. act. l. iij. Sed cōtra infra eo. l. traditio. & supra de cōtrahen. emp. l. alienatio. sed speciale vt dixi in. l. traditio. Item hoc accipe si vacuam possessionem tradidit creditor: vt. C. de distr. pig. l. qui prædium. **u** Fructuario. Nō potest. vt. §. e. l. liber homo. & §. de acquire. hered. aditio. in princ. Sed quid si cōtēplatione fructuarij sit institutus? dic idē: cū dominus habeat iubere: vt infra de acqui. her. si quis mihi bona. in prin. sed teneatur dominus per condic. sine causa restituere fructuario: vt. j. de stip. ser. l. pe. quasi ex re fructuarij sit quæsitū: vt. §. de vul. sub. l. sed si plures. §. in arrogato. & secundum hoc intellige. §. de vsufr. l. si serui vsufr. q. effectum siue finē ibi consideret.

xlv. GAIVS libro septimo ad Edictum Prouinciale.

Communis seruus si ex re alterius dominorum adquisierit, nihilo minus commune id erit: sed is ex cuius re adquisitum fuerit, communi diuidendo iudicio eam summam præcipere potest. nam fidei bonæ conuenit, vt vnusquisque præcipuum habeat, quod ex re eius seruo adquisierit. Sed si aliunde seruus communis adquisierit: omnibus sociis pro parte dominij hoc acquiritur.

xlvi. VIPIANVS libro sexagesimo quinto ad Edictum.

Non est nouum. vt qui dominium præbeat, alij dominium præbeat. nam & creditor pignus vendendo, causam dominij præstat, quam ipse non habuit.

xlvii. PAVLVS libro quinquagesimo ad Edictum.

Fructuario hereditas adquiri non potest, quòd in operis serui hereditas non est.

xlviii. IDEM libro septimo ad Plantium.

Bonæ fidei emptor non dubiè percipiēdo fructus etiam ex aliena re, suos interim facit: non tantum eos qui diligentia & obstare ex d. à melius fructus percipiend. de v. i. i. j.

sed hoc non videtur obstare, cum vsucapio respiciat ius: at percipere fructus respicit factum. vnde de rigore videtur non facere fructus suos amodo ex quo cœpit habere malam fidem: & sic secus erit in vsuca. quàm in perceptione fructuum. sic & in alio casu differunt. nam & qui non potest vsucapere propter rei vitium, tamen fructus suos facit: vt dictum est supra. [E T O V I V M.] Fœtus ouium in fructu dicitur: vnde bonæ fi. possessoris fiunt: licet prægnantes venditæ sint, & licet surreptæ fuerint oues. idem in lacte & lana, vt bonæ fi. possessoris fiant. Franciscus.

x Bonæ fidei. quis hic sit, habes infra de verbo. sign. l. bonæ fidei. & infra eo. §. j.

y Interim. & etiam postquā diu euincatur: vt supra de vsur. l. qui scit. §. bonæ fidei. Accursius.

y Interim. id est donec duret bonæ fidei.

Non est nouum. Dominium. sic & in poss. vt infra titu. j. l. interdum.

Causam dominij præstat. vt instituit. qui alie. §. j. & supra de pig. act. l. iij. Sed cōtra infra eo. l. traditio. & supra de cōtrahen. emp. l. alienatio. sed speciale vt dixi in. l. traditio. Item hoc accipe si vacuam possessionem tradidit creditor: vt. C. de distr. pig. l. qui prædium.

Fructuario. Nō potest. vt. §. e. l. liber homo. & §. de acquire. hered. aditio. in princ. Sed quid si cōtēplatione fructuarij sit institutus? dic idē: cū dominus habeat iubere: vt infra de acqui. her. si quis mihi bona. in prin. sed teneatur dominus per condic. sine causa restituere fructuario: vt. j. de stip. ser. l. pe. quasi ex re fructuarij sit quæsitū: vt. §. de vul. sub. l. sed si plures. §. in arrogato. & secundum hoc intellige. §. de vsufr. l. si serui vsufr. q. effectum siue finē ibi consideret.

Bonæ fidei.] **CASVS.** Bonæ fidei emptor etiā ex aliena re suos fructus facit, siue alterius diligentia prouenerunt etiā eo ipso quòd à solo sunt separati. nec est vis, possit eam vsucapere, vel nō, vt quis vi possessa. Sed pone q. quando emit, habet bonā fidē: postea incipit habere malā, nunquid faciet fructus suos? & videtur q. sic: nam & in vsucapione procedit & non impeditur vsucapio propter venientē sciētiam.

† exhibitos, puto autem hic poni exhibitio, pro actione exhibitoria.

• Dic quòd regulariter nemo plus iuris in aliu &c. regula nemo plus. j. de reg. iur. concor. §. e. nuper de do. na. inter vir. & vxor. & in c. Daibertū. l. q. 7.

† Excipe nisi contemplatione ei sit institutus. l. si serui §. de vsufr.

Sed omnes id est etiam qui diligentia alterius venerunt: vt. s. de vsur. l. qui scit. s. præterea. alioquin falsum esset quod dicit: quia fructus naturales non facit suos: vt statim dicam. Hu.

Penè est. hoc dic propter naturales: vt. s. de vsur. l. fructus. quæ est. l. contra. signata. Item & quantum ad quæstionem de seruo habendam: vt. s. ad Syl. l. j. s. j. & potest hic interseri illa distinctio quæ est. s. de rei vind. l. fructus.

Emporis sunt. vt. d. l. qui scit. s. præterea. & fa. j. de furt. l. si apes. in fine.

Interest. cû bona fide possideat: vt Co. si quis igno. rem mi. esse. l. ij.

Capi. i. præscribi.

Pupilli. nam cû prohibetur alienari: vt Co. de adm. tut. l. lex quæ. ergo vsucapi: vt infra de verb. sig. l. alienationis. in princi. sed contra s. de min. l. etiam ei. vbi dicitur rem pupilli posse vsucapi. Solu. vt ibi. Item contra. j. de exce. do. l. apud Celsum. s. si quis non tutor. in fi. sed ibi non erat res pupilli, nisi quo ad opinionem. & eodè modo ad illam. j. pro empt. l. ij. s. si à pupillo. quæ est contra. & ad illam. s. de eo qui pro tuto. l. si is. quæ est contra. sed Al. & Ir. dicunt eas in re mobili, sed hanc in immobili loqui. Accur.

Vi possessa. violentia ablatiua, vel expulsiva: vt instit. de vsuca. s. furtiua. & C. de vsuca. pro emp. l. si partem. nõ compulsiua: vt C. quod me. cau. si cui.

Repetundarum. vt & infra ad legem Iuliam repetundarum. l. quod contra. & distingue hîc vt not. C. de adqui. poss. l. vitia. Accur.

In contrarium. s. non vsucapiebam: hîc sic.

Perseuerat per longum. vt & j. pro emptore. l. alienam. & C. de vsucapio. transfor. s. hoc tantummodo. Accursius.

Faciam. ante scilicet vsucapionem completam: & lege interrogatiuè. Accursius.

Pomponius. putat scilicet. Accur.

Ne non. i. quod non.

Hoc enim. quod de vsucapione dicitur.

Illud. quod de fructibus dicitur.

Possideat. habere ergo bonam vel malam fidem, facti est: & sic aliud factum, scilicet perceptionem fructuum potest impedire: sed non impedit mala fides superueniens vsucapionem quæ iuris est. Sed in quo est vsucapio iuris, & fides facti? Respon. quia vsucapio à iure inducitur: vt insti. de vsuca. in prin. sed fides non à iure, sed ab hominis conscientia descendit. Alij etiam dicunt quod possessio ex qua prouenit vsucapio, habet plurimum iuris in acquirendo: vt infra titu. j. l. iij. in principio. sed in retinendo plurimum facti: & sic quæ facti sunt, vt mala fides, plurimum ibi operantur. quod non verum videtur, imò plurimum habet iuris in retinendo, & multum in acquirendo: cû animo retineatur: vt. C. de adqui. poss. l. licet. Ex prædictis ergo collige quod non faciat fructus suos: quod & adhuc innuit respondendo obiectioni quæ posset opponi: & pro hoc argu. supra eod. l. qui bona fide. s. j. & l. quæsitum. & supra de peti. heredit. lege. sed & si lege. s. de eo. Sed contra supra de vsur. qui scit. s. præterea. & s. bona fidei. Solu. hoc de rigore: & illud de æquitate, secundum Ir. Vel dichîc opponendo, non ponendo dicit. Accursius.

ff. Nouum

Suos facit. vt & s. ea. l. circa prin.

Venerint. non à fure: vt. j. de fur. qui vas. s. si ancilla. & facit. j. de vsuca. sequitur. s. lana. & s. sequen.

Quod fructuaris. J. CASVS. Si seruo in quo habeo vsufructum, donem rem suam, vel aliquid ex re mea, mihi acquiret tanquam ex re mea quæsitum: nisi eo animo donauerim, vt proprietario querat: nã tunc ei quæret. sin autem extraneus ei donet: proprietario quærit, non mihi. & ea quæ dixi in prima parte. i. in seruo: habent locum & in bona fide possesso. Franciscus.

Donat. seruo in quæ habet vsufructum: vt & s. de vsufr. l. ex re. & de vsu & habi. l. si ita. s. fin. Accur.

Adquiri. & facit supra eo. l. per seruum. s. j.

Indistinctè. id est nulla habita distinctione an contemplatione serui vel proprietarij: secº si contemplatione fructuarij: vt supra de vsufr. l. sed si quid donetur. contra. & l. si quis donaturus.

Eadem dicemus. quæ in primo casu huius legis dicta sunt. & facit ad legem istam. C. de iure delibe. l. cû aliquis.

Vanius. J. CASVS. In litore publico vel in mari ita demum possum ædificare, & ædificatum tenere, si hoc fiat sine incommodo vicinorum. si autem fieret cum incommodo, non potero ædificare. imò prohibeor: nisi hoc fiat ex

decreto prætoris. Franciscus.

Publico. i. communi, vt maris: vt & s. eod. l. quod in litore. & s. de rerum diu. l. intantum. in prin.

Manù. i. per lapilli iactum: vt. s. de ope. no. nunc. l. de pupillo. s. meminisse. Item nõ hîc quidam: quod fieri non debet, factum tamen tenet. nam semper debet interuenire decretum. si tamen non interueniat: quando sine incommodo alicuius fit, remanet. & pro hoc. s. de ser. l. j. & quod ibi not. sed nõ placet. nam quod alij non nocet, valet sine decreto: aliàs nullo modo quin destruat. ita hîc versus, sicut incommodum & c. determinat vtrumque superius dictum. sic concor. de dam. infe. l. fluminum. in prin. & j. ne quid in loco publi. l. ij. s. si quis à principe. & arg. j. tit. j. l. si quis fundum.

De faciendo. aliquid in litore, vel in mari.

Transfugam. J. CASVS. Si Romani capiant transfugam: efficitur seruus. Secundo dicit: si Romanus rem hostium capiat, efficitur eius: non autem efficitur communis siue publica. Franciscus.

Transfugam. quis sit, habes infra de capti. l. postliminium. s. transfuga.

Recipimus. id est noster fit seruus, si prius fuerit liber: & etiam interficere licet: vt infra de sica. l. iij. s. fin. seruus verò iure postliminij domino redditur: vt infra de cap. l. postliminium. s. transfuga. sed & liber habet postliminiu si multos latrones apprehendit. & transfugas demonstrauit: vt. j. de re mili. l. non omnes. s. finali.

Hostiles. secus de nostris agris recuperatis, quia dominis restituantur: vt. j. de capti. l. si captiuus. s. expulsis.

Non publica. nam res publicæ non fiunt occupantium: vt insti. de rerum di. s. flumina. & s. de rerum di. l. ij.

Factum tenet, qd aliàs tenere non deberet. Tu dic hoc esse verum si lex ultra confirmet. per. l. nõ dubium C. de leg. & l. 2. s. dubiu j quando appellan. fit.

Ransfugam. J. CASVS. Si Romani capiant transfugam: efficitur seruus. Secundo dicit: si Romanus rem hostium capiat, efficitur eius: non autem efficitur communis siue publica. Franciscus.

Transfugam. quis sit, habes infra de capti. l. postliminium. s. transfuga.

Recipimus. id est noster fit seruus, si prius fuerit liber: & etiam interficere licet: vt infra de sica. l. iij. s. fin. seruus verò iure postliminij domino redditur: vt infra de cap. l. postliminium. s. transfuga. sed & liber habet postliminiu si multos latrones apprehendit. & transfugas demonstrauit: vt. j. de re mili. l. non omnes. s. finali.

Hostiles. secus de nostris agris recuperatis, quia dominis restituantur: vt. j. de capti. l. si captiuus. s. expulsis.

Non publica. nam res publicæ non fiunt occupantium: vt insti. de rerum di. s. flumina. & s. de rerum di. l. ij.

N ij

* nõ est bona fidei possessor. Dua. a. dispu. cap. 11. Idem genus est loquendi. l. 1. de cloa. j.

† Sic Flor. sed in meo manuscr. quæ subrepta sunt.

† Factum tenet, qd aliàs tenere non deberet. Tu dic hoc esse verum si lex ultra confirmet. per. l. nõ dubium C. de leg. & l. 2. s. dubiu j quando appellan. fit.

Rem. scilicet corporalem. secus in incorporali: vt Co. de usufru. leg. l. j. imò dicit etiam pro seruitute dari act. & excep. & sic est in bonis: sed dicitur non esse in bonis: quia non per se censetur, sed cum adiuctis: vt & possessio tigni in domo positi: vt infra tiru. ij. l. eum qui. vel ideò, quia non videntur in rerum natura, sed extrinsecæ: vt institut. eo. §. si tamen aliena. dic ergò quædam in bonis pro quibus hæc duo cõcurrunt, actio & exceptio: vt & supra eo. l. statuas, quædam extra bona, vt res sacræ & similes: vt instit. eo. in prin. quædã nec in bonis, nec extra, vt seruitutes: quod exponere vt dixi. quædam ex bonis, vt illæ quæ in nostro periculo sunt: vt inst. vi. bo. rap. §. sane in hac. & facit ad legem istam. j. de re. iu. l. qui actionem. & de verb. sig. l. bonorum. §. in bonis. & l. quod euincitur. & de verb. obliga. l. stipulatio ista. §. habere.

Res in mul-
tiplici sunt
differentia.

* Ant. Au-
gust lib. 3. c.
9. legit xxxv.

Ea quæ acquiruntur de iure ciuili, possunt acquiri nobis per filios vel seruos: nõ per alias personas. hinc est quòd filius vel seruus stipulando acquirunt patri vel domino. non sic si alia persona stipuletur nobis. Secundo dicit, quòd ea quæ acquiruntur naturaliter per apprehensionem, possunt nobis acquiri per quemcũque: sicuti est possessio. Fran.

b Stipulationem. item hereditatē: vt. §. de ad- qui. here. l. placet. & l. si quis mihi bona. §. iustum.

c Naturaliter. puta per apprehensionem naturalem de facto.

d Per quemlibet. etiam non suppositum potestati: & q̄ dicit possessio, dic in ea verti factum: vt. j. titu. j. l. iij. in princip. idem in interruptione vsucapionis, vel præscriptionis: vt. j. tit. ij. l. naturaliter. item & aliud: vt. §. de vsu. l. si quis solutioni. in fi. & j. quod vi aut clam. l. iij. in princ. Item pecuniæ numeratione: vt. §. si cer. pe. l. certi conditio. §. si nummos. nam his casibus alienum factum nostrum videtur. ^a

e Volentibus. ablatiui absoluti: & puncta ibi, possidere.

Homo liber.] **CASVS.** Per liberum hominem, puta per procuratorem meum, hereditas non potest mihi quæri. per liberum tamen hominem quem bona si. possideo, acquiri potest: dum tamen sciat condi. suam, & sponte adeat. secus si iussu meo adiuit. nam hoc casu nec mihi quærit, nec sibi: nisi habeat animũ sibi quærendi. nam tunc sibi quærit. Secundo dicit: liber homo quem bona fide possideo, potest mihi obligari: vt si mihi promittat per stipulationem aliquid, vel à me emat, vel aliter mecũ contrahat. idem si damnum mihi det, dum tamen lata culpa interuenit. Item si iussu meo aliquid gesserit in re mea, vel me absente: & malè gessit: tenebitur mihi act. mandati, vel nego. gest. nec est vis qua de causa eum cõpi possidere: siue ex causa emptionis, siue dona. siue dotis, siue simili. Item non est vis siue meum seruũ credam, siue me habere vsufru. vt tamen nihil mihi quærat qd non acquireret etiam si seruus non esset vt credebam. Vltimò dicit, si hic liber homo vel seruus alienus quem possideo bo. fid. adquisiuit aliquid extra rem vel operam suam: sibi quærit si est liber. vel verò domino, si erat seruus alienus, excepta possess. quam non potest facere rei possessæ ab isto seruo stante penes alium, sicut nec per fugitiuum. Fran.

f Homo liber. qui nõ possidetur ab alio: puta procurator noster: vt. §. de acqui. here. l. procurator. aliàs est. l. Paulus respondit, per procuratorem. Fran.

a] Factum a-
lienum ali-
quando no-
strum vide-
tur Concor.
text. in. c. is
cui. & ibi gl.
extra de pre-
ben. lib. 6. ad
quod fa. au-
th. eo decur-
sum. C de
dona. antè
nup.

LII. **MODESTINVS** libro septimo Regularum.

Rem in bonis nostris habere intellegimur, quotiès possidentes, exceptionem: aut amittentes, ad recuperandam eam actionem habemus.

LIII. **IDEM** libro quartodecimo ad Quintum Mucium.

Ea quæ ciuilitè acquiruntur, per eos qui in potestate nostra sunt, acquirimus: veluti stipulationem. ^b Quod naturaliter ^c acquiritur, sicuti est possessio: per quemlibet ^d volentibus ^e nobis possidere acquirimus.

LIIII. **IDEM** libro trigesimo primo ad Quintum Mucium.

Homo liber ^f hereditatem nobis acquirere non potest. qui bona fide nobis seruit, adquiret, si tamen sponte sua sciens ^g conditionem suam adierit. nam si iussu ^h nostro adierit: neque sibi, neque nobis adquiret, si non ⁱ habuerit animum sibi acquirendi. quòd si eam mentem habuit: ^k sibi acquirit. Item promittendo nobis liber homo qui bona fide nobis seruit, vt emendo, vel vendendo, vel lo-

g sciens. vt mihi per liberum hominem quærat hereditas: quinque interuenite oportet: Vt bona fide possideam: vt hic. Itẽ quòd mea contemplatione instituat: vt. §. eo. l. liber homo. §. sed licet. Item vt sciat conditionem suam. Item vt volens adeat: vt hic. Item vt iussu meo: vt. §. eo. l. liber homo. §. fi. Item sextum q̄ mihi velit quære.

Hereditas
vt p liberum
hominem
quærat,
plura requi-
runtur.

cando, vel conducendo, obligari ipso iure poterit. ^l sed damnum dando, damni iniurię tenebitur: vt tamen culpam in damno dando exigere debemus grauiorem, ^m nec tamen ⁿ leuem, quàm ab extraneo. At si iussu nostro quid in re nostra gerant, vel absentibus nobis quasi procuratores aliquid agant, danda erit in eos actio. ^o Non solum si eos emerimus, sed etiam si donati fuerint nobis, aut ex dotis nomine aut ex legati pertinere ad nos cõperunt, aut ex hereditate, idem præstabunt: ^p nec solum ^q si nostros putauerimus, sed & si communes, aut fructuarios: vt tamen quod adquisituri non essent ^r si re vera communes aut vsuarij essent. id hodiè que non acquirant.

Quidquid tamen liber homo, vel alienus, quive bona fide nobis seruit, non acquirit nobis: ^s id vel sibi liber, vel alienus seruus domino suo adquiret: excepto eo, quòd vix est ^t vt liber homo possidendo vsucapere possit: quia nec possidere ^u intellegitur, qui ipse possideretur. Sed nec per seruũ alienum quem nos bona fide possidemus,

idem est: vt supra de acquirend. heredita. l. vj. §. j. & §. Celsus. nam & serui necessitate fecisse videtur: vt supra de nego. gest. l. at qui natura. §. si libero. quia non potest acquirere: vt supra de heredi. institu. l. liber homo. in princip. volens sibi acquirere, acquirat sibi: sed restituit per condic. sine causa, si contemplatione possessoris institutus fuit. aliàs non volens quære sibi, quærit possessori cuius contemplatione institutus est, iussu eius ad eundem. si non eius contemplatione, nihil agitur: vt hic in princip. l. & §. eo. l. liber homo. Item potest dici quòd ignarus quærit sibi, cũ non contemplatione possessoris fuit institutus: vt. §. de acqui. here. l. qui in aliena. §. fi.

h Nam si iussu. imponente necessitatem.

i Si non. id est nisi.

k Habuit. vt sibi acquirat.

l Poterit. vt. j. de verbo. oblig. l. liber homo.

m Damni iniuria. i. l. Aquil. vt & §. de lib. cau. ligitur. §. fi. & §. ad legem Aquil. l. liber homo. §. si homo.

n Grauiorem. id est latam: quamuis aliàs leuissima veniat in Aquil. vt supra ad leg. Aquil. l. in lege. & §. de libe. cau. illud. §. j. & hoc subiicit. sed seruus proprius extraneo parificatur: vt. §. de pecu. non solum. §. j. sed videtur hunc etiam de lata culpa non teneri: vt. §. de fur. l. si libertus. sed illud in modicis: vt. j. de pœnis. l. respiciendum.

o In eos actio. neg. gest. vel mandati: vt. §. manda. l. si is cui. §. fin. & de nego. gest. at qui natura. §. si libero.

p Præstabunt. actione mandati.

q Nec solum. tenentur mandati: vel dic acquirant nobis. Accur.

r Non essent. nobis. Accur.

s Non acquirat nobis. puta extra rem & operam.

t Quòd vix est. aliàs, ius est. & tunc habeas infra non possit. aliàs, vix, id est nullo modo. & habeas sine non: & in idem recidit. Accursius.

u Quia nec possidere. sic & infra de adulte. l. sic euenit. acquirat ergo

* tam leuè.

ergo sibi dominium extra rem & operam: sed non poss. & sic facit pro Io. qui dixit dominium sine pos. quæri. sic & supra de fund. do. l. si fundum. & supra de pecu. l. eo tempore. argu. contra. C. de distra. pig. l. qui prædium. Accursius.

a *Quem non possidet.* vt quia non ab alio possidetur: vel diu sit in libertate moratus: aliàs dominus possidet fugitiuum, & per eum etiã acquirit possessionem ciuilem, nõ naturalem: vt infra titu. j. l. j. §. sed per eum. & §. per seruũ qui. & l. iij. §. si seruus. & l. per eum. §. per seruũ. & supra de pu. l. si seruus. & supra de libe. cau. l. si tibi. §. fin. & supra de usufruct. l. arboribus. §. Iul. & §. idem tractat. Item facit infra titu. j. l. cum heredes. in fin. & infra de fur. serui & filij. Accursius.

I *N laqueum.* CASVS.

Fecisti laqueum causa capiendi aliquam feram. aper incidit in laqueum, & non poterat se mouere: ego trãsiens inde vidi aprum captũ in laqueo. exemi eum inde, & accepi: an teneat tibi aprum reddere? & dicitur quod non: cum non fuerit factus tuus: quia nõ apprehenderas eum de laqueo. si autẽ apprehendisti eum de laqueo, & sic factus esset tuus, & ego accepi eum, & dimisi eum fugere: desinit esse tuus, & teneor act. in fact. & adducit simile de poculo alterius quod alius deiecit de naui. nam teneatur act. in fa. Fran.

b *Abstuli.* id est accepi. sic. j. de fur. qui vas.

c *Abstulisse.* Respon. non, secundum Ioan. & V. nisi cepisset & apprehendisset, qui laqueum posuisset. Accur.

d *Videam.* mutat personas.

e *Posuerim.* vt aliàs distinguitur: vt & §. ad. l. Aquil. l. qui foueas.

f *In meo, an in alieno.* quod nõ videtur referre: vt supra eo. l. iij.

g *Summam.* huius questionis, vel meæ opinionis in hac quæstione: & sic hinc dico reprobari superiores distinctiones, secundum R. Alij dicunt non fore huic quæstioni responsum.

h *Meam potestatem.* i. mei apprehendentis de laqueo, secundum B. vnde ait: timeo scandalũ, non futurũ iudicium: cum die quadam ferã sic apprehendere posset. sed secundũ Azo. meã. i. mei qui apposui laqueũ, cum ipse aper per se expedire se nõ posset. Sed qualiter posset in eius ignorantis potestatem venire: vt infra de vsuca. l. sequitur. §. tunc in potestate. & j. de verb. sign. l. potestatis verbo. & infra pro emptore. l. qui fundum. §. furtiua res. arg. cõtra supra de lega. ij. l. cum pater. §. furdo. H. & no. quod sicut dixi, non est fera tui apponentis laqueum, nisi demum cum apprehenderis, vel apprehendendi potestatem habeas per oculorum inspectio-

dominus peculiari nomine ignorans vsucapere poterit: sicuti ne per fugitiuum quidem quem non possidet. *

Quod in laqueum meum incidit: non est meum nisi manualiter capiatur. Bartolus.

LIV. PROCULVS libro secundo Epistularum.

I *N laqueum quem venãdi causa posueras, aper incidit. cum eo hæreret, exemptum eum abstuli.* **b** num tibi videor tuum aprum abstulisse: **c** & si tuum putas fuisse: si solutum eum in siluam dimissem, eo casu tuum esse desisset, an maneret: & quam actionem tecum haberes, si desisset tuus esse: num in factum dari oporteret, quæro. Respondit: laqueum videamus **d** ne intersit in publico, an in priuato posuerim. **e** Et si in priuato posui, vtrum in meo, an in alieno: **f** & si in alieno, vtrum permissu eius cuius fundus erat, an non permissu eius posuerim. Præterea vtrum in eo ita hæserit aper, vt expedire se non possit ipse: an diutius luctando expediturus se fuerit. Summam **g** tamen hanc puto esse, vt si in meam **h** potestatem peruenit, meus factus sit. si autem aprum meum **i** factum in suam naturalem laxitatem dimisisses, eo facto meus esse desisset, & actionem mihi in factum **k** dari oportere: veluti **l** responsum est **m** cũ quidam poculum alterius ex naue eiecisset.

LVI. IDEM libro octavo Epistularum.

I *Nsula est enata in flumine contra frontem agri mei, ita vt nihil excederet longitudo regionem prædij mei: postea aucta est paulatim, & processit cõtra frontes & superioris vicini & inferioris. quæro, quod adcreuit, vtrum meum sit, quoniam meo adiunctum **n** est: an eius iuris sit, cuius esset si initio enata ***** eius longitu-*

nem, & affectionem possidendi, secundum Io. & B. & R. argu. infra titu. j. l. j. §. pen. at M. & H. quod statim, cum diu luctando se expedire non potest. Quid autem si à remotis oculis inspicio? Respon. secundum Vin. non fit meus: cum multa accideret, & c. vt supra eod. l. naturalem. §. illud. licet sit argu. contra infra titu. j. l. quod meo. §. si venditorem. Accursius.

i *Meum.* i. mei apprehendētis in laqueo: puta quod eum iam apprehendi. H. **k** *In factum.* subsidariam Aquiliam: vt insti. ad. l. Aquil. in fi. **l** *Veluti.* id est sicut. Accursius. **m** *Responsum est.* vt supra de præscrip. ver. l. qui seruandũ. in prin. & fa. infra titu. j. l. iij. §. item feras. Accur.

I *Nsula.* CASVS. Insula nata est in flumine ante faciem agri mei: & durat tantum in longitudine, quantum ager meus: & sic tota mea est facta. Postea hæc insula creuit ita quod vadit ante faciem agrorum vicini. dicitur quod tota mea est etiam illa pars quæ respicit agros vicini, cum istud augmentum cedit insulæ iam meæ effectæ. secus si à principio sic tota creuisset. nã tunc pars quæ respiceret agrum meum, mea est. illa autem pars quæ respiceret agros vicini, ei cedit. Sed pone qd flumen cœpit fluere inter agrum meum & insulã derelictõ antiquo alueo. dicitur quod insula remanet mea: alueus derelictus cedit tã mihi quã vicino. Franciscus. **n** *Quoniam meo adiunctum est.* id est insulæ factæ meæ ratione vicinitatis. Accursius. **o** *Id tuum est.* sic & infra eod. l. pen. §. Paulus. Sed quid si sine alluione aliquid accessit: sed insula quæ primũ patuit supra aquam, mihi vicinior erat: deinde aqua cedente vel in hæc vel in illam partẽ, quædam pars insulæ tibi vicinior est, & insula multo maior apparet? Respon. potest aliud dici: quia quod mihi vicini est, mihi cedere debet: vt supra eo. l. adeo. §. ij. hinc tamen innuit contra. sed in seq. §. bene videtur probare quod dixi, secundum Azo.

Si vir donat vxori seruum, & ipsa scit donationem non valere: seruus ille nihil potest adquirere vxori illi, nec etiam ex re vxoris.

LVII. PAVLVS libro sexto ad Plautium.

P *Er seruum donatum à marito, nec ex re quidem*

vt supra eo. l. adeo. §. ij. hinc tamen innuit contra. sed in seq. §. bene videtur probare quod dixi, secundum Azo.

p *Inter me.* id est ripam. aliàs inter eam. Azo.

q *Quo.* scilicet alueo. Accursius.

r *Tua sit.* sic & infra eo. l. pen. §. Paulus.

P *Er seruum.* CASVS. Donauit vir seruum vxori scienti donat. non tenere: & tradidit eidem. nunquid talis seruus adquiret vxori possidenti ex re eius vxoris? & dicitur quod non. Franciscus.

r *A marito.* scilicet vxori.

quod meo. §. si venditorem. Accursius.

i *Meum.* i. mei apprehendētis in laqueo: puta quod eum iam apprehendi. H.

k *In factum.* subsidariam Aquiliam: vt insti. ad. l. Aquil. in fi.

l *Veluti.* id est sicut. Accursius. **m** *Responsum est.* vt supra de præscrip. ver. l. qui seruandũ. in prin. & fa. infra titu. j. l. iij. §. item feras. Accur.

I *Nsula.* CASVS. Insula nata est in flumine ante faciem agri mei: & durat tantum in longitudine, quantum ager meus: & sic tota mea est facta. Postea hæc insula creuit ita quod vadit ante faciem agrorum vicini. dicitur quod tota mea est etiam illa pars quæ respicit agros vicini, cum istud augmentum cedit insulæ iam meæ effectæ. secus si à principio sic tota creuisset. nã tunc pars quæ respiceret agrum meum, mea est. illa autem pars quæ respiceret agros vicini, ei cedit. Sed pone qd flumen cœpit fluere inter agrum meum & insulã derelictõ antiquo alueo. dicitur quod insula remanet mea: alueus derelictus cedit tã mihi quã vicino. Franciscus.

n *Quoniam meo adiunctum est.* id est insulæ factæ meæ ratione vicinitatis. Accursius.

o *Id tuum est.* sic & infra eod. l. pen. §. Paulus. Sed quid si sine alluione aliquid accessit: sed insula quæ primũ patuit supra aquam, mihi vicinior erat: deinde aqua cedente vel in hæc vel in illam partẽ, quædam pars insulæ tibi vicinior est, & insula multo maior apparet? Respon. potest aliud dici: quia quod mihi vicini est, mihi cedere debet: vt supra eo. l. adeo. §. ij. hinc tamen innuit contra. sed in seq. §. bene videtur probare quod dixi, secundum Azo.

p *Inter me.* id est ripam. aliàs inter eam. Azo.

q *Quo.* scilicet alueo. Accursius.

r *Tua sit.* sic & infra eo. l. pen. §. Paulus.

P *Er seruum.* CASVS. Donauit vir seruum vxori scienti donat. non tenere: & tradidit eidem. nunquid talis seruus adquiret vxori possidenti ex re eius vxoris? & dicitur quod non. Franciscus.

r *A marito.* scilicet vxori.

a *Quicquam posse*, sed tamen si id adquisitum possideat, mulier habet except. vt supra de dona. inter virum & vxor. l. si vxor filio. & l. de fructibus. & ad idē supra de peti. her. l. nec vllam. §. omnibus. & hoc si mala fide vxor possidet. si autem bona: tunc ex re sua & operis serui acquirit: argu. §. de do. inter vi. & vxor. l. si id quod. §. si quas. & de vsu. l. fructus. & l. vsuræ. & hæc lex innuit in fine.

b *Bona fide*. vt & C. de rei vendi. l. j. & j. tit. j. l. j. §. sed & per eum.

Q *Vacuque.* CASVS. Rem eiectam in mare, accepi. dicitur q̄ non efficior dominus, nisi dominus eius habuerit eam pro derelicto. Fran.

c *Quæcunque.* & facit. §. eo. l. qua ratione. in fi. & quod ibi not. & supra eo. l. Pomponius.

d *Res Mea.* fa. infra tit. j. l. possessio. §. si possessio. & infra de fur. l. falsus. §. j. sed contra supra eod. si procurator. & supra de don. l. qui mihi. sed dic vt ibi. Item cōtra infra tit. j. l. communis. §. j. Solue vt ibi. Accursius.

T *Titius.* CASVS. Titius fecit horreum de asseribus, & erat mobile. Istud posuit in fundo Seij. dicitur q̄ adhuc durat horreū Titij. Fran.

e *Mobile.* secus si terræ esset affixū: vt supra eo. l. si supra. & supra de act. empt. l. fundi. & l. granaria. & infra de vi & vi arm. l. j. §. si quis de naue. in fi. & infra arb. fur. c. l. si gemma. Item facit ad. l. ista supra de serui. vrb. prædio. l. fistulam. §. pe. & §. si. Accursius.

H *Hereditas.* CASVS. Hereditas in multis representat personam defuncti: vnde seruus hereditarius stipulando acquirit hereditati. non autem si instituitur hic seruus ab aliquo heres, adquiret interim heredi, cum iussus domini debeat interuenire. Item si stipulatur interim vsufructus. non adquiret hereditati. Franc. Accur.

f *Pro domino.* defuncto, non herede: vt supra eod. l. in co. & l. seq. & institu. de here. insti. §. seruus alienus.

g *Hereditarium.* idem si non sit hereditarius, sed bona fide à testatore possessus: vt supra si cer. pet. l. eius qui in prouincia.

h *Sanè.* pro sed. Accursius.

i *Personæ.* in hoc facit supra de acqui. here. aditio. & l. qui seruū. & dic personæ scilicet domini vt iubeat. Accursius.

k *Operæve substantia.* i. iussu præcedente seruus adeat. Alij referūt ista etiam ad casum de vsufr. vt in fi. huius. l. dicunt enim personæ factum desiderari, & substantiam operæ: quia debet præstare cautionem. dicunt enim cautionem esse de substantia vsufructus, quod non placet, vt. no. §. de vsufr. l. j. sed exigitur in vsufr. personam designari cui constituitur. facit. j. de verbo. obl. l. interdum. §. j. & institu. de stipula. se. in principio. Accur.

l *Institu possit.* vt & supra de heredi. institu. l. non minus. §. j.

m *Expectandus est.* sic ergo valet relictum, sed contra supra de leg. j. l. si mihi. §. regula. sed illa regula habet locum cum deficit legatū ratione personæ: puta quia non est capax dominus serui. secus si alia ratione, puta quia non est persona cuius iussu acquiratur & adeatur hereditas.

n *Non acquiritur.* vt & infra de stipu. ser. l. vsufructus. & §. quibus mo. vsufr. amit. l. si seruo hereditario. Accur.

Q *Vadam.* CASVS. Quædam res non possunt alienari solæ: generaliter autem sic, vt fundus dotalis, vel res cuius commercium non habetur: vt res sacra & similis: qui fundus dotalis non potest specialiter alienari, ad heredem tamen viri transit. Franciscus.

o *Non possunt.* vt quia lex prohibet, vt subiicit. si autem testator:

eius cui donatus est, adquiri quicquam posse. Iulianus scribit. hoc enim in eorum persona concessum est, qui bona fide seruiunt.

LVIII. IAVOLENVS libro vndecimo *Questionum.*

Q *Væcunque* res ex mari extracta est: non ante eius incipit esse qui extraxit, quàm dominus eam pro derelicto habere cœpit.

LIX. CALLISTRATVS libro secundo *Questionum.*

R *Es ex mandato meo empta*, non prius mea fiet, quàm si mihi tradiderit qui emit.

Horreum positum in fundo à non domino fundi, non efficitur domini cuius est fundus. hoc dicit.

LX. SCÆVOLA libro primo *Responsum.*

T *Titius horreum frumētarium nouum ex tabulis ligneis factum mobile* in Seij prædio posuit. quæritur vter horrei dominus sit. Respondit, secundum quæ proponerentur, non esse factum Seij.

tunc serua quod dicitur supra de le. ij. l. peto. §. fratre. Itē si pacto contrahētium: tunc quod est infra de verb. oblig. l. si ita. §. ea lege. in fi. sic & aliàs distinguitur, an per legem dicatur quem nō teneri de euictione, vt creditorem vendentem pignus: an per pactū contrahētium: vt. §. de euict. l. cum ea. & de act. emp. ex empto. §. si.

& facit. C. de rebus alie. non alie. l. fina. Accur.

P *Fundus dotalis.* idem in iure patronatus, in re sacra & religiosa: vt supra de cōtrahen. emptione. l. in modicis. quandoque tamen in fundo dotali mulier repellitur à vindicando: vt supra de leg. ij. l. cum pater. §. qui dotale. & supra de fun. do. l. dotale. §. fina. item & quando ex necessitate: vt supra fun. do. l. j. Item si alius prouocat ad diuisionē: vt. C. de fun. do. l. si. Itē vsucapitur quādoque: vt supra de fun. do. l. si fundum. Item & fallit hæc regula in iure sepulchrorum, & operarum obligatione: vt supra ad Trebel. l. quia peride. §. j. & l. si patroni. in prin.

Q *Cuius.* scilicet rei. Accursius.

r *Nō possit.* scilicet fundus dotalis. non autem dicas rem sacrā fieri in dominio heredis: & distingue hic vt no. instit. de lega. §. nō solūm. Itē not. hic non videri alienatū quod cum vniuersitate transit. Sed argu. cōtra. C. de secun. nup. **†** *Iste text. est in. secundū Bart. hic ad hoc quod ea quæ alias inalienabilia erant transeunt cum vniuersitate.* Bol. vltra eū hic addo videndum ad materiā istā Roma. in suis sing. fo. 3. singu. 56. Cui concor. tex. in. c. cum seculum. extra de iure pa. & in ca. quāto. & ibi notauit in ap. ad Pa. nor. in vers. est falsum. num. §. extra de iudi. & plenius in. c. quærelā vbi eam posui in additi. ad Panor. in vers. vt in iure patronatus num. 4. de sumo.

LXI. HERMOGENIANVS libro sexto *iuris Epitomarum.*

H *ereditas in multis partibus iuris pro domino habetur: ideoque hereditati quoque vt domino per seruum hereditarium* adquiritur. In his sanè in quibus factum personæ operæve substantia desideratur, nihil hereditati quæri per seruum potest: ac propterea quamuis seruus hereditarius heres institui possit, tamen quia adire iubentis domini persona desideratur, heres expectandus est. **Vsufructus**, qui sine persona constitui non potest, hereditati per seruum non acquiritur.

LXII. PAVLVS libro secundo *Manualium.*

Q *Vædam* quæ nō possunt sola alienari, per vniuersitatem transeunt: vt fundus dotalis ad heredem, & res cuius aliquis commercium non habet. nam etsi legari ei non possit: tamen heres institutus dominus eius efficitur.

LXIII. TRYPHONINVS libro septimo *Disputationum.*

l. si quis prioris. §. certum esse. sed illud propter filios primi matrimonij, qui sic possent defraudari. Item videtur quod neutrum scilicet nec legatum nec heredis institutio: vt supra de ali. iudi. l. ex hoc. §. sed heredem. sed illud quo ad illud edictum. Item facit infra de vsucapio. l. si aliena. §. hoc iure.

S *is qui.* CASVS. Filius vel seruus alicuius inuenit thesaurum in aliquo fundo. nūquid adquiret patri vel domino, quæritur. & dicitur quod si in agro cuiusdam extranei inuenit: dimidia eius erit domini fundi in quo inuenit thesaurum. si vero in agro domini vel parentis inuenit: tunc totum adquiret patri vel domino. & quando in alieno inuenitur: pars quæ remanet penes eum, vadit ad patrem vel dominum. Secūdo dicit: Si seruus communis inuenit thesaurum in fundo alieno: pars quæ remanet penes eum, vadit ad quemlibet dominorum pro parte dominica. Tertio dicit: Si seruus communis inuenit thesaurum in fundo vnus domini: dimidia pars transibit ad dominum fundi, ratione fundi in quo est inuentus. Sed quid de alia dimidia? & videtur quod ad eundem vadat. & adducit simile. nam si seruus communis stipuletur vni ex dominis nominatim, vel iussu vnus dominorum: totum ei acquirit. sic in nostro casu totum adquiret domino fundi in quo est inuentus. vel aliter potes intelligere vt in glo. [QVOD SI SERVVS.] Habeo vsufructum in seruo: tu proprietatē, hic seruus inuenit thesaurū in fundo proprietarij, vel in fundo extranei. dimidia vadit ad dominum fundi in quo est inuentus. Sed quid de alia dimidia? & certè dicit q̄ vadit ad proprietarium, non ad fructuarium: cum non videatur quære ex opera. Idem est & si in fundo fructuarij hic seruus inuenit thesaurū. nam dimidia ibi ad proprietarium tanquam ad dominū serui. [QVOD SI CREDITOR INVE.] Creditor in fundo sibi obligato inuenit thesaurum. pars ibi ad debitorem tanquam ad dominum fundi: alia pars sibi remanebit. Sed quid si creditor impetrauit vt habeat pignus tanquam proprium, nisi luatur intra certum tempus? Dicitur q̄ si inuenit thesaurum intra tempus prædictum: est idem quod dictum est. §. sed si post tempus inueniat: tunc totum quod inuenit, inuētoris est. Tertio dicit, quod dixi, si inueniat creditor thesaurum intra tempus, quod pars vadit ad debitorem: verum est si debitor postea luat: non aliàs. Franc.

- a Si is qui in aliena. patris vel domini. Accursius.
- b Inuenerit. non data opera: vt. C. de thesau. l. j. lib. x. vbi dicitur quis sit thesaurus. & supra eo. l. nunquam. §. thesaurus.
- c Persona eius. in cuius potestate est.
- d Hoc erit. nunc respon.
- e Partem ei. in cuius a-

* de hac or thographia noi. §. co. ti. l. nunquam.

gro inuenit.
 f Illius. patris vel domini.
 g Alieno. priuati. Quid autem sit in sacro, religioso, vel publico, vel filci, habes. j. de iure filci. l. iij. §. fina. & insti. e. §. thesauros.
 h Pars. domino vel patri acquiratur.
 i Traditur. quid tunc sit, habes insti. de stip. ser. §. seruus communis. & j. de stipu. ser. l. si seruus communis.
 k Donum fortunæ. aliàs domini fortunæ. & aliàs donū fortunæ: sed certe legatum & hereditas non sunt omnino donum fortunæ: sed fiunt ob præcedēs meritum: vt supra pro socio. l. nec adiecit. & l. seq.
 l De parte. dimidia.
 m Ex parte. quæ aliàs inuentori tribui solet.
 n Vel nominatim. quibus casibus soli ei querit: vt supra eo. l. per seruum. §. sicut.
 o Quod magis dici poterit. vt ei soli acquiratur, quemadmodum stipulando, vel nomine eius per traditionem accipiendū, secundum quosdam, vel legas interrogatiue: vt postea dicas medietatem medietatis adquiri alteri: quod videtur habere rationem, secundum Al. vel dic referri nō ad proximum, sed superius, an aliquid &c. & est idem sensus. pro quo est infra de stipu. ser. l. iij.

† De beneficiū appellatur. l. i. C. de Thesau. libr. 10 tit. 15.

- p Proprium habeat. id est cuius est in eo proprietas.
- q Illius. scilicet proprietarij.
- r Eidem. proprietario.
- f Num. id est an.
- t Adquiratur. iste thesaurus.
- u Inuenisse. operando tamen.
- x In abdito loco. id est latenti. Accursius.
- y Inuenerit. scilicet fortuito. Accursius.
- z Illius. quod inuentum est fodiendo.
- a Nemo enim. verè nullo casu ad fructuarium pertinet. Accur.
- b Aliud dedit. quid ergo si propterea fodiebat iussu fructuarij? Dicit. P. & R. idem, quasi hoc non liceat: quod est falsum: imò licet in suo: non tamen arte magica: vt. C. de thesau. & sic querit ei: vt hic innuit. Accursius.
- c Inuenerit. fortuito, non fodiendo iussu fructuarij pro eo inueniendo.
- d Quod si creditor inuenerit. in fundo pignorato.
- e Recepta. id est soluta.
- f Pecunia. pro qua erat iste fundus obligatus.
- g Permanfit. secus in eo quod actione furti consecutus est creditor: vt supra de pigno. act. l. si pignore.
- h Intra constitutum tempus. scilicet biennium: vt. C. de iure do. imp. l. fin. §. fin autem imperator.
- i Vertitur. vt sit idem quod erat ante prædictam impetrationem: vt supra & infra prox.

ff. Nouum.

- k Tenebit. scilicet creditor.
- l Oblato. scilicet creditori. Accursius.
- m Debito. cum vsuris & damnis eius vitio creditori illatis: vt & d. §. fin autem.
- n Simpliciter petitor. id est ita omnia restituuntur, ac si pignus simpliciter esset non impetrato iure domini: & ita simplex petitor est debitor, qui repetit pign⁹ ante impetrationem iuris domini.

o Debebit. scilicet thesaurus.

o Debebit. scilicet thesaurus.

Q^{ue quisque.} CASVS. Aliquis cum æstimaret bona sua, vt de his postea solueret censum siue tributum: æstimauit quoddam prædium tãquam suum, cum non esset: & soluit pro eo censum siue tributum. dicitur quod hæc æstimatio & solutio census non facit suum prædium. & hoc si habes in litera, nihilo magis. Si habes nihilo minus: dic, id est nox idèd minus prædium remanet eius cuius in veritate erat. Franc. Accursius.

* Alexander Seuerus imper. thesauros repetitos his qui reperant donauit. Aelius Lamprid. in eo. † remansit.

p Nihilo magis. aliàs nihilo magis, id est non fiunt soluentis censum. & tunc facit. C. de don. censualis. & C. de rei vin. solennibus. & C. de ac. empt. si pater. aliàs nihilo minus. & tunc dic fiunt, id est remanent eius cuius fuerant. sic supra de iudi. l. Iulianus. Accursius.

* pignore.

S^{i epistolam.} CASVS. Misi tibi epistolam. non prius fit tua quàm si tibi traditur. fallit in duobus casib⁹. Primus si per tabellarium tuum quem ad me miseris eã tibi misi causa respondendi. nam statim cum dedi tabellario, tua fuit

effecta. idem si causa tui tantum mittebam literas. nam etiam antequam tibi dentur, tuæ fiunt. [SI QVA IN SVLA.] Insula nata est in flumine prope fundum meum. mea est. dicunt quidam quod nec aliquid publici est ibi, sed falsum est: vnde dicas quod insula similis est ripæ, nisi quod ad vsum sit publica insula sicut ripa: sed quo ad proprietatem sit propria mea. [ET LITORA.] Litora maris sunt publica, & publicè communia, sicut & litora fluminis sunt publica. [IDEM IVRIS.] Si insula est nata in flumine publico: eius est qui habet proximiorum fundum. hoc verum est de ea insula quæ sustentatur ipso alueo fluminis. Sed quid de ea quæ non sustentatur, sed in virgultis stat, seu alia qualibet materia? Certè est publica talis insula quod ad vsum, sed quod ad proprietatem est eius qui habet proximiorum fundum. & sic secundum hoc non refert sustentetur vel non insula ab alueo. vel aliter vt in glo. [PAVLVS.] Insula est nata in flumine iuxta ripam mei fundi: & sic est mea effecta. tandem inter hanc insulam & contrariam ripam est nata alia insula. & est quæstio cuius sit, scilicet an mea, an vicini ex alia parte fluminis. & dicitur quod mensurari debet cui magis est vicina: & illius qui magis est propinquus, erit: & mēsurā incipiet ab insula quæ mea est, nō ab agro meo. [SI ID.] Quamuis id quod ædificatur in flumine publico, est publicum, scilicet ratione vsus: tamen insula nata in flumine publico, publica non est, scilicet ratione proprietatis: vel aliter vt in gloss. Franc. Accursius.

LXIII. QVINTVS MCVIVS SCÆVOLA libro singulari õgõp.

Q^{uæ quisque alièna in cēsūm deducit, nihilo magis P eius fiunt.}

LXV. Labeo libro sexto Pithanon à Paulo epitomatorum.

effecta. idem si causa tui tantum mittebam literas. nam etiam antequam tibi dentur, tuæ fiunt. [SI QVA IN SVLA.] Insula nata est in flumine prope fundum meum. mea est. dicunt quidam quod nec aliquid publici est ibi, sed falsum est: vnde dicas quod insula similis est ripæ, nisi quod ad vsum sit publica insula sicut ripa: sed quo ad proprietatem sit propria mea. [ET LITORA.] Litora maris sunt publica, & publicè communia, sicut & litora fluminis sunt publica. [IDEM IVRIS.] Si insula est nata in flumine publico: eius est qui habet proximiorum fundum. hoc verum est de ea insula quæ sustentatur ipso alueo fluminis. Sed quid de ea quæ non sustentatur, sed in virgultis stat, seu alia qualibet materia? Certè est publica talis insula quod ad vsum, sed quod ad proprietatem est eius qui habet proximiorum fundum. & sic secundum hoc non refert sustentetur vel non insula ab alueo. vel aliter vt in glo. [PAVLVS.] Insula est nata in flumine iuxta ripam mei fundi: & sic est mea effecta. tandem inter hanc insulam & contrariam ripam est nata alia insula. & est quæstio cuius sit, scilicet an mea, an vicini ex alia parte fluminis. & dicitur quod mensurari debet cui magis est vicina: & illius qui magis est propinquus, erit: & mēsurā incipiet ab insula quæ mea est, nō ab agro meo. [SI ID.] Quamuis id quod ædificatur in flumine publico, est publicum, scilicet ratione vsus: tamen insula nata in flumine publico, publica non est, scilicet ratione proprietatis: vel aliter vt in gloss. Franc. Accursius.

N iij

- a *Reddita*. id est data. sic. j. de verbo. signifi. l. verbum reddendi.
- b *Tabellarium*. id est seruu siue scriptore: vel etiã notariu aliquẽ.
- c *Tabellario tuo*. mei & tui causa. nã statim sequitur cum tui causa tantum. & facit. s. de dona. qui mihi. & infra de furt. eum qui. s. fin. & s. de dona. inter vi. & vxor. l. si sponsus. in princ. & l. sed interrim. s. idẽ Marcellus.

d *Tua est*. ratione propinquitatis.

Verba Li. beonis.

e *Ripa flumini*. quẽ quod ad vsu sunt publicã. Ioan. sed quod ad proprietatem sunt eorum qui possident prope: vt instit. eo. s. riparum.

† Verba La. beonis.

f *Continenti agro*. agru vocat locum adiacentẽ flumini: vt. s. eo. l. insula. in fin. & j. de flu. & ne quid in flu. publi. l. pen. sic ergo litora quã alicui agro propinqua sunt, publica sunt. sic & mari proxima sunt publica. id est publicẽ cõmunia: vt insti. eo. & s. quidem. & s. litorum. & s. eo. quod in litore.

* Hoc loco Floren. post verbum est, sunt duo pũta & nõ nihil spatij. deinde Labeonis verba scribantur. quã omnia in vulgari edit. confunduntur. Ant. Aug. l. i. c. 9. † Bart. hic dicit se habere istum text. pro multum not. & cum nescit ita bene alibi, & sic facit eum sing. ad hoc ibi dum dicit ter. si id quod & c. scilicet quod in publico natu, est publicu. & amplia ist non solum id est publicum quod nascitur, & sic à naturauenit, sed etiam quod ex accidenti vt pbat text. ibi, aut & dicitur. Bolo.

g *Ea tua est*. ratione vicinitatis. Accursius.

h *Propemodu*. nam eius proprietates non est publica, sed eius vsus: & sic nõ est differentia inter hanc & illã quã solum tangit. vel dic quod & huius proprietates est publica: & sic differt ab illa quã tangit solum: & prope est philosophi cum temperamentum.

i *Paulus*. facit. s. cod. insula. Accursius.

k *Quem*. scilicet agru.

l *Quæritur*. quasi dicat nihil interest.

m *Si id quod*. aliã, si id quod, & c. & tunc dic, si id est quamuis. & quod subiicit publicum est, scilicet ratione vsus: & in fine si habes sine non: dic, debet ratione vsus. si cum non: dic, ratione proprietatis: vt & supra eo. l. adeo. s. insula. aliã sicut id quod in publico natum aut inãdificatum publicum non est: ita insula publica debet esse: & est tunc similitudo per contrarium, vt & ibi, Lazarus similiter mala. Accursius.

n *Prægnans*. CASVS. Prægnans ancilla legata est Titio: vel ei vendita: vel Titius vsucepit eam. postea peperit. dicitur quod partus est eius cuius est ancilla tempore quod peperit: & sic Titij erit. Franciscus.

o *Fiet partus*. vt & C. de liber. cau. placuit. Sed contra supra qui po. in pigno. ha. potior. s. si de futura. sed ibi in pignore, vt ibi diximus: hãc in dominio. Accursius.

DE ADQVIRENDA VEL AMIT. & c.

Dixit qualiter iure gentium adquiretur dominium: nunc qualiter iure civili, id est per vsucapionem: quã cum non sit sine possessione: vt. j. titu. l. i. siue poss. de ea premitit. & not. quod hic dicit amittenda, sed. Cod. eod. dicit retinenda: quod in idem recidit: quia contrariorum eadem est disciplina.

Placet definitio Aelij Galli, Possessio est vsus rei. si modo vsu accipias pro detentione siue, vt in hũ libris scriptum est duobus locis, detentione, non pro eo quod Graci χεῖρῶν dicunt. ab vsu enim huiusmodi plurimum possessio distat. plures eandẽ rem pro solido possidere non possunt, vt ea pro solido possunt. Seruitutes & forum non possidemus, eis vimur tamen. & hic vsus in seruitutibus quia tangi non possunt, pro possessione est. Adquiretur autem possessio corpore & animo, Amittitur etiam solo animo, nõ corpore solo, quia animo retinetur siue proposito, vt loquitur. l. 47. alibi voluntate, affectione. Graci etiam variẽ λυγῆ, λογισμῶ, διαδέσει, ποροίεσει. Dominu longe aliter. potest enim acquiri ipso iure, & non amittitur nudo animo. Cuius.

o *Possessio*. CASVS. Dicit vnde dicatur possessio. Secundo dicit de effectu possessionis. nam ex possessione descendit dominium. nam animalia fera statim dum capimus & incipimus possidere: eorum efficiuntur domini. dat & alia exempla. [ADIPISCIMVR.] Acquirere possu-

mus posses. per nosmetipfos. pupillus autem & furiosus non possunt acquirere poss. sine tutoris auctoritate: cum tutoris autem auctoritate possunt. Ofilius autẽ corrigit in pupillo, dicens quod pupillus potest acquirere posses. etiam sine tutore: dum tamen habeat intellectum. [S I V I R.] Posses. nudam fundi donauit vir

fula nata fuerit: mẽsura eo nomine erit instruẽda à tua insula, non ab agro tuo propter quem k ea insula tua facta fuerit. nam quid interest, qualis ager sit, cuius propter propinquitatem posterior insula cuius sit quærat? l. Labeo libro eodẽ. Si id quod m in publico inãtũ aut ædificatũ est, publicũ est: insula quoque quã in flumine publico nata est, publica esse debet.

LXVI. VENVLEIVS libro sexto Inter dictorum.

C Vm prægnas mulier legata, aut vsucapta, aliõve quoquo modo alienata pariat: ei fiet partus, n cuius est ea, † qui emeretur: * non cuius tunc fuisset, cum conciperet.

DE ADQVIRENDA vel amittenda † possessione.

TITVLVS II.

Appellata est possessio à pedum positione: & ab ea olim incepit dominiũ: & hodie incipit ab his quã in nullius bonis sunt. Bart.

I. PAVLVS libro quinquagesimo quarto ad Edictum.

Possessio appellata est, vt & Labeo ait, * à sedibus, o quasi positio:

prælegauit seruum, potest acquirere posses. ille heres per talem seruum fundi hereditarij. idem & si testator habebat seruum cõmunem cum vno heredum. nam per talem seruum potest heres acquirere possessionem fundi hereditarij. [PER PROCVRATOREM.] Per procuratorem, item per tutorem siue curatorem adquiretur nobis possessio, si nostro nomine accipiant. sed si suo, nunquam adquiretur nobis. & verum est quod dixi nobis quæri, si nostro nomine accipiant. Si enim nobis non quæritur, cui quæretur? eis non: quia non habuerunt animum sibi quærendi: nec is qui tradit, habet pos. cum eam amisit. ergo dicendũ est quod nobis quærant. [S I V S S E R I M.] Enumerat quosdã casus in quibus nobis adquiretur pos. etiam sine apprehensione nostra. [M V N I C I P E S.] Municipales per se nihil dicuntur possidere, cum non possint consentire. & dic commodẽ, cum nec forum nec basilicã dicatur possidere: sed promiscue vti. Per seruum autem communem peculiariter adquisitum possidere & vsucapere possunt, licet quidam contra: cum nec ipsos seruos dicantur possidere. Sed contrarium est verũ, nam & possidere & vsucapere possunt. Item possessio adquire potest eis per seruum eorũ, & per liberam personam ab eis possessam. & hoc dicit hic. s. cum. l. seq. Franciscus.

o *Sedibus*. aliã sedibus: & tunc habeas sedium: & sic respicit finem dictionis possessio: quia ibi sedebãt. aliã à pedibus: & habeas tunc pedũ: & sic respicit principiu. & hæc bona, vt subiicit: & hic est allusio vocabuli, quasi compositio seu deriuatio vocabuli, vel descriptio vocabuli. sic & s. si certum pet. l. ij. s. appellata. Definiri autem potest sic secundum Ioan. Possessio est ius quoddam rem detinendi sibi. Vel secundum Az. duobus modis. primo sic: Possessio est ius quoddam quo quis rem corporalem vere vel interpretatiue sibi habet. Tu dic, vt & idem Az. postea dixit: Possessio est corporalis rei retentio corporis & animi, iuris adminiculo concurrente. De corporali idẽ dicit: quia incorporalia propriẽ non possidentur: vt infra eo. l. iij. in princ. & j. tit. j. l. sequitur. s. si viam. Item retentio dicitur propter id quod statim hãc sequitur, corporis & animi: propter id quod est. j. l. iij. in princ. iuris adminiculo idẽ, quia ius operatur & in acquirenda, & in

vxori: & cessit ei. nunquid ipsa possidere dicatur quæritur. & videtur quod possideat, cum possessio sit facti, quod tolli non potest per ius ciuile quod inhihet dona. inter virum & vxorem fieri. Item & alia ratione donatio inhihetur inter virum & vxorem, ideo, ne pauperior vnus eorum efficiatur propter alium. sed in nostro casu si diceres non acquiri poss. mulieri: tamen vir amississet. melius est ergo vt dicamus eam posse. adquire mulieri. [ITEM ADQVIRIMVS.] Supra dixit per nos quæri posses. nobis: nunc dicit per quas alias personas nobis quærat. & tex. est satis planus vsq; ad. s. veteres. [VETERES.] Heres futurus nunquã potest acquirere posses. alicuius rei hereditariã per seruum hereditarium. sed si legati fiat mihi plures serui vel donati vel venditi, & posses. vnus postea incepti habere, per istũ possum acquirere possessionem aliorum. [S I E X P A R T E.] Si testator vni heredũ

† sct. quã cum emittetur.

† In arche, omittenda, sed in indice titu. est amittenda, quomodo & hic emittenda. Taurellus, vt ipse in adnot. ait Possessio inquit. Aelius Gallus apud Festum, est ius possidendi fundi, nõ ipse fundus.

* Vide Alci. li. d. spun. i. c. r. & lib. 2. præter. Duare. lib. i. dif. puta. cap. 19. Hoto ca. 20. obseruat.

da, & in retinenda: quia quandoque habet plurimum, quandoque multum, quandoque parum iuris possessio: vt dices infra eo. l. possessio. Item iuris, vt ius non reprobet: vt in re sacra & simili: vt infra eo. qui vniuersas. §. j. vel quia alius possidebat, cum duo in solidum, & c. vt infra eo. titu. l. iij. §. ex contrario. Item nota ex eo quod hic dicit: quia

a) Imò proprie Bartol. Alexā. Aret. Cu. & Iaf. Cur possessio naturaliter id est corporaliter, sed quare corporalis possessio dicitur naturalis? Respō. ad differentiam ciuilibis: & ideo quia de iure naturali primæuo b anrequam essent iura ciuilia, id est leges, fuit statutum vt quancunque terram calcauerit pes tuus, tua sit. Item ideo, quia nature sustentamento, id est corporis auxilio, opus est: vt. j. l. iij. in prin. & in ij. respon. Item not. quod ex eo quod hic subiicit, tenetur & insistit, dicunt quidam quod statim cum desinit insistere vel tenere, desinit possidere: siue fundum, siue domum, & per hoc etiam ea quæ in domo sunt, pro quibus est. j. de vi & vi arm. l. j. §. illud vtique. in fin. §. In partibus ergo quibus insistit, naturaliter possidet, in aliis ciuilibiter, quod non placet R. sed P. & Azo dicunt c quod retinet naturalem quocunque vadat: cum possit redire quando vult. Sed opponitur cōtra eos: quia secundum eos non esset ciuilibis sine naturali. Item plures haberēt naturalem: quia ingressus habet naturalem, etiā secundum eos: quod ipsi aliās negant, scilicet duos in solidum possidere naturaliter: sed dicunt, verū est eodē iure, sed diuerso possunt duo possidere naturaliter, nam ingrediens habet naturalem naturaliter, sed absens habet naturalem ciuilibiter. Aldri. dixit d quod statim cum exit de fundo, amittit naturalem, & acquirit ciuilem in ipso exitu. cum autem redit in fundum, amittit ciuilem, & recuperat naturalem: nec simul esse possunt, secundū eum. Tu distingue secundū Io. an habeat quis naturalem & ciuilem per se, an per alium tantum, vt per filiū & seruum ex causa peculij: vt. j. eo. l. iij. §. quod si seruus. & §. saltus. & an per se ciuilem, per alium naturalem, an habeat tantum naturalem. Primis duobus casibus si exeat detentans de fundo: non amittitur possessio, scilicet naturalis, si sit in conspectu etiam per x. miliaria, cum etiam sic quærat: vt. j. eo. l. quod meo. §. venditorum. ergo magis retinetur: arg. j. de superficiebus. l. j. §. quod ait. ibi, nam cui damus actionem, & c. aliās si non est in cōspectu, naturalis amittitur, sed ciuilibis retinetur: vt. C. eo. licet. Sed quid si nō est in cōspectu, sed de proximo, sic quod citō potest ingredi? Respon. non amittit, cum etiam sic quærat: vt. j. de contrahen. empt. l. clauibus. & j. ea. l. §. si iusserim. Item quid si nō est in conspectu, nec de proximo, & sic amittit: si redeat, & sic sit de proximo, vel in conspectu: an recuperet? Respon. sic, si ita stat vt de facili possit recuperari, si autem per alium habeat dictā naturalem pos. vt per procura. tu. & cu. filium vel seruum, & per se ciuile: licet detentās exeat: & nec sit in cōspectu, nec de proximo: tenetur naturalis per dominū, si exiens habeat animū retinendi dominij: vt. j. eo. l. clam. §. qui ad nundinas. in prin. & l. si colonus. & idem dico in quarto casu quādo solam naturalem habet per se, vt fructuarius: vt. j. eod. naturaliter. nam retinet quocunque vadat: vt probatur. j. de vi & vi arm. l. j. §. interdictū hoc. & l. iij. §. vnde vi. Sed quare retinetur hic vel in vltimo casu plus naturalis quāam primo & secundo casu? Respon. quia ibi satis operatur animus in retentione ciuilibis: quod hic non facit. operatur ergo retentio-nem naturalis possessionis. Sed quidam dicunt quod hic naturalis habet quiddā ciuilitatis in se, e quod animo tenet, licet exeat, quod non placet: quia ciuile habet proprietarius, ergo iste habere non potest: vt dices. j. l. iij. §. ex contrario. Item in superiori proximo casu animus detinentis operatur retentionem naturalem: vt. d. l. j. eo. l. si colonus. cum aliud non operetur, nam ciuilem meo animo retineo. & hæc omnia de naturali. at ciuilibis siue sola, siue cum naturali, retinetur quocunq; vadat ille qui habet. j. eo. l. clam. §. qui ad nundinas. Ex prædictis patet quod duæ sunt possessiones, ciuilibis, & naturalis: vt statim dices secundum Azo.

b) *Dominiumque rerum.* ecce effectus possessionis.

c) *Naturali possessione.* hoc expone vt supra.

d) *Aut.* & bene, vt patet ex prædicta auctoritate: quidquid calcauerit pes tuus, & c. hæc autē possessio si corpore sit quæ sita, vt

quia naturaliter a tenetur ab eo qui ei insistit: quam Græci *χετοχην* dicunt. *dominiumque* b rerum ex naturali possessione c cœpisse Nerua filius ait: d cuiusque rei vestigium e remanere in his f quæ terra, mari, cœloque capiuntur. nam hæc protinus eorum fiunt, qui primi g possessionem eorum adprehēderint. Item bello h capta, & insula in mari i enata, & gemmæ, lapilli, k margaritæ in litoribus inuentæ, eius B

hic: vel oculis, & animi affectu: infra ea. l. §. pen. dicitur naturalis: id est ex iure gen. vt & ponitur instit. de re. diui. §. per traditionem. non eo quod omnibus conuenit animalibus: nam irrationalia non possident, sicut nec furiosi vel dormientes: vt infra §. sed furiosus. & hæc eadem potest dici ciuilibis approbatione, arg.

fiunt, qui primus eorum possessionem nactus est. *

Adipiscimur possessionem per nos maiores & sanæ mentis: secus in furioso, & infante sine tutoris auctoritate. Bartolus.

Apiscimur + autem possessionem per nosmetipsos. l. Furiosus & pupillus sine tutoris m auctoritate non potest * incipere n possidere: quia affectionem tenendi non habent, licet maximè o

ius ciuile operatur ad retentionem. sic & ciuilibis actio dicitur prætoriana, ratione extensionis: vt. s. de noxa. l. electio. §. si is. si autē me absente quis ingreditur meum prædium quod possideo: ciuilibis iuris auctoritate (vt dictum est secundum Azo.) ingrediens habet naturalem de iure naturali: cum & contra extraneus habeat interdictum vt pos. vt. j. vt pos. l. j. in fin. & l. seq. & illam naturalem etiā de iure na. interpretatur lex retineri animo: sicut in fructuuario dicitur: vt. j. de vi & vi ar. l. iij. §. vnde vi. Nec mirum: quia hic in hoc casu plurimū à iure mutuatur, id est habet possessionem: vt. j. eo. possessio. sed si iste retinet naturalem, & ingressus adquiret naturalem: ergo duo habent naturalem: quod est falsum. Nec potest dici quod statim quod ingressus quærit, ille amittat: quia non tunc, sed postea cum rediens non admittitur: vt. j. eo. l. clam. §. si. dices ergo secundum Ioan. quod retinet ciuilem.

e) *Vestigium.* id est exemplum vt dominium ex naturali possessione quærat, id est cum cœpit possidere, statim sit dominus.

f) *In his.* feris animalibus. nam ista cum possessione statim quærantur: vt. s. tit. j. l. j. & l. seq. secus in aliis rebus. nam nō statim in aliqua re quæ sita possessione quæritur dominium: at in his non quæritur vnum sine altero. idem in amissione dicunt quidam, vt vnum sine alio non amittatur: quod non placet: vt statim dices.

g) *Qui primi.* secus si alius occupasset, quia illius esset etiam si possessionem amittat per alterius occupatione: vt. j. eo. l. rem quæ. Sed an & talia quærantur statim quæ sunt in conspectu, si habemus animū adquirendi? Respon. aut sunt animalia: & tunc serua quod habes. s. tit. j. l. naturalem. §. illud. & l. in laqueū. in non animatis videtur distinguendum inter res ab aliquo pos. vt tunc etiā non apprehensa possessione quærat: vt. j. eo. l. quod meo. §. si venditorē. & vacantes siue pro derelicto habitas: & tunc demū post corporalem apprehensionem: vt hic, & j. eo. l. iij. §. Neratius. in fin. & est ratio, quia primo casu concurrunt tradentis & acquirentis cōsentus: secundò nō: vt. j. de stip. si seruus testamento. Alij dicunt hic sufficere conspectum cum affectione quæredi. Nec ob. d. §. Neratius. quia ibi non videbatur hic sic. Arg. cōtra. s. de contrahen. empt. l. clauibus. Vel dic quia ibi et si sciebat thesaurū esse in fundo: non tamen vt hic, sic & in illa, clauibus. Tertio dicit ibi de possessione: hic de dominio: vel ibi de alio genere quærendi, scilicet per inuentionem: hic per occupationem: quæ diuersa sunt: vt instit. de re. diui. §. feræ. & §. thesauros. Accursius.

h) *Bello.* licito, vt indico à po. Ro. f vel ab alia ciuitate: vt. j. de cap. l. hostes. Accursius.

i) *In mari.* secus in flumine, nisi sint ibi agri limitati: vt. j. de flu. l. j. §. si insula. & s. tit. j. l. in agris. & l. adeo. §. insula.

k) *Lapilli.* quid inter se differant, legitur. s. de auro & arg. leg. & si non sint. §. gemmæ. & facit. s. de rerum diui. l. item lapilli.

l) *Per nosmetipsos.* non remouet quin & per alium: vt infra eo. §. item adquiremus. cum seq.

m) *Sine tutoris.* vel curatoris propter furiosum. Nūquid ergo cum tutoris auctoritate vel cū. infas & furiosus adquirent possessionem: Vide q; nō: vt. j. pxi. sed pupill. & c. & ibi, quæ sententia, & c. & j. de re. iu. l. in negotiis. Sed cōtra hoc innuit. j. eo. quāuis. §. infans. sed licet nō quærat furioso sine curatore, retinet tamē: vt. j. eo. l. si is qui. & j. tit. j. l. iusto. §. eū. & l. nūquā. §. antepe. licet enim desinat habere animū possidendi, non tamen habet animum non possidendi: quia tunc desineret: vt. j. eo. si quis vi. §. differentia.

n) *Non possunt incipere possidere.* id est adquirere possessionem.

o) *Licet maximè.* id est quod est maximū in possessione quærenda:

Possessio ciuilibis & naturalis an duæ sint vel vna. Prætoriana enim (vt lib. r. off. Cice. ait) natura nulla sunt: sed aut veteri occupatione, vt qui quondā in vacua venierunt: aut victoria, vt qui bello potuerunt. L. R. Adipiscimur. possunt.

Actio ciuilibis prætoriana dici potest.

e) Respectu iuris sibi competentis. B. & Alex. hic: & omnes doct. in l. naturaliter. j. c.

f) Vel ab imperatore, vel a papa, vel alio nō recognoscere superiorē. Iaf. in. §. iustus. instit. de act.

vt infra. l. iij. in princ. sic. C. quod me. causa. l. iij. non ergo omnis detentatio est possessio: sed triplex est. nam alia civilis, alia naturalis: in quarum vtraque quærenda duo exiguntur: vt infra eo. l. iij. in prin. alia detentatio: vt hîc: qualem etiam habet colonus.

a *Dormienti.* facit supra de auct. tut. l. j. in fin.

a] In hoc reprehenditur per Barto. & alios in glo. sine tutoris. §. e. l.

b *Pupillus.* idem de furioso, vt dixi, licet in pupillo tantum profequatur.

c *Eam enim rem.* id est acquisitione possessionis. & subaudi, maxime. nam & si iuris, esset idem: vt ecce potest stipulari sine tutoris auctoritate: vt instit. de auct. tut. in prin. & vsucapere: vt. j. tit. j. sequitur. §. pupillus. quæ iuris sunt. Sed secundum hoc quomodo est factum, non ius? Respon.

quia ea adquisita de facto, quæritur, de iure vel non iure sit quæsitæ: vt. j. l. iij. §. ex contrario. Tu dic quod est ratio quare furiosus non possit acquirere poss. sed pupillus sic sine tutore: quia ea res non est iuris, id est, in ea non desideratur fictio iuris. quæ factum alterius fingat pupilli: quia ipsemet quærit. ea autem quæ per alium quæritur, habet plurimum iuris: sed ea quæ per se, plurimum facti: quod factum bene cadit in persona pupilli qui habet intellectum, sed non in furioso: quia etsi plurimum facti habet talis possessio, non tamen quæritur sine animo.

d *Recipi potest.* vt pupillus sine tutore incipiat possidere.

e *Capiant.* non ergo infans quærit sine tutore. Sed contra. C. eo. l. donatarum. Solu. b vt infra eo. l. quamuis. §. infans. & facit instit. de inuti. stip. §. pupillus.

f *Possessione.* nuda: cum forte alterius esset proprietas.

g *Possidere eam.* imò non possidet: vt. §. de dona. inter vi. & vxo. si eum qui. quæ est contra. c Sol. vt ibi.

h *Non potest.* sic infra de cap. & postlim. re. in bello. §. factæ. hoc fallit d in postliminio & fictione legis Cornel. & aliis, vt. C. de rei vxo. actio. in princip.

i *Amiserit.* vt. j. eod. l. si quis vi. §. differentia. & est bona ratio: omnino enim consulere voluit donanti, secundum quod primò allegauit, licet falsum sit. per hoc autem non consuleretur: cum etsi non quærat, hîc tamen amittit: vt. j. eod. quod meo. §. si à furioso. Sed contra. j. eo. l. si me in vacuum. Sol. vt ibi.

k *Possessionem.* vt hîc fuit.

l *Filiu.* etiã qui ab alio possidetur in rebus peculiaribus: vt. j. e. quicquid. Itē dic filiū verū, non putatiuū: vt. j. eo. per eū. fecus in putatiuo seruo: vt. j. §. proxi. & est ratio vt. j. tit. j. l. iusto. in prin.

m *Peculiariter.* Quid ergo si non peculiariter, an ignorantibus nobis quærat? Quidam quod non, vt hîc, & j. l. iij. §. saltus. & l. peregre. §. quæsitum. nos tamen contra. pro nobis. j. eod. quod seruus. & instit. per quas perso. nob. adqui. §. item nobis. vbi dicitur & si nullum sit peculium, quære etiam domino inuito: ergo multo magis ignorantibus. & quod dictis legibus dicitur scientiam exigi, restringitur quātum ad vsucapionem, quæ est effectus pos. vt. j. pro solu. l. ij. & §. titu. j. adquiritur. §. non solum. in fin. & j. tit. j. l. Labeo. & hîc subiicit vsucapiunt. vel expone hîc peculiariter, id est quicquid quærit iuste: vt. d. l. quod seruus.

n *Intelliguntur possidere.* id est detinere. sic & infra eo. l. quod seruus. ne sit contra infra de verbo. oblig. stipulatio ista. §. hi qui in fin. & §. hæc quoque stipulatio.

o *Per miserimus.* tacitè hoc ipso quod non ademimus. alia causa est liberæ administrationis: vt supra de pecu. quam Tiberonis. §. ego. & §. alia.

p *Igitur ex causa.* quia ignoratibus acquiritur poss. igitur, & c. arg. instit. de here. quæ ab intesta. §. si autem. non ergo ad proximum dictum refertur, quia nostra voluntate, & c. quia non possunt peculium concedere: vt. §. de pec. quam Tiberonis. §. j. & facit. j. titu. j. l. si seruo furiosi. Accursius.

q *Et vsucapiunt.* ignorantes. sed op. furiosus per se non incipit vsucapere: ergo nec per seruum: vt. j. tit. j. l. Labeo. in fin. Sol. vt ibi.

r *Et heres.* scilicet vsucapit, sed post aditam hereditatem: vt infra tit. j. l. fina. §. fin.

s *Adquiremus.* ex duabus causis: vt instit. per quas perso. no. adquir. §. non solum. Quid ergo de aliis? Respon. P. proprietatem domino vel sibi libero: possessionem nulli: vt supra titu. j. homo liber. in fin. nisi hic gestiat alicui possessionem quære vel saltem tradēs: vt supra de dona. l. qui mihi. Sed nunquid tūc quæritur sine ratihibitione? idem de proprietate quæro quando vel tradēs gestit alicui quære: arg. quod demum post ratihibitionem supra de nego. gestis. si ego.

t *Possessionem.* per eum. vt & C. de rei vindic. l. j. in fin.

u *Nec vero domino.* scilicet acquirit poss. quid de dominio? quidā, idem: quasi non possit dominium sine poss. quæri. pro eis. C. de prob. cum res. Tu dic vero domino quæri: vt. §. tit. j. homo liber. in fin. & de peculio. c eo tempore. in fin. & j. de sol. fugitiuus. & j. eo. quicquid. & §. de fundo dot. si fundum, sed contra. §. tit. j. si seruus. in fi. sed eam expone vt ibi. **ADDITIO.** Dic quod loquitur quando venit ex re vel ex opera bonæ fidei posses. Alexan.

x *Qui ab alio possidetur.* huic rationi est contra supra de lib. cau. si cui. §. licet. Solu. hîc animo & corpore ab alio possidetur: vt ibi dixi. Azo. Sed quomodo liber homo possidetur? Respon. quod credo esse seruum alienum: aliàs non possiderem: vt infra. eo. l. cum heredes. §. item quæro.

y *Singuli.* id est vel ego vel socius totum, vt subiicit: non autem ambo in solidum possumus: vt. j. l. iij. §. ex contrario. Quid ergo si non agat vt vni in solidum quærat? Respon. vt infra de stipu. ser. si seruus communis. per stipulationem autem potest dominis in solidum quære: vt infra de stip. ser. l. si seruus communis.

z *In domino.* vt supra tit. j. l. per seruum. §. sicut.

a *Per eum.* ex operis suis, vel ex re nostra: vt infra eod. l. possessio quoque.

b *Non possidemus.* ciuilitè, sed naturaliter sic: vt. j. eo. l. naturaliter. sed P. dixit nullo modo. & idem de aliis qui habent ius in re dixit, vt in emphyteuta & similibus.

c *Nec filium.* scilicet possidemus: alia tamen ratione per eum adquirimus, scilicet iure patriæ potestatis.

d *Ceterum.* ut poss. quis per se quærat, possidendi animum habere

e *Per seruum alienum, vel liberum hominem bona fide possessum acquiritur possessio possessori: sed si mala fide, nec illi acquiritur, nec etiã alteri. Pau. de Cast.*

f *Seruus communis potest vni ex dominis possessionem in solidum acquirere si hoc egerit. P.*

g *Per eum in quo vsufructum habemus, possidere possumus: sicut ex operis suis acquirere nobis solet. nec ad rem pertinet, quod ipsum non possidemus: nam nec filium.*

h *Per illum qui penitus intellectu caret, non possumus acquirere: secus si non penitus, licet perfectum non habeat. Paul. de Cast.*

i *Ceterum & ille per quem volumus possidere, talis esse debet, vt habeat intellectum possidendi. & ideò si furiosum seruum*

j *Intelliguntur possidere. id est detinere. sic & infra eo. l. quod seruus. ne sit contra infra de verbo. oblig. stipulatio ista. §. hi qui in fin. & §. hæc quoque stipulatio.*

k *Per miserimus. tacitè hoc ipso quod non ademimus. alia causa est liberæ administrationis: vt supra de pecu. quam Tiberonis. §. ego. & §. alia.*

l *Igitur ex causa. quia ignoratibus acquiritur poss. igitur, & c. arg. instit. de here. quæ ab intesta. §. si autem. non ergo ad proximum dictum refertur, quia nostra voluntate, & c. quia non possunt peculium concedere: vt. §. de pec. quam Tiberonis. §. j. & facit. j. titu. j. l. si seruo furiosi. Accursius.*

m *Et vsucapiunt. ignorantes. sed op. furiosus per se non incipit vsucapere: ergo nec per seruum: vt. j. tit. j. l. Labeo. in fin. Sol. vt ibi.*

n *Et heres. scilicet vsucapit, sed post aditam hereditatem: vt infra tit. j. l. fina. §. fin.*

o *Adquiremus. ex duabus causis: vt instit. per quas perso. no. adquir. §. non solum. Quid ergo de aliis? Respon. P. proprietatem domino vel sibi libero: possessionem nulli: vt supra titu. j. homo liber. in fin. nisi hic gestiat alicui possessionem quære vel saltem tradēs: vt supra de dona. l. qui mihi. Sed nunquid tūc quæritur sine ratihibitione? idem de proprietate quæro quando vel tradēs gestit alicui quære: arg. quod demum post ratihibitionem supra de nego. gestis. si ego.*

p *Possessionem. per eum. vt & C. de rei vindic. l. j. in fin.*

q *Nec vero domino. scilicet acquirit poss. quid de dominio? quidā, idem: quasi non possit dominium sine poss. quæri. pro eis. C. de prob. cum res. Tu dic vero domino quæri: vt. §. tit. j. homo liber. in fin. & de peculio. c eo tempore. in fin. & j. de sol. fugitiuus. & j. eo. quicquid. & §. de fundo dot. si fundum, sed contra. §. tit. j. si seruus. in fi. sed eam expone vt ibi. **ADDITIO.** Dic quod loquitur quando venit ex re vel ex opera bonæ fidei posses. Alexan.*

r *Qui ab alio possidetur. huic rationi est contra supra de lib. cau. si cui. §. licet. Solu. hîc animo & corpore ab alio possidetur: vt ibi dixi. Azo. Sed quomodo liber homo possidetur? Respon. quod credo esse seruum alienum: aliàs non possiderem: vt infra. eo. l. cum heredes. §. item quæro.*

s *Singuli. id est vel ego vel socius totum, vt subiicit: non autem ambo in solidum possumus: vt. j. l. iij. §. ex contrario. Quid ergo si non agat vt vni in solidum quærat? Respon. vt infra de stipu. ser. si seruus communis. per stipulationem autem potest dominis in solidum quære: vt infra de stip. ser. l. si seruus communis.*

t *In domino. vt supra tit. j. l. per seruum. §. sicut.*

u *Per eum. ex operis suis, vel ex re nostra: vt infra eod. l. possessio quoque.*

v *Non possidemus. ciuilitè, sed naturaliter sic: vt. j. eo. l. naturaliter. sed P. dixit nullo modo. & idem de aliis qui habent ius in re dixit, vt in emphyteuta & similibus.*

w *Nec filium. scilicet possidemus: alia tamen ratione per eum adquirimus, scilicet iure patriæ potestatis.*

x *Ceterum. ut poss. quis per se quærat, possidendi animum habere*

e] Ista est difficilis inductionis, secū dum scr. bē.

b] Ibi acquirere res qui bus cadit affectio infan tiæ. puta in iocalibus. P. Ar. & Alexā. c] Dic quod mulier non possidet quod ad effectū, sed quod ad vsucapionē, tamen bene possidet secundū Bart. Arer. Alex. & Iaf. d] Imò dic qd ius fingit cōtra factū: sed non h c: quia fictio non affert. aliquem vtilitatem. Bar. Imo. Alex. & Iaf.

bere debet : vt supra ead. l. §. sed furiosus. ceterum & ille, &c.

a *Impuberem.* scilicet seruum.

b *Sicut pupillus.* qui habeat intellectum : vt innuit litera ipsa, scilicet parum, vel dic^a etiam si non habeat intellectum : vt tantum faciat mea iussio, quantum faceret tutoris auctoritas : vt infra eo.

a] Et male Barto. P. Aretu. Alexan.

quamuis. §. infans. nec ob. litera praedicta. sic enim intelligi potest, scilicet vt non sit furiosus. Sed illud quaeritur, an per seruum furiosum quaeratur si hoc gestiat tradens? Respon. sic, b secundum Azo. cum & inuito procuratore hoc fiat : vt supra de dona. l. qui mihi.

b] Contrariū est verū secundū praedict. scriben.

c *Pupillus.* vel dic habens intellectum. & §. dic tutore auctore, scilicet maxime, propter id quod est. §. eo. §. sed furiosus. in fin. vel dic, pupillus etiam infans : vt. §. eo. l. quamuis. §. si.

d *Iusserit eum.* Sed quid si tutoris auctoritate seruus pupilli violenter occupauit, an quaeritur pupillo? Videtur quod non, quasi perperam sit data auctoritas : vt supra de aucto. praestan. l. ij. e contra quod sic : vt. §. quod vi aut clam. l. is qui vi. §. si tutoris. & C. vnde vi. l. meminerint. & infra de vi & vi arm. l. si vi me.

c] Nihil est secundū praedict. quāuis Bar. contrarium dicat.

e *Nerua filius.* & male : vt infra dicit.

f *Possideatur.* vt & supra de vsufu. l. arboribus. §. de illo. & hoc nisi diu, &c. vt. §. l. iij. §. si seruus. secus autē dicitur in aliis rebus mobilibus : vt. §. l. iij. §. Nerua. & l. Pompo. in prin. & est ratio vt in. l. re qua. & l. si rem mobilē. Sed op. iste facit furtū sui : vt. C. de ser. fugi. l. j. ergo definimus possidere : vt. §. eo. l. rem qua.

Sed respon. hoc verū extraneo furante : non filio vel seruo, vt ibi. Item quid si iam coepit possideri ab alio, vel se liberū contendat : an potest nobis adquiri possessio? Videtur q non : vt hic à contrario sensu, & §. prox. §. & §. eo. §. sed & per eum. e contra quod sic : vt. §. de lib. cau. si cui. §. licet. sed quod dicit magis est vt adquirat : scilicet alia, non possit. vel ibi adhuc possidebat animo : vt & infra. l. iij. §. si seruus. aliud ergo si ab alio possidetur. Accursius.

g *Vsucapi.* ipsum seruum si antè fugam inceperam vsucapere : vt §. de fur. serui & filij. §. fin. & §. tit. j. si is. §. si seruus, &c.

h *Vsucapio.* rerum possessorum per seruum.

i *Sententia est.* & nostra : vt infra eo. per eum. in fin. & supra de lib. cau. si cui. in fin. reprobata est Neruae sententia. Sed contra supra de pub. si seruus. Solu. vt ibi. **ADDITIO.** Dic quod ibi loquitur de seruo ab alio possessio : hic non. Bart.

k *Per seruum corporaliter.* secus si solo cōsensu : vt. §. de pig. act. l. j.

l *Ad vsucapionem.* vt. §. eo. qui pignoris. & infra titu. j. pignori. Item & quantum^d ad euitandum satisfactionem : vt supra qui sa. co. l. sciendum. §. creditor. & de hoc dic quis possideat, vt not. C. de praescript. xxx. an. l. cum notissimi. §. j.

d] Ista gl. allegatur ad hoc quod dicitur taxatiua non excludit misiles casus. c. de or. gl. in. l. serui nomine. j. de vsuca. gl.

m *Possideat.* vt & §. titu. j. l. per seruum. in princ. Sed quid in dominio rerum ab eo quaeritur? Dicunt quidam interim nullius esse. Io. dicit domino quaeri, vt in seruo alieno, & libero homine bona fide possessio : vt. §. eo. §. sed & per eum.

n *Nos.* scilicet heredes.

o *Quod sit eiusdem.* tria hic includit, id est nec hereditatem, nec

dominium rei hereditariae, nec possessionem : vt. §. tit. j. l. per hereditarium. & §. de acquir. hered. l. heres per seruum. Sed contra. §. eo. qui absenti. §. fin. sed ibi non erat hereditarius : vt ibi dices.

p *Donati sunt.* vtrū p vnu eorū ceterorū possit adquiri possessio.

q *Per vnum reliquorum.* non vt possessio vno per eum videat & ceteros possidere : sed post adquisitam possessio in vno, incipiat alios meo nomine possidere : vt hic, & §. eo. praedia. nisi in legatis, vbi etiam sine possessio quaeritur dominium : vt. §. de furt. l. à Titio. Sed quae est ratio quod per hereditariū nihil quaeritur, per istos alios sic? Respon. Ioan. vrgens disputatio : alij, ratio coequalium : quia designatur res hereditaria per comparem quaerri. nam asinus intumescit si per comparem se videt apprehendi, hoc non valet : quia in legatis idem deberet esse vt in ceteris. Tu dic^f quod hereditarius seruus dicitur antè aditam hereditatem : quo tempore nihil quaerere potest : cum nō sit seruus : vt. §. eod. l. si me in vacuam. §. fin. at post aditam iam non est hereditarius, sed proprius heredis : vt. §. eo. l. cum heres. licet improprie quandoque, vt hic scilicet, seruus heredis factus, hereditarius appellatur : vt. §. eod. §. item adquiremus. in fin. hoc ergo nomen hereditarius, dominam, scilicet hereditatem significat : quam non habet dominam ea adita ab herede. Sed cum dico emptos, donatos, & legatos : titulos designo per hanc nomina vel participia. vnde licet factus sit dominus legatarius,

in. l. quae propter necessitatem §. de regu. iur. melior text. est de iure in. l. i. §. si mens. fal. mo. dixerit per Dyn. in. c. in argumentum. de regu. iur. in. 6 per Bar. in. l. i. si quis ius dicit. non obtape. Tu adde meliorē tex. de iure in Cle. exiui de paradiso. §. cū autē de ver. sig. de quo p Pau. de Cast. consil. 226. & Alex. consil. 107. volu. i. qualiter qualiter. l. 88. §. de acquir. hered. l. 38 §. vlt. j. eod. e] Sed non possessio. f] Ista placet Bar. Alex. & la displicet tamen Paul. & alij. tamen cū gl.

r *Per seruum hereditarium nihil nobis hereditatis acquiritur : sed per emptum & donatum aliae res emptae & donatae acquiruntur.* Bartolus.

s *Veteres putauerunt non possenos,* per seruum hereditarium adquirere quod sit eiusdem hereditatis. Itaque agitur, num hanc regula longius producenda sit, vt si plures serui legati sint, per vnum an possint ceteri possideri. Idem tractatus est, si pariter empti vel donati sunt. **p** Sed verius est, ex his causis posse me per vnum reliquorum^q adquirere possessionem. Si ex parte^r heredi instituto seruus legatus^f sit : propter partem^t quam ex causa legati habet, adquiret fundi^u hereditarij possessionem. Idem dicendum est si seruum communem^x iussero adire hereditatem : quia propter partem meam adquire.

y *Seruus acquirit domino ita demum si vult : quia secus si de contraria ipsius serui voluntate appareat.* Paulus.

z *Hanc quae de seruis diximus,* ita se habent, si & ipsi velint^a nobis adquirere possessionem. Nam si iubeas seruum tuum possidere, & is eo animo intret in possessionem, vt nolit tibi, sed potius Titio^b adquirere : non est tibi adquisita possessio.

a *Per procuratorem nobis acquiritur possessio si hoc agatur : alia secus.* Bartolus.

b *Si ex parte.* secus si in totum. tunc enim inutile esset legatum : vt supra de leg. j. legatum. §. j. sed si abstinet, totum consequitur : vt eo. tit. l. qui filiabus. §. fina. & l. sequen.

c *Legatus.* id est praelatus.

d *Partem.* dimidiam, si ponas duos heredes : aliam autem habet iure hereditario.

e *Fundi.* non ipsam hereditatem : cum per me sim heres : vt supra de acquir. here. P.

f *Seruum communem.* mei & testatoris cui successi per ipsum seruum : vt supra de hered. instit. l. iij. in princ. secus si per me : vt. d. l. Paulus. & erit non hereditarius hoc casu, sed totus mihi accedit, secundum Ia.

g *Adquire.* scilicet totam hereditatem. possit & poni in seruo duorum instituto ab extraneo contemplatione alterius.

h *Hac quae de seruis diximus.* vt per eos acquiratur nobis possessio vt supra. eo. §. item adquiremus. & sequentibus.

i *Velint.* & sciant velle : vt & supra eo. §. ceterum.

j *Nolit tibi, sed potius Titio.* & si tamen habeat ratum : vt supra de

ad huc seruus legatus dicitur : & ita de ceteris : & sic forte intellexit Io. cum dixit, vrgens disputatio in hereditate ipsa. Est & alia ratio quare non quaeritur per hereditarium seruum : vt supra de acquir. hered. Paulus. Sed quid si habeam vsufructu. in seruo testatoris mei : nunquid per eum adquirem hereditatem? respon. quod non, cum nec per seruum heredis possit quaeri : secus si seruus instituat, quia per eum tunc acquiritur. Accursius.

g] Idem P. Alex. & Iac.

nego. gest. si ego. Item hoc nisi ille qui tradit, hoc agat ut mihi adquiratur: quo casu serui malignitas non nocet: ut supra de dona. l. qui mihi. & supra titu. j. per seruum. §. fin. quæ est contra. vel hic à nemine tradebatur. item hoc in quæredis: secus in quæsitis: ut infra eo. l. fin. & C. de pact. l. seruus. & facit supra de bo. pos. secundum tab. l. pe. & de iure dotium. cum vxor. & infra eo. l. si me in vacuam. in fin.

a *Adquiratur.* dic quod per procuratorem queritur possessio & dominium si dominus fuerit tradens, etiam ignorant: aliàs si ipse tradens non fuit dominus, conditio vsucapiendi ex quo sciuit dominus: ut hic, & supra titu. j. l. si procurator. & C. eo. per liberam. & l. per procuratorem. sed R. dixit: quandoque queritur per procuratorem poss. & dominium etiam ignorant mihi: ut quando specialiter ad hoc constituto traditur gestiète etiã tradente, licet procurator malignetur: ut C. si quis alteri vel sibi. l. fin. & supra de don. l. qui mihi. & supra tit. j. si procurator. quandoque possessio sola: & ea mediante siue per eam dominium, si ab ea separari non potest: ut si habeat a speciale mandatum, & meo nomine accipiat, eo qui dat non hoc agente ut mihi quærat: ut hic, & C. eo. per procuratorem. & l. per liberam. quandoque tunc demum rei traditæ procuratori nomine meo mihi quæritur poss. cum nouero & ratum habuero: b ut si generalis erat procurator, vel ad alia constitutus: ut. j. eo. l. communis. §. fin. & §. de neg. gest. si ego. quandoque tunc demum mihi quæritur, cum tradita mihi fuit: ut si in tradendo neuter id egit, ut mihi quærat: ut. §. titu. j. l. res. & C. de his qui à non do. l. iij. sed Ioan. non distinguit in generali & speciali procuratore: & quod facit specialis quo ad quædã, hoc generalis quod ad omnia: & e contra: ut supra de admi. tut. l. si duo. Item non distinguit in generali, vterque vel tradens tantum gerat: ut supra de don. qui mihi. & supra titu. j. l. per seruum. in fin. vel etiam accipiens tantum: quia etiam eius voluntas inquiritur: ut. §. eo. §. ceterum. & §. hæc quæ de seruis. Item non dicit dominium mediante posses. quæri: sed per ipsum procuratorem: ut not. instit. per quas perso. nob. acqui. §. ex his. & illa. l. communis. §. j. & l. si ego. intelligitur quando non habebat mandatum. sed videtur dominium non quæri per procuratorem: ut C. per quas perso. nob. acqui. l. j. sed ibi non dicit excepta poss. sed causa poss. id est dominio.

b *Accommodarent nobis.* id est non nostro nomine.
c *Non possunt acquirere.* nisi tradens gerat: ut supra de don. qui mihi. nisi fuerit res tradita: ut supra titu. j. res. Item contra infra eo. communis. in fin. sed illa in gestore sine mandato dicit, & nostro nomine accipit.
d *Alioquin.* non ad proximum, sed ad superius dictum refertur.
e *Possidendi.* sibi, sed nobis.
f *Tradiderit.* quod est absurdum: ut & infra eod. l. si me in vacuam. tamen talis absurditas quandoque toleratur: ut infra eod. l. quod meo. §. si furioso.
g *In presentia.* sed quid operatur presentia: cum & ignorantibus nobis per procuratorem adquiratur: ut supra proxi. Respon. ibi per procuratorem: hic per me ipsum adquireo, sicuti cum mitto epistolam vel nuntium: ut supra de constit. pecu. l. & licet. & infra eo. l. quod meo. §. procurator.

h *Si nummos.* ut & §. de sol. si pecuniam. & §. de furt. falsus. §. sed & si is. & supra de dona. inter virum & vxor. l. iij. §. fin.
i *Et affectu.* sufficit scilicet. sed contra infra. l. quemadmodum. Solu. ut. j. l. iij. in princ. quæ est similiter contra. **ADDITIO.** Dic quod hic interuenit actus verè: tamen fictè sic. Alexan.
k *Ponderis.* idem de aliis mobilibus, ut pecunia: ut supra proxi.

sed in his maximè. si ergo sine ingressu per affectum quæritur, multò magis retinetur: ut not. supra eo. in princ.

l *Tradita.* coram cella: ut. §. de contrahen. empr. l. clauibus.

m *Possidere possunt.* ut. j. l. proxi. contra. Solu. ut ibi.

n *Non possunt.* ut supra de liber. vniuersi. l. j. & argu. supra de arbi.

deris **k** moueri non possunt, ut columnas: nam pro traditis eas haberi, si in re præsentis consenserint: & vina tradita videri, cum clauis cellæ vinarie emptori traditæ fuerint.

Vniuersitas per se & per alium potest possidere, & possessionem acquirere.

Municipes per se nihil possidere possunt: **m** quia vni[†] consentire non possunt. **n** Forum autem & basilicam, hisque similia non possident, **o** sed promiscuè his vtuntur. **p** Sed Nerua filius ait: **q** per seruum, quæ peculiari-ter adquisierint, & possidere & vsucapere posse. sed quidam contra putant: **r** quoniam ipsos seruos non possideant. **f**

II. VLP IANVS libro septuagesimo ad Edictum.

S Ed hoc ***** iure vtimur, **t** ut & possidere & vsucapere municipes possint: idque **u** eis & per seruum **x** & per liberam **y** personam adquiratur. **z**

S Ed hoc iure vtimur. reprobata superiori sententia. & sic possidere proprie accipe: ut & supra ad exhib. l. tigni. §. item municipes. Alij **c** dicunt improprie possidere: ne obsit prædictis. Sed R. dixit municipes non possidere: sed illos quibus administratio municipum est commissa: ut argu. supra de condit. & demon. l. municipibus. & infra ad muni. l. municipes. Accursius.

u *Idq.* scilicet possessio.

x *Per seruum.* ut supra. l. proxi. in fin.

y *Liberam.* ut infra de vi & vi arm. l. si vi me. & infra ut in possess. leg. l. municipio. in fine. Accursius.

z *Adquiratur.* & etiam per seiplos, si maior pars in hoc consentiat: ut supra quod metus cau. metum. §. animaduertendum. & C. de le. & constit. l. humanum. Item per eos quibus res municipum est commissa: ut. §. de condit. & demonstra. l. municipibus.

Possidere.] **CASVS.** Res corporales dicuntur possideri. Secundo dicit quod in adquirenda poss. sunt duo necessaria. scilicet animus, & corpus: nec est necesse quod singulas glebas possideat: sed sufficit partem fundi me introire ad hoc ut dicar totum fundum possidere. incertam autem partem non possum possidere: ut si volo possidere de fundo quantum Titius possidebat: cum incertum sit. [NERATIUS.] Animo solo non potest acquiri possessio, nisi etiam interueniat apprehensio corporalis. Dicunt quidam, vel aliud quod pro apprehensione habeatur. vnde thesaurum quem in fundo meo scio: eo ipso quod possideo fundum, & habeo scientiam thesauri, videor apprehendere poss. thesauri. Plus etiam dicunt, quod eo ipso quod vsucapio fundum, videor vsucapere thesaurum qui in eo est. sed hoc secundum falsum. Item quod dixi de poss. the. similiter falsum est. nam non videor adquisuisse poss. thesauri, nisi prius remouea eum de loco in quo erat. [EXPLIVRIBVS.] Possessionem alicuius rei possum habere ex pluribus causis. & ponit exemplum. sed dominium alicuius rei non possum habere ex pluribus causis. sed ex vna. [EX CONTRARIO.] Continua ut in glo. & dicit hic. §. duos vel plures non posse vnam & eandem rem in solidum possidere naturaliter. vel dic civiliter: & dic de hoc ut in glo. Secundo dicit: si concessi tibi rem precario, ego possideo, scilicet civiliter, tu naturaliter. hoc secundum dictum confirmat I rebatius. dicit etiam duos posse eandem rem possidere, vnum puta iuste, alium iniuste: quod vltimum dictum est falsum. & redditur ratio. [IN AMITTENDA.] Ad hoc ut amittam poss. debeo habere animum desinendi possidere. hinc est quod si in fundo sim, & velim te possidere: statim amitto poss. Secundo dicit:

item si vnus. §. principaliter. & supra de dol. sed & ex dolo. §. j. & subaudi hic, facile vel commodè: argu. supra de his qui deie. vel effu. l. cum sanè. & infra de verbo. signific. l. nepos Proculo. & hoc ideo, ne sit contra. C. de leg. & constit. l. humanum. & supra quod metus causa. l. metum. §. animaduertendum. **†** vniuersi.

o *Non possident.* scilicet municipes.

p *Vtuntur.* sic. j. quorum leg. l. j. §. quod autem ait.

q *Ait.* & bene: ut. j. l. proxi & supra de ser. l. non dubito. & de Pub. siue autem. §. si. sed contra. j. titu. j. l. Labeo. in fin. Solu. ibi ex delicto dominus non potest vsucapere: præterea ipsi municipes vsucapiunt: ut infra. l. proxi.

r *Putant.* & malè. Accursius.

f *Non possideant.* imò ut subiicit, sed hoc iure & c. Accursius.

* Sumpra est ex tractatu de interdctis.

c] Ista duæ opiniones non placent Bart. P. & Alexan.

a] Displicet Aretin & Alex.

b] Displicet Aretin & Alex. & Iaf.

D

dò dicit: me absente quidam intrauit agrum meum, & ego adhuc habeo animū possidendi. ille possidet naturaliter: ego ciuiler. si autem cum audiui aliquem intrasse agrum meum vel domum, timore ductus nolui ire: dicitur quòd amitto possess. Si possideo per seruum vel colonum: licet illi recedant, non amitto poss. sed si alij tradam pos. fundi: amitto poss. Sed pone quòd seruus meus pro libero se gerit, & iudicium liberale sustinet, vt fecit Spartacus. dicitur q̄ amitto possessio. & hoc est verum si diu in libertatis possessione steterit. si autem non steterit diu, sed ex pos. seruitutis in libertatem se proclamat: non amitto poss. eius: cum animo eū possideam. Item saltus hybernos dicor possidere, licet in æstate eis non vtat: & ecòtra saltus æstiuos possidem⁹, licet in hyeme eis non vtamur. Item euenit q̄ animo nostro possidemus, & ita scientes: & corpore alieno: vt per seruum & colonum: & etiā quasdam res ignorantibus possidemus, vt eas quas comparauerūt peculiariter. [NERV A.] Rerum mobiliū, excepto homine, retinemus pos. donec sunt in nostro cōspectu: vel

forte reconditas habemus in camera vel in scrinio, vel in alio loco: ita quòd quando velimus, possumus eas habere. si enim pecus meum aberrauerit, vel vas ita exciderit quòd non inueniatur: definimus possidere. [ITEM FERAS.] Feras quas in viuariis quæ parui spatij sunt, posuimus: itē pisces quos in piscina collegimus: possidemus. secus si pisces in stagno, id est in loco spatiofo posui. Item feras in syluis circumspectis positas non possidemus. aues autem quas claufus tenemus in caucolis, possidemus. Item columbas quæ euolant de domo nostra, & redeunt: possidemus. Locum autem nostrum quem mare aut flumen occupat: definimus possidere. [SIREM APVD TE DEPPOSITAM.] Deposui rem apud te: & eam inficiaris & contrectas. dicitur quòd desino possidere. si autē tantum inficiaris, non autem contrectas: non desino possidere. Secundò dicit, quis non potest causam pos. sibi ipsi mutare: vt si ex vna causa possidens fundum, puta tanquam colonus: constituat in animo suo se velle possidere tanquam emptor. nam non auditur. Sed pone quòd rem apud te deposui vel commodauī, eandem rem tibi vendo: incipies possidere eam rem tanquam emptor, nec videris mutasse causam pos. cum prius non dicereris possidere. [GENERALI POSSESSIONVM.] Genera possessionis quærendæ tot sunt quot causæ querendi dominij, vt pro emptore, pro donato, & similibus. Item cum capimus feram vel pisces: & vt breuiter dicam, vnum genus est possidendi: species autem plures. Vel potest dici quòd genus possessionis diuiditur. nam aut quis possidet bona fide, aut non bona fide. Vltimò reprehenditur Quintus Mucius dicens missum in poss. rei seruandæ causa, vel ex causa damni infecti, vel legatorum, vel simili, possidere: nam non possidet, sed custodiam rei vel rerum dicitur habere: & si missus ex causa damni infecti diu steterit in tenura, poterit impetrare vt possideat, & sic vsucipiat.

a Possideri. cui & per quem possess. quæritur, dixit: nunc cuius rei, audi.

b Corporalia, incorporalia non: vt. j. tit. j. sequitur. §. si viam. & §. tit. j. l. seruus. §. incorporales. sed quasi possidentur: vnde dantur interdita: vt. §. de serui. l. quotiens. & de ser. vrb. prædio. si ædes. §. libertas. & si ser. vind. sicuti. §. Aristo. Itē nec corporalia omnia, vt liber homo: vt. j. eo. l. cum heredes. §. itē quero. & alia: vt. j. eo. l. qui vniuersas. §. j. Item res vsibus publicis destinata: vt. §. l. j. §. fina. Accur.

c Corpore & animo. vt & §. eod. l. quemadmodum. & C. eo. l. nemo. & sic quæ sita est naturalis tantum secundum Azo. vel natu-

Corporalia propriè possidentur: & animo & corpore possessio queritur: & per ingressum partis acquiritur possessio totius. Bar.

III. PAVLVS libro quinquagesimo quarto ad Edictum.

Possideri autem possunt quæ sunt corporalia: & apiscimur possessionem corpore & animo: neque per se animo, aut per se corpore. Quod autem diximus, & corpore & animo adquirere nos debere possessionem: nō vtique ita accipiendū est, vt qui fundum possidere velit, omnes glebas circumambulet, sed sufficit quamlibet partem eius fundi introire, dum mente & cogitatione hac sit, vt totum fundum vsque ad terminum velit possidere.

Incerta pars ratione loci & quotæ non potest possideri. Bar.

Incertam partem rei possidere nemo potest: veluti si hac mente sis, vt quidquid Titius possidet, tu quoque velis possidere.

ralis & ciuiler secundum Ioan. quod tutius est: vt. §. e. l. j. in princ. **d** Animo. licet retineri possit: vt. j. eo. si id quod. §. fi. & C. eo. l. licet. sed in casibus etiā solo animo acquiritur. Primus, propter rei præsentia: vt. §. eo. l. j. §. si iusserim. Secundus, propter custodis appositionem: vt. j. eod. l. quarundam. Tertius, de contrahend.

Theauri possessio non queritur nisi per apprehensionem. Bar.

Neratus & Proculus & solo animo non posse nos acquirere possessionem, si non antecedit naturalis possessio. **h** Ideoque si thesaurū in fundo meo positū sciā: continuo me possidere, simul atque possidendi affectum habuerō: quia quod desit naturali possessioni, id animus implet. Cæterum quod Brutus & Manili⁹ putant, eū qui fundum longa possessione cepit, etiā thesaurum cepisse, quāuis nesciat in fundo esse: non est verum. Is enim qui nescit, non possidet thesaurum, quāuis fundum possideat. Sed & si sciat, non capiet longa possessione: quia scit alienum esse. **q**uidam putāt Sabini sententiam verriorem esse: nec aliās eū qui scit, possidere, nisi si loco motus sit: quia non sit sub custodia nostra. quibus consentio.

Ex pluribus causis nō contrariis,

§. fin. contra. Solu. hīc iustè voluit adipisci poss. ibi iniustè. hāc non valet: vt. j. §. ex contrario. Vel quòd hīc dicit, est verum, nisi impediatur vel ratione rei: vt quia sit pars rei sacræ vel religiosæ. vel ratione causæ: quia alius sit in possessione partis: vt ibi erat. Item est hīc argu. quòd pro parte baptizatus, pro toto habeatur. Sed contra videtur quòd caput: vt. §. de religio. cum in diuersis. Itē quid si ingrediatur in vno prædio pro eo & pro aliis? Respond. non sufficit, vt hīc innuit, vsque ad terminum & c. item facit. §. de leg. ij. l. si cui.

g Titius. qui similiter sit incertus quantum possideat. & facit. j. e. l. locus. & §. tit. j. si fur. §. si. Sed op. pars incerta vindicatur: vt. §. de rei vin. quæ de tota. §. incerta. quæ est cōtra. Sed quicquid vindicatur, possidet: vt C. de alien. iudi. l. j. ergo incerta pars possidet? Respond. imò in l. quæ de tota. totum possidebat. & est in dicto arg. sophisma vel fallacia secundum accidens. nam licet vè didissem incertam partem, non tamen sequitur q̄ ille à quo vindico, possidet incertam. Instantia, id est simile: habeo contra te directam ex maleficio act. si tu efficeris seruus: ergo & hodie habeo: non sequitur: imò est noxalis: vt insti. de noxali. §. ex diuerso. Illud quæritur, quomodo mihi vindicanti incertam partem, fiet restitutio incertæ partis? Respond. vt. d. l. quæ de tota. Accur.

h Naturalis possessio. id est corporalis apprehensio: vt. §. eod. l. j. secundo respon. dixi: & supple. vel aliud quod pro eo habeatur: & sic bene sequitur: & ideò & c. nam fundi apprehensio, & scietia thesauri, æquipollent apprehensioni thesauri, vt subiicit secundum eos.

i Habuero. scilicet dicunt: sed malè.

k Naturali possessioni. id est apprehensioni.

l Ceterum. pro certè.

m Cepisse. s. per præscriptionem. & pro eis. §. ea. l. j. §. sed thesaurus non est pars fundi vt gleba.

n Non possidet. i. non incipit possidere, sed retinet ignorans: aliās nullus dormiens vel furiosus retineret: quod est falsum: vt infra eo. l. si is qui.

o Thesaurum. non ad proximū. sed ad superius dictum refertur.

p Alienum. loquitur ergo improprie de thesauro: vt & §. ad exhi. l. thesaurus. secundum H. vel dic de vero thesauro. & quod dicit alienum, id est non suum: vt & C. vnde vi. l. si. item & quia nō possidet nisi apprehendatur: vt subiicit.

q Quidam. corrigit nunc superiorem casum, ideòque & c.

r Esse. hanc quæ sequitur, nec & c.

s Motus sit. sed videtur per solum conspectum: vt. §. eod. l. j. §. j.

emp. l. clauibus. Quartus. j. eod. l. quod meo. in princ. Quintus, per traditionem instrumenti: vt C. de don. l. j. Sextus, per retentionem vsusfruct. vt Co. de dona. quisquis. cum enim conceditur à iure me posse retinere vsusfruct. necessario sequitur q̄ in alium transeat poss. ciuiler & dominiū: cum solam retineam naturalem: vt. j. eo. naturaliter. nec enim pro derelicto possessione vel dominium habere volui. Vel dic quòd his casibus interueniat actus corporalis, vel quasi. Sed quid si intraui quasi mihi traditam scilicet in præteritum, cum non esset? Respon. non quero, vt hīc innuit: quia deest animus adquirendi, licet retinendi sit.

e Quod autem diximus. scilicet. §. proxi.

f Quamlibet. imò non: vt infra eo. quod meo.

§. fin. contra. Solu. hīc iustè voluit adipisci poss. ibi iniustè. hāc non valet: vt. j. §. ex contrario. Vel quòd hīc dicit, est verum, nisi impediatur vel ratione rei: vt quia sit pars rei sacræ vel religiosæ. vel ratione causæ: quia alius sit in possessione partis: vt ibi erat. Item est hīc argu. quòd pro parte baptizatus, pro toto habeatur. Sed contra videtur quòd caput: vt. §. de religio. cum in diuersis. Itē quid si ingrediatur in vno prædio pro eo & pro aliis? Respond. non sufficit, vt hīc innuit, vsque ad terminum & c. item facit. §. de leg. ij. l. si cui.

† De hac ditione, thenaurus, vide quæ nota. l. nunquam. §. thesaurus. §. de acqui. re. do. Vult autē Platio nō repertoris esse thenaurū, sed deū consuli. lib. de legib. ii.

a] Scribentes repurant istā gloss. sing. ad hoc q̄ baptizatus, p̄ parte, dicitur esse baptizatus in totū: hoc additō q̄ baptizatus in capite, dicitur baptizatus toto corpore. Bol. Adde quòd istud dubium est multum intricatū inter theologos & canonicos. de veritate cuius te remitto ad Fel. in. c. quæ in ecclesiariū. col. 6. versic. secunda conclusio. extra de constitu. & ad ea quæ notari remissiuè in apostil. ad Car. in Cle. i. §. ad hęc. in apostil. i. ver. salē habeat caput. de summa trina.

ibi, qui primi poss. sed ibi de proprietate: hic de poss. vel ibi videbatur: hic non, hoc non valet: vt. s. de contrahen. empt. clauibus. sed ibi factum interuenit, clauium scilicet traditio: quod pro apprehensione habemus, sed certe & hic factum, scilicet poss. fundi, quæ tantūdem debet operari, vel clauium traditio fit, vt per hoc mihi mercū quærat

sed diuersis se inuicē compatentibus, possessio potest haberi: dominium verò nō potest haberi ex pluribus causis in diuersum tempus acquisitionis concurrentibus vtraque causa remanente. Bar.

Ex plurimis causis possidere eandem rem possumus, vt quidā putat. & eum qui vsuceperit, & pro emptore, & pro suo possidere. sic enim & si ei qui pro emptore possidebat, heres sim, ean-

a Putant, & bene.
 b Eū primū exemplū.
 c vsuceperit. futurum vel etiam præteritum subiunctiu: vt infra p suo. l. j.
 d Sic enim, secundum exemplum.
 e Possideo, vt. s. de peti. her. & non tantū. s. antepe. sed si vna vsucapio citius finiatur, an alia definit: Respō. sic, sicut & si rem tuā vsucapiens tibi succedat: desinō vsucapere, vel subtilius, vna & eadem est vtraq; vsucapio: sed adiungitur primæ, scilicet pro emptore, noua forma, scilicet pro herede, quam antè non habebat, scilicet vsucapio retenta prima: vt. j. pro suo. l. j. in fi. vel ab ipso initio iunguntur duæ formæ, scilicet pro emptore, & pro suo, ad vnum effectum, scilicet dominium adquirendum: sicut si aliquis acciperet cultellum & enssem simul diuersis temporibus ad vnum effectum, scilicet hominem occidendum, nam & hic occiditur seu extinguitur dominium primi: vt insti. de re. diui. s. si tamen.

f Nec enim sicut. Not. duas regulas, scilicet dominium ex vna causa: possessio etiā ex plurib⁹ habetur: vt & j. de re. iur. l. nō vt ex pluribus. primæ obicitur, si concurrat vsucapio pro emptore, & pro suo: vt hīc: & vsucapio est adquisitio dominij: vt. j. ritu. j. vsucapio. ergo ex diuersis causis quæritur dominium. Respon. proximā causam inspici, id est traditionem, siue acquisitionem poss. non remotam scilicet causam ex qua fit traditio. & sic not. tria: causa scilicet traditionis, seu tit. qui possunt esse plures vno vel diuerso tēpore inchoantes. secundō est traditio poss. quæ est vna. tertio vsucapio, quæ nascitur ex primis duobus. Secundō oppo. dominium vsucapione quæritur: & vsuca. ex multis causis procedit. scilicet tit. & bo. fi. ergo & dominium? Rñ. hæc omnia faciunt vnam causam, id est vsucapionem. Tertio op. quia agens in rem, omnem causam dominij in ius deducit: vt. j. de excep. rei iu. si mater. s. eadem. in fin. s. & l. & an eadem. s. actiones. sed nec dicit ibi suam, nisi ex vna causa. Quarto, si res debita ex pluribus causis soluitur: vt. j. de solu. cum quis. s. de peculio. & l. in numerationibus. & de leg. j. si creditori. s. Marcellus? Respon. vt in prima: quia proximam causam inspicio, id est traditionē, quæ ex multis causis fieri potest: d sicut in vsucapione inspiciuntur traditio: licet illa fiat ex diuersis. sed hæc non valet: ergo nec hoc in prima quæstione: quia secundum hoc poss. non potest esse nisi ex vna causa, scilicet ex traditione: quod est contra hunc. s. Sed respō. hæc verba, ita possidere & c. refertur ad id quod dixi in prin. s. & eum qui vsu & c. hoc est ad remotam causam: quod non placet, vt in dominio proxima, in poss. remota inspiciatur: quod est contra mentem huius. s. tu ergo dic secundum Azo. in vtraque regula inspici remotam, vt dominium ex pluribus causis separatis non quærat, sed concurrentibus sic: possessio autem etiam ex separatis, hoc modo: quod meum est, nō plus fieri potest meū ex aliqua causa superueniente primo remanente dominio. At qd̄ semel cæpi possidere: eadem manente possessione ex noua causa possidere possum: vt hīc, & j. eo. si quis antè. Quinto op. ex. l. s. ad. l. fal. l. fundo. vbi habens dominium vt heres, incipit habere vt ex legato: sed nec ibi ex pluribus causis acquiritur: sed tantum ex causa legati, & desinit ex causa hereditaria. Sexto, si heres rem mihi legatam sub conditione, leget sub eadem conditione. sed dic & ibi ex prima causa tantum quæri: arg. d. l. fundo. Septimo, si rem quam mihi sub cōditione debebas, tradas mihi vt fiat mea existente cōditione: & postea mihi leges sub eadem conditione: & extat conditio. sed certè hīc ex causa debiti fit mea: quia & si diuersa esset cōditio, & existeret. scilicet conditio legati, & post conditio debiti scilicet existeret: ex ea scilicet conditione debiti peteretur: arg. dicta. l. fundo. licet sit arg. cōtra inst. de leg. s. quod si in diem. vbi nō vitatur legatū licet post existat conditio debiti ex eo. sed dic verum nō vt vitetur legatum, id est res legata: quia semper peteretur res legata, licet non ex ea causa: sed causa

a] Imò ex duabus secū dum Barto. P. Ale. & Iaf. b] Hoc verū: nisi quando causæ essent inuicē cōtrariæ, vel inualidæ. Bart. P. Imo. Ale. Aret. & Iaf. c] Reprobatur per Bar. P. Cuma. Alex. & Iaf. id eod̄ dic aliter vt per eod̄ hīc.

d] Ista solu. reprobatur per Barto. P. Imo. & Ale.

debiti cuius conditio prior extitit vt possit exigi: sed non ex ea causa petitur, nec dominium habet: vt. s. de leg. ij. debitor. Ad secundam regulam op. C. de cōtrahen. emp. l. cum res. sed ibi poss. pro dominio ponitur. Itē op. j. p emptore. l. ij. in prin. Sol. vt ibi.

ADDITIO. Dic quod ibi tituli erant contrarij: hīc autem non, secundum Barto.

dem rem & pro emptore, & pro herede possideo. Nec enim sicut & dominium non potest nisi ex vna causa contingere: ita & possidere ex vna dumtaxat causa possumus.

Eadem possessio numero nō potest esse in solidū apud plures: sed plures possessiones eiusdē rei specie vel numero differētes possunt esse in solidū apud plures. Bar.

Ex contrario & plures eandem dēdi, vel in genere possidēdi, nō multum interest & c. & hoc satis stare possit. sed ciuilitate dicebat R. & P. & alij duos in solidū possidere diuersis respectibus & causis: & hoc iustē, vel iniustē: vel vnus iustē, alter iniustē: vt debitor qui habet ciuilem, & creditor qui cum naturali habet quandam ciuilem. Item de re data in emphyteusim, vel in feudum, vel in dotem: talibus casibus admittebat. R. in aliis fortē non. Sed Ioan. dixit creditorem omnino possidere, & nō debitorem: vt. s. l. j. s. pet seruum corporaliter. Item mulierem nullo modo, nisi quod ad vitandā satisfactionem, vt debitor: vt & s. qui satisf. cog. l. sciendū. s. creditor. & quod ad commodū: quo etiam respectu dicitur domina: vt C. de iure dot. l. in rebus. Itē feudatariū & emphyteutā, quos dixit. R. habere ciuilem ratione iuris quod habet in re: dixit Io. nullā ciuilem habere, sed naturalem tantum. & dominus tam ciuilem quā naturalem retinet, etiam si ad nūdinas eat. quod patet: quia datur eis interdicitum vnde vi, si reuersi non admittantur: vt. j. de vi & vi ar. l. j. s. hoc interdicitum. & l. ij. s. vnde vi. ciuilem autem solus dominus habet: cum duō etiam ciuilitate in solidum non possideat, secundum eum. Quod autem dicitur hīc, tenere, stare, sedere, & similia: quod facit pro R. & P. aliis non ob. quia & ciuilis non dicitur teneri animo. vel verius exemplificat de naturali cum dicit, contra naturam & c. vt euentius probaret de ciuili: quod non posset dici nisi in ænigmatē. h Alij dicunt indistinctē duos vel plures in solidum ciuilitate possidere non solum in prædictis casibus positus à P. vel R. iustē, vel iniustē, vel mixtim: quod sic probant: qui ad nūdinas iuit, possidet ciuilitate. sed si quis intret, animo & corpore possidet: ergo & ipse ciuilitate, ex quo est talis res quæ potest possideri, secundum R. sed secundum Io. non sequitur: quia si liberum hominem, sciens liberum, inuadam animo & corpore: non tamen possideo, vt. j. eo. l. cum heredes. s. j. Sed dicent, hæc res est quæ à sciente nō potest possideri: & ego dicam quod hīc est aliud quod impedit, scilicet quia alius ciuilitate possidet. Contra omnes est. j. de precario. l. duo. sed ipsi dicunt, in solidum vtroque iure vel naturali nō possunt, vt ibi. Præterea obicitur eis: si duo in solidum ciuilitate possident: cur nō naturaliter? verbi gratia si ingredior fundum quem tu possides: vt possideamus in solidum naturaliter præter id tantillum quod stamus: vel etiā in solidum si ambo exeamus, & stemus in cōspectu, quod M. k dicitur admisisse. s. duos naturaliter in solidū possidere. Item secundū eos qui dicunt duos ciuilitate in solidū possidere: si plures intrent fundū eius qui ad nūdinas iuit, diuersis tēporibus, vel vno: & exeuntes retineat ciuile: ergo infiniti possident ciuilitate: ergo si omnes habeat bonam fidem & titulū: quia ab aliquo acceperunt non clam: cum nō credat se prohibēdos: omnes vsucapiunt: quod est absurdum. nam & sic haberent dominium vsucapione tali in solidum: quod est contra legē. s. cōmo. si vt certo. s. fi. Itē quilibet efficeretur domin⁹ fructuū in solidum si decidat, per aliquem colligatur: quod sufficit vt fiant bonæ fi. poss. vt. s. de vsu. qui scit. s. in alieno. vel dic quod ingrediēs habet tantum naturalem. dic ergo secundum Io. duos in solidum non possidere neque ciuilitate & naturaliter: neque naturaliter tantum: neque ciuilitate tantum: neque ambo iustē, neque ambo iniustē: neq; vnus iustē, alter iniustē: vt hīc, & j. de preca. l. duo. in prin. sed vnus ciuilitate, alter naturaliter: sicut fructuari⁹ & proprietarij. Itē dominus & vasallus. Itē dominus & emphyteuta. Itē vadēs ad nūdinas & ingrediēs. Sed cōtra. j. vt poss. l. si duo. in prin. Respond. ibi accipe iustā ciuilem: iniustā naturalem: vt & aliās. j. eod. quod seruus. Sed quid si ille qui habet naturalem tantum, vt vasallus & similes

e] Melius dicitur gl. p. stea. lmo. hic.

f] Ista opi. displicet Barto. Pau. Arer. Cu. Alexā. & Iaf.

g] Res eadē an possit à plurib. in solidum possideri? Tu dic posse esse etiā in solidū inter duos. plurēve cō iūctos: & cō nexos: vt no. Bar. & Io. de por. in. l. nō solu. s. solu. matri.

h] Id est in intellectu. Bart. i] Displicet doctoribus.

k] Displicet omnib. scriben.

l] Ista gl. est in g. & eam appro. Bart.

hic. §. naturalem enim amitto statim cum non insisto pedibus, vel eam non video: nisi sim talis qui tantum naturaliter possideam: A vel qui retineam per alium: vt infra eo. Pomponius. in princ. & not. supra eo. l. j. in princ. & ideò subiicit hic, nancisci, quia amissa est naturalis. sed quidam notant hic quòd naturalis amittitur statim cum non insisto, etià

si sit in conspectu oculorū. quod non placet, vt no. d. l. j. §. eo. Accur.

a Nancisci. non ergo erat res in conspectu oculorum, vt dixi.

b Aberrauerit. secus si non errauerit.

c Desinere. ciuilitè & naturaliter: vt infra eo. l. Pomponius. in princ. & l. si id quod. in prin.

d Dissimiliter. quia adhuc ciuilitè possidebo, secundū H. & nos. sed & naturaliter, secundū P. & Azo. licet non sit in conspectu.

e Quia presentia eius sit. id est non sit: vt repe-

† **Caue** tu ne fallaris putādo ista duo. scilicet feras bestias, esse vt substantiuum & adiectiuū. sunt enim vnum & idē: quia appellatione bestiarū comprehenduntur animalia fera & immanis: vt l. i. §. bestias. §. de post. & not. Mat. thesi. fin. suo 96. inci. nota vnum mirabile.

f Tantum cessat. quasi dicat, non possessio, cum possideamus ciuilitè vel etiam naturaliter si videatur.

g Viuaris. quæ parui spatij sunt. alioquin cōtra: vt statim dicit. & facit. §. de vsu fructu. l. vsu fructuarium.

h In libertate. hoc ergo modo pos. amittitur. & ideò ponitur hic. §.

i Quod falsum est. ad hoc. §. de act. emp. l. fures. & l. seq. Accur.

k Consuetudinē. aliās & proprietates & pos. amittitur: vt hic, & §. titu. j. naturalem. §. pauonū. & §. ceruos. & facit in eo. tit. l. in laqueum.

l Desinere me possidere. interrumpitur ergo vsu capio: vt. j. tit. j. naturaliter. sed datur restitutio: vt. j. de iti. actūque priuato. l. j. §. si quis autem propter. sed potest dici, ibi certabat de damno: secus si de lucro: a vt. §. ex quibus causis maio. l. denique. & l. sequen.

m Occupauerit. etiam inundando: vt infra eo. Pomponius. in princ. & l. qui vniuersas. §. j. & infra de bo. au. iu. posses. l. cum vnus. §. fin. secus in proprietate: vt supra titu. j. l. adeo. §. insula. in fin.

n Si rem. facit. C. depositi. l. iij. & infra eo. rem quæ. & supra. tit. j. l. Pomponius. in fine. Accur.

o Non moueris. sic. §. eo. l. Neratius. Accur.

p Manere. contra. j. eo. l. si rem. sed ibi & à loco mouit.

q Admittatur. vt & §. de fur. l. j. & l. inficiādo. & l. si quis vxori. §. neque verba. & §. manda. l. procurator. Hoc autem verum, nisi quando ope sit & consilio alterius: vt. j. de furt. l. qui seruo.

r Mutare. vt & C. loca. ad probationem. in fin. & dic sex modis

fieri hanc mutationem: vt not. C. eod. l. cum nemo.

c Possē. vt si possideam pro emptore, constituam in animo me possidere pro donato. Accur.

t Mutare. vt sit prohibitum per præcedentem regulam: imò permissum, quando extrinseca causa accedit, & sic fit de nulla alia

derunt possessorem me manere: P quia furtum sine contrectatione fieri non potest, nec animo furtum admittatur. q

Non potest quis causam possessionis sibi mutare causa extrinseca non accedente. Bartolus.

Illud quoque à veteribus præceptum est, neminem sibi ipsum causam possessionis mutare posse. f Sed si is qui apud me deposuit, vel commodauit, eam rem vendiderit mihi vel donauerit: non videbor causam possessionis mihi mutare, r qui ne possidebam quidem.

Quot sunt modi acquirendi: tot sunt differentie possessionis, & omnis possessio aut est bona fide, aut non bona fide: & missus ex primo decreto non possidet, ex secundo sic. Bartolus.

Genera possessionum tot sunt, quot & causæ acquirendi eius quod nostrum non sit: velut pro emptore, pro donato, pro legato, pro dote, pro herede, pro noxæ dedito, pro suo: u sicut in his x quæ terra marique, * vel ex hostibus capimus, vel quæ ipsi, vt in rerum natura essent fecimus. y

Et in summa magis vnū genus z est possidendi: species infinitæ. vel etiam potest diuidi possessionis genus in duas species: vt possideatur aut bona fide, aut non bona fide. a

Quod autem Quintus Mucius inter genera possessionū posuit, si quando iussu magistratus rei seruandæ causa, vel quia damni infecti non caueatur mitti, possidemus: ineptissimū est. Nam qui creditorem rei seruandæ causa, vel quia damni infecti non caueatur, mittit in possessionem, vel ventris nomine: non possessionem, b † sed custodiam rerum & obseruationem concedit. & ideo cum damni infecti non caute vicino, in possessionem c missi sumus: si id longo tempore fiat, etiam possidere nobis, d & per longam possessionem capere pretor causa cognita e permittit.

c In possessionem. ex primo decreto. Accur.

d Nobis. per secundum decretum.

e Causa cognita: vicino perseverante in eadem contumacia: vt §. de dam. infect. l. si finita. §. non autem. Item quod dicit vsucapere, facit. §. de vsu fructu. l. vsu fructu. le. & de nox. act. l. & generaliter. Sed contra. §. communi diui. l. sed si res. vbi dicit statim fieri domini. sed plene dic vt. §. de dam. infect. l. prætoris.

Quidquid. J C A S V S. Filius si adquirat ex causa peculiari pos. alicuius rei, adquiritur statim hæc possessio patri, etià si ignoret

qua. quare ratio quæ sequitur, quia nec, &c. non est bona: sed hæc est bona, quia extrinseca causa accedit. Vel dic b quòd bona est: quia non propriè est mutatio de nulla ad aliquam: licet impropiè sic: & ideò pono inter alios modos mutandi causam posses. vt in. d. l. C. eo. l. cum nemo.

u Pro suo. Sed nonne in supradictis possidemus pro suo: vt infra pro suo. l. j. Respōdeo, vti que: sed hoc restringitur ad sequentia: vt infra pro suo. l. ij.

x Sicut in his. exemplificatiuè ponitur ad id quod dixit pro suo.

y Fecimus. specificando. Accur.

z Genus. est ergo possessio: & possessio. species: vt & actio est genus & species.

a Non bona fide. plus portat quàm si diceret mala: nam etiam dubitantem sit sua vel aliena res, continet qui nec bonam nec malam fidem habet.

b Non possessionem. in creditore dic si realiter egit, & missus est in poss. rei petita, statim possidet, secundū Azo. & Ioan. sed de proprietate dominus auditur vsque ad annum, secundū Bul. demum elapso anno possidet quasi secundo decreto: vt C. de præscript. xxx. an. si quis emptiois. §. fin. Si personaliter: tunc non possidet nisi secundum decretum interuenit: vt hic, & infra quibus ex cau. in posses. ea. l. cum legati. An autem naturaliter isti possideant? quidam sic, arg. supra de rei vind. l. officium. & ad exhiben. l. Celsus. Ioan. contra, arg. huius legis. Item secus in missis ex Carbon. quàm in his: quia statim possidet: vt supra de Carbon. edi. l. iij. §. missum. Azo.

b] Vtraque opin. est bona, secundum Alex.

* terra, cœlo, marique vel ex.

† In hunc locū vide Cic. in orat. pro Quintio.

a] Istā gl. approbat Alex. & la. & eam dicit P. esse singularem.

si ignorat pater filium esse in sua potestate. Secundò dicit: si detineas filium meum tanquam seruum, & adquirat interim possessio alicuius rei, mihi quærit. Franc.

a Peculiari. profectitij vel aduentitij peculij, secundum hæc iura: vt infra eo. l. possessio. §. qui in aliena. dices.

b Ignoret. secus in eo qui putatur filius: vt. j. de vsuc. l. iusto. in prin.

c Possideatur. à sciente liberu. vnde dic. id. detineatur: vt. j. eo. l. cū heredes. §. item quæro. vel etiã si credat eū seruū, tamen patri acquirit: quia non ratione poss. sed patrie potestatis patri acquiritur: quæ non cessat licet ab alio possideatur: & ideò secus in seruo qui acquirit ratione pos. vt. s. eo. l. j. §. sed & per eum. & j. eo. per eum. §. per seruum. & facit in auth. de mona. §. si monachus. **a**

a] Ista gl. est corrupta. nã voluit allegare de sanctis. epif. secundū Ioan. hic.

d Probandum. vt poss. nobis quæretur, non possessori per eum.

S ex stipulatione. **C** A S V S. Seruū tibi debitum per stipulationem, vel ex causa venditionis, tua auctoritate accepisti. dicitur quæ prædo es. Franc.

e Prædo es. vt. j. eo. fundi. & C. eo. l. nec ex vera. & j. quo. lega. l. j. in prin. & j. de fur. eū qui §. j. Sed cōtra. j. de reg. iur. l. nemo prædo est qui pretiū. & s. de peti. here. l. etiã. §. sed si quis sciens. sed sol. vt ibi. Itē cōtra. j. pro le. l. pe. Sol. vt ibi. Item contra. j. de excep. rei iudi. l. j. §. si. Sol. hīc non erat solum pretium: vel contra venditoris voluntatem fecit. & facit. C. eo. l. minus. & C. solu. ma. l. dotis. & C. de suffra. l. j. & s. quod me. cau. l. extat.

C lam. **J** C A S V S. Ille dicitur clam possidere, qui clam & occulte ingreditur possessio alicuius eo ignorante: quia sibi moturum controuersiam suspicatur si ille sciret: & ne hoc eueniret, timebat. si autem à principio palam bona vel mala fide incipit possidere, postea se celare incipit: non videtur possidere clam. nam origo inceptæ possessio spectatur. **[QVI AD NUNDINAS.]** Dominus recedens de fundo, nullo ibi dimisso iuit ad nundinas. interim aliquis incepti possidere illum fundum. dicitur quod dominus retinet possessio. ciuilem: occupans naturalem: & clam dicitur possidere. si autem dominum reuertentem non admittat, dominus amittit ciuilem, & possidens dicitur possidere vi, non clam. sed si dominus noluit venire ad fundum, audito quod alius intrauerit: amisit ciuilem poss. & hoc dicit hic. §. cum l. sequen. Franc. Accursius.

f Furtiue. id est clam & occulte: vt infra ar. furt. cæ. l. furtum. & de furt. l. j. Accursius.

g Facturum. de iure, vel etiã de facto: vt infra quod vi aut clam. l. prohibere. §. fin.

h suspicabatur. vel suspicari debebat: vt infra qui vi aut clam. l. Seruius. & infra de regu. iur. quo tutela. §. in factum. Sed qua actione hæc possessio recuperatur? Respon. vt possessio interdicto: vt dices in. §. qui ad nundinas.

i vt non videatur. quia mutaretur causa poss. vt not. s. eod. l. iij. §. illud. Sed ar. contra. s. de lib. cau. quod autem. & j. de peti. here. sed & si lege. §. quod si ab initio. **ADDITIO.** Dic secundū Bart. quod illa. l. non contradicit: quia nulla fit mutatio.

k Obtinenda. id est retinenda. & dic ratio, & c. id est non inspicio an de iure retinere possit. vel ratio, id est opinio, siue animus, siue qualitas, siue voluntas. Sed contra infra pro suo. l. si ancillam. Solu. speciale ibi propter vitium furti in homine: quod potest perpendi, quia si simpliciter cognouisset alienum, non imff. Nouum.

Per filium etiam ab alio possessum nobis acquiritur possessio. Bartolus.

III. VLPPIANVS libro sexagesimo septimo ad Edictum.

Quidquid filius peculiari nomine adprehenderit, id statim pater eius possidet: quamuis ignoret **b** in sua potestate filium. amplius etiã si filius ab alio tanquam seruus possideatur: **c** idem erit probandum. **d**

Ex vera causa non acquiritur nobis possessio iusta sine possessoris voluntate. Bartolus.

V. PAVLVS libro sexagesimo tertio ad Edictum.

S ex stipulatione tibi Stichum debeam, & non tradam eum, tu autem nactus fueris possessionem, prædo es. **c** Acquæ si vendidero, nec tradidero rem, si non voluntate mea nactus sis possessionem: non pro emptore possides, sed prædo es.

Inspicimus initium possessionis: quæ non mutatur de iusta in iniustam. Bartolus.

VI. VLPPIANVS libro septuagesimo ad Edictum.

C lam possidere eum dicimus, **c** qui furtiue ingressus est possessionem, ignorate eo quem sibi controuersiam facturum **s** suspi-

pediretur vsuca. vt ibi. & infra titu. j. l. iusto. §. constat. Item no. de initio spectando, **b** vt & supra man. l. si procuratorem.

l Quenquam. bene dixi, ignorante eo, & c. Accursius.

m Sciente. & nõ cōtradiciente: vt & C. e. l. minus. & l. nec ex vera. & facit. j. arbo. fur. cæsa. l. facienda. §. si. & s. de act. empr. l. j. in fi.

n Bona fidei. videntur ergo hæc duo conuertibilia, clam possidere, & mala fide: vt & j. eo. si de eo. in fin. & j. pro suo. l. si ancillã. ibi: neq; idem & pro suo, & c.

o Furtiue. id est clam.

p Neminem reliquit. nã si aliquis, cum per eum retineat naturalem, & per se ciuilem: ille qui clam intrauit, nullam haberet: cum duo etiã ciuiler in solidum nõ possideant, secundum Io. sed R. contra.

q Clam. scilicet tãtum. id est habet tãtum naturalem poss. & sic bene sequitur illatio. sed R. & alij dicunt quod hīc ingrediens habeat etiam ciuilem: licet & absens habeat: vt not. s. eo. l. iij. §. ex contrario.

r Possessionem. l. ciuile, etiã post ingressum. q. d. si ille habet naturalem tantum: ergo absens ciuilem: & sic audi Ro. quod etiam ciuiler duo non possideant in solidum. Item contra te, quia dicit, neminẽ reliquerit: quia si aliquem, ingrediẽs nullã haberet etiã ciuilem, quã habet absens. sed ipse respõdet: ideò dicit neminẽ: quia si aliquem, ingrediens non haberet ciuile: quia nec naturalẽ: cum nulla quæri sine corpore & animo possit: & hoc casu habeat vtrãq; quæ ratio nõ valet: quia licet alius possideat naturaliter, nihilo minus alius possit ingredi. melius autẽ potes dicere: ideò dicit neminẽ, quia si aliquẽ dimississet in pos. ille possideret: & sic dominus vtrãq; perderet: vt. j. eo. peregre. §. quibus. sed vbi nullũ, licet ille ingrediatur, retinet dñs ciuile: & sic duo in solidũ ciuiler possideant. sed secundũ H. & Azo. qui dixerũt retineri naturalẽ à profecto, quam habet ingressus: fortẽ alter animo, alter corpore habet naturalem: non autem ille amitteret ignorans: vt. j. eo. l. si id quod. §. si.

s Magis. comparatiue accipe, quia & clam.

t Non clam. scilicet tãtum possidet: ergo vi & clam. vt enim duæ iustæ, sic etiam duæ iniustæ possunt esse apud eundẽ: vt. s. eo. l. iij. §. ex pluribus. & hoc tamen cōtra videtur. j. tit. j. sequitur. §. item si occupaueris. vbi dicit: non videris vi possidisse. Solu. vt ibi. sed quam habet vi? Respon. ciuilem. nam naturalem poss. habet sine vi: in qua inspicitur origo: vt & s. & in qua si diceretur violentia, mutaretur causa pos. quod esse non debet. Sed quam ciuilem habet? Respon. quam dominus habebat: & tunc amittit non admittit. non ergo prius ciuiler possidebat, quia sic haberet duas ciuiles in eadẽ re: quod est absurdum. Illud etiam est absurdum, quod eadẽ sit clandestina & violenta: sed dicunt nõ esse absurdũ, ex pluribus causis possidere: vt. s. e. l. iij. §. ex pluribus. sed ibi patiuntur se. at vi & clam opposita sunt: nisi dicas pro parte vi, & pro parte clam. vel nisi dicas naturaliter clam: ciuiler vi: vt hic. vel e contra. Item pro eis quod idẽ opus dicitur fieri vi & clam: vt. j. quod vi aut clam. l. is qui in puteum. §. interdictum. sed illud pro parte, vt hæc domus est ex lapidibus & lignis. Sed quid si hic ingressus non admittens dominum non vult ciuilem? Respon. non tenetur interdicto: vt. j. tit. j. nõ solũ. §. si dominus. Item iam non est quæstio an pro ciuili tantũ deur interdictum: vt. j. de vi & vi a. l. j. §. siue autem. Sed an nomine naturalis habet aliquod iudicium possessorium qui ad nundinas iuit? Respon. sic, vt poss. cum ab eo clam habeat: vt. j. vt poss. l. j. in fi. & l. j. & l. si duo. in prin.

u in possessionem ingreditur.

Absens qui neminem domi reliquit, retinet possessionem ciuilem, naturalẽ perdit: & ingrediẽs clam, naturaliter possidet: & si reuertentem non admittit, & ipse reuertẽs suspicatur se posse repelli vi, ciuiler possidebit. Barr.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

b] Concor. tex. in cle. fi. de rescript. & in cle. dudum. & vtro bique no. Cardi. de elect.

n Bona fidei. videntur ergo hæc duo conuertibilia, clam possidere, & mala fide: vt & j. eo. si de eo. in fin. & j. pro suo. l. si ancillã. ibi: neq; idem & pro suo, & c.

o Furtiue. id est clam.

p Neminem reliquit. nã si aliquis, cum per eum retineat naturalem, & per se ciuilem: ille qui clam intrauit, nullam haberet: cum duo etiã ciuiler in solidum nõ possideant, secundum Io. sed R. contra.

q Clam. scilicet tãtum. id est habet tãtum naturalem poss. & sic bene sequitur illatio. sed R. & alij dicunt quod hīc ingrediens habeat etiam ciuilem: licet & absens habeat: vt not. s. eo. l. iij. §. ex contrario.

r Possessionem. l. ciuile, etiã post ingressum. q. d. si ille habet naturalem tantum: ergo absens ciuilem: & sic audi Ro. quod etiam ciuiler duo non possideant in solidum. Item contra te, quia dicit, neminẽ reliquerit: quia si aliquem, ingrediẽs nullã haberet etiã ciuilem, quã habet absens. sed ipse respõdet: ideò dicit neminẽ: quia si aliquem, ingrediens non haberet ciuile: quia nec naturalẽ: cum nulla quæri sine corpore & animo possit: & hoc casu habeat vtrãq; quæ ratio nõ valet: quia licet alius possideat naturaliter, nihilo minus alius possit ingredi. melius autẽ potes dicere: ideò dicit neminẽ, quia si aliquẽ dimississet in pos. ille possideret: & sic dominus vtrãq; perderet: vt. j. eo. peregre. §. quibus. sed vbi nullũ, licet ille ingrediatur, retinet dñs ciuile: & sic duo in solidũ ciuiler possideant. sed secundũ H. & Azo. qui dixerũt retineri naturalẽ à profecto, quam habet ingressus: fortẽ alter animo, alter corpore habet naturalem: non autem ille amitteret ignorans: vt. j. eo. l. si id quod. §. si.

s Magis. comparatiue accipe, quia & clam.

t Non clam. scilicet tãtum possidet: ergo vi & clam. vt enim duæ iustæ, sic etiam duæ iniustæ possunt esse apud eundẽ: vt. s. eo. l. iij. §. ex pluribus. & hoc tamen cōtra videtur. j. tit. j. sequitur. §. item si occupaueris. vbi dicit: non videris vi possidisse. Solu. vt ibi. sed quam habet vi? Respon. ciuilem. nam naturalem poss. habet sine vi: in qua inspicitur origo: vt & s. & in qua si diceretur violentia, mutaretur causa pos. quod esse non debet. Sed quam ciuilem habet? Respon. quam dominus habebat: & tunc amittit non admittit. non ergo prius ciuiler possidebat, quia sic haberet duas ciuiles in eadẽ re: quod est absurdum. Illud etiam est absurdum, quod eadẽ sit clandestina & violenta: sed dicunt nõ esse absurdũ, ex pluribus causis possidere: vt. s. e. l. iij. §. ex pluribus. sed ibi patiuntur se. at vi & clam opposita sunt: nisi dicas pro parte vi, & pro parte clam. vel nisi dicas naturaliter clam: ciuiler vi: vt hic. vel e contra. Item pro eis quod idẽ opus dicitur fieri vi & clam: vt. j. quod vi aut clam. l. is qui in puteum. §. interdictum. sed illud pro parte, vt hæc domus est ex lapidibus & lignis. Sed quid si hic ingressus non admittens dominum non vult ciuilem? Respon. non tenetur interdicto: vt. j. tit. j. nõ solũ. §. si dominus. Item iam non est quæstio an pro ciuili tantũ deur interdictum: vt. j. de vi & vi a. l. j. §. siue autem. Sed an nomine naturalis habet aliquod iudicium possessorium qui ad nundinas iuit? Respon. sic, vt poss. cum ab eo clam habeat: vt. j. vt poss. l. j. in fi. & l. j. & l. si duo. in prin.

u in possessionem ingreditur.

Absens qui neminem domi reliquit, retinet possessionem ciuilem, naturalẽ perdit: & ingrediẽs clam, naturaliter possidet: & si reuertentem non admittit, & ipse reuertẽs suspicatur se posse repelli vi, ciuiler possidebit. Barr.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Qui ad nundinas profectus neminem reliquerit: & dum ille à nundinis redit, aliquis occupauerit possessionem: videri eum clam possidere Labeo scribit. Retinet ergo possessionem is qui ad nundinas abiit. verũm si reuertentem dominum non admiserit: vi magis intellegi possidere, non clam.

Sed quomodo ab eo, cum eandem vacantem inuenit? Respon. quia clam intravit timens sibi contrauersiam futuram. Sed secundum hoc si clam intrem tuum fundum credens ab alio fieri mihi contrauersiam: dabitur ei uti possit, interdictum? Respon. non. & hæc civilis turbatur per hoc quod tenetur naturalis. erit ergo ius huius interdicti. scilicet uti possit. quia restituitur naturalis: ut sic non inquietetur in civili: sic patet quod primo debet agi pro civili interdicto unde vi: ut sic agatur uti possidetis. potest etiam agi rei vin. pro illa naturali: & forte concurret hoc casu cum uti possit. cum non sit contraria rei vind. pro naturali, & uti possidetis. pro civili turbata. Item oportet cum interdictum uti possidetis possidemus: ut infra uti possidetis. interdictum. quomodo hunc tuetur? Respon. & hic civiliter possidentem tuetur antequam non admittatur. Item & post eam recuperatam: ut dixi. Item & post amissionem, si in amissione aliquid coeperit interesse amittentis. arg. infra uti possidetis. si duo. in fin. & facit infra ne vis fiat ei. l. j. §. hæc actio.

ET si nolit. Quod id est quia. **A**missio. scilicet non ex priore facto, sed ex sua voluntate: ut & §. eo. l. iij. §. si quis nūtiat. & quare ut ibi: & hæc amissa queritur clandestino etiam ignorantibus, secundum Ioan. Sed quomodo sine animo: ut §. eo. l. iij. in princ. & l. j. §. furiosus? Respon. quia ex quo habet naturalē, ex tunc videtur voluisse habere civilem: non autem iure accrescendi: quia non sine animo. scilicet acquiritur possit. ut dixi. **Q**uemadmodum. **C**ASVS. Sicut in possess. querenda duo sunt necessaria. scilicet animus & corpus, ita in ea amittenda hæc duo necessaria sunt, animus desinendi possidere, & corpus. id est quod exeat de poss. fundi. Sed ad hoc videtur contra. §. eo. l. iij. §. in amittenda. ubi vnum tantum dicit necessarium in amittenda poss. scilicet animum. Sed dic duo esse necessaria si à corpore incipiat: nam non sufficit exire de fundo, nisi exiens habeat animum desinendi possidere. & ita hic. si autem incipias ab animo: tunc vnum solum sufficit, scilicet animus. & ita ibi. Franc. **N**ulla. nec civilis, nec naturalis, vel simul vtraque: ut & §. eo. l. iij. in princ. sed fallit, ut ibi not. Accursius. **V**trumque. id est animus & corpus: ut & §. de regu. iur. l. fere. & §. eo. l. quamuis. Sed contra. §. eo. l. iij. §. in amittenda. ubi sufficit animum in perdendo. Solum ut ibi. Item oppo. §. eo. clam. in fin. ubi amittitur naturalis sine animo. sed cum detur ibi uti possidetis. occasione civilis, non videtur amissa: ut ibi dixi. Item no. arg. secundum M. quod si exeat, & sis in conspectu, & ego intrem: quod ambo possidemus naturaliter & civiliter ex eo quod hic dicit, nulla & nulla. **G**eneraliter Amicus. cui ex gratia concessi: ut infra de itin. actūque priua. l. j. §. is cuius. & de vi & vi arm. l. j. §. quod seruus. & §. quemadmo. serui. amit. l. vsu. sed contra. §. communi diuidundo. l. communi diuidundo. §. neque. sed & ibi domino possidet colonus: & sic dominus possidet. Accursius. **S**i quis ante. **C**ASVS. Conduxi prius prædium: postea rogavi dominum ut dimitteret me possidere precario: & ipse concessit. videor recessisse à condu. idem econtra. Postea dicit: qui conduxit prædium, rogavit dominum precario ut esset in poss. Dicit quod iste talis videtur possidere vtroque modo. [SIT QVIS. CONDUXERIT.] Conduxi fundum. eundem fundum ut possideam precario impetraui. Dicitur quod si conductio est facta

• Vulga. Sed si.

VII. PAVLVS libro quinquagesimo quarto ad Edictum.

ET si nolit in fundum reuertere, quod si vim maiorem vereatur: amissio possessionem videbitur. & ita Neratius quoque scribit.

Quæ sunt necessaria ad acquirendum: sunt necessaria ad perdendum. Bartolus.

VIII. IDEM libro sexagesimo quinto ad Edictum.

Quemadmodum nulla possessio acquiri nisi animo & corpore potest: ita nulla amittitur, nisi in qua vtrumque in contrarium actum est.

Dimissio custode in fundo, absens non solum retinet civilem animo suo, sed etiam naturalem corpore illius. Paulus.

IX. GAIVS libro vicesimo quinto ad Edictum Provinciale.

Generaliter quisquis omnino nostro nomine sit in possessione, veluti procurator, hospes, amicus, nos possidere videmur.

Dux causæ ex quarum altera possidetur, altera detinetur, non concurrunt in idem, sed vltima præualeat, nisi esset inualida: secus si ex vtraque possidetur, vel neutra. Bartolus.

X. VLPIANVS libro sexagesimo nono ad Edictum.

ET si nolit. Quod id est quia. **A**missio. scilicet non ex priore facto, sed ex sua voluntate: ut & §. eo. l. iij. §. si quis nūtiat. & quare ut ibi: & hæc amissa queritur clandestino etiam ignorantibus, secundum Ioan. Sed quomodo sine animo: ut §. eo. l. iij. in princ. & l. j. §. furiosus? Respon. quia ex quo habet naturalē, ex tunc videtur voluisse habere civilem: non autem iure accrescendi: quia non sine animo. scilicet acquiritur possit. ut dixi. **Q**uemadmodum. **C**ASVS. Sicut in possess. querenda duo sunt necessaria. scilicet animus & corpus, ita in ea amittenda hæc duo necessaria sunt, animus desinendi possidere, & corpus. id est quod exeat de poss. fundi. Sed ad hoc videtur contra. §. eo. l. iij. §. in amittenda. ubi vnum tantum dicit necessarium in amittenda poss. scilicet animum. Sed dic duo esse necessaria si à corpore incipiat: nam non sufficit exire de fundo, nisi exiens habeat animum desinendi possidere. & ita hic. si autem incipias ab animo: tunc vnum solum sufficit, scilicet animus. & ita ibi. Franc. **N**ulla. nec civilis, nec naturalis, vel simul vtraque: ut & §. eo. l. iij. in princ. sed fallit, ut ibi not. Accursius. **V**trumque. id est animus & corpus: ut & §. de regu. iur. l. fere. & §. eo. l. quamuis. Sed contra. §. eo. l. iij. §. in amittenda. ubi sufficit animum in perdendo. Solum ut ibi. Item oppo. §. eo. clam. in fin. ubi amittitur naturalis sine animo. sed cum detur ibi uti possidetis. occasione civilis, non videtur amissa: ut ibi dixi. Item no. arg. secundum M. quod si exeat, & sis in conspectu, & ego intrem: quod ambo possidemus naturaliter & civiliter ex eo quod hic dicit, nulla & nulla. **G**eneraliter Amicus. cui ex gratia concessi: ut infra de itin. actūque priua. l. j. §. is cuius. & de vi & vi arm. l. j. §. quod seruus. & §. quemadmo. serui. amit. l. vsu. sed contra. §. communi diuidundo. l. communi diuidundo. §. neque. sed & ibi domino possidet colonus: & sic dominus possidet. Accursius. **S**i quis ante. **C**ASVS. Conduxi prius prædium: postea rogavi dominum ut dimitteret me possidere precario: & ipse concessit. videor recessisse à condu. idem econtra. Postea dicit: qui conduxit prædium, rogavit dominum precario ut esset in poss. Dicit quod iste talis videtur possidere vtroque modo. [SIT QVIS. CONDUXERIT.] Conduxi fundum. eundem fundum ut possideam precario impetraui. Dicitur quod si conductio est facta

ET si nolit. Quod id est quia. **A**missio. scilicet non ex priore facto, sed ex sua voluntate: ut & §. eo. l. iij. §. si quis nūtiat. & quare ut ibi: & hæc amissa queritur clandestino etiam ignorantibus, secundum Ioan. Sed quomodo sine animo: ut §. eo. l. iij. in princ. & l. j. §. furiosus? Respon. quia ex quo habet naturalē, ex tunc videtur voluisse habere civilem: non autem iure accrescendi: quia non sine animo. scilicet acquiritur possit. ut dixi. **Q**uemadmodum. **C**ASVS. Sicut in possess. querenda duo sunt necessaria. scilicet animus & corpus, ita in ea amittenda hæc duo necessaria sunt, animus desinendi possidere, & corpus. id est quod exeat de poss. fundi. Sed ad hoc videtur contra. §. eo. l. iij. §. in amittenda. ubi vnum tantum dicit necessarium in amittenda poss. scilicet animum. Sed dic duo esse necessaria si à corpore incipiat: nam non sufficit exire de fundo, nisi exiens habeat animum desinendi possidere. & ita hic. si autem incipias ab animo: tunc vnum solum sufficit, scilicet animus. & ita ibi. Franc. **N**ulla. nec civilis, nec naturalis, vel simul vtraque: ut & §. eo. l. iij. in princ. sed fallit, ut ibi not. Accursius. **V**trumque. id est animus & corpus: ut & §. de regu. iur. l. fere. & §. eo. l. quamuis. Sed contra. §. eo. l. iij. §. in amittenda. ubi sufficit animum in perdendo. Solum ut ibi. Item oppo. §. eo. clam. in fin. ubi amittitur naturalis sine animo. sed cum detur ibi uti possidetis. occasione civilis, non videtur amissa: ut ibi dixi. Item no. arg. secundum M. quod si exeat, & sis in conspectu, & ego intrem: quod ambo possidemus naturaliter & civiliter ex eo quod hic dicit, nulla & nulla. **G**eneraliter Amicus. cui ex gratia concessi: ut infra de itin. actūque priua. l. j. §. is cuius. & de vi & vi arm. l. j. §. quod seruus. & §. quemadmo. serui. amit. l. vsu. sed contra. §. communi diuidundo. l. communi diuidundo. §. neque. sed & ibi domino possidet colonus: & sic dominus possidet. Accursius. **S**i quis ante. **C**ASVS. Conduxi prius prædium: postea rogavi dominum ut dimitteret me possidere precario: & ipse concessit. videor recessisse à condu. idem econtra. Postea dicit: qui conduxit prædium, rogavit dominum precario ut esset in poss. Dicit quod iste talis videtur possidere vtroque modo. [SIT QVIS. CONDUXERIT.] Conduxi fundum. eundem fundum ut possideam precario impetraui. Dicitur quod si conductio est facta

Si quis ante. **C**ASVS. Conduxi prius prædium: postea rogavi dominum ut dimitteret me possidere precario: & ipse concessit. videor recessisse à condu. idem econtra. Postea dicit: qui conduxit prædium, rogavit dominum precario ut esset in poss. Dicit quod iste talis videtur possidere vtroque modo. [SIT QVIS. CONDUXERIT.] Conduxi fundum. eundem fundum ut possideam precario impetraui. Dicitur quod si conductio est facta

nummo vno: non tenet, sed solum precarium tenet. si autem conductio iusto pretio facta est: tunc spectatur quod vltimò factum est, ut illud teneat, & à primo videatur recessum. Fran. **P**recario rogavit. ut possideret accipiens. **C**onduxisse. rescisso precario. & facit infra pro empt. l. qui cum. & infra eod. quod meo in prin. & l. si aliquam. Accursius. **N**onissimè. ut & C. de pact. l. pact. & C. ne de sta. defun. l. si mater. in fi. Sed quare non concurrunt: ut §. eo. l. iij. §. ex pluribus. nam non sunt opposita: Respon. accipe quado altero casu agebatur. scilicet ut possidiret accipiens. altero non: hoc enim in precario esse potest: ut §. de preca. l. certè. §. ij. & l. & habet. §. pe. item & conductor quadoque possidet: ut si ad non modicum tempus conduxit. Ceterum si neutro iure possidet, vtrumque tenet: ut §. j. proxi. idem Pompo. & c. & §. tit. j. non solum. in fin. **I**dem. si vtroque: ut dicto. §. ex plurimis. **T**entat dicere. quarendo. **I**n possessione esset. subaudi, an tenet vtrumque? Respon. sic, ut in fi. ibi: quod si factum est, & c. **Q**uod verò sequitur, est interpositio vsque ibi: quod si factum, & c. **M**seruanda causa. scilicet in possessionem missi. **N**on possident. ut supra eod. l. iij. §. fin. & infra quibus ex cau. in poss. ea. l. cum legati. & infra pro herede. l. ij. in princ. & §. j. quorum lega. l. j. §. quæsitum. **V**trumque. & precaria rogatio, & conductio: **P**ro ut. **Q**solum teneat. quia locatio nulla est, ut subiicit. & §. lo. si quis conduxit. Sed contra. §. de iure do. l. si vsufru. Solum ibi speciale est ex necessitate. vel res erat ibi digna tanta mercede: secundum Io. quod R. non placet, quia merces in pecunia numerata consistere debet. at vnitas non est numerus, sed principium numeri: & ita secundum eum est contractus innominatus. Itē quod hic dicitur locationē nullam: dicit. R. verum est si præcessit, & precariū fuit secutum. si autē locatio est secuta: quamquā non teneat ut locatio: tamē tenet ut contractus innominatus, siue erat digna maiori mercede, siue non: & sic non erit solum precarium, quod non placet: quia contractus innominatus non est, nisi sit actum saltem tacite. **V**ero pretio. scilicet iusto: & dictio vero, est coniunctio. vel nil subaudias, & sit nomen: & dic vero, id est iusto: ut institui. qui ma. non poss. §. semel. **I**ste. Auctore. interposito decreto ritè secundum iudiciariū vnde vi. l. meminerint. & C. si per vim vel alio modo. l. fin. & C. de sen. l. prolatam. & §. de cōtra ta. l. non putauit. §. non quauis. Sed queritur, si iudex concessit alicui licentiā ut occuparet poss. an possit iuste facere? Lot. sic, Azo. contra: quia non potest demandari, secundum Io. & facit. §. de re. iu. l. qui auctore. & §. de noxa. l. & generaliter. in fin. & §. si ex noxa. causa aga. l. ij. in fin. & §. de reli. l. si quis sepulchrum. in princ. per quas ponitur hic casus. **N**aturaliter. **C**ASVS. Fructuarius dicitur naturaliter possidere rem in qua habet vsufru. [NIHIL COMMUNE.] Dicit quod proprietarius nihil habet commune cum possessione. & da exemplū: Si egi interdicto adipiscendæ, puta quorū bonorū, vel recuperandæ poss. puta vnde vi, & succubui: adhuc possum agere rei vind. & ad hoc exemplum non habes in litera. hinc est quod si cœpi rem vindicare: possum etiam intentare interdic. uti possidetis:

nummo vno: non tenet, sed solum precarium tenet. si autem conductio iusto pretio facta est: tunc spectatur quod vltimò factum est, ut illud teneat, & à primo videatur recessum. Fran. **P**recario rogavit. ut possideret accipiens. **C**onduxisse. rescisso precario. & facit infra pro empt. l. qui cum. & infra eod. quod meo in prin. & l. si aliquam. Accursius. **N**onissimè. ut & C. de pact. l. pact. & C. ne de sta. defun. l. si mater. in fi. Sed quare non concurrunt: ut §. eo. l. iij. §. ex pluribus. nam non sunt opposita: Respon. accipe quado altero casu agebatur. scilicet ut possidiret accipiens. altero non: hoc enim in precario esse potest: ut §. de preca. l. certè. §. ij. & l. & habet. §. pe. item & conductor quadoque possidet: ut si ad non modicum tempus conduxit. Ceterum si neutro iure possidet, vtrumque tenet: ut §. j. proxi. idem Pompo. & c. & §. tit. j. non solum. in fin. **I**dem. si vtroque: ut dicto. §. ex plurimis. **T**entat dicere. quarendo. **I**n possessione esset. subaudi, an tenet vtrumque? Respon. sic, ut in fi. ibi: quod si factum est, & c. **Q**uod verò sequitur, est interpositio vsque ibi: quod si factum, & c. **M**seruanda causa. scilicet in possessionem missi. **N**on possident. ut supra eod. l. iij. §. fin. & infra quibus ex cau. in poss. ea. l. cum legati. & infra pro herede. l. ij. in princ. & §. j. quorum lega. l. j. §. quæsitum. **V**trumque. & precaria rogatio, & conductio: **P**ro ut. **Q**solum teneat. quia locatio nulla est, ut subiicit. & §. lo. si quis conduxit. Sed contra. §. de iure do. l. si vsufru. Solum ibi speciale est ex necessitate. vel res erat ibi digna tanta mercede: secundum Io. quod R. non placet, quia merces in pecunia numerata consistere debet. at vnitas non est numerus, sed principium numeri: & ita secundum eum est contractus innominatus. Itē quod hic dicitur locationē nullam: dicit. R. verum est si præcessit, & precariū fuit secutum. si autē locatio est secuta: quamquā non teneat ut locatio: tamē tenet ut contractus innominatus, siue erat digna maiori mercede, siue non: & sic non erit solum precarium, quod non placet: quia contractus innominatus non est, nisi sit actum saltem tacite. **V**ero pretio. scilicet iusto: & dictio vero, est coniunctio. vel nil subaudias, & sit nomen: & dic vero, id est iusto: ut institui. qui ma. non poss. §. semel. **I**ste. Auctore. interposito decreto ritè secundum iudiciariū vnde vi. l. meminerint. & C. si per vim vel alio modo. l. fin. & C. de sen. l. prolatam. & §. de cōtra ta. l. non putauit. §. non quauis. Sed queritur, si iudex concessit alicui licentiā ut occuparet poss. an possit iuste facere? Lot. sic, Azo. contra: quia non potest demandari, secundum Io. & facit. §. de re. iu. l. qui auctore. & §. de noxa. l. & generaliter. in fin. & §. si ex noxa. causa aga. l. ij. in fin. & §. de reli. l. si quis sepulchrum. in princ. per quas ponitur hic casus. **N**aturaliter. **C**ASVS. Fructuarius dicitur naturaliter possidere rem in qua habet vsufru. [NIHIL COMMUNE.] Dicit quod proprietarius nihil habet commune cum possessione. & da exemplū: Si egi interdicto adipiscendæ, puta quorū bonorū, vel recuperandæ poss. puta vnde vi, & succubui: adhuc possum agere rei vind. & ad hoc exemplum non habes in litera. hinc est quod si cœpi rem vindicare: possum etiam intentare interdic. uti possidetis:

Si quis antè conduxit, postea precario rogavit: videbitur discessisse à conductione. Quod si antè rogavit, postea conduxit: conduxisse videbitur. potius enim hoc procedere videtur, quod nouissimè factum est: & hoc Pomponius ait. Idem Pomponius bellissimè tentat dicere, nunquid qui conduxerit quidem prædium, precario autem rogavit, non ut possideret, sed ut in possessione esset? est autē longè diuersum. aliud est enim possidere, longe aliud in possessionem esse. denique rei seruandæ causa, legato- rum damni infecti, non possident, sed sunt in possessione custodiae causa. quod si factum est, vtrumque procedit. Si quis & conduxerit, & rogauerit precario uti possideret: si quidem nummo vno conduxit, nulla dubitatio est quin ei precarium solum teneat: quia conductio nulla est quæ est in vno nummo. Sin vero pretio, tunc distinguendum, quid prius factum est. **A**uctoritas iudicis præbet iustam causam possidendi. Paul. **X**I. PAVLVS libro sexagesimo quinto ad Edictum. **I**uste possidet, qui auctore prætoris possidet.

Si quis antè conduxit, postea precario rogavit: videbitur discessisse à conductione. Quod si antè rogavit, postea conduxit: conduxisse videbitur. potius enim hoc procedere videtur, quod nouissimè factum est: & hoc Pomponius ait. Idem Pomponius bellissimè tentat dicere, nunquid qui conduxerit quidem prædium, precario autem rogavit, non ut possideret, sed ut in possessione esset? est autē longè diuersum. aliud est enim possidere, longe aliud in possessionem esse. denique rei seruandæ causa, legato- rum damni infecti, non possident, sed sunt in possessione custodiae causa. quod si factum est, vtrumque procedit. Si quis & conduxerit, & rogauerit precario uti possideret: si quidem nummo vno conduxit, nulla dubitatio est quin ei precarium solum teneat: quia conductio nulla est quæ est in vno nummo. Sin vero pretio, tunc distinguendum, quid prius factum est. **A**uctoritas iudicis præbet iustam causam possidendi. Paul. **X**I. PAVLVS libro sexagesimo quinto ad Edictum. **I**uste possidet, qui auctore prætoris possidet.

Si quis antè conduxit, postea precario rogavit: videbitur discessisse à conductione. Quod si antè rogavit, postea conduxit: conduxisse videbitur. potius enim hoc procedere videtur, quod nouissimè factum est: & hoc Pomponius ait. Idem Pomponius bellissimè tentat dicere, nunquid qui conduxerit quidem prædium, precario autem rogavit, non ut possideret, sed ut in possessione esset? est autē longè diuersum. aliud est enim possidere, longe aliud in possessionem esse. denique rei seruandæ causa, legato- rum damni infecti, non possident, sed sunt in possessione custodiae causa. quod si factum est, vtrumque procedit. Si quis & conduxerit, & rogauerit precario uti possideret: si quidem nummo vno conduxit, nulla dubitatio est quin ei precarium solum teneat: quia conductio nulla est quæ est in vno nummo. Sin vero pretio, tunc distinguendum, quid prius factum est. **A**uctoritas iudicis præbet iustam causam possidendi. Paul. **X**I. PAVLVS libro sexagesimo quinto ad Edictum. **I**uste possidet, qui auctore prætoris possidet.

Si quis antè conduxit, postea precario rogavit: videbitur discessisse à conductione. Quod si antè rogavit, postea conduxit: conduxisse videbitur. potius enim hoc procedere videtur, quod nouissimè factum est: & hoc Pomponius ait. Idem Pomponius bellissimè tentat dicere, nunquid qui conduxerit quidem prædium, precario autem rogavit, non ut possideret, sed ut in possessione esset? est autē longè diuersum. aliud est enim possidere, longe aliud in possessionem esse. denique rei seruandæ causa, legato- rum damni infecti, non possident, sed sunt in possessione custodiae causa. quod si factum est, vtrumque procedit. Si quis & conduxerit, & rogauerit precario uti possideret: si quidem nummo vno conduxit, nulla dubitatio est quin ei precarium solum teneat: quia conductio nulla est quæ est in vno nummo. Sin vero pretio, tunc distinguendum, quid prius factum est. **A**uctoritas iudicis præbet iustam causam possidendi. Paul. **X**I. PAVLVS libro sexagesimo quinto ad Edictum. **I**uste possidet, qui auctore prætoris possidet.

Si quis antè conduxit, postea precario rogavit: videbitur discessisse à conductione. Quod si antè rogavit, postea conduxit: conduxisse videbitur. potius enim hoc procedere videtur, quod nouissimè factum est: & hoc Pomponius ait. Idem Pomponius bellissimè tentat dicere, nunquid qui conduxerit quidem prædium, precario autem rogavit, non ut possideret, sed ut in possessione esset? est autē longè diuersum. aliud est enim possidere, longe aliud in possessionem esse. denique rei seruandæ causa, legato- rum damni infecti, non possident, sed sunt in possessione custodiae causa. quod si factum est, vtrumque procedit. Si quis & conduxerit, & rogauerit precario uti possideret: si quidem nummo vno conduxit, nulla dubitatio est quin ei precarium solum teneat: quia conductio nulla est quæ est in vno nummo. Sin vero pretio, tunc distinguendum, quid prius factum est. **A**uctoritas iudicis præbet iustam causam possidendi. Paul. **X**I. PAVLVS libro sexagesimo quinto ad Edictum. **I**uste possidet, qui auctore prætoris possidet.

Si quis antè conduxit, postea precario rogavit: videbitur discessisse à conductione. Quod si antè rogavit, postea conduxit: conduxisse videbitur. potius enim hoc procedere videtur, quod nouissimè factum est: & hoc Pomponius ait. Idem Pomponius bellissimè tentat dicere, nunquid qui conduxerit quidem prædium, precario autem rogavit, non ut possideret, sed ut in possessione esset? est autē longè diuersum. aliud est enim possidere, longe aliud in possessionem esse. denique rei seruandæ causa, legato- rum damni infecti, non possident, sed sunt in possessione custodiae causa. quod si factum est, vtrumque procedit. Si quis & conduxerit, & rogauerit precario uti possideret: si quidem nummo vno conduxit, nulla dubitatio est quin ei precarium solum teneat: quia conductio nulla est quæ est in vno nummo. Sin vero pretio, tunc distinguendum, quid prius factum est. **A**uctoritas iudicis præbet iustam causam possidendi. Paul. **X**I. PAVLVS libro sexagesimo quinto ad Edictum. **I**uste possidet, qui auctore prætoris possidet.

† quid sit vno nummo conducere, pulchre Budæ. §. ad tit. de in diem addic. & in lib. i. de Asserfus finē. **C**oncor. & facit, quia non videtur peccare, qui iuris vel iudicis auctoritate aliqd facit. in can. qui peccat. 23. q. 4. conc. l. j. §. de eo. quod metus cau.

tis: quod declara vt in glos. quæ incipit, aperte videtur, &c. ibi, vel tertio dic' &c. Fran.

a Videtur possidere. imò non: vt supra eod. l. j. §. per eum. & institui. per quas perso. no. adqui. §. sed bonæ. fi. & supra titu. j. adquiretur. §. fin. quæ sunt contra. Sol. hoc verbum videtur, impropriè notat. Vel possidere, p. detinere dicit. Vel possidere domino, nò sibi: vt & supra cõmuni diu. l. communi diuidundo. §. neque. Io. dicit eũ naturaliter possidere: vt hîc, & j. eod. possessio. cum & habeat interdicitum vnde vi. idem in vsuariõ: vt infra de vi & vi ar. l. iij. §. vnde vi. & §. pertinet. & §. item si non. Quidam etiam quandam ciuilem eum habere dicunt. quod nò placet: vt not. supra eo. l. iij. §. ex contrario.

b Nihil. Pone exemplum ad princ. huius. §. vt. j. de except. rei iudi. & an eadem. §. fina. Sed oppo. imò scilicet habet aliquam communionem: quia vtrunque incorporale. Item dominium ex pos. cœpit: vt supra eo. l. i. ij. respon. Item vnum ab alio non separatur quandoque in acquirendo: vt. C. eo. l. per procuratorem. quæ sunt contra. Sol. nihil. i. non omne. & sic vniuersalis in particularem resoluitur. nam in corporalibus non pos. sed dominium habemus. vel dic secundum Io. nihil: quia nec vt paria, nec vt opposita, nec vt pars & totum se habent: & idè neque remotiue vel positiue sequitur vnum ad aliud: sed habent se vt excedètia & excessa. vel nihil &c. id est nihil quod est proprietas, est possessio: vel econtra. Accursius.

c Qui cœpit. Aperte videtur dicere quod possessoriũ retinendæ pos. concurrat cum petitorio: quod est falsum: vt no. supra de iudi. si de vi. hic ergo dic quod primo egi rei vindi. & succubui. velegi, sed nunc cum ago vti pos. petitorio renuntio expressè. vel dic etiam tacite: vt argu. supra de leg. commif. l. post diem. ex quo enim possidet, iam rei vin. non habet: vt institut. de act. §. ei vero qui. & infra pos. l. j. §. perpetuo. sed certè ergo & econtra agendo petitorio videtur renuntiare poss. quod hic statim negat. Sed respon. hîc egi nesciens se possidere, cum per filium vel seruum possideret, vel cum crederet aduersarium possidere qui non possidebat. sed supra intellexit cum ex certa scientia venit ad pos. de petitorio. Vel dic agi hîc vti pos. nomine pos. quæ sita postquã cœpit rem vindicare. Vel dic tertio quod egi rei vindi. contra eum qui naturaliter detinebat vel possidebat tantum: quod possum: vt supra de rei vindi. l. officium. & tunc ago vti pos. contra eundem etiam pendente primo: quod possum: quia turbat mihi ciuilem, tenendo naturalem à me vi, vel clam, vel precario, ac si vtranque mihi turbaret: vt infra vti pos. si duo. §. ij. & ita vtrunque simul intenderetur diuersis respectibus. & hoc casu restituitur naturalis per interdicitum vti pos. vt no. supra eo. l. clam. in fi. & facit infra eo. l. fin. in princ. & de vi & vi arma. l. cum fundus. §. fina.

Pomponius.] CASVS. Lapidès mei in Tiberim ceciderunt: tandem extracti sunt. quæritur, an retinui dominium interim dum erant in aqua. Et dicitur quod sic, sed non pos. licet in fugitio seruo secus, cuius retineo possessionem: & est ratio, ne sit in potestate serui dominum priuare possessione sui ipsius; qui intellectus in lapide esse non potest. [C V M Q V I S.] Egi rem à nòh domino. si volo in vsucapione à me faciendâ computare tempus quo possedit venditor, dicitur quod debeo vti cum eius causa, suisque vitiis. vnde si vi vel clam vel precario possidebat: & ego eodem modo videor possidere. Secundò dicit, emi seruum: & mihi est traditus: & possedi aliquo tempore. tandem quia apparet vitiosus, reddidi venditori: an venditor in vsuca. faciendâ huius serui, poterit vti tempore quo ego emptor, possedi quæritur: & quidam dicebant quod non. alij & verius dicunt quod sic. [S I L I B E R H O M O.] Possidebam liberum hominem bona fide, vel seruum alienum. hic emit prædium neque ex re mea. neque ex opera sua: & est sibi traditum, & sic adquisiuit pos. mihi postea cum appareat liber, reddo sibi pos. huius prædij. an in vsucapione faciendâ vtetur tempore quo possedi, quæritur? Et dicitur quod non. [Q V A S I T V M E S T.] Testator possidebat quoddam prædium bona fide. decessit. nunc cœpit quidam ex-

XII. VLP IANVS libro septuagesimo ad Edictum.

Naturaliter videtur possidere is qui vsufructũ habet. Post intentatum petitorium nõ prohibetur quis intentare possessoriũ retinendæ. Bart. **ta**

Nihil b cõmune habet proprietatis cum possessione: & idè non denegatur ei interdicitum vti possidetis, qui cœpit, rem vindicare. nõ enim videtur possessioni renuntiasse, qui rem vindicauit.

Rei mobilis perditur possessio ciuilis, cum non potest adipisci naturalis, homine excepto. Bart.

XIII. IDEM libro septuagesimo secundo ad Edictum.

Cum quis vtitur adminiculo h ex persona auctoris: uti debet cum sua causa, suisque vitiis. i

traneus possidere. postea hic fundus ad heredem peruenit. quæritur, an tempus quo possedit testator, proficit heredi ad vsucap. faciendam & complendam? Et videbatur quod sic. & sic aliud in emptore esset: cui non prodest tempus quo venditor possedit, si in medio alius possedit. sed in fine dicit quod non prodest. & sic idem quod in emptore. [NON AVTEM.] Possessio defuncti prodest heredi, non solum ea possessio quæ fuit vsque ad mortem testatoris: sed etiam ea quæ non durauit vsque ad mortem testatoris: vt si testator aliquandiu possedit, tandem desit possidere, & nemo possess. eius rei nactus fuit. [IN D O T E M Q V O Q V E.] Mulier rem alienam possidebat, & bona fide. eam dedit in dotem viro suo: Dicitur quod accessio temporis fit viro ex persona mulieris: vt tempus quo possedit mulier, proficiat viro ad complendam præscript. & si postea soluatur matrimonium, & dos reddatur vxori: accessio temporis quo possedit vir, proderit vxori. [S I I S Q V I.] Rem alienam quam bona fide possidebam, concessi tibi precario. transferendo in te naturalem & ciuilem possess. & tandem restitui precarium. Dicitur quod possessio tui temporis accedit mihi. [E X F A C T O.] Manumisi seruum retento eius peculio. hic manumissus rem peculiarum accepit, & tenuit aliquo tempore. nunc manumittens petit hanc rem, & habuit, & ad eam præscribendam vult vti tempore quo iste manumissus possedit. an possit, quæritur. Et dicitur quod non. [S I I V S S V I V D I C I S.] Egi Publiciana, vel triticaria. vel alia personali ad fundum contra bonæ fidei possessorem: & mihi est traditus. Dicitur quod possum vti accessione temporis quo ille possedit. Secundò dicit: legatarius cui est tradita res legata à bonæ fidei possessore, potest vti in præscribenda re accessione temporis quo testator & eius heres possedit: Itè donatarius potest vti accessione temporis quo donans possedit. Tandem dicit: accessio temporis auctoris nõ prodest nisi possidenti. Item vitiosa possessio auctoris, vt quia furtiua vel clandestina, nõ prodest possidenti mala fide, sed bona fide possideti sic. Franc. Accursius.

Pomponius refert, cū lapides d in Tiberim demersi esset naufractio, & post tempus extracti: an dominium in integro fuit per id tempus quo erant mersi. Ego dominium retinere puto, possessionem non puto: nec est simile fugitio. namque fugitius idcirco a nobis possideri videtur, ne ipse nos priuet f possessione. **g** at in lapidibus diuersum est.

Qui vtitur accessione sui auctoris, vtitur cum sua causa, suisque vitiis. Bartolus.

Cum quis vtitur adminiculo h ex persona auctoris: uti debet cum sua causa, suisque vitiis. i

d Cū lapides. idem de re immobili: vt infra de bo. aucto. iud. pos. l. cum vnus. §. fin. Sed quidam secus in mobili quàm in immobili: vt quia vilis & abiecta &c. vt infra eo. l. si rem mobilem, & illa cū vnus, in acquirendo dicit. quod non placet: vt. §. eo. l. possideri. §. Labeo. & infra eo. l. qui vniuersas. §. item quod à mari. Azo.

e Retinere. vt & supra tit. j. l. aded. §. insula. in fine.

f Nos priuet. bona ratio. sic supra ad leg. Aquiliam. l. si seruus feruum. §. j. & de Publ. l. interdum. §. ferui. & facit supra eo. l. j. §. per seruum. Accursius.

g Possessione. sui, cū nostram conditionem deteriorem facere non possit. Accursius.

h Cum quis adminiculo. id est, dicit se velle sua tempora iungi temporibus sui auctoris in vsucapione: vt supra de cõtrahen. emptio. l. doli. §. fina. vel dicit se habere causam siue titulum ab eo. quid autem si non vult vti? Videtur quod possit: vt infra de diuer. præscrip. l. an vitium &c. C. de præscrip. lon. tempo. l. j. & ij. & secundum hoc dic vtitur, id est vti vult. sed illæ corriguntur per authè. vt spon. lar. §. rursus. & sic secundum iura authen. siue reale siue personale sit vitium, nocet successorì vniuersali vel singulari: sic infra de verbõrum obligationibus. l. stipulatus sum Damam. Vel pone casum vt infra de except. doli. l. apud. §. si quis autem ex causa. Itè posset poni secundum M. cū successit quis in vitium defuncti personale: & vniuersalis est successor. si enim velit continuari cū defuncto, non potest nisi cum suis vitiis. sed si à se velit incipere, vsucapi potest. nos cõtra, vt modò dixi, & notau. C. de vsucapio. pro here. l. ij. Accursius.

i Vitiis. licet ergo habeat titulum & bonam fidem, non vsucapit triennio, vel decennio, vel vicennio. sicut nec auctor poterat, vt hic, & infra eo. l. j. in fine. & de regulis iuris. l. in his officiis. §. non debeo. sed triginta an. hodie. quo spatium tollitur omne ius: v. C. de præscrip. triginta anno. l. sicut. & quod dicit sua, scilicet

Facit & cõcor. quia successor debet vti eodẽ iure quo, p. decessor. in c. si quis in ius. de re iudi. in 6. adde gl. oin. c. i. in prin. in verb. possedit. ad prin. ibi: sed quæritur de pacifica pos. in pragmat. sanct.

auctoris causa: scilicet vitio personali: quod etiam secundum hæc iura nocet vniuersali successori: vt infra de diuer. & tempo. præscriptio. l. cum heres. & vitio scilicet realibus. sed secundum hoc quid addit in inferiori respon. Respon. specificando. argumentum infra de iniur. l. ite apud. §. hoc edicto. & quod dicit de vi, dic

expulsiua, vel ablatiua: non compulsiua: vt. C. quod merus causa. l. iij. & quod dicit de clam & præcario: quæro, an sint vitia realia? quod R. admittit, ex eo quod hic coniungit cum vi, quod est reale vitium. quod non placet: quia præcaria est iusta: vt supra communi diuidendo. l. communi diuidendo. §. inter. sed propter scientiam rei alienæ est personale. Item nec claudesina dicitur res, licet possessio sit: vt supra eodem. l. clam. & ita nõ reale sed personale est vitium. & adde distinctionem quæ est. C. eo. l. vitia. & facit infra de diuer. præscriptio. l. in vsucapione. §. j. vsq; in finem. Accur.

a Addimus. l. exemplificando.

b Possit. scilicet venditor. Accursius.

c Eius. emptoris.

d Resolutio. quod perinde habetur ac si non ad actum ventum sit: & sic nõ videtur accessio, quasi nõ habuerit emptor, sed venditor semper. Accur.

e Puto. vt & infra de diuer. præscriptio. l. si duobus. §. fina. & infra titu. j. l. si hominem. arg. infra de fur. l. serui & filij. §. j.

f Comparauerint. neque ex re possessoris, neque ex opera sua.

g Et alij. fortè possessori bonæ fidei, vel cuiuslibet alij: quod potest: vt infra eo. l. si me in vacuam. in fine. Accursius.

h Debere vti accessione. etiam si res ei restituta sit ab eo cui possessio fuit acquisita: aliàs nulla esset quæstio: cum non possidenti non fiat accessio: vt infra ead. l. in fine. & secundum hoc est contra infra ead. l. §. si iussu. sed ibi per actionem personalem vt debita fuit restituta res: hinc reali: & sic nõ vsucapit, cum sit sua. vel ibi per iudicem: hinc non. vel secundum Py. ibi qui reddit, habuit causam ab eo cui reddit: vt supra. §. præterea. hinc non.

i Si prius. aliàs primus: id est primò non ipse, sed alius.

k Interrumpitur. si alius possideat inter venditorem & emptorem venditam rem.

l Id quoque probari. scilicet vt interrumpatur vsucapio si alius medio tempore possedit: vt. j. titu. j. l. possessio. & pro emp. l. qui cum herede. §. fin. non tamen est idem quo ad alia quædam. nam mala fides heredis non nocet, sed emptoris sic: vt infra pro emp. l. ij. §. si eam rem. & §. si defunctus. Item emptor non succedit in vitium personæ per hæc iura: sed heres suus sic, secundum omnes: & etiam extraneus, secundum Io.

m Nunquam testatoris. separa hæc duo: primò vt dicatur testatoris, quæ fuit sui auctoris, quæ iungitur suæ morti: non cum illa quam ipse tenuit tantum. vel dic testatoris quam primo tenuit bona fide, iuncta morti si cœpit scientiam rei alienæ habere: quæ non nocet: vt. C. de vsucap. transfor. l. j. Vel dic quod defunctus aliquando possedit, sed postea possess. amisit: non tamen alius habuit. pro quo est infra pro emp. l. qui fundum. in princip. & l. ij. §. etiam heredi. Sed an idem si venditor amisit, nec tamen alius habuit: & postea habuit emptor? potest dici idem, argu. supra proxi. §. & facit infra eo. l. cum heredes.

Denique addimus ^a in accessione de vi, & clam & præcario venditoris.

Emptor vtitur accessione venditoris, & venditor emptoris, facta redhibitione. Bartolus.

Præterea quæritur, si quis hominem venditori redhibuerit, an accessione vti possit ^b ex persona eius. ^c Et sunt qui putent nõ posse: quia venditionis est resolutio ^d redhibitio. Alij emptorem venditoris accessione vsurum, & venditorem emptoris. quod magis probandum puto. ^e

Non vtitur quis accessione eius à quo causam nõ habet. Bart.

Si liber homo, vel alienus seruus, quum bona fide seruirent, comparauerint, ^f & alij ^g adquisierint possessionem: neque liberum, neque serui dominum debere vti accessione. ^h

Ex possessione non continuata non datur accessio. Barto.

Quæritur est, si heres prius ⁱ non possederat, an testatoris possessio ei accedat. Et quidè in emptoribus possessio interrumpitur. ^k Sed non idem in heredibus plerique probant: quoniam plenius est ius successionis, quàm emptio- nis. Sed subtilius est, quod in emptorem, & in heredem id quoque probari. ^l

Heres cum possessione sua po-

n Si data. id est tradita. Azo. aliàs factus dominus non vsucapit, vel dic propriè etiam vsucapere contra creditores: vt. C. si aduer. credito. l. ij. Accursius.

o Recepta. id est siue vir accipiat ab vxore, siue eam restituat. & facit supra de iure dot. l. dotis. §. si res. Item ex eo quod fit accessio viro, est argu. quod ipse est dominus rei dotalis: sed possum respõdere quod ad opus mulieris vsucapit: vt creditor ad opus debitoris. Item argu. quod vir possidet, non mulier. Itè quid si mulier malam fidè habebat cum dedit, ita quod non vsucapiebat: vir autem cœpit vsucapere: red- dita postea dote vxori, accedet ea possessio viro? argu. quod sic supra quæ res pigno. obliga. pos. l. Aristo. & de adquiren. here. l. cum hereditate.

test iungere non solum possessionem quæ fuit apud eum tempore mortis, sed & illam quæ apud nullum fuit post eius mortem si fuit vacans. Pau. de Cast.

Non autem ea tantum possessio testatoris heredi procedit, quæ morti fuit iniuncta: verum ea quoque, quæ vnquam testatoris ^m fuerit.

In re data vel restituta pro dote, maritus vtitur accessione ex persona vxoris: & e conuerso. Bartolus.

In dote quoque si data ⁿ res fuerit, vel ex dote recepta, ^o accessio dabitur vel marito vel vxori.

Eius qui nobis precario possidet, datur nobis accessio rescisso precario. Bartolus.

Si is qui precario concessit, ^p accessione velit vti ex persona eius cui concessit: an possit quæritur. Ego puto eum qui precario concessit, quandiu manet precarium, accessione vti non posse. ^q si tamen receperit possessionem rupto precario, dicendū esse, accedere possessione ^r eius temporis quo precario possidebatur.

Ex vitiosa possessione nõ datur accessio. Bartolus.

Ex facto quæritur, si quis manumissus ex causa peculiari habeat rem non concessio ^s sibi peculio,

quia nec accepit præscribit. cum habeat scientiam rei alienæ: ergo interrupta est vsucapio: & sic tempora non continuabuntur? Respon. non est interrupta, nec procedit, sed cessat. sic. C. de præscriptioe triginta annorum. l. sicut. §. penult. Rupto verò postea precario, fingitur iste postea possedisse semper. Vel dic nõ vsucapit sibi, sed domino, vt in creditore: vt infra de diuer. & tempo. præscriptio. l. de accessionibus. §. plane. Vel dic vt omnem euites oppositionem, quod vendidi tibi rem, & tradidi precario possessionem donec solueres pretium. postea ante pretij solutionem recessimus à venditione. & est argu. supra de condic. indebi. l. indebiti. §. sed & si possessionem. & supra de dona. cau. mor. l. si alienam. in principio, Item an durante precario vteretur accessione sui auctoris qui concessit? videtur quod non: cum non possideat. sed dic sic: quia & vsucapit per possessionem alterius, licet ipse non possideat. sic & hereditas complet vsucapionem licet non possideat. vnde quod ibi hereditas vt domina facit, hoc hic possessio alterius. Item an hic concedens teneatur rei vendi? quod videtur: quia facultatem habet rei restituendæ, cum possit reuocare: vt supra de rei vindi. l. officium. & supra de noxa. l. si seruus depositus. §. j. & infra de preca. l. cum precario. sed Ioan. contra: vt. C. de alie. iudi. l. j. nec obstat quod habet facultatem rei restituendæ: quia & qui tignum domui, & rotam vehiculo adiunxerit, habet facultatem restituendi: non tamen tenetur rei vindi. nisi prius ad exhib. agatur, sed dices illud ideò, quia extincta est. sed dicam quod ibi extinctio facit hoc: hinc nullo modo possidetur. De ciuilitate autem possidete an teneatur rei vindi? quidam non, Azo sic: nec per huius restitutionem fit præiudicium naturaliter possidenti.

f Non concessio. id est specialiter retento: cum de manumissione inter viuos dicat: vt. C. de pec. eius qui liber. me. l. j. Accursius.

Vir posside- re dicitur, nõ mulier.

p Si is qui precario concessit. vt ciuilem & naturalem possess. transferret: vt infra de precario. l. in rebus. §. j. aliàs si qua remansisset penes concedentem, quod fieri potest: vt infra de precario. l. & habet. §. eum. & l. certè. §. ij. non esset accessio, sed continuatio.

q Non posse. quia non possidet: & possidenti datur tantum accessio: vt infra. §. si. Accur.

r Accedere possessionem. audi quod precaria possessio non est vitiosa, aliàs qualiter ex ea fieret accessio: vt infra. §. finali? sed videtur cessare hæc accessio: nam si dominus desit possidere & præscribere sibi,

Precaria possessio vitiosa est.

a *Clam.* Quid si bona fide? Ioan. respon. non : cum non habeat causam alter ab altero.

b *Restituta sit.* non per rei vindic. tunc enim non vsucaperem, cum dominus essem : vt in contrario supra eod. §. si liber. vbi & aliis modis solui. sed per Publicianā & triticariā egit hīc, vel alia personali : quia promiserat rē bona fide poss. vt infra titu. j. l. non solum. §. si mihi. & infra de re iudic. l. à diuo. §. sed sciendum. in fi. Vel dic quod rei vindi. obtinui quasi dominus, cum nō essem. sed tunc obiicitur, si possessor esset dominus, nō trāsfertur dominium : quia non tradidit vt suam : vt supra de condic. ob causam. l. iij. §. subtilius. ergo si non est dominus, vel etiam si erat, non dat causam vsucapiendi secundum quosdam. Respon. hęc regula, vt quo casu qui est dominus, transfert dominium, eodē casu non dominus trāsfert causam vsucapi. & ecōtra, vt quo casu quis nō dominus trāsfert causam vsucapi. eodē casu qui dominus est, trāsfert dominium : hęc vltima regula fallit in pupillo & furioso, & viro & vxore : vt. j. pro empt. l. ij. §. si à pupillo. & §. si à furioso. & j. pro donato. l. si vir. Vel dic licet non traderet vt suum, transferret dominium propter auctoritatem rei iudi. vt arg. supra de rebus eorum. l. iij. §. item quæri potest. & facit ad hoc supra de Publi. l. iij. in fin. & quod ibi no. posset etiam intelligi illa. l. quando egi personali ad quantitatem : cuius executionis gratia possessio tradita est in solutum emptore non inuento : vt. C. de execu. rei iudic. l. ordo. & si amittatur, per Publicianam reuocatur. Item facit. j. eo. l. iustē. & s. de dam. infec. l. si finita. §. si de vectigalibus.

c *Sciendum est.* vt infra tit. j. l. ad tempus. §. j.

d *Ante existentem conditionem.* idem est & si post : & idē sic dixit, quia semper anterioris temporis possessio prodest legatario, sed posterioris non semper : quia potest esse quod heres mala fide possidet, vel est in mora : vt supra titu. j. l. quæsitum. & pro hoc facit quod subiicit : testatoris autem semper. Accursius.

e *Semper.* id est siue sint apud heredem medio tempore, siue nō.

f *Vel fideicommissum.* nisi extraneus interim possederit : vt infra titu. j. l. possessio. Accursius.

g *Accessiones.* nisi ei qui possidet : vt infra de diuer. præscript. l. in vsucapione. §. j. in fin. §.

h *Præterea ne.* id est si non habet titulum.

i *Vitiosa.* quæ non potest præscribi. Azo. & facit infra pro emp. l. ij. §. si eam rem.

k *Ne vitiosa ei.* vt instit. de vsuca. §. diutina. sed argu. contra. s. ea. l. §. cum quis. sed hoc non fit ad inducendam longi temporis præscriptionem, sed longissimi sic : vt & ibi dixi. vel non accedit vt prolit, vt hīc : sed vt noceat, vt ibi. Alij distinguunt, vt si possit redire ad auctorem cuius accessione vult vt, vt tunc possit : ff. Nouum.

deinde dominus velit retracta possessione accessione vt, an possit. Et placuit non esse dandam hanc accessionem, quæ clam a habita est prædone possidente.

Auctoritas iudicantis facit vt eius rei quæ mihi restituitur vt mea, transferatur vsucapiendi conditio. Bartolus.

Si iussu iudicis res mihi restituta sit : b accessionem esse mihi dandam placuit.

Legatario datur accessio ex persona defuncti, & ex persona heredis. Bartolus.

Sed & legatario dandam accessione eius temporis quo fuit apud testatorem, sciendum est. c An heredis possessio ei accedat, videamus. Et puto, siue purè siue sub cōditiōne fuerit relictum : dicendum esse, id temporis quo heres possedit ante existentem conditionem d vel restitutionem rei, legatario proficere. Testatoris autem semper e proderit legatario, si legatum vere fuit, vel fideicommissum. f Sed & is cui res donata est, accessione vtetur ex persona eius qui donauit.

Non possidenti non datur accessio : nec etiam possidenti vitiose, seu vitiosæ possessioni : nec econtra de vitiosa possessione ad non vitiosam. Paulus.

Accessiones g in eorum persona locum habent, qui habent propriam possessionem. cæterum accessio nemini proficit, nisi ei qui ipse possidet. Præterea h ne vitiosæ i quidem possessioni vlla potest accedere : sed ne vitiosa ei k quæ vitiosa non est.

Possumus vt accessione ficti auctoris. Bartolus.

aliās non. & facit infra de diuer. præscriptio. l. cum heres. in fine. **A** *Iseruus.] CASVS.* Seruus vel filius tuus vendidit mihi rem bona fide possessam te sciēte & volente : vel rem peculiarem, cuius administrationem liberam habebat. Dicitur quod vt possum accessione temporis quo penes te fuit. idem si tutor vendidit rem quam bona fide pupillus possidebat. nam datur mihi accessio temporis quo pupillus possedit. Franc.

I vendidit. vt & j. de diuer. præscriptio. l. in vsucapione. §. sed si à seruo. & s. de rei vindic. l. si quis hoc. §. j. & C. quod cum eo. l. si liberam. & j. tit. j. l. si seruus. Accursius.

M Volente. scilicet specialiter. Azo.

N Me. scilicet patre vel domino.

O Tutore vendente. aliās non : vt infra pro emp. l. qui fundum. §. si tutor. Accursius.

R *Em qua.] CASVS.* Rei subreptæ amittimus poss. idem est si vi rapta sit. Secūdo dicit : is qui in potestate nostra est, subripiendo nobis rem, eius rei non amittimus poss. donec apud ipsum ster. & hęc estratio, quia nec ipsum desinimus possidere, licet fugiat. nam si aliarū rerum furtū committēdo, non amittimus poss. multo ergo magis nec ipsius serui. Franc.

P *Subrepta est.* ab extraneo. fallit tamen in depositario extraneo & comodatario inficiante. nam nihilo minus retinetur poss. & ab extraneo fit furtum.

Q *Erepta est.* non tamē habet locum aliquod possessorium iudiciū, nisi occasione immobilium rerum : vt. j. de vi & vi arm. l. j. §. si fundus. Et est ratio, quia rerum mobilium vilis & abiecta, & c. vt infra eod. l. si rem.

R *Adquiratur nobis.* ergo multo magis retinemus : vt. s. de procu. l. per procuratorem.

I *Alienarum rerum.* etiam dominicarum dum apud eum sunt : vt hīc, & j. eo. l. si de eo. in prin. & j. tit. j. l. non solum. §. fin. furtum tamen sui & rerum dominicarum facit : vt. C. de ser. fugit. l. j. secus in peculiari : nisi in alium transferat : vt. j. de fur. l. interdum. §. cum autem seruus. & est ratio : vt not. C. de ser. fugit. l. j.

T *Ne suam quidem potest.* scilicet seruus : vt & s. de ser. exportan. l. si Titius. & facit supra eo. l. j. §. per seruum.

Q *Vod vxor viro.] CASVS.* Rem suam donauit vir vxori. dicitur quod pro prædone dicitur possidere hęc vxor. idē ecōtra, vt sic non possit hanc rem vsucapere. Franc.

U *Pro possessore.* hoc quantum ad vsucapionem, si res erat donantis : si aliena, potest vsucapi : cum non fiat pauperior : vt infra pro dona. l. j. §. si inter. & l. si vir vxori. & supra de donatio. inter virum & vxor. l. sed si constante. Item quod ad fructus non habetur loco prædonis, si putans donationem valere, cepit rem sibi donatam : vt supra de vsuris. l. fructus. & de donatio. inter virum & vxor. l. de fructibus. Si verò sciens non valere, etiam quod ad fructus est prædo : vt dictis legibus, & supra de dona. inter virum & vxorem. l. si vxor filio. sed non quod ad rei interitum,

cum non nisi in quantum locupletior est, teneatur reddere: vt supra de dona. inter virum & vxor. l. si sponsus. §. concessa. facit. supra eo. l. j. §. si vir. & de peti. heredi. l. nec vllam. §. j.

Si quis vi. CASVS. Deiectus per vim de possess. fundi, perinde habetur ac si possideret, cum habeat interdict. vnde vi ad recuperandam poss. & de hoc dic vt in glos. Secundo assignat differentiam inter dominium & poss. dicens: dominium solo animo non amittitur, sed possessio sic. hinc est quod si tradam tibi pos. fundi hoc acto vt postea mihi reddas: amitto poss. Franc.

Possideret. Quod ad rem, & damna, & fructus: vt & infra de vi & vi arma. l. j. §. rectissime. & l. in interdicto. non quod ad vsucapione, cum sit interrupta: vt infra titu. j. l. naturaliter. Item nec licet recuperare sua auctoritate, nisi incontinenti: vt infra de vi & vi arma. l. iij. §. cum igitur. Item nec quantum ad interdicta que possessoribus tantum competunt: vt vt i possideris, & vtrubi. & fa. supra titu. j. l. rem in bonis & infra eo. l. non videtur. & infra de rei. iur. l. qui actionem. & supra de in integr. restit. l. nemo.

Differentia b inter dominium & possessionem hæc est, quod dominium * nihilo minus eius manet, qui dominus esse non vult: c possessio autem recedit, vt quisque constituit nolle possidere. d Si quis igitur e ea mente possessionem tradidit, vt postea ei restituatur: definit possidere.

Eius quod possidemus, possumus alium facere possessore, constituendo nos eius nomine possidere. Bartolus.

XVII. IDEM libro septuagesimo sexto ad Edictum.

Quod meo nomine possideo, possum alieno nomine possidere. f Nec enim muto g mihi causam possessionis, sed desino possidere, h & aliu possessore ministerio i meo facio. Nec idem est

XVIII. CELSVS libro vicensimo tertio Digestorum.

Quod meo nomine possideo, possum alieno nomine possidere: vt si in animo meo constitutam me possidere hanc rem pro Titio. nec dicor hoc casu mutare causam possess. cum desinam possidere, & ille dicatur possidere cuius nomine possideo. Secundo dicit: per procuratorem meum potest acquiri pos. mihi: quod est quando habet animum mihi querendi, vel saltem tradens habuit. Tertio dicit: volens tradere rem furioso, ei tradidi credens quod esset tunc sanæ mentis: cum non esset. dicitur quod amitto pos. huius rei: licet ille eam non acquirat. [S I V E N D I T O R E M.] Venditor tigni, vel equi, vel similis rei, posuit tignu vel equum in domo mea, me hoc iubente. Dicitur qd acquirat pos. licet non tangam manibus. idem si venditor fundi demonstrat eum mihi cum simus in aliqua domo alta vel turri: & tradere se dicat ita a longe pos. nam & hoc casu

Possidere. contra supra eo. l. quemadmodum. sol. vt supra eo. l. iij. §. in amittenda.

Si quis igitur. quia solo animo amittitur, ergo & hic, cum interim possidere nolit.

Quod meo. CASVS. Rem quam possideo meo nomine, possum alieno nomine possidere: vt si in animo meo constitutam me possidere hanc rem pro Titio. nec dicor hoc casu mutare causam possess. cum desinam possidere, & ille dicatur possidere cuius nomine possideo. Secundo dicit: per procuratorem meum potest acquiri pos. mihi: quod est quando habet animum mihi querendi, vel saltem tradens habuit. Tertio dicit: volens tradere rem furioso, ei tradidi credens quod esset tunc sanæ mentis: cum non esset. dicitur quod amitto pos. huius rei: licet ille eam non acquirat. [S I V E N D I T O R E M.] Venditor tigni, vel equi, vel similis rei, posuit tignu vel equum in domo mea, me hoc iubente. Dicitur qd acquirat pos. licet non tangam manibus. idem si venditor fundi demonstrat eum mihi cum simus in aliqua domo alta vel turri: & tradere se dicat ita a longe pos. nam & hoc casu

Nō dicitur quis perdidisse illud ad quod recuperandum habet actionem. Paulus.

XVII. IDEM libro septuagesimo sexto ad Edictum.

Si quis vi de possessione deiectus sit, perinde haberi debet, ac si possideret: a cum interdicto de vi recuperandę possessionis facultatem habeat.

Non potest quis animo perdere dominium possessione retenta: secus in possessione. Bartolus.

Differentia b inter dominium & possessionem hæc est, quod dominium * nihilo minus eius manet, qui dominus esse non vult: c possessio autem recedit, vt quisque constituit nolle possidere. d Si quis igitur e ea mente possessionem tradidit, vt postea ei restituatur: definit possidere.

Eius quod possidemus, possumus alium facere possessore, constituendo nos eius nomine possidere. Bartolus.

XVIII. CELSVS libro vicensimo tertio Digestorum.

Quod meo nomine possideo, possum alieno nomine possidere. f Nec enim muto g mihi causam possessionis, sed desino possidere, h & aliu possessore ministerio i meo facio. Nec idem est

Quod meo nomine possideo, possum alieno nomine possidere: vt si in animo meo constitutam me possidere hanc rem pro Titio. nec dicor hoc casu mutare causam possess. cum desinam possidere, & ille dicatur possidere cuius nomine possideo. Secundo dicit: per procuratorem meum potest acquiri pos. mihi: quod est quando habet animum mihi querendi, vel saltem tradens habuit. Tertio dicit: volens tradere rem furioso, ei tradidi credens quod esset tunc sanæ mentis: cum non esset. dicitur quod amitto pos. huius rei: licet ille eam non acquirat. [S I V E N D I T O R E M.] Venditor tigni, vel equi, vel similis rei, posuit tignu vel equum in domo mea, me hoc iubente. Dicitur qd acquirat pos. licet non tangam manibus. idem si venditor fundi demonstrat eum mihi cum simus in aliqua domo alta vel turri: & tradere se dicat ita a longe pos. nam & hoc casu

Possidere. contra supra eo. l. quemadmodum. sol. vt supra eo. l. iij. §. in amittenda.

Si quis igitur. quia solo animo amittitur, ergo & hic, cum interim possidere nolit.

Quod meo. CASVS. Rem quam possideo meo nomine, possum alieno nomine possidere: vt si in animo meo constitutam me possidere hanc rem pro Titio. nec dicor hoc casu mutare causam possess. cum desinam possidere, & ille dicatur possidere cuius nomine possideo. Secundo dicit: per procuratorem meum potest acquiri pos. mihi: quod est quando habet animum mihi querendi, vel saltem tradens habuit. Tertio dicit: volens tradere rem furioso, ei tradidi credens quod esset tunc sanæ mentis: cum non esset. dicitur quod amitto pos. huius rei: licet ille eam non acquirat. [S I V E N D I T O R E M.] Venditor tigni, vel equi, vel similis rei, posuit tignu vel equum in domo mea, me hoc iubente. Dicitur qd acquirat pos. licet non tangam manibus. idem si venditor fundi demonstrat eum mihi cum simus in aliqua domo alta vel turri: & tradere se dicat ita a longe pos. nam & hoc casu

pos. quæro per visum, perinde ac si pedibus intrassem. [S I V E N D I T O R E M.] Cum essem in fundo, aliquis intrauit clam in possessione huius fundi: & stabat in angulo forte fundi. Dicitur quod adhuc retineo possessione fundi: licet de facili exissem fundum si hoc sciuissem. Secundo dicit: quidam exercitus ingressus est agrum meum cum magna vi. eam parte fundi desino possidere quæ exercitus intrauit. Fran. Accur.

Possidere. ex iusta causa: puta donando vel vendendo alicui ipsam nudam poss. Tot enim sunt causæ acquirendæ poss. quot & dominij: vt & supra eo. possideri. §. genera possess. Item sciētia & voluntas eius exigitur cui queritur: vt infra de preca. l. certe. & supra eod. l. possideri. in prin. & infra ea. l. §. si furioso. & facit supra de rei vindi. l. quædam. & infra. l. proximi. in princ. & l. interdum. §. fin. In dominio nō sic: id est nō amittitur animo tantum: sed possess. sic: vt dictum est: vt supra. l. proximi. §. j. & C. de iuris & fact. igno. l. cum falsa. Accursus.

ADDITIONE. Dic secundo Bart. hic quod in dicta. l. cum falsa. fuerunt verba enuntiativa que nec dominium nec possessionem inducunt, licet probarēt: vt. l. Publica. in fin. §. de pos. hic fuerunt verba dispositiva: licet glos. ibi aliter intelligat, & malè, secundum eundem. Bart.

Nec enim muto. respondet tacite obiectioni, est enim prohibitum: vt. j. l. proximi. §. j. & C. loca. ad probationem. & C. eo. cum nemo. nisi in casibus: vt not. s. eo. l. iij. §. illud. h Desino possidere. & sic vsucapere: vt infra pro emptore. l. qui cum pro herede. in prin. Accursus.

Ministerio. id est actu & voluntate. k Procurator. hic puncta, & dic præstat ministeriu alienæ pos. id est quæ nullo tempore fit sua: sicut in filio & seruo: vt. s. de acquir. here. l. placet. factu ergo censetur domini in acquirendo & retinendo: vt & s. de consti. pecu. l. licet. & etiā in amittendo si alij tradat, vel deiciatur: vt. C. e. l. fin. & facit. C. de agri. & cens. l. per colonum. & j. pro soluto. l. ij. & quod no. s. eo. l. j. §. per procuratore. l. præstat. id est præstare potest. scilicet gerendo in animo quod mihi acquirat. Idem & quando non gerit: dum tamen gerat tradens. secus autem si vterque aliud gereret: quia tunc non præstat ministerium: imò sibi acquirat: vt no. s. de dona. l. qui mihi. & s. tit. j. l. per seruum. in fin. & l. res ex mandato.

Inumbrata quietis. quia videtur sanus, & non est. n Etiam si non transferas. secus in dominio: vt supra de dona. inter virum & vxor. l. vir vxori. §. sed si promissor. & infra de solu. l. cum quis. §. si debitorem. & supra ex quibus cau. maio. in integ. restit. l. nec vtilem. Item argu. contra infra de vi & vi ar. l. cum fundum. sed ibi in persona accipientis habilis erat ad acquirendum.

Quam si transferat. vt & s. eo. l. j. §. si vir. & argu. s. de iu. dot. l. si ego. in princ. & l. si vsufruct. fundi. & de colla. bo. l. iij. in prin. & j. de verbo. obliga. l. si ita stipulatus. §. Chryfogonus. in fin. §. sed contra. j. eod. si me in vacuam. ij. respon. Solu. vt ibi. Item argu. contra. s. eo. l. j. §. per procuratorem. ibi: alioquin, & c. sed ibi erat habilis cui queritur: vnde absurdum esset non queri.

Deponere. id est ponere. q In domo mea. vel etiā alibi: vt. arg. s. nau. cau. l. & ita. ij. respon. r Certum est. vt & supra eo. l. j. §. pen. & infra eo. l. pen. in fin. sic in dominio: vt infra de solu. si pecuniam.

Non minus. interpretatiue hic interuenit actus corporis: vt in prædictis

Fl. COEP. pe. Tot & rāte sunt causæ acquirendæ possessionis, quot sūt dominij adquirendi.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Gracism. Ant. Aug. li. 2. c. 1.

Bar. hic dicit qd dominium aliud directum, aliud vile. ad de gl. in ca. abbate. de regu iu. li. 6. Dy. & doct. in §. & quæ. ii. sti. de act.

Bar. hic dicit qd dominium aliud directum, aliud vile. ad de gl. in ca. abbate. de regu iu. li. 6. Dy. & doct. in §. & quæ. ii. sti. de act.

Bar. hic dicit qd dominium aliud directum, aliud vile. ad de gl. in ca. abbate. de regu iu. li. 6. Dy. & doct. in §. & quæ. ii. sti. de act.

Bar. hic dicit qd dominium aliud directum, aliud vile. ad de gl. in ca. abbate. de regu iu. li. 6. Dy. & doct. in §. & quæ. ii. sti. de act.

Bar. hic dicit qd dominium aliud directum, aliud vile. ad de gl. in ca. abbate. de regu iu. li. 6. Dy. & doct. in §. & quæ. ii. sti. de act.

Bar. hic dicit qd dominium aliud directum, aliud vile. ad de gl. in ca. abbate. de regu iu. li. 6. Dy. & doct. in §. & quæ. ii. sti. de act.

Bar. hic dicit qd dominium aliud directum, aliud vile. ad de gl. in ca. abbate. de regu iu. li. 6. Dy. & doct. in §. & quæ. ii. sti. de act.

in prædictis concor. Vel dic. ^a v. esse sensus corporis. scilicet tactus, gustus, odoratus, visus, auditus. & hinc visus fuit, secus in re habita pro derelicto, & aliis à nemine possessis, quas non incipio possidere nisi actu: vt. s. eo. l. iij. §. Neratius. & ibi dixi.

a Non desisse. etiã naturaliter: vt statim patet: quia eram in poss.

b Facile. idem si nõ facile: si modo non suspicarer posse repelli: vt j. eo. l. si id quod. §. fin. & facit. s. de in ius vocan. l. satis. §. j. Accur.

c Fimbis. agri mei.

d Simul. pro simul ac, id est statim cum.

e Eam tantummodo partem. aliam verò minime. sed cõtra supra eo. l. possideri. §. j. Solu. vt ibi.

Qui bona fide. **c** **A** **S** **V** **S**. Fundum bona fide emi à non domino. eundem fundum conduxì à vero domino. Dicitur quòd desino possidere. [Q V O D S C R I P T V M.] Si possideo rem tãquam emptam: tandem dico me velle possidere tanquã donatam: non audior, & sic non possum mutare causam possessionis. secus autem est si desij eam rem possidere: & tandem mihi donata est. nam tunc bene possum possidere titulo pro donato.

f A domino. idem si à non domino: quia is possidet, & c. vt supra eo. l. proximi. in prin. & facit. s. de rei vind. l. quãdam. & j. pro empt. l. qui cum pro herede.

g Animo & corpore. naturaliter & ciuilitate: nec tamẽ hoc solo casu habet locum: imò etiã naturali tantum: vt no. supra eo. l. iij. §. illud.

h Non autem si quis. mala fide possidens.

i Dimissa. id est reiecta.

k Ex alia causa. bona fide, vt emendo à domino: vt infra titu. j. l. non solum. §. j. & de preca. l. si is. vel alia iusta causa: vt. s. si pars heredi. pet. l. fin. in fin. & facit. C. de præscript. xxx. an. l. ij.

Si quis. **C** **A** **S** **V** **S**. Commodaui tibi librum. postea istum librum vendidi cuidam. interdixi vt redderes librũ ei cui vendideram. tu non vis tradere. si sine iusta causa dicas te nolle tradere, amitto possessionem libri. si ex causa iusta nolis tradere, vt puta si non compleueras id opus ad quod tibi commodaueram, vt quia nondum auscultaueras librum: tunc propter hoc non amitto possessionem libri. Franciscus.

l Si quis rem. mobilem, vel immobilem, vt. s. commoda. l. j. §. j.

m Dominum interuertisse. vt cum sine causa non admittit emptorem, vt. j. de vi & vi arma. l. colonus. & l. cum fundum.

n Alias contra. vt quando iusta causa erat retinendi, vt infra de vi & vi arma. l. colonus. in fin. nam & domino potest resistere ex causa, vt subiicit.

o Non reddendi. vt propter impensas, vt. d. l. colonus. & infra de furt. l. creditoris. §. fin. & l. si is qui rem commodatam. & supra commoda. l. in rebus. §. fin. & argu. s. depoli. l. j. §. est autem. & s. apud. & facit. j. eo. l. si rem. & s. titu. j. l. rem in bonis. sed contra. s. eod. l. possideri. §. si rem. sed ibi patet solu.

Interdum. **C** **A** **S** **V** **S**. Aliquando euenit quod non habeo possessionem rei, & tamẽ eam trado alij: vt si Titius possidebat rem ff. Nouum.

Si quis rem quam vtendam dederat, vendiderit, emptorique tradi iusserit, nec ille tradiderit: aliã videbitur possessione domino. **P**aulus.

XX. IDEM libro nonodecimo Digestorum.

Quod scriptum est apud veteres, neminem sibi causam possessionis posse mutare: credibile est de eo cogitatum, qui & corpore & animo possessioni incumbens, hoc solum statuit, vt ex alia causa id possideret: non si quis dimissa possessione prima, eiusdem rei denuo ex alia causa possessionem nancisci velit.

Denegans restituere rem quam possidet alieno nomine: si causam iustã habet, non priuat illum possessione, nec eam interuertit: secus si non habet iustam causam. **P**aulus.

XXI. IAVOLENVS libro septimo ex Cassio.

Interdum eius possessionem, cuius ipsi nõ habemus, alij tradere possumus: veluti cum is qui pro herede rem possidebat, antequam dominus fieret, precario ab herede eam rogauit.

titu. pro herede: quia successerat non domino. idem Titius accipit eandem rem precario ab herede veri domini. nam iste verus heres tradidit poss. isti Titio: & tamẽ eam non habebat. [Q V O D E X N A V F R A G I O.] Res per naufragium amissa non potest vsucapi ab eo qui eam inuenit: cum non sit habita pro derelicto.

Idem in rebus iactis de nauis tẽpore tẽpestatis. [Q V I A L I E N V M.] Rem quandam habebã à nõ domino precario. istã rem à domino conduxì. Dicitur quòd dominus dicitur amodo possidere. & hunc casum habes in glos. vel aliter vt in glo. Franc.

Possumus. hoc verũ: vt & s. titu. j. l. non est nouum. sed quòd detur alicui plus quã habet vt subiicit, videtur absurdum: vt instit. de le. §. sed si rem. sed dicit hinc dari ei qualitatem tenedi precario, quam prius non habebat.

Quod capitur ex naufragio, nõ potest vsucapi: quia cadit in vitium furti. **B**artolus.

Quod ex naufragio expulsum est, vsucapi non potest: quoniam non est in derelicto, sed in deperdito. Idem iuris esse existimo in his rebus quæ iactæ sunt: quoniam non potest videri id pro derelicto habitum, quod salutis causa interim dimissum est.

Qui primò rogat precario, postea conduxit eandem rem ab eodem: censetur à precario recessisse, cum possessionem quam habebat ab illo locatore, transulisse videatur. **P**aulus.

Qui alienã rem precario rogauit: si eandẽ à domino conduxit, possessio ad dominum reuertitur.

Sicut ille qui possessionem perdit, nõ videtur perdidisse, si habet hoc quod in principio dicit, nõ habemus. f. ante concessione. Itẽ no. q. non possidẽs dat possidenti: quod semper fieri potest cum quis incipit alieno nomine possidere: vt. j. de preca. l. vnusquisq;.

Rogauit. vnde interrupta est vsucapio: vt infra pro empt. l. qui cum pro. in princ.

Expulsum est. ab aqua vel ab hominibus.

Non potest. ab occupante: vel à nullo, si ponas primum occupantem talem rem scisse: & sic facta est furtiua: vt supra ad leg. Rho. de iac. l. qui leuandæ. & infra de furt. l. falsus. §. qui iactum. imò punitur: vt. C. de furt. authen. nauigia.

Pro derelicto. verè ergo oportet haberi pro derelicto. f. ad hoc vt possit vsucapi: vt. j. pro dereli. l. nemo. & l. si quis merces. Sed tũc quomodo vsucapitur? Rõ. nõ erat abiiciẽtis, aliã statim fieret occupãtis. & facit instit. de rerũ diui. §. fi. & s. tit. j. l. qua ratione. §. fi.

Rogauit. à domino, sic vt possideret: vt probat verbum, reuertitur. & quod subiicit, à domino. scilicet eodem, & reuertitur. scilicet per conductionem. & sic facit supra eo. l. qui bona. in princ. Vel dic id est rogauit à nõ domino? Respon. dominum pos. priuat: vt. j. eo. l. peregre. §. quibus. & fa. j. de preca. l. fin.

Non videtur. **C** **A** **S** **V** **S**. Deieci Titium de possess. agri sui, & incepi possidere. Dicitur quòd non videor acquisisse

O iij

* Istũ textũ inducit A. lex. hic, & dicit esse multum net ad hoc quod liber proiectus in mari, licite retinetur à reperte, quia habetur pro derelicto. de cuius dicti veritate vide quod notauit in l. qua ratione §. fi. in gl. committit. in apo. in ver. vt si librum aperit. s. tit. proxi. Possidenti quandoque dat nõ possidens.

possessionem, cum non debeat remanere penes me. Fran.

a *Non videtur*, dixit. §. e. l. si quis vi. de deiecto: nunc de deicient. & facit. §. de lega. iij. l. qui concubinam. §. cum ira. & §. titu. j. l. sequitur. §. tunc. & §. si dominus. & infra de verbo. signific. l. mulieris. §. desinere.

C *vm heredes.*] **C A S V S.**

Adita hereditate omnia iura transeunt ad heredem, excepta possessio, quæ non transit nisi eam apprehendat.

[**I N H I S Q V I.**]

Captus ab hostibus retinet omnia sua iura, excepta possessio. corporali rerum suarum.

nam illam non retinet. cum enim ipse ab alio possideatur, aliquid possidere non potest.

[**I T E M Q V A R O.**]

Liberum hominem ligatum teneo. Dicitur quod nec eum possideo, nec res eius. Fr. Ac.

b *Adita*, quod fit sola voluntate: ut institui. de here. quali. & diffe. §. fi.

c *Iura*, ut §. de peti. heredit. l. item videndum. §. fi. & l. non tantum. & supra de bono. poss. l. j.

si non sint transitoria, nam quædam non transeunt: ut not. institui. de perpet. & tempo. act. & facit. §. de rei vindic. l. si ager. in fi. & §. si quis test. a. l. j. §. si seruus.

d *Non pertinet*, ut infra eod. l. qui vniuersas. §. quod per colonum. & §. eo. l. Pöponius. §. quæsitum. & argu. C. de edic. di. Hadri. tollen. l. j.

Sed contra. §. ex quibus cau. ma. l. cum miles. Sol. hic in extraneo, quia dicit, adita: ibi in suo. vel solu. ut ibi. Item nec inchoatur hoc casu vsucapio ante apprehensam possessionem: ut infra tit. j. l. fin. sed perficitur: ut. §. tit. j. l. cæptam.

e *Singulare*, quia fictio ne postliminij: nam communi iure cum seruus sit, nihil habet: ut institui. per quas perso. no. acquir. §. item quod serui.

f *Corporaliter*, i. perinde ac si corpore deiecti essent. Vel corpore. i. eam possessionem, quam corpore suo tenebant: in qua non habet locum postlimi. ut & §. quibus ex cau. maio. l. ait prætor. §. j.

secus in ea quæ per alium, ut seruū, vel filiū, ex causa peculiari: ut §. titu. j. l. iusto. §. fi. & l. si is. plenè dices. & facit. §. de capti. l. fina.

g *Possideantur*, ut & §. titu. j. l. homo liber. in fi. & §. de regu. iur. l. qui in seruitute. & facit. §. tit. j. l. neque seruus.

h *Possideam*, de facto, ut hic, & §. de libe. ho. exhi. per totum. Acc.

i *Non puto*, de iure: ut. §. e. l. qui vniuersas. §. possessione. in fin. §. & §. de prob. l. si quis liberum. & hoc si sciēs liberum. Sed quid si seruum meum credebam: videtur secus: ut. §. ti. j. l. homo liber. & l. adquiretur. §. pe. quod potest dici, ut eum possideam: sed non ut mihi quærat extra rem & operam ratione pos. vel proprietatis: ut not. §. eo. l. j. §. sed & per eum. nisi hoc gerat: & tunc ut procurator, non ut possessus quærit: ut. §. eo. l. si me in vacuum. §. fin. sicut ecclesia per conuersum. Sed an ecclesia possideat conuersum? Dic quod non, quia scit eum liberum esse. Item an ratihabitio exigatur ut etiam per eum quæretur? Dic quod non.

k *Possimus*, eo vel tradente non hoc gestiente. & facit. §. de vi & vi arma. l. j. §. penul. & §. de regu. iur. l. cum principalis. & §. de stipu. ser. l. si seruus testamento manumissus. in fi.

Q *Uod seruus*.] **C A S V S.** Si seruus deiciat aliquem de fundo per vim, & incipiat possidere, & hoc faciat domino igno-

interdictum vel actione ad eam recuperandam: ita qui adquisiuit, non videtur adquisiuisse si tenetur aliquo interdicto vel actione ad eam restituendam.

XXII. IDEM libro tertio decimo ex Casio.

Non videtur a possessionem adeptus is qui ita nactus est, ut eam retinere non possit.

Per aditione hereditatis omnia iura quæ erant apud defunctum, & per mortem non fuerunt extincta, ipso iure transeunt in heredem: sed possessio non: quia licet illa sit ius, tamē per mortem possessio defuncti fuit extincta. ideo necesse habet heres iterum possessionem apprehendere: & erit noua possessio, non vetus quæ erat apud defunctum. Pau.

XXIII. IDEM libro primo Epistularum.

Cum heredes instituti sumus, adita b hereditate omnia quidē iura c ad nos transeunt: possessio tamen nisi naturaliter comprehensa ad nos non pertinet. d

Fictio postliminij circa recuperandam possessionem non fingit. Bar.

In his qui in hostium potestate peruenerunt, in retinendo iura rerum suarum singulare e ius est: corporaliter f tamen possessionem amittunt. neque enim possunt videri aliquid possidere, cum ipsi ab alio possideantur. § sequitur ergo ut reuersis his noua possessione opus sit, etiam si nemo medio tempore res eorum possederit.

Liber homo non potest possidere a sciente. Bar.

rāte vel inuito: dicitur quod hæc possessio non acquiritur domino. & hoc siue adquirebat ex causa peculiari: ut quia emerat rem de pecunia peculiari: tandē intrauit possess. eius rei sua auctoritate: siue non ex causa peculiari: ut quia intrauit in possess. alicuius rei. Fran.

l *Ignorante*, secus si mandante, vel ratū habente, vel aliās volente: quia tunc per se, non per seruum dominus possidet: ut. §. de vi & vi arma. l. j. §. deiecit. §.

Item quæro, si vinxero liberum hominem, ita ut eum possideam: h

an omnia quæ is possidebat, ego possideam per illum. Respondit,

Si vinxeris hominem liberum, eum te possidere non puto. i

quod cum ita se habeat, multo minus per illum res eius, a te possidebuntur. neque enim rerum natura recipit, ut per eum aliquid possidere possimus, k* quæ ciuilit

ter in mea potestate non habeo.

B *Possessio quæ sita per seruum, quæritur domino, si est iusta. aliās secus. Bar.*

XXIII. IDEM libro quartodecimo Epistularum.

Quod seruus tuus ignorate l te vi possidet, m id tu non possides: n quoniam is qui in tua potestate est, ignorantem tibi non corporalem o possessionem, sed iustam potest adquirere: sicut id quod ex peculio p ad eum peruenerit, possidet. q

nam tum per seruū dominus quoque possidere dicitur: summa scilicet cum ratione: r

quia quod ex iusta causa corporaliter a seruo tenetur, id in peculio serui est: & peculium quod seruus ciuilit

quidem possidere l non posset, sed naturaliter tenet, dominus creditur c possidere. Quod verò ex maleficiis adprehenditur, id ad domini possessionem ideo non pertinet, u quia nec peculij x causam adprehendit.

Si aliquid tibi cadit, puta annulus, statim perdis possessionem, non solum naturalem, de qua non est dubium, sed etiam ciuilem: & hoc

ergo cum est seruus, nec domino. Accursus.

o *Non corporalem*, i. iniustam. aliās dicitur iniusta naturalis, & iusta ciuilis: ut. §. vti posside. l. si duo.

p *Ex peculio*, i. ex iusta causa: ut postea sequitur secundum H. vel veri^o peculio strictè hinc accipitur. Et quod. §. dixit iustam. l. extra peculium. Et hinc dicit idem in peculio, ut patet: quia dicit, sicut & c.

q *Possidet*, id est detinet.

r *Cum ratione*, ratio quæ sequitur, est ad vtrūque dictū. l. quando extra peculium, & quando in peculio quærit. & quod subiicit in peculio, large accipe pro omni eo quod seruo iuste quærit. aliās strictè: ut. §. proxi. & §. de pec. l. peculium. j. rñ. & §. ex his. quæ est contra. & sic est hic arg. ad id quod no. §. eo. l. j. §. item adquiremus.

s *Ciuilit* quidē possidere, innuit quod naturaliter possit seruus possidere: quod est falsum: sed tamē tenere potest, ut asinus sella: ut. §. ti. j. l. nūquā. §. seruus. & §. e. possessio. §. j. & §. de ver. obl. l. stipulatio ista. §. hæc quoque. dic ergo ciuilit

ter. i. de iure ciuili non possidet, neque ciuilit

ter, neque naturaliter, vel dic ciuilit

ter. i. nullo modo. nam etiam naturalis est de iure ciuili.

t *Creditur*, quadā interpretatione iuris: quia iustum serui factū domini præsumimus etiam ignorantis: sed scientis & volentis etiam iniustum. sic aliās iusta quæritur hereditas: ut institui. quib. mo. testa. infr. §. fi. Item plenius iusta possess. quàm iniusta: ut patet. §. eo. l. possidere. §. j. & l. quod meo. in fi.

u *Non pertinet*, i. domino non quæritur.

x *Peculij*, id est non ex iusta causa. & facit infra titu. j. l. sequitur §. item.

a] Videtur contrariari huic gl. tex. in e causam de præscrip. & in. c. vt priuilegia. de priu. & in Cle. r. de de. ci. sed potes e cor. vt per gl. 17. q. 4. c. qu quis.

possim.

§. item si eam. Accursius.

Sid quod.] **CASVS.** Pecuniam meam posui in fundo meo vel in aliquo loco sub terra . nunc non recordor vbi eam posui. Dicitur q̄ amitto possessionem. Secundò dicit: per colonū, item per inquilinum, & per seruū retineo possess. etiam si moriatur, vel furiosi fiant. idem si eā rem alij locent. Tertiò dicit: pos. fundi quā retineo animo, non amitto licet alius fundū ingreditur: nisi me repellat, vel suspicer me posse repelli, & ita de fundo vado. Fran.

a *Vbi sit.* in quo fundo, vel domo, vel horto, vel loco. secus si fundū scio, sed locū fundi non retineo in memoria: vt infra eod. l. peregrè. in princip. & supra eod. l. iij. §. item feras. Item excipe hominē, & res per eum detentas: vt. s. e. ti. l. possideri. §. Nerua. & l. rem quæ. & j. eod. l. si rem. Sed quid de immobili, si nescis vbi sit ex lōgo tēpore? Item quid si fundum scis, & nescis te possidere ex longinquitate tēporis? Rñ. ad vtrūq; quòd perdis non tempore, sed per obliuionem: vt institu. de vsucap. §. quod autem.

b *Et per colonos.* in villa.

c *Inquilinos.* in ciuitate: vt. j. eod. l. re pignoris.

d *Possidemus.* diuersimodè: quia per seruos res peculiares eorum animo & corpore: per colonos & inquilinos eorū corpore naturalē, nostro ciuilem: vt. s. eo. l. iij. §. saltus. hīc tamen dicit de eo quod seruus possidet non peculiari-ter, cūm dicatur in fine, nihil interest. Accur.

e *Intelligimur.* aliter in primo: scilicet quando fuerunt mortui: & aliter in aliis, quando cœperunt furere vel locare. nam vbi moriuntur, retineo ciuilem per me, non naturalem, nisi heres coloni acceperit volēs mihi possidere: quia tunc etiam naturaliter, in aliis retineo ciuilem per me, naturalem per eos: vt. j. eo. l. qui vniuersas. §. fin. secundum Io. vel dic secundum H. retineo, cūm moriūtur, per me ciuilem: per eos naturalem, si non neglexi apprehendere poss. post eorum mortem: vt. j. si de eo. §. j. nec ob. si dicas: ille est mortuus: & nullo modo detinet: quod idem posset opponi de dormiente: vt infra titu. j. l. nunquam. §. si seruus meus.

f *Quicquam interest.* in retinenda poss. item nec aliquis eorum potest sibi mutare causam possess. constituendo sibi possidere: vt supra eo. l. rem quæ. & l. qui bona. & C. de præscrip. x. an. l. ij. licet Py. contra. dixit in colono. Item nec in amittenda interest, cūm nostro animo & eorum corpore possidemus: in alio autem interest, id est quādo peculiariter, cūm etiam eorum animo possideamus, vt dixi. Item & quando moriuntur: vt modò dixi. item etiam in vsucapione differunt: quia per solum seruū vsucapit ignorans: vt. j. pro soluto. l. ij. Item nec sic per alios quæritur dominium vel poss. vt per seruū. & facit. j. pro emp. l. qui fundum. in principio.

g *Possidemus.* & sic ciuilitè.

h *Possidemus.* & sic ciuilitè.

i *Corporalis.* i. naturalis: vt. s. eo. l. clam. §. qui ad nundinas.

k *Magis probatur.* s. quā supra dictum.

regulare in qualibet re mobili cuius possessio est vilis & abiecta. P.

XXV. POMPONIVS libro vicensimo tertio ad Quintum Mucium.

Sid quod possidemus, ita perdidimus, vt ignoremus vbi sit, a desinimus possidere.

Per colonos & inquilinos sicut per seruos possidemus: nec perdidimus licet moriantur, vel furiosi efficiantur. Bar.

Et per colonos, b & inquilinos, c aut seruos nostros possidemus. d

& si moriantur, aut furere incipiāt, aut alij locent: intellegimur c nos retinere possessionem. Nec inter colonum & seruū nostrū, per quem possessionē retinemus, quicquam interest. f

Qui possidet ciuilitè: per ingressum alterius eam non perdit, nisi reuersus nō admittatur, vel suspicetur se posse repelli. Bar.

Quod autē solo animo possidemus, g quæritur vtrumne vsq; eò possidemus, h donec alius corpore ingressus sit, vt potior sit illius corporalis i possessio: an verò, quod quasi magis probatur, k vsq; eò possideamus, donec reuertentes nos * aliquis repellat: aut nos ita animo desinamus possidere, quòd suspicemur repelli nos posse ab eo qui ingressus sit in possessionē. Et videtur vtilius l esse.

Locus certus ratione loci vel quotæ potest possideri: secus si esset vtraque ratione incertus. Bar.

XXVI. IDEM libro vicensimo sexto ad Quintum Mucium.

Locus certus ex fundo & possideri, & per lōgā possessionē

l *vtilius.* vt & d. §. qui ad nundinas. & s. eod. l. iij. §. in amittenda. in fin. & §. si quis nuntiet. & j. de vi & vi ar. l. j. §. siue autem. argu. contra supra quòd met. cau. metum. in princip. Item secus in possess. rei mobilis, quam amitto ignorans: vt. s. eod. l. rem quæ nobis.

capi * potest: & certa pars pro indiuiso, quæ introducit vel ex emptione, vel ex donatione, vel qualibet alia ex causa. m Incerta autē pars nec tradi, nec capi potest: veluti si ita tibi tradā: quidquid mei iuris n in eo fundo est. Nam qui ignorat: nec tradere nec accipere id quod incertum est potest.

Furiosus nō potest desinere possidere. Bar.

XXVII. PROCVLVS libro quinto Epistularum.

Sis qui animo possessionem saltus retineret, furere cœpisset: non potest, dum fureret, eius saltus o possessionem amittere: p quia furiosus non potest desinere q animo possidere.

Possidens rem propriā, si illā cōducit, & quærat an conducens perdat possessionem: debet attēdi an ignorās se possidere conducit, an sciēs: & hoc secūdo casu refert an cōducit eam vt alienam: an vt suam: & interdum dominus non possessor à possessore cōducit, stipulatur vel emit: & tunc aut proprietatis respectu cōtrahit, & cōtractus omnes sunt nulli. aut respectu tātū possessionis cōtrahit: & tūc tenet stipulatio, emptio, cōductio, & precariū. Alex. de Imo.

XXVIII. TERTVLLIANVS libro primo Quæstionum.

Saliquam rem possideam, & eandem postea conducam: an amittam possessionem? Multum r refert, in his quid agatur. primum enim refert, vtrum sciam me possidere, an ignorem: f & vtrum r quasi non meam u rem

lo, subaudi. nam communi iure quo amitteret etiam homo sanæ mentis ignorans, & hoc perderet: vt si fieret res sacra vel religiosa. & aliis modis: vt. j. eo. l. qui vniuersas. §. j. & quòd sic sit restringendum, innuit sequens responsum: vt. s. d. e. cal. l. hæc actio. & s. de le. ij. l. cūm pater. §. dulcissimis. & j. de verborum significatione. l. si cū fundus. & j. de bo. eorū. l. j. sic econtra per præcedēta sequēs generale restringitur: vt. s. de vino & oleo le. l. si. §. si.

q *Desinere.* i. non potest habere animum non habendi vel possidendi. Sed oppo. cūm homo sanæ mentis perdit per obliuionem: cur non & furiosus cūm ipse obliuiscitur? Respon. hic ex defectu animi: ille ex negligentia. Item ille in sui præiudicium tacitè potest consentire obliuiscendo: hic non. Item ille de voluntate in voluntatem transit: hic permanet in prima, quam non mutat: vel si mutat, facit nullam, vt dormiens: vt infra titu. j. l. nunquam. §. si seruus. Item facit. j. pro emp. l. ij. §. si à furioso. cōtra. sed ibi non solo animo perdit.

Saliquā.] **CASVS.** Dic casum vt in glos. quæ incipit, ratione poss. & c. ibi, distingue ergo ex prædictis & c. Fran.

r *Multum.* nunc respondet.

f *An ignorem.* ignorās enim, vel errās, nō amittit poss. vt. j. eo. l. si me in vacuā. Ignorare autē possum, quando pet filium vel seruū ex causa peculiari quæro: vt. j. eo. l. possessio. §. & si possessio.

t *Vtrum.* accipe primum membrum. l. si sciam.

u *Quasi non meam.* erat tamen mea: quo casu non amitto pro-

Locus certus.] CASVS.

Certam partē fundi pro diuiso possidere possum: sed incertā partē non possum possidere: nec tradi nec vsucapi potest. Franciscus Accursius.

m *Ex causa.* sic ergo pars certa p diuiso vel pro indiuiso possidetur, & vsucapitur: vt. j. eo. l. si quis fundū. sed secundum illius. l. responsum est contra. Solu. vt ibi.

n *Mei iuris.* cū & meū ius sit incertum: vt & s. eo. l. iij. §. incertam. & quære vt ibi. Sed opponitur: heres ignorans ex qua parte sit heres, potest adire: vt supra de acqui. hered. l. si quis extraneus. §. sciendum. ergo vsucapere: vt. j. titu. j. l. si. & s. eod. l. iij. §. ex plurib. ergo & possidere: vt. j. titu. j. l. sine. Sed respō. de facili possum fieri certus per testamētum: vnde perinde est ac si sim. argu. s. e. l. quod meo. §. fina. & facit. j. de verbo. signi. l. locus. & j. titu. j. l. si fur. §. fin. & pro emp. l. emptor.

Sis.] **CASVS.** Aliquis habebat ciuilem poss. alicuius fundi. licet efficiatur furiosus, tamen retinet eam poss. Franciscus.

o *saltus.* animo enim frequentius possidetur: vt. s. eod. l. iij. §. saltus. Idem ergo & si naturaliter possideret: vt quia rei insisteret: vt & infra tit. j. l. iusto. §. eum.

p *Amittere.* animo solo,

* capi, p. v. fucapi. sic. j. l. 43. capere pro vsucapere. & s. tit. de acqui. re. do. capta pro vsucapta.

Ignorans an & quādo amittat possessionē rei suæ: & quid

* Flo. nō a-
liquis. sed
male. Ant.
Aug. lib. i. e-
men. cap. 2.

in iuris in erra- te: & quan- do pteu na tur aliquis i- gnorare.

prietatem: quia alter in ea quaerenda non consensit: nec in ea sola voluntas sufficit: vt. s. eo. l. si quis vi. s. differentia. & etiam si alter consensisset, idem: quia cum rem meam quasi tuam tibi do, non transfero dominium: vt. s. de condi. cau. da. l. iij. s. subtilius. secū- dum Azo. poss. autem amitto. H. vt. s. eo. l. quod meo. Azo.

a An quasi meam. & e- rat: & hoc casu proprie- tatem & posses. videor transferre velle: nisi for- tē agam de altero trans- ferendo tantum, secun- dum Azo.

b Et si sciens meam. vel quasi meam: vt. s. eod. l. qui bona fide.

c Respectu. & non va- let: vt. s. depositi. l. qui re. & j. e. l. si de eo. s. si.

d An possessionis. hoc potest valere, vt subii- cit.

e Tantū. nam verē re- fert, posses. vel proprie- tatē conducā. nam & c.

f Et stipulatio. ratio- ne posses. vt. s. de con- trahen. empr. l. si in em- ptione. s. rei. Distingue ergo ex praedictis si ali- quam rem possideo: & eam à te conduco: aut ignoro me possidere, aut scio. vbi ignoro, non valet conductio: vt C. loca. qui rem. vbi scio, refert an quasi rem alienam cōduxerim: an quasi meam. si quasi a- lienam: si quidem erat aliena, valet cōductio. si propria, non valet: vt s. depositi. l. qui rem. sed posses. amittitur, secun- dum Azo. Si vero quasi meam, aut erat mea, aut non. si non e- rat: valet quod agitur inspecta veritate, non opinione, arg. s. de neg. gest. l. item si cum. Si verò mea, refert vtrum proprietatis respectu: &

Conducens rē propriam an eius poss. perdat.

* possidet.

non valet, siue sciebā, siue ignorabā meā: vt. d. l. depositi. qui rem. Sed vbi scio, videor transferre dominiū in aliū: vt. s. de cōtrahen. emp. l. suae rei. Si verò pos. gratia: valet quod agitur. sed quomo- do etiam respectu possessionis valet in re propria, cum cōductor possideat? Respond. quia locator fortē aliquo iudicio poterat eam auocare: vel prius fuit confessus eius nomine possidere. & facit. j. de preca. l. in rebus. s. si. & l. si is.

Possessionem.] **C A S V S.** Possessionem naturalem potest pupil- lus amittere, puta si fundum desinat possidere etiam sine tu- toris auctoritate, civilem autem non.

Qui possidet vnum totum inte- grale, nō possidet singulas partes eius. **Barolus.**

Qui vniversas edes possidet: singulas res quae in aedificio sunt, non videtur possedisse. **Idē** dici debet & de naue, & de arma- rio.

Possessio perditur ab ignorāte & inuito, superueniente defectu ex parte rei vel personae. **Bar.**

Possessionem amittimus multis modis: veluti si mortuum in eum

Qui vniversas.] **C A S V S.** Primò dicit: si possideo domum: singulas eius partes non videor possidere, idem in naui, &

in armario. [P O S S E S S I O N E M.] Nunc dicit qualiter a- mittitur possessio tam rei immobilis, quam mobilis. & leuis est litera. [Q V O D P E R C O L O N V M.] Possidebam fundum per colonum meum. heres meus non dicitur habere pos- sessionem illius fundi, nisi eam apprehendat corporaliter, idem

locum intulimus, quem i posside- bamus. Namque locum religio- sum aut sacrum non possumus possidere, k et si l cōtemnamus m religionem, & pro priuato eum teneamus, sicut hominem libe- rum. n Item cum praetor idcir- co in possessionem rei † iussit, o quòd damni infecti non promit- tebatur: possessionē inuitum do- minum amittere Labeo ait. p

Item quod mari aut flumine occupatum q sit, possidere nos de- finimus: aut si is qui possidet, in alterius potestatem r peruenit.

Item quod mobile est, multis modis desinimus possidere: si aut nolimus, f aut seruū puta manu- mittamus. t Itē si quod possidebā in aliā speciem translatum est, ve- luti vestimentū ex lana factum. u

Heres non acquirit possessionē, nisi eam apprehendat verē vel fi- cte. Bartolus.

Quod per colonum possideo: heres meus, nisi ipse nactus y pos- sessionem, nō poterit possidere. z Retinere enim animo posses- sionem possumus, apisci non possu- mus. Sed quod pro emptore pos- sideo, per colonum a etiam vsu- capiet etiam heres meus.

Per colonum commodatarium vel depositarium, & si alij locet, commodet, vel deponat: posses- sionem retinemus. **Bar.**

Si ego tibi commodauero, tu Titio, qui putet tuum esse: nihilo

pra de dam. infect. l. si finita. s. Iulianus. & s. non autem. & supra eo. l. iij. in. fin.

q Occupatum sit. vel alueū faciendo flumen, vel inundando mare secundum Io. & hoc siue mobilis, siue immobilis: vt hīc & j. de bo. auth. iud. possi. l. cum vnus. s. fina. & s. eo. l. Pomponius. & fa- cit. s. si vsusfru. pe. l. si ager. & s. tit. j. l. ergo. s. alluui.

r In alterius potestatem. id est dominiū: vt. j. de verb. signifi. pote- statis. vt quia redactus est in seruitutem propter ingratitudinem: vel quia passus est se vendi ad pretium participandum. vel dic e- tiam quia dedit se in arrogationem. sed in isto hodie aliud esset. nam habet pos. civilem omnium quae ante habebat. Item rerum peculij aduētitiij arrogator naturalem: quia habet vsufruct. vt insti. de acquir. per ar. & s. eo. l. naturaliter. de aliis filiis dic vt. j. c. l. possessio. s. qui in aliena.

f Nolimus. aliās volumus. & idem est sensus.

t Manumittamus. vt. j. pro donato. l. qui pro donato.

u Ex lana factum. non enim possidet lanam in eo vestimento: sed si lanam leget, neta & inneta cōtinetur: vt. s. de le. iij. l. lana. Azo. & facit. s. tit. j. l. adeo. s. cum quis.

x Possideo. meo nomine.

y Nactus. aut alius nomine eius: vt in fi. s. dicitur.

z Non poterit possidere. vt & s. eod. l. cum heredes. in princip. & j. titu. j. l. si homo. aliter in herede coloni: vt. s. loca. l. cum in plu- res. s. heredem. & j. eo. l. si de eo. s. j. quae sunt contra. sed an here- ditas retinet naturalem per colonum? Io. forte non: vt. j. si quis test. lib. l. j. s. Scauola.

a Colonus. apprehendentem nomine heredis. & dic etiam. q. d. non tantum si ipse scilicet heres apprehendat. Idem fortē si co- lonus

si colonus apprehen- dat possess. fundi no- mine heredis mei: & heredi acquiritur pos- sess. & etiam vsucapere poterit. Postea dicit: commodavi tibi rem, vel locavi, vel deposui: & sic possessionem re- tineo per te. tu autem alij commodas vel lo- cas: vel apud alium de- ponis: quia adhuc re- tineo possessionem.

h Non videtur posside- re. vt infra titu. j. l. cum qui. & facit supra de rei vind. l. in rem. s. fina. & j. quod vi aut clam. l. si alius. in fin. & l. se- quenti. & supra ad ex- hi. l. tigni. s. sed si ro- tam. & s. titu. j. l. adeo. s. illud recte. & s. de e- uic. l. naue.

i Quem. scilicet locū. Accursius.

k Possidere. sed deti- nere: vt. s. de mor. infe- l. longa.

l. Et si. id est quamuis, **m** Contemnamus. scien- tes enim conditionem, non possidemus: licet eius libertatem contē- namus. aliud si bona fi- de nobis seruiat.

n Sicut hominem. libe- rum. quem non possi- demus scienter: vt su- pra. l. cum heredes. s. itē quaro.

o Iussit. ex secūdo de- creto: nō sic ex primo: vt in contrario supra eo. l. si quis antē.

p Labeo. ait. vt & su- pra de dam. infect. l. si finita. s. Iulianus. & s. non autem. & supra eo. l. iij. in. fin.

† Sic Flo. al. additur, ire. sed elegan- ter subaudi- tur.

Homo liber sciēter à quo uis possideri non potest: quia aestima- tionem non recipit. igno- ranter autē fecus.

lonus mercedem heredi soluerit: vt. j. eod. l. quamuis §. j. & facit insti. de interdi. §. possidere. & §. l. iij. in prin. & C. eo. l. licet.

a *id possidebo.* ciuilitur per me, naturaliter per alium. sed per quē dic per primum: licet per mille manus ambulet. hoc enim operatur mihi animus eius: quia etsi de fundo exisset, non tamē animo deferendæ poss. adhuc naturaliter per eū possideo: vt. j. l. proximi. Sed certē imō videtur quod non possideā per aliquem hīc, vel in sequ. casib. vt. j. ritu. j. l. non solū. §. qui pignori. quæ est contra. Sol. ibi in pignore. quod nihil est. vel ibi depositarius apud sequestrum. nec hoc valet. Dic ergo quod ibi commodatarius vel depositarius alij tradidit alienando: hīc non. Item facit institui. de interdi. §. per eos quoq;. & §. quibus mod. v. usufr. amit. l. Pomponius. Sed argu. contra. j. de preca. l. quæsitum, in prin. Accur.

ADDITIO. Dic secundum Bart. hīc quod ibi loquitur de actione personali, quæ tantum contra primū conceditur: hīc de retinenda possessione, quæ etiam per secundā & vltiorem retinetur.

S *Colonus.] CASVS.* Colonus meus exiuit de fundo animo reuertendi incontinenti. dicitur quod etiam interim poss. scilicet naturalem & ciuilem retineo per colonum. & sic no. quod per animū coloni retineo poss. v. tranque. Fran. Accur.

b *Placet.* ciuilitur & naturaliter, etiam me-

a] Sic solo animo colonus retinetur, etiam & per fami iam reliquā: vt not. gl. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iu. lex. & in l. si mulier. §. qui. mo. usufr. a. mit. Quod tamē limitabis nisi alius in e. in possideat & fruatur: vt p. gl. in l. l. C. de ser. fugi. & ibi Bal. col. si. vers. sequitur nunc vtilis quæ. stio Alter tamē nudo animo adquiretur: vt in l. fi. C. eo. l. d. adquire. poss.

adio tempore absente domino: & sic solus animus coloni^a retinet mihi naturalē: quauis nec in fundo, nec in cōspectu, nec in pximo sit: vt hīc, & j. p. emp. l. qui fundū. in prī. Sed quid si exiuerit animo deferendi poss? Respon. naturalē perdit dominus: arg. huius. l. sumpto à contrario, quod est validum: vt. §. de offic. eius cui man. est iurisd. l. j. §. j. ciuilem retinet: in qua coloni malignitas nihil nocet: vt. C. eo. l. fi. & hoc si tantū deserit. Si autem alij tradat. vel deiiciatur, tunc dominus vtrāque perdit: vt. j. eo. l. peregrē. §. quibus. & §. l. iij. quod si seruus. Sed alij dicunt quod si tantum deserit, quod nullam perdit dominus, etiam si animo deferendi: & hīc subaudiunt, maximē: vt not. C. communia de vsuca. l. j. & facit. §. de dolo. l. cum. quis.

Q *Vanius.] CASVS.* Si locauit poss. fundi mei pupillo conducenti sine tutoris auctoritate certa mercede: licet mihi non obligetur ad mercedem, tamen per eum retineo possess. fundi. [SI CONDUCTOR.] Ego Frācisus rem tibi locauit. tu eam vendis, & eandem conducis ab emptore: & tam mihi quā ei soluis mercedem. dicitur quod adhuc retineo possessionem per te. [INFANS.] Infans tutore auctore potest acquirere poss. pupillus autem etiam sine tutore. Item infans sine tutore in casu etiam quærit possess. vt per seruum suum peculiari nomine apprehendentem poss. alicuius rei. Francisus.

c *Non obligetur.* vt obnoxio^p cōstituatur: vt inst. de aucto. tu. i. prin.

d *Retinemus.* si fortē à nobis conducatur: & sic quodammodo nobis est obnoxius. vel etiam mando ei vt meo nomine intret. non enim obligatur ex mandato: sed acquirit nobis poss. & nobis possidet. quod accipe, si haberet intellectum: vt. §. eo. l. j. §. Ofilius. & facit. j. de act. & oblig. l. pupillus. Accur.

e *Retinet.* Sed hoc quo modo? nonne dominus possess. amittit per traditionem à colono factam. §. eo. l. possideri. §. quod si seruus:

Quidam sic. sed dicunt eam restitutam per mercedis solutionem. ar. §. de posi. l. j. §. si rem. sed illud eos non iuuat: quia ibi nec dicitur quod depositor quōdam recuperet poss. nec quod redeat in causam depositi. nec enim sequitur: tenetur, ergo in primam causam rediit. Alij dicunt hīc non fuisse traditam possess. contra quos est quia condu-

Infans possidere rectē potest, si tutore auctore cœpit. Nam iudiciū infantis suppletur auctoritate tutoris. Vtilitatis enim causa hoc receptū est. nā alioquin nullus sensus sit infantis accipiendi possessionē. **h** Pupillus tamen etiam sine tutoris auctoritate possessionem nancisci potest: Item infans peculiari nomine per seruum possidere potest.

Cui datus est executor: nō potest ingredi sua auctoritate. Itē mādatum eius quod quis habet necesse facere, non finitur morte. Bar.

XXXIII POMPONIVS libro trigensimo secundo ad sabinum.

Vndi venditor etiā si in mandatum alicui vt emptorē in vacuam possessionem induceret: prius quā id fieret, nō rectē emptor per se in possessionē veniet. **m**

Mandatum factum super eo ad quod mandans tenebatur, morte eius non finitur: bene tamē potest reuocari per heredem eius. Pau.

Item si amicus vēditoris, mortuo eo, prius quā id sciret, aut nō prohibentibus heredibus id fecerit: **p** rectē possessio tradita erit. **q** Sed si id fecerit cū sciret dominū mortuum, aut cū sciret heredes id facere nolle, contra erit. **r**

Error nominis acquisitionē possessionis non impedit: sed error in corpore sic. Itē dissensus accipiē-

non expectasti quod te mitteret in possess. sed tua auctoritate intrasti. dicitur quod non iuste intrasti: & es prædo. Secundò dicit: Titius me mortuo cum id ignoraret, te misit in possess. dicitur quod iuste incipis possidere. Si autem Titius misit te in possess. cum sciret me mortuū, aut cū sciret heredes id facere nolle: tunc non iuste incipis possidere. Fran.

l *In vacuam.* ad quam tradendam tenetur secundum quosdam, quod non placet: vt C. de proba. l. cum res.

m *Veniet.* & si fecerit, prædo est: vt. §. eo. l. si ex stipulatione. & C. eo. l. nec ex vera. Accur.

n *Item si amicus.* id est procurator siue nuncius.

o *Aut.* aliās aut, pro & aliās haud, pro id est non. & secundū istam non est in litera, non. Accur.

p *Id fecerit.* id est duxerit emptorem in possessionem. Accur.

q *Tradita erit.* vt & §. de procur. l. si procuratorem. & supra de offic. præsid. l. si fortē. & j. de solu. l. si cū Cornelius. in fine. & supra man. l. si præcedente. & §. de pact. l. si cum. Sed ar. contra. §. de iu. do. l. si ego. §. si res. & §. de ma. vin. l. si pater. sed aliis casibus loquuntur. Item contra. §. de dona. l. ij. §. sed si quis. Solu. ibi in dominio. vel vt ibi. Item contra. §. si cer. per. l. eius. §. quas vero. Solu. vt ibi. **ADDITIO.** Dic secundum Bart. hīc quod hoc mādatum consistit etiam in id quod habebat de necessitate facere, ideò non reuocatur morte. sed de hoc plenē vide eundem Bar. in d. l. ij. §. sed & si quid.

r *Erit.* vt. §. de dona. inter vir. & vxor. l. sed interim. §. si vxor.

S *l me in vacuam.] CASVS.* Si misisti me in possess. vacuam fundi Corneliani: ego autem credebam me missum in possessionem fundi Semproniani, & sic erravi in corpore: dicitur quod non adquireo possess. fundi cornelianiani, nisi erravi tantum in nomine: quia certæ rei mihi possessio adquiretur. Sed quid si in no-

quos est quia condu- cendo tradere videtur: vt supra de rei vindi. l. quædam. & §. eod. l. interdum. §. fina. Tu dic quod nec fuit tradita, nec pro tradita habita: nec habuit animum auferendi poss. priori locatori, cū semper ei mercedē soluerit, argu. C. e. l. fi. alioquin si fuisset tradita, vel habita p tradita: sine dubio esset amissa. nec obstat quod conduxit: quia tunc per conduct. facit alium possidere cū conductor possidebat: qd hīc non erat, sed prior locator possidebat. & facit. §. qui. mo. usufr. amit. l. Pomponius.

f *Iudiciū.* semiplenum. **g** *Nam alioquin.* id est sine tutore.

h *Accipiendi possessio-* nem. & sic non quærit: vt & §. l. j. §. adipiscimur. in fin. Sed contra C. eo. l. donatarū. Solue vt ibi.

i *Pupillus.* maior infante habens intellectum: vt supra eo. l. j. §. Ofilius. & supra de aucto. tuto. l. obligari.

k *Item infans peculia-* ri. vt & Co. de dona. l. si quis in emancipatum.

F *Vndi venditor.] CASVS.* Vendidi fundum tibi. postea mandauit Titio vt te mitteret in possess. fundi.

mine & in corpore: vt fuit in primo casu: nunquid tu qui misisti me in possess. faltem amittes possessionem? quod videtur: quia animo solo potest quis deponere & mutare possess. quæ dic vt in glo. sic ergo videtur & in nostro casu. Item nunquid possess. fundi ad quisiui in primo casu vbi interuenit error? & videtur quod sic, quia animo solo adquiri potest possess. in casibus. sic ergo videtur & hic. sed tamẽ respõdet quod errans nõ adquiret poss. nec tu amittis poss. Tertio dicit: si tradas possess. fundi Corneliani procuratori meo recipienti nomine meo, & ego errem, vt quia credebam tradi possess. fundi Semproniani, at procurator non erret: nunquid est mihi adquisita possess? & dicitur quod sic: nam cum ignorant quærat per procuratorem ergo & errant. Sed quid contra si procurator meus errauit, ego non dicitur quod bene acquiritur mihi possess. Postea dicit quod per seruuum adquiretur possess. ignorant domino. Vltimo dicit: seruus alienus siue possideatur à me, siue à nullo: potest mihi acquirere possess. si nomine meo eã adipiscatur. Fran.

† Concor. tex. in. c. significante. & ibi not. Feli. col. 2. ver. v. declaratio. de refer. & quod notat in apostol. ad eugno. in l. nec apud nume. i. in versi. cũ cõstat corpore. C. de her. in sti. Quod tamẽ limitabis p gloff. in. l. a mater §. si quis homines. §. de excep rei iu. Domi. Non, addit veteres, quãuis desit Floren. & recte addunt.

- a Sempronianum. quem emerim.
- b Non adquirem possess. facit infra pro empt. l. ij. §. cũ Stichum. & supra de cõtrahend. emp. l. in vendit. ionibus.
- c Consenserimus. hic error non nocet: vt & supra de rei vindi. l. idem Pomponius. §. cũ in rem. & supra titu. j. l. cũ in corpus.
- d Consenserimus. vt in primo casu.
- e Deponere. depono cũ nemini quærit, & fit solo animo meo: vt. §. e. l. iij. §. in amittenda.
- f Mutare. cum alij quæritur. & hoc animo meo solo similiter secundũ Marcellum & Celsum: quod est falsum, nisi in casibus: vt §. l. ij. in prin. ibi, solo animo non posse.
- g Possesse. scilicet aliàs vbi non est error.
- h Scribunt. & sic videbatur quod iste desineret possidere.
- i Potest. quod est secundũ Celsum: vel quod est in casibus vbi non est error.
- k Nunquid. hæc est alia quæstio: & vtraque soluetur.
- l Adquisita est. vbi est error.
- m Nec amittet. vt & §. de vi & vi ar. l. cũ fundũ. & argu. §. quibus mo. pign. vel hypo. sol. l. voluntate. Sed contra. §. eo. l. quod meo. §. si furioso. & l. j. §. si vir. Solu. hinc cum conditione, si alius acquireret: ibi non. quod non placet: quia pro nihilo diceret quodammodo: quod improprietatem notat. Alij dicunt quod hic etiam in animo habuit conditionem: ibi nec verbis, nec animo. Tertij, quod hic in re immobili: cõtraria in mobili, quarum possess. est vilis & abiecta: vt. §. eo. l. si rem. Tu dic quod hic fuit error in re: sed in §. si furioso. in persona accipientis tantum.
- n Si ego errem. quia credo quod de possessione fundi Titiani dicas, & tu dicis Semproniani.
- o Ignoranti acquiri. scilicet per procuratorem: vt C. cod. l. per liberam.
- p Errant. in nomine vel in corpore, secundũ Io. & Azo.
- q Vt adquirem. No. adquirem: & §. adquiretur. l. statim: quia præ-

tis impedit perditionẽ possess. Bar.
XXXIII. VLPPIANVS libro septimo Disputationum.

SI me in vacuum possessionem fundi Corneliani miseris, ego putarem me in fundum Sempronianum a missum, & in Cornelianum iero, non adquirem possessionem, b nisi fortẽ in nomine tantũ errauerimus, † in corpore consenserimus. c Quoniam autẽ in corpore consenserimus, d * an à te tamen recedet possessio, quia animo deponere e & mutare f nos possessionem posse § & Celsus & Marcellus scribunt, h dubitari potest: & si animo acquiri possessio potest, i nunquid k e. tiã adquisita est? l Sed non puto erratẽ acquirere. ergo nec amittet m possessionem, qui quodammodo sub cõditione recessit de possessione.

Cũ res traditur procuratori ad hoc vt possessio quærat domino: sufficit quod alter ipsoform nõ erret, licet alter erret in rei substantia. Item etiam per seruuum alienũ recipientem meo nomine, potest mihi acquiri possessio. Paulus.

Sed si non mihi, sed procuratori meo possessionem tradas: videndum est, si ego errem, n procurator meus non erret: an mihi possessio acquiratur. Et cũ placeat ignorantio o acquiri, poterit & errant. p Sed si procurator meus erret, ego nõ errem: magis est vt adquirem q possessionem. Seruus quoque meus ignorant mihi ad-

quirem possessionem. Nam & seruus alienus, vt Vitellius * scribit, siue à me siue à nemine possideatur, potest mihi acquirere. possessionem, si nomine meo r eã adipiscatur. quod & ipsum admittendum est.

sens sum, & nudũ præstat ministeriũ. aliàs si sibi acquirere velit, & si nõ præstat nudum ministerium, non acquirere mihi: vt. §. de conrahen. emp. l. in huiusmodi. nisi tradens hoc gerat: quo casu error procuratoris mihi nõ nocet: vt. §. de dona. l. qui mihi. Acc. r **Nomine meo.** quãdo à nemine: vt & §. tit. j. l. nõquam. §. seru. & facit. §. de stipu. ser. l. si seru. & facit infra pro empt. l. ij. §. si seruus. & quod nõ. §. de ædil. edi. l. cũ mancipium.

quiret possessionem. Nam & seruus alienus, vt Vitellius * scribit, siue à me siue à nemine possideatur, potest mihi acquirere. possessionem, si nomine meo r eã adipiscatur. quod & ipsum admittendum est.

Possessoriũ retinẽde debet prius terminari, vt post hoc petitorium terminetur. Bar.

XXXV. IDEM libro quinto de omnibus tribunalibus.

EXitus controuersia c possessionis hic est tantũ, vt prius pronuntiet iudex, vter p possideat. ita enim fiet, vt is qui victus est u de possessione, petitoris partibus fungatur, & tũc de domino quærat: x

Debitor præscribit per creditorem possidẽtem, vel sibi precario concedentem. Bar.

XXXVI. IULIANVS libro tertio decimo Digestorum.

Qui pignoris causa fundum creditori tradit, intellegitur z possidere. Sed & si eundem precario rogauerit: a æquẽ per diutinam possessionem capiet. Nam cũ possessio creditoris nõ impediatur capionem, longẽ minus b precarij rogatio impedimẽto esse non † debet: cũ plus iuris in possessione habeat qui precario rogauerit, c quã qui omnino non possidet. d

XXXVII. MARCIANVS libro singulari ad Formulam Hypothecariam.

Res * pignoris nomine data, & possessione tradita, deinde à creditore conducta. c con-

fidere, & in vsucapione procedo. Idem si eundem fundum quem obligauit Titio, concessit mihi precario Titius: nam adhuc procedo in vsuca. & reddit rationem. nam cũ plus iuris in poss. & c. Fran. Accur.

- y Qui. scilicet debitor.
- z Intelligitur possidere. quod ad vsucapionem: vt. §. subicit. & §. tit. j. l. si serui mei nomine. Item quod ad satisfactionem vitandam: vt. §. qui satisfda. cogan. l. sciendum. §. creditor. quod ad alia nõ: vt nõ. §. eo. l. j. §. per seruuum corporaliter. Accur.
- a Rogauerit. i. acceperit precario debitor à creditore.
- b Longe minus. i. magis. sic C. de iudi. l. properandum. §. fin. vel dic abundat, nõ: vt & §. de dam. infect. l. fluminum. in prin. ibi, nihil ne & c. & facit. §. de preca. l. certẽ. in fi. & §. de pig. act. cum & fortis. §. fi. & §. de act. & oblig. l. qui à seruo. & §. de peri. & commo. l. serui emptor. & §. tit. j. l. non solũ. §. qui pignori. Accur.
- c Rogauerit. id est acceperit.
- d Possidet. creditor possidet pignus: a quod dicitur à pugno: non autem hypothecam: vt. §. de vsucap. l. non solũ. §. si rem.
- e Non possidet. vt est debitor. Accur.

Re pignoris.] C A S V S. Obligauit tibi fundum vel domum, & tradidi. tandem fundũ istũ vel domum à te conduxit: & conuenit vt pro colono sim in isto agro: vel sim pro inquilino in domo. dicitur quod retines poss. per me. Accur.

Procuratoris error nõ semper nocet.

* Celsus.

† Florentie, negationi verũ præfigitur.

* Re.

a] Creditor possidet pignus: vt. l. seq. cum cõcor. in gl. fi. Et: idẽo est qd creditor nõ potest propria auctoritate debitoris pignus aufere: vt nõ. gl. in l. si quis in tãã. C. vnde vi.

Per eos.

a Per eos. nunc responderet.

b Possidere. Nota quod colonus in villa, inquilinus in ciuitate: vt hic, & supra loca. litem quæritur. cum lege sequenti.

c Videtur. facit supra de peri. & commo. rei ven. l. serui. emptor. & infra titu. j. ei à quo. Accursius.

Q Vi absentis.] CASVS.

In quadam epistola scripti seruo meo vt sit liber. dicitur quod non erit liber ex tempore data epistola: sed ex tunc quando hæc epistola peruenit ad notitiã serui. [SI QVIS.] Tradidi tibi poss. fundi, vt ita demum habeas eius poss. si hic fundus sit meus. dicitur quod non videor possess. tradere si appareat alienũ esse fundum, & non meum. Secundò dicit quod poss. potest tradi sub conditione: vt si nauis ex Asia venerit, habeas possess. talis fundi. [SI IS QVI.] Dic casum vt in fi. vltimæ gl. quæ incipit, quia & c. ibi, ideòque dicas & c. Francif.

d Vt in libertate. id est in possessione libertatis, secundum quosdam. imò vt sit liber. & in hac epistola debent adesse quinque testes: vt C. de Lat. liber. tollen. §. scimus. Accursius.

e Vt statim. id est antequam epistola ad seruum perueniat. & facit. C. de fideicommiss. lib. l. si voluntate. & supra de lib. cau. non videtur. argu. contra. C. de repu. licet. sed ibi fuit traditus libellus repudij.

f Conferre. sic. j. de vi & vi ar. l. cum fundum.

g Ipsius. i. tradentis.

h Fundus alienus sit. in præsentis tempore: vt differat à sequenti casu.

i Sub conditione. scilicet vera, quæ erit de futuro: vt & supra si cer. pet. l. itaque. sed supra proxi. non fuit vera: quia fuit de præsentis tempore. vel dic de alia conditione hinc loqui quàm supra & per hoc dicat, hoc amplius. Et nota quod expressa fuit conditio. aliàs contra supra eo. l. quod meo. §. si furioso.

k Sicut res. id est rerum dominiũ, vel proprietatis: vt supra de iur. do. l. dotis fructus. §. fin.

l Neque aliter. Sed contra infra de solu. l. sub conditione. in fi. Solu. vt ibi.

m Extiterit. concor. supra eod. l. si me in vacuum. in princ. argu. si dono tibi domum vt non alienes, & tu alienas: vindicabo ab eo cui vendidisti. si autem tibi tradidi hoc modo, ne alienes: transtuli in te dominium. si vendis alteri, non in me transfertur dominium. si alienas: isto casu non vindicabo ab eo in quem est alienatio facta: sed contra te agam conditione ob causam: vt supra de condic. ob cau. l. ea lege. ad primum facit. C. de rebus alienis non alie. l. fina.

n Per eum. scilicet seruum. Accursius.

o Vel ex testamento. ita tamen, si non transtulit dominium in testatorem: vt si erat alienus, non legantis.

p Et heres. stipulatoris vel legatarij.

q Adquirere. quia non ex causa hereditaria directò, sed ex alia ad eum peruenit: aliàs secus: vt hic inuit, & supra eod. l. j. §. veteres. & supra titu. j. l. per seruum hereditarium. Sed oppo. quia cum actio ex empto competit ex causa hereditaria, & seruus ex ea actione: ergo & seruus ex causa hereditaria? Respon. non ex causa hereditaria, sed propter hereditatem. sic supra de pec. l. ea tempore. in fine. sed si per actionem ex empto petitur, & hæc

venit, † vt is qui hypothecam dedisset, pro colono in agro, & adibus autem pro inquilino sit: per eos a creditor possidere b videtur. c

Non perdit quis possessionem serui absentis donec ad eum libertatis perueniant. Bart.

XXXVIII. IULIANVS libro quadragesimo quarto Digestorum.

Q Vi absentis seruo scribit vt in libertate d moretur, nõ eam mentem habet, vt statim e velit serui possessionem dimittere: sed magis destinationem suam in id tẽpus conferre, f quo seruus certior factus fuerit.

Possessio & dominiũ potest sub conditione transferri: & defectus conditionis impedit eius translationem. Bartolus.

Si quis possessionem fundi ita tradiderit, vt ita demũ cedere eã dicat, si ipsius b fundus esset: non videtur possessio tradita, si fundus alienus sit. h hoc amplius existimandum est, possessiones sub conditione i tradi posse, sicut res k sub conditione traduntur: neque aliter l accipientis fiunt, quàm cõditio extiterit. m

Per seruum hereditariũ ex alia causa habitum res hereditarię possunt quæri. Bartolus.

Si is qui Titio seruum vendiderat, heredi eius eum tradiderit: poterit heres rerum hereditariarum possessionẽ per eum n adprehẽ-

actio demum adita hereditate competit: nonne & per hereditariam tunc potest quærere, scilicet post aditam? Ideòque dicas quod ante aditionem hereditatis seruum acquisiuit per actionem ex empto, & indebitè ei solutus fuit, cum nondum erat heres: vnde per eum acquireret possessionem rerum hereditariarum ante aditionem hereditatis. ceterum adita hereditate iam rerum propriarum poss. per eum acquireret. Accur.

dere: quia non seruus iure hereditario, sed actio ex empto ad eum peruenit. Nam & si ex stipulatu, vel ex testamento o seruus testatori debitus fuisset, & heres p eum accepisset: nõ prohiberetur rerum hereditariarum possessionem per eundem acquirere. q

Rei sequestratæ de partium voluntate perditur possessio nisi causa custodiæ sequestratur. Barto.

XXXIX. IDEM libro secundo ex Minicio.

Intereste * puto, qua mente apud sequestrum r deponitur res, nam si omittendæ possessionis causa, & hoc apertè fuerit approbatum: f ad vsucapionem possessio eius partibus nõ procederet. z at si custodiæ causa deponatur, u ad vsucapionem eam possessionẽ victori procedere x constat.

Violentia serui proprij quem possessione non priuat. Barto.

XI. AFRICANVS libro septimo Questionum.

Si de eo fundo, quem cum possiderem, y pignori tibi dedi, seruus tuus te deiciat: adhuc te possidere ait: quoniam nihilo minus per ipsum seruum possessionẽ retineas. z

Si colonus recedit non animo deferendæ possessionis, nulla possessio perditur. sed si animo deferendi, vel moriatur: naturalis perditur: & etiam ciuili, si naturalem negligit adipisci. Bartolus.

no. in. d. §. rei. & l. sequestrer.

Si de eo.] CASVS. Fundum quem possidebam; tibi obligauit & tradidi. seruus tuus te de eo deiecit. dicitur quod adhuc possess. fundi habere diceris. [SI FORTE.] Possidebam fundum per colonum meum qui stabat in fundo. dicitur quod licet ipse moriatur, vel decedat de eo fundo non animo deferendi possess. adhuc tamen retineo possess. per illum colonum. Secundò dicit: si moriatur colonus meus, quod non amitto poss. nisi sim negligens in adipiscendo eam. Tertio dicit quod si colonus meus discedat de fundo animo deferendi poss. amitto poss. Quarto reuertitur ad secundum casum, dicens: hoc quod dixi quod mortuo colono retineo poss. fundi interim: hoc est verum nisi alius extraneus possidere incipiat: nam tunc amitto possess. [SERVVM TVVM.] Emi seruum tuum à non domino, credens eum dominum: & traditus est mihi, & sic incepti possidere. tandem incepti scire tuum: & sic eum celauit, ne pereres. dicitur quod propter hoc non videor eum possidere clam: vnde bene procedo in vsuca. Secundò dicit econtra: vt si à principio capi possidere clam: postea desij clam possidere: nam inspicitur principium. [SI SERVVM.] Seruum meum possessum à quodam qui emerat bona fide, ab eo abstuli clam. quæritur an videat possidere clam: dicitur quod non. & reddit rationem. Nam sicut conductio, aut precarij rogatio, non potest esse suæ rei: sic nec clandestina poss. Fran. Accursius.

y Possiderem. ego debitor. Accursius.

z Retineas. per seruum inuitũ retines iniustam, quamuis per eum volentem nõ quæras: vt. §. eo. l. quod seruus. & quia retines, vsucapio debitoris procedit: vt. §. tit. j. l. non solũ. §. si rem. vnde collige debitorem nõ possidere: aliàs interpellaretur scilicet vsucapio:

Intereste.] CASVS.

Ego & tu contendebamus de possess. cuiusdam libri: tandem deposuimus apud sequestrum, vt der ei qui vicerit. quæritur an poss. interim procedat ad vsucapio. complendam, & sic proficit victori? & distinguitur qua mente depofuerit apud sequestrum: vt vno casu proficit, altero non. Fran. Accursius.

r Sequestrum. dicitur sequester tertia persona: vt supra de positi. l. ei qui in fi. & l. seq.

f Approbatum. quod est eo ipso quod non probatur contrarium. secus in alio deposito: vt supra de positi. l. licet §. rei.

t Non procederet. quia interrupta fuit: vt supra tit. j. l. naturaliter & dic quid sit sequester, vt infra de ver. signi. l. sequester. & supra de positi. l. propriè.

u Deponatur. quia hoc agitur expressè. Acc.

x Procedere. vnde si reus vsucapiebat, continuabitur modo tẽpus suũ actori qui vicit: vt & supra eo. l. Pomponius. §. si iussu, & qua actione agatur cõtra sequestrũ,

Concor. ea quæ no. per doct in l. r. C de probi. sequestra. & quæ no. in. c examinata extra de iudi. & quod habet Gellio lib. 20. ca. 10.

f. i. receptũ est. placuit. vt. §. de acq. her. l. 87.

quia interuertisset poss. debitoris seruus alienus id est creditoris, licet non suus: vt hic, & supra eo. l. rem qua.

a *Deceisset*, id est moriatur: & quod subiicit, propter util. &c. est interpositio, qua ponit primum casum. & quod subiicit, quo mortuo, &c. reassumit princip. & est secundus casus. Vel dic secundò, *deceisset*, id est de agro exisset: & non animo deserendæ poss. vt & s. eo. l. si colonus. Et nota quod tres casus iste. §. ponit. primò cum discedit colonus non animo deserendi. secundò cum moritur. tertio cum discedit animo deserendi. Accursius.

* Continua-
retur.

b *Per colonum*. detinentem, secundum primam expositionem. vel secundum aliam per colonum, id est per eius animum retineo naturalem: ciuilem autem per me.

c *Neglexerit*. sed quam perdit dominus per negligentiam: naturalem non: quia per mortem coloni est amissa, nec per hereditatem tenetur: vt. §. si quis testa. l. l. §. Scæuola. nec ob. finis huius. §. vt ibi dices. Nec ciuilem: quia eam retinet per se. Respon. secundum quosdam de ciuili tantum dicit: quibus obstat verbu, adipisci: sed dicunt improprie. i. retinere & uti, vt per incuriam: vt inst. de vsuc. §. quod autem. Tu dic quod perdit ciuilem, nisi petat naturale mortuo colono: & sic proprie ponitur, adipisci. nam non veniendo ad fundum obliuiscitur, & sic perdit etiam ciuilem. Accursius.

d *Aliud existimandum*. aliàs aliquid existimandum: & tunc referas ad primum casum de tribus secundum secundam positionem. nam hic casus loquitur cum discessit animo deserendi pos. aliàs idem: & tunc ad proximum. nam & hic amitto naturalem statim, & retineo ciuilem donec negligam: vt supra eo. l. iij. §. quod si seruus. & cum ero negligens, perdam ciuilem: vt & in proximo casu. Sed vt detur quod non perdam naturalem statim: vt. C. eo. l. si. que est contra. solu. vt ibi. Ac. **ADDITIO**. Dic secundum Bart. quod illa lex per istam intelligitur: quia per exitu perditur naturalis, vt hic: non ciuilis, vt ibi.

e *Hac ita vera*. l. quod non interpelletur ciuilis: & sic ad secundum casum se refert: & per consequens ad tertium, si habeas idem. aliàs si alius possedit, etiam ciuilem perdit. Sed videtur quod non perdam statim per alterius ingressum: vt supra eo. l. si id quod. §. fi. & l. clam. §. fi. Respon. hic non dicit quod fuerit ingressus tantum, sed quod possedit: vt quia suspicatus sum me posse repelli: vt & §. pro emp. l. qui cum pro. §. fi. Alij dicunt quod contrahit ciuilis originem ex naturali, qua perditur mortuo colono, vel recedente animo deserendi. sed hoc non placet: quia secundum hoc si quod possidebam, locauj, & colonus deiicitur: non perdam si inspiciatur origo. prima ergo placet. Item videtur quod etiam naturalis mortuo colono non amittitur: cum hic dicat quod in hereditate manserit. sed dic res, non possessio. vel si possessio, improprie: vt supra de acqui. here. l. pro herede. nam verè hereditas non possidet: vt infra si quis testa. l. l. §. Scæuola.

f *Aut sic*. §. tit. l. i. iusto. §. & si possessionis. Sed contra infra pro suo. l. si ancilla. Solu. illud singulariter furis odio dictum est, secundum. R. vt dixi supra eo. l. clam.

g *Non retro*. i. contrario. & ad hoc facit. §. de fur. l. qui ea mente.

Si forte colonus per quem dominus possideret, deceisset: **a** propter utilitatem receptum est, vt per colonum **b** possessio & retineretur & contineretur. * quo mortuo non statim dicendum eam interpellari: sed tunc demum, cum dominus possessionem apisci neglexerit. **c** Aliud existimandum **d** ait, si colonus sponte possessione discesserit. sed hæc ita esse vera, **e** si nemo extraneus eam rem interrim possederit, sed semper in hereditate coloni manserit.

Possessio iusta vel iniusta absque noua causa extrinseca non mutatur. Bartolus.

Seruum tuum à Titio bona fide emi, & traditum possedi: deinde cum comperissem tuum esse, ne eum peteres, celare cepi. non ideo magis hoc tempore clam possidere videri me ait. **f** nam retro **g** quoque, si sciens tuum seruum non à domino emerim, & tum clam eum possidere cepissem, postea certiore te fecerim: non ideo desinere me clam possidere.

In qua re non cadit locatio & precarij rogatio, in ea non cadit clandestinitas. Barto.

Si seruum meum bonæ fidei emptori **h** clam abduxerim, **i** respondit, non videri **k** me clam possidere: quia neque precarij rogatione, neque conductione suæ rei dominum teneri: **l** & non posse

h *Emptori*: qui emit à non domino.

i *Abduxerim*. id est abstulerim.

k *Non videri clam me*. sed furti teneor: vt infra de fur. itaque. §. j. & l. cum ex. §. j. Azo. Sed hic dicas quod feci credes mihi licere, cum crederem meam: unde non teneor furti; sed consti. si quis in tantam: vt instituit. vi bo. rap. §. j.

causam clandestinæ possessionis ab his duabus **m** causis separari.

Qui ingreditur fundum ratione amicitie vel familiaritatis: non dicitur possidere. Bartolus.

XLI. PAVLVS libro primo Institutionum.

Qui iure familiaritatis **n** amici fundum ingreditur, non videtur possidere: **o** quia non eo animo ingressus est, vt possideat, licet corpore in fundo sit.

Not. per istum tex. si remanserunt plures filij parui, & vnus magnus alicuius: & iste maior omnia administravit solus: & ipse solus accedebat ad fundos hereditarios, & fructus percipiebat: quod hoc videtur fecisse nomine suo, & fratrum suorum: & omnes videntur fuisse in possessione, posito quod alij non possunt probare se vnquam fecisse aliquos actus ex quibus resultet præsumptio possessionis. P.

XLII. VLPPIANVS libro quarto Regularum.

Communis **p** seruus etiam si ab vno ex dominis omnium nomine possideatur, ab omnibus possideri intellegitur.

Per procuratorem habentem mandatum speciale, vel generale, acquiritur possessio domino etiam ignorati, si hoc cadebat in generali mandato: sed si non cadebat, vel nullum mandatum habebat, ratihabitione acquiritur secuta. Bart.

Procurator **q si quidem man-**

cto vti possidetis: vt infra vti possidetis. l. j. in fin. & l. sequē. Si tu dicas te dominum, ergo non possides clam: sicq; remoues me ab interdicto. quod est falsum. sed responsio est ex prædictis: quia in pos. suæ rei potest esse clandestinitas, si primò alius possidebat.

m *Duabus*. scilicet à precario, & à conductione.

Qui iure. **casus**. Si aliquis scholaris vel aliquis meus amicus vineam meam intret causa comedendi de vuis, vel causa ibi solatiandi: non acquirit per hoc poss. vineæ: quia non eo animo intravit. Franc. Accursius.

n *Qui iure familiaritatis*. id est amicitie.

o *Videtur possidere*. facit infra de iti. actūque priua. l. j. §. is cuius. & supra quemadmo. ser. amit. l. vsu.

Communis. **casus**. Plures habemus seruum communem. si vnus nostrum seruum possideat nomine aliorum: ab omnibus dicitur hic seruus possideri. Secundò dicit, procurator meus emit re meo nomine, & ei est tradita. dicitur quod statim est mihi quaesita pos. illius rei. Si autem gestor negotiorum meorum emit meo nomine, & ei est tradita: non acquiritur mihi pos. nisi habeat ratam illam emptionem. Fran. Accursius.

p *Communis*. facit supra eo. l. quod meo. cum is possideat, cuius nomine possidetur. Accursius.

q *Procurator*. facit differentiam inter specialem procuratorem & generalem. nam si generalis vel ad alia constitutus, post ratihabitionem demum: vt in fi. huius. §. si specialis ad hoc, tunc statim, vt in princip. siue vterque gerat, siue alter tradens vel accipiens. sed Io. non distinguit inter generalem & specialem: vt not. supra eodem. l. j. §. per procuratorem. & ideo primò expone procurator, id est procurans. sic supra de negot. gest. si ego. & de

de procuratoribus. l. Plautius. nam de habente & non habente mandatum dicit. vel dic procurator. i. gestor. & statim specificat de procuratore. postea de gestore.

a *Adquirat possessionem.* s. tit. j. l. res ex mandato. quæ est contra. Sol. ibi neuter egit ut mihi quæreretur: hic sic. Io.

b *Sponte emerit.* habens generale mandatū. Ro. sed Io. nō habens mandatū.

c *Emptionem.* Not. q̄ per procuratorem habentem mandatū quæritur mihi dominiū & pos. etiam ignorantī: ut hic, & s. eo. l. j. §. per procuratorem. Si autē mandatū non habeat: nō quæritur mihi ignorantī nisi ratum habeam: ut supra de nego. gest. l. si ego.

S *I quis.* CASVS. E. mi fundum à nō domino. quandam particulam eius scio alienā & certam, puta à fossato supra. illam partē non præscribam: aliam sic. Sed quid si incertā scio alienam: puta duo iugera scio esse aliena in quodam angulo fundi, sed nescio vsquequo durent. Dicitur quoddam reliquam partem præscribam. Vltimò dicit: emi fundum cuius vsū fructum scio alienum. non impedit quin præscribam fundum. idem si sciam eū obligatum. Fran. Acc.

d *Si quis fundum emerit.* à non domino. Acc.

e *Sciat.* ut eam sciat ostendere: ut vsque ad foueam illam. aliàs non: ut infra pro empt. emptor. in princip. quæ est contra. secundum Io.

ADDITIO. Dic secundum Bar. q̄ hic sciebat alienam pro parte certa, & diuisa, & determinata.

f *Locus.* sibi contradicere videtur litera. nam siue dimidiam, siue tertiam, vel aliam quotam habet alius, non potest ignorari locus, cum in qualibet gleba quotam habeat portionem, ut in toto. unde dic quod scio eum habere duo iugera in quodam angulo: nescio tamen vsquequo teneant. & hoc dicat pro indiuiso. vel etiam dic, scio eum habere tertiam totius: nec tamen scio locum scilicet tertium qui totus sit suus, quia nec est. quod enim non est, sciri non potest. & secundum hoc non est contra supra cod. l. locus. quæ signatur contra. Potest & tertio solui, quia ibi tradebatur pars incerta, hic autem tota res, sed pars sciebatur aliena. Posset etiam dici q̄ fundus habeat certas partes, & in vna sciam quendam habere tertiam pro indiuiso: nescio tamen in qua. Accur.

g *Capere posse.* reliquas partes quas credit esse vendentis, licet non sint.

h *Sine vllius.* i. illius cuius hanc portionem scit: cæterum nec reliquas sine damno domini vsucapit. & sic aparet quod totus fundus erat alienus: particula puta Titij, reliquæ partes Seij, & sic non nocet Titio si reliquæ partes vsucapiantur. vel dicas totū fuisse Titij, & tunc nihil nocet Titio quo ad particulam quæ scitur aliena, si reliquæ partes vsucapiantur.

i *Bona fide.* i. dominium per diutinam &c.

k *Capere posse.* in hoc ergo non habet similitudinem cum dominio, ut no. s. de vsufr. l. iij.

l *Pignori obligatam.* sed aduersus hypothecariam non præscribet, cum non sit iusta possessio vbi bona fides abest, ut Cod. si aduers. cre. l. ij. in prin.

dāte domino rē emerit, protinus illi acquirit possessionē. q̄ si sponte emerit, nō: nisi ratam habuerit dominus emptionem.

Qui scit certā partē diuisam vel indiuisam esse alienam, vel ius aliquod: eatenus nō præscribit. Bart.

XLIII. MARCIANVS libro tertio Regularum.

S *I quis fundum emerit,* cuius particulam sciebat esse alienā: Iulianus ait, si pro diuiso sciat alienam esse, posse eum reliquas partes longa possessione capere. sed si pro indiuiso, licet ignoret quis sit locus, æquē eum capere posse: quod sine vllius damno pars quæ putatur esse vendentis, per longam possessionem ad emptorem trāsit. Sed & Pomponius scripsit libro quinto variarum lectionum, si sciat vel putet alienum esse vsufructum: bona fide diutina possessione capere posse. Idem inquit & si emero rem quam sciam pignori obligatam.

Per obliuionem partis loci in quares mobilis custodię cauta reponitur, possessio non perditur, nisi per alium occupetur. Bar.

XLIIII. PAPINIANVS libro vicesimo tertio Quaestionum.

P *Eregre profecturus pecuniam in terra custodię causa condiderat.* cum reuersus locum thesauri immemoria non re-

P *Eregre.* CASVS. Cum vellem ire ad sanctū Iacobū, vel alibi, pecuniā sub terra condidi, ut sic steter salua. nūc reuersus sum, & bene recordor in quo fundo eā posui, sed nō recordor in qua parte fundi posui. Dicitur q̄ bene retineo possess. pecuniæ, quāuis eā non video. nā aliās diceret me amittere poss. seruorū meorum

quando eos nō video: quod esset absurdū. nec est vis si pecuniā posui in meo fundo, siue in alieno. [QVÆSITVM.] Si ex causa peculiari seruus quærat pos. acquirit mihi eam etiā ignorantī. & redditur ratio. Secūdo dicit: si ex causa nō peculiari: tūc oportet interuenire scientiā domini, & corporalem poss. serui. His præmissis vult dicere q̄ refert teneam poss. fundi per me, an per aliū. nā aliter amittitur vno casu quā altero. nam quādo possideo meo corpore, nō amitto nisi animū habeā definitū possidere: & definitā. illā autē quā tenebā per seruū, nō amitto nisi alius ingrediatur: nam tunc etiam ignorans amitto. hinc est q̄ saltum hibernum vel æstium dicor possidere, licet ibi nullus sit, nec eius amitto pos. licet alius ingrediatur, nisi habeā animū definitū possidere. & hoc dicit hic. §. cum. l. sequ. & seq. Fran. Accur.

Ex causa peculiari quæritur vsucapiendi conditio & possessio domino ignorantī: ex alia possessio & vsucapio tantum scienti. Bartolus.

Q *uæsitū est, cur ex peculiari causa per seruū ignorantibus possessio quæreretur.* Dixi, vtilitatis causa iure singulari receptum: ne cogentur domini per momenta species & causas peculiarium inquirere. nec tamen eò pertinere speciem istam, ut ani-

o *Theauri.* improprie. i. pecuniæ. sic. s. ad exhi. l. thesauros. & s. de rei vind. l. à tutore. aliās aliter, ut supra titu. j. l. nunquam. §. thesaurus.

p *Non repeteret.* i. non recordaretur in quo loco pecuniam condiderat. Accur.

q *Infirmatatem memoriæ.* adhibita tamen diligenti inquisitione recordaretur: ut. s. l. iij. §. Nerua. vbi ergo adest infirmitas, abest diligens inquisitio: quæ si adesset, recordaretur. & facit C. de veter. iur. enu. l. ij. §. si quid autem. Arg. s. de pos. l. j. §. si cista. in fin.

r *Non inuasit.* secus si inuasit, quia mobilis rei possess. est vilis & abiecta, ut. s. eo. l. rem quæ. & j. eo. l. si rem.

s *Responsuros.* i. nos diceret quis.

t *Interire possessionem.* quod est falsum, ut. d. l. rem quæ.

u *Si alius.* aliās, cum si alius in meo. & aliās, cum si in alieno.

x *Ipsius rei.* i. thesauri.

y *Supra terram.* & sic effossi, & ex loco moti, ut. s. eo. l. iij. §. Neratius. in fi. & dicas idem, & sub terra sit tactus & motus, ut subiicit.

z *Ignorantibus.* datiui casus.

a *Quæreretur.* ut & s. eo. l. j. §. item acquirimus.

b *Singulari.* i. speciali.

c *Species.* i. res & causas. f. adquirendi. ad quod facit C. de præscrip. xxx. an. l. ij. Et not. q̄ hic innuit q̄ extra causam peculiare non acquirit domino ignorantī, quod est falsum. unde expone hic, pos. quæreret. i. effectus pos. f. vsucapio quæ est effectus eius: ut. j. tit. j. l. sine poss. ergo ignorantī. sed vsucapio demum scienti in nō peculiari. vel dicas peculiarium hic largissimè dici, ut. s. eo. l. quod seruus. & hoc no. s. e. l. j. §. item acquirimus. & facit. j. titu. j. Labeo. & l. nunquam. §. si seruus. & pro emp. l. ij. §. Celsus. Accur.

d *Nec tamen.* respondet tacitæ obiectioni.

quando eos nō video: quod esset absurdū. nec est vis si pecuniā posui in meo fundo, siue in alieno. [QVÆSITVM.] Si ex causa peculiari seruus quærat pos. acquirit mihi eam etiā ignorantī. & redditur ratio. Secūdo dicit: si ex causa nō peculiari: tūc oportet interuenire scientiā domini, & corporalem poss. serui. His præmissis vult dicere q̄ refert teneam poss. fundi per me, an per aliū. nā aliter amittitur vno casu quā altero. nam quādo possideo meo corpore, nō amitto nisi animū habeā definitū possidere: & definitā. illā autē quā tenebā per seruū, nō amitto nisi alius ingrediatur: nam tunc etiam ignorans amitto. hinc est q̄ saltum hibernum vel æstium dicor possidere, licet ibi nullus sit, nec eius amitto pos. licet alius ingrediatur, nisi habeā animū definitū possidere. & hoc dicit hic. §. cum. l. sequ. & seq. Fran. Accur.

m *Condiderat.* hic videtur prohibitū pecuniā sepeliri, ut. j. ad leg. Iul. pe. l. iij. §. non fit. sed illud ut cadauer: sed causa custodię potest, ut hic. Accur.

n *Locū.* fundum tamē bene scit: ne sit contra. s. e. l. si id quod. in prin.

Pecunia sepeliri prohibetur.

Seruus an domino ignorantī acquirat.

a *Vt animo videatur.* q. d. aliàs ergo necessaria est scientia domini. vnde videtur quòd tunc solo animo quærat: quod remouetur: quia & corpore serui quæritur. vel aliter diceret aliquis: quia ignorans acquirat possess. ex causa peculiari, ergo ignorans habet animum acquirendi. quod est impossibile vt habeat acquirendi animum, qui nō habet aliq̄m animum: quod hīc remouetur, quia animo & corpore serui quæritur, non suo.

b *Necessariam.* ad effectum possess. id est vsu-cap. vel ad peculiarem: vt largissimè intelligas: vt dixi. & facit infra de actio. & obliga. l. qui à seruo. in fi.

c *Quibus explicitis.* hīc non est. §. secundū loā. sed continuatur cū superiori.

d *si modo.* non ergo corpore sufficit, si ab eo incipias: vt supra. l. quomodo. & l. iij. §. amittenda. & l. si quis vi. §. differentia.

e *Ingressus fuisset.* colono discedente non animo deferendi: & tūc aliō ingrediēte ego videor deiici, & habeo interdētum: vt infra de vi & vi arma. l. j. §. quod seruus. Antē eiectionē serui, nec ciuilem nec naturalem amitto, etiā si constituam in animo meo me nolle possidere. & hāc est prima differentia: quia aliam, scilicet quam possidebam per me, animo solo amitto, hanc nō. & pro hoc facit. j. de vi & vi ar. l. j. §. non autē. & est mirabile: quia ciuilem retinetur per naturalem antē deiectionē: à qua non potest separari. & quod sequitur, eamque &c. est secūda differentia. Nam quam possessionem per eos habeo, amitto ignorans, si deiiciuntur: quā per me, non: siue habeam ciuilem & naturalem, siue

etiā ciuilem tantum: de quo subiicit exemplū de saltu, illa quoque &c. & duæ sequentes leges iunguntur ad istam. Sed cōtra C. eo. l. si. vbi dicitur quòd domino non præiudicat factum serui vel coloni. Solu. vt ibi. Accur.

f *Retinetur animo.* vt. §. eo. l. iij. §. saltus.

g *Vanius saltus.* æstiuos vel hibernos, de quibus sum locutus, & dicitur infra de vi & vi ar. l. j. §. quod vulgo.

h *Proposito.* id est animo.

i *Adsolet.* vt. j. de regu. iur. l. nihil. & l. fere. & j. de solu. l. prout quisque.

k *Ignoranti tolli.* in mobilibus hoc fallit: quia ignorās amittit: vt supra eo. l. rem quæ. & j. eo. l. si rem. Item in immobilibus quandoq; vt. §. eo. qui vniuersas. §. j. & l. iij. §. Labeo. & supra de dam. infect. si finita. §. si forte. Item in illa fallit quam per animum teneo: vt. §. eo. l. peregre. §. fi.

Si rem.] CASVS. Deposui apud te librum, vel commodavi, tu scōstitui in animo tuo retinere librum, & non reddere. dicitur quòd amitto possess. & reddit rationem ponendo nouum casum. Meritò in superiori casu amitto possess. rei mobilis. nam rerum mobilium neglecta atque omīssa custodia facit nos amittere possess. earum: licet nemo inuaserit poss. earum. secus est in homine, id est seruo. nam licet nesciā vbi sit seruus meus, nemo ta-

mo videatur **a** acquiri possessio. Nam si non ex causa peculiari quærat aliquid scientiam quidem domini esse necessariam, **b** sed corpore serui quæri possessionem.

Possidens suo animo & corpore, demum sciens, possessionem amittit: secus in eo qui suo animo & corpore alieno possidet. Bar.

Quibus explicitis, cū de amittenda possessione quærat: multum interesse dicam, per nosmetipsos, an per alios possideremus. Nam eius quidem quod corpore nostro teneremus, possessionem amitti vel animo, vel etiam corpore: si modò **d** eo animo inde digressi fuisset, ne possideremus: eius verò quod serui vel etiam coloni corpore possideretur, non aliter amitti possessionem, quā eam alius ingressus fuisset: **e** eamque amitti nobis quoque ignorantibus. Illa quoque possessionis amittendæ separatio est: nam saltus hibernos & æstiuos, quorum possessio retinetur animo, **f**

XLV. IDEM libro secundo Definitio.

Licet neque seruum, neq; colonum ibi habeamus:

XLVI. IDEM libro vicesimo tertio Quæstionum.

Quamuis saltus **h** proposito possidendi fuerit alius ingressus, tamdiu priorem possidere dictum est, quamdiu possessionem ab alio occupatam ignoraret. Vt enim eodem modo vinculum obligationum soluitur, quo quæri adsolet: ita nō debet igno-

men alius eum possidere cōpit, retineo poss. Quare sit speciale in seruo, reddit rationem: in aliis autem rebus mobilibus statim cū nescio vbi sint, amitto possess. Fran. Accur.

l *Commodatam.* aliàs ex commodato.

m *Amisisse.* cōtra supra eod. l. iij. §. si rem. ij. respon. Solu. hīc contrectauit, & mouit de loco: vt & ibi. Ioan. & quod dicit hīc, confestim, scilicet antequā sciam, **a** vel hīc fuit habitā diligens inquisitio: ibi non. vel hīc constituit sibi possidere: ibi tantum habuit animum inficiandi. Sed oppo. hīc videtur poss. animo quæri commodatario vel depositario. & sic est contra supra eo. l. quemadmodum. Respon. hoc facit præsens apprehensio. Argu. supra si cert. per. certi conditio. §. fina. Item & quia sic faciēdo sit furtum: vt infra de fur. l. inficiando. ij. respon. vnde desino possidere: vt supra eod. l. rem quæ nobis. Item op. nōne mutat ibi causam possess. & sic est contra infra titu. j. non solum. §. j. Respond. hic extrinseca causa est, scilicet furtum, vel alia vis: vt infra de vi & vi arma. l. colonus. Item op. quasi origo debeat inspici: vt. §. eod. l. clam. sed hīc nulla erat origo: quia prius non possidebat.

Possessio rei mobilis contrectata furādi gratia, perditur ab ignorante. idem si rei custodia amittitur: secus in animali rationali statuitur. Bartolus.

XLVII. IDEM libro vicesimo sexto Quæstionum.

Si rem mobilem apud te depositam, aut ex commodato **l** tibi possidere, neque reddere cōstitueris: confestim amisisse **m** me possessionem vel **n** ignorantem **o** responsum est. cuius rei forsitan illa ratio est, quòd rerum mobilium **p** neglecta atque omīssa custodia, quāuis eas nemo alius inuaserit, veteris possessiōis damnum adferre consuevit. idque Nerua filius libris de vsucapionibus retulit. Idem scribit, aliam causam esse hominis commodati omīssa custodia: **r** nam possessionem tamdiu veterem fieri, **s** quādiu nemo alius eū possidere cōperit: videlicet ideo, quia potest homo proposito redeundi dominiō possessionē sui conseruare, cuius corpore ceteras quoque res possimus **p** possidere. Igitur earū quidem rerū quæ ratione vel anima **v** carent, cōfestim **x** amittitur possessio: homines autē retinētur, si reuertendi **y** animum haberent.

Per instrumentum non probatur possessionis traditio. item instrumentum verificatur ex actu vero, non ficto. Bar.

XLVIII IDEM libro decimo Responsorum.

Prædia **t** cum seruis donauit, **z** eorumque se tradidisse

contrectatio alterius. vnde quod hīc negligentia, ibi alterius contrectatio facit, quando tamen ex negligentia perdo, distinguitur, an fuerit diligens inquisitio, vel non: vt supra eod. l. iij. §. Nerua. Accur.

q *Neglecta.* Not. ex hoc colligimus tota die quòd poss. rei mobilis est vilis & abiecta, eo quòd facile perditur, id est etiā ab ignorante: quod non est in immobili: vt. §. eo. l. peregre. in fi.

r *Custodia.* vel à domino, vel à commodatario, vel ab vtroque.

s *Veterem fieri.* i. remanere. sic. §. de iudi. l. Iulianus. ij.

t *Possimus possidere.* vt. §. eo. l. rem quam.

u *Vel anima.* id est rationalis anima, ne sit contra. §. eo. l. iij. §. Nerua filius.

x *Confestim.* amissa custodia.

y *Reuertendi animum.* maximè subaudi: vt. §. eo. l. j. §. per seruum. & l. possidere. §. Nerua. & l. re quæ. in fi. nisi diu: vt. §. eo. l. iij. §. si seruus. vel nisi ab alio possideatur: vt. j. eo. l. per eum. §. fi. Acc.

Prædia.] **CASVS.** Quidam donauerat prædia cum seruis mihi. vnus seruorum donatorum peruenit ad me: & cum mihi vt intret possess. fundorum mihi donatorum, & seruorum ibidem existentium, dicitur quòd per istum acquirō possess. prædictarum rerum. Fran. Accur.

z *Donauit.* scilicet aliquis.

contrectauit, & mouit de loco: vt & ibi. Ioan. & quod dicit hīc, confestim, scilicet antequā sciam, **a** vel hīc fuit habitā diligens inquisitio: ibi non. vel hīc constituit sibi possidere: ibi tantum habuit animum inficiandi. Sed oppo. hīc videtur poss. animo quæri commodatario vel depositario. & sic est contra supra eo. l. quemadmodum. Respon. hoc facit præsens apprehensio. Argu. supra si cert. per. certi conditio. §. fina. Item & quia sic faciēdo sit furtum: vt infra de fur. l. inficiando. ij. respon. vnde desino possidere: vt supra eod. l. rem quæ nobis. Item op. nōne mutat ibi causam possess. & sic est contra infra titu. j. non solum. §. j. Respond. hic extrinseca causa est, scilicet furtum, vel alia vis: vt infra de vi & vi arma. l. colonus. Item op. quasi origo debeat inspici: vt. §. eod. l. clam. sed hīc nulla erat origo: quia prius non possidebat.

n *Vel.* pro etiam.

o *Ignorantem.* Nota quòd ignorans amitto possess. rei mobilis: nisi in homine: vt subiicit: non sic in immobili: vt supra eo. l. si id quod. §. fi. Accur.

p *Mobilium.* etiā quas per me tenebam: vt & supra eod. l. iij. §. Nerua. & secundū hoc dicitur, quod est infra, id est apprehendit. in nostro tamen casu est

not. secundū scribē. ad illud quod dicitur in summatio: hoc addito, q̄ instrumentum non probat nisi ea de quibus notari fuit rogat, & quib' inter fuit: secundum Inno. in c. cum in iure peritus. extra de offic. & porc. indi. deleg. Bolog.

a] Conc. tex. in ca. quia propter. & quod ibi nō. Panorm. ad quam etiam addidi in apostil. in ver. istarum dictio. in fine. extra de elect. & gl. in ca. si in qua; libet. 2. q. 2.

Ignorans amitto possessiōem rei mobilis præterquam in homine.

Iste tex. est not. secundū scribē. ad illud quod dicitur in summatio: hoc addito, q̄ instrumentum non probat nisi ea de quibus notari fuit rogat, & quib' inter fuit: secundum Inno. in c. cum in iure peritus. extra de offic. & porc. indi. deleg. Bolog.

a *Declaravit.* istæ literæ fuerunt scriptæ postquam seruus remissus poss. intravit: alioquin non esset verum se tradidisse in præteritum. Accursius.

b *Vel vnus.* scilicet tantum. q. d. & si in hunc modum fuerit quæsitæ poss. quod literis declaratur.

c *Peruenit.* cōsensu domini præcedente, & sic rite. Ioan.

d *Remissus est.* per eum qui accepit donum vt intret pos. nomine suo.

e *Seruus.* repete, quæsitam possessionem.

f *Constabit.* vt & .s. co. l. j. §. veteres.

P *ossessio.*] **C A S V S.**

Per seruum in quo habeo vsufru. acquiritur mihi posses. si ex re mea, vel ex opera sua quærat. Secundo dicit: seruus & filius dicuntur res peculiares tenere, non possidere: cū possessio non tantū sit corporis, sed etiam iuris. Tertio dicit: si procurator emat rem meo nomine, & ei sit tradita, acquiritur mihi possessio etiam ignoranti. nō autem vsucipiam: nisi sciam eam rem emptā meo nomine. Item non habeo regressum de euictione contra venditorem rei, nisi procurator meus eam mihi cedat: ad quam cedendam cōpellitur actione mandati. Fr. Accursius.

g *Teneatur.* id est possideatur: vt & supra eo. l. naturaliter. non ciuilititer: vt & supra eod. l. j. §. per eum.

h *Ex iure.* id est ex vsufructu, quod est ius. vel dic quod plurimū trahit à iure possessionis. f. talis quæ ex causa peculiari quæritur: vt ista. nā ignoranti domino quæritur poss. & vsucapio: & fictio postliminij habet locum in omnibus

quibus fingit ius: sed illa quam quæro per meipsum, habet plurimum facti in acquirendo: vt & .s. quib. ex cau. ma. l. denique. quæ est contra. & hoc plenè no. C. eo. l. j.

i *Qui in aliena potestate.* vt serui & filij.

k *Possunt.* vt & .s. co. l. quod seruus.

l *Habere.* scilicet dominium. aliàs etiam qui tenet, habere dicitur: vt infra de verbo. oblig. stipulatio ista. §. habere non possunt. vt & infra de reg. iur. l. quod attinet. & l. filiusfam. & .s. co. l. quicquid. & l. qui vniuersa. §. item quod à mari. & infra de ver. oblig. l. stipulatio. §. hoc quoque. & infra tit. j. nunquam. §. seruus. & hoc in omni peculio, excepto castrensi, vel quasi: in quibus etiam iure veteri censetur vt paterfam. vt. s. ad Macedo. l. ij. & nouo: vt C. de bo. quæ lib. l. cum oportet. Restat ergo quod aduentitium nō possidet filius vllō modo iure isto: cum vt seruus domino, sic filius patri tale peculium quod non erat castrense vel quasi, quærat: vt insti. per quas perso. no. acqui. §. j. sed cum hodie non quærit patri quo ad proprietatem, a dici potest vt naturalis patri per filium poss. quærat ratione vsufr. patri quæsit: vt. s. l. naturaliter: sed filius ciuilititer possideat vt proprietarius: vt. C. de bo. quæ lib. l. cum oportet. §. j.

m *Corporis.* & ita facti.

n *Ignoranti.* scilicet domino.

o *Scienti.* scilicet domino.

p *Competit.* vt. C. eo. per liberam. & .j. pro soluto. l. ij.

f. Nouum.

possessionem literis declaravit. Si vel vnus ex seruis qui simul cū prædiis donatus est, ad eum qui domum accepit, peruenit, mox in prædia remissus est: d per seruū prædiorum possessionem quæsitam, cæterorumque seruorum, e constabit. f

Aliquando possessio habet plurimum iuris: aliquando plurimum facti. Pau. de Castro.

XLIX. IDEM libro secundo Definitionum.

Possessio quoque per seruum, cuius vsufructus meus est, ex re mea vel ex operis serui acquiritur mihi: cum & naturaliter à fructuario teneatur: e & plurimū ex iure h possessio mutuetur. Qui in aliena potestate i sunt, rem peculiarem tenere possunt: k habere i possidere non possunt: quia possessio non tantum corporis, m sed & iuris est.

Possessio & dominiū quæritur per procuratorē: actio personalis non quæritur nisi cedatur. Bart.

Et si possessio per procuratorem ignoranti quæritur, vsucapio vero scienti competit: tamē euictionis actio domino contra venditorem i inuito procuratore nō datur: sed per actionem mandati eā cedere cogitur.

Per filium putatiuum nobis nō quæritur. Pau.

L. HERMOGENIANVS libro quinto Iuris Epitomarum.

Per eum quem iusto ductus errore filium meum, & in mea potestate esse existimo: neq; possessio, neque dominiū nec quid-

q *Contra venditorem.* à quo emit procurator.

r *Cedere.* sic supra manda. l. si procuratorem. §. fina. & argu. infra de fur. l. si vendidero. §. fina. & infra quorum leg. l. j. §. satidatum. Audi ergo Azo. b hic contra te, quod actio ex alterius pacto non quæritur nisi cessa, & nisi in casibus specialibus quos not. instituti.

tion. de inuti. stipul. §. ei qui. sed tu dicas directam non dari, sed vtilem.

s *Cogitur.* procurator domino.

Per eum.] **C A S V S.**

Credo quendam esse meum filium. dicitur quod per eum neque possessio neque dominium mihi quæritur etiam de re mea. Secundo dicit: per seruum meum existentem in fuga potest possessio mihi quæri, nisi ab alio possideatur, & nisi stet in possessione libertatis. Fr. Accursius.

t *Mihi quæritur.* secus Labeo li. 15. posteriori.

in alieno seruo bona fide possessio, vt supra eodem. l. j. §. sed & per eum. & est ratio: vt infra tit. j. l. iusto. in principio. & facit supra eod. l. cum heredes. in fi. & l. quicquid.

u *In fuga agentem.* i. cōstitutum.

x *Possideatur.* vt & .s. l. j. §. per seruum.

y *Credat.* & stat in possess. libertatis: vt infra tit. j. l. nunquam. §. seruus. & l. si is qui. §. si seruus. & diu stetit: vt supra eodem. l. iij. §. si seruus. & facit supra de libe. cau. l. qui de libertate.

Quarundam.] **C A S V S.**

Quandoque acquiri posses. solo animo: vt si acruum lignorum emi: vel vegetem plenam vino cum toto vino, & iubeas q tollam, & ego apposui custodem, qui inter-

quam aliud ex re mea mihi quæritur. Per seruum in fuga agentem, si neque ab alio possideatur, neque se liberum esse credat, possessio nobis acquiritur. In rebus in quibus propter earū magnitudinem vel naturam non potest acquiri possessio per alium actum æquipollentem, puta per appositionem custodis, vel aspectum: & tunc dicitur apprehendi potius animo, quàm corpore. Paulus de Castro.

LI. IAVOLENVS libro quinto ex posterioribus Labeonis.

Quarundā rerum animo possessionem apisei nos ait Labeo: veluti si acruum lignorum emero, & eum veditor tollere me iusserit: simul atque custodiam posuissem, tradit mihi videtur. Idem iuris esse vino vendito, cum vniuersæ amphoræ vini simul essent. Sed videamus, inquit, ne hæc ipsa corporis traditio sit: quia nihil interest, vtrum mihi, an & cui libet iusserim, custodia tradatur. In eo puto hanc quætionem consistere, an etiam si corpore acruus aut amphoræ adprehensæ non sunt, nihilo minus tradite videantur. Nihil video interesse, vtrum ipse acruum, an mandato meo aliquis custodiat. Vtrobique animi quodam genere possessio erit æstimanda.

Possessio est res diuersa ab vsufructu sicut à proprietate. Paulus de Castro.

LI. VENTILEIVS libro primo Interdictorum.

rim donec tolli facerem custodiret: nam possessio animo acquiritur. Franc. Accursius.

z *Ait Labeo.* sed mala dat exempla, vt & per hanc eandem legem probatur. nam & animo & corpore quæri videtur appposito custode, & te existente in præsentia: & etiam sine custode idē: quia sufficit iustus: vt. s. eod. l. j. §. si iusserim. secundum Mar. & l. quod meo. §. si venditorem. alia ergo debuit dare quæ dixi. s. eo. l. iij. in prin. licet etiam in illis semper videatur aliquid pro corporis actu interuenire.

a *Simul atque.* id est statim.

b *Traditus mihi videtur.* facit. s. de contrahen. empt. l. clauibus. & j. de sol. l. si soluturus. in fi. & s. de iure dot. l. si ego. §. pe. Accur.

c *Simul.* & in præsentia mihi assignatæ: vt. C. de peri. & com. rei vend. l. ij.

d *Animi.* & corporis, vt dixi, sit appositus custos vel nō. Sed ar. contra de custode: vt. s. commo. l. si vt certo. §. si de me.

Permisceri.] **C A S V S.** Possessio & vsufructus nō sunt idem: imò diuersa. Item possess. & proprietas non sunt idem: imò diuersa. nam alius potest habere possess. fundi, & alius vsufruc. [EVM QVI.] Si prohibeo te in tuo ædificare: videor te prohibere possidere: vnde potes agere contra me interdicto vti possidetis. & hunc casum habes. infra vti pos. si duo. §. j. [SPECIES.] Si iudex mittit me in poss. fundi aduersarij mei, eo quia se nō defendit, debet me etiam defendere in ea possessione. Fr. Accursius.

a] Gl. est no. in l. eū & filiam. Cod. qui bo. ced. pos.

b] aliàs Martiū, & aliàs Hug.

Labeo li. 15. posteriori.

Iauolenus.

a *Permiseri causas*, vt sit vna causa. duæ enim sunt, nec se contingentes, & penes diuersos existentes.
b *Possessionis*, scilicet ciuiliis. Accursius.
c *Misceri*, id est confundi oportet: vt sic vnum non possit esse sine alio: quia bene potest.
d *Debent*, vt & s. eo. l. naturaliter. §. nihil. & j. de except. rei iudi. & an eadem. §. si. Accursius.

† Sic Fl. sed in Vaticano & nostris manuſc. est, neque. & rectius id quidem quam Flor.
 * amputari.

e *Alter possideat*, nõ ergo sequit vnũ ad aliud remotiue. s. si vnũ habet vnũ: ergo aliũ nõ potest habere aliud: vt hic, & s. ad exhi. l. iij. §. Põponi. & l. Cels. §. Iulian.º.
f *Manifestum est*, & sic habet interdictum vti pos. vt. j. vti pos. si duo. §. ij. & j. de vi & vi armat. l. vim facit. & s. si fer. vin. l. loci. §. si quis.

g *Species*, vere est species, siue modus. nõ potest quis induci: & in ea retinenda defendi. & hoc facit prætor cum mittit aliquẽ in pos. vt hic, & j. ne vis fiat ei. l. j. §. j. & ij. itẽ potest induci a veditore vel inducẽte: nec tamen defendetur in ea retinenda. & hoc in priuato vendẽte, vel inducente: vt in fin. huius. §.

h *Inducendi*, duob. modis quis inducit in pos. à prætorẽ, qui & prohibet vim fieri, à priuato, vt à vendente. & prima planior, secundum primam positionem.

† Seu, in Indice. De hac re vide Gel. lib. 7. c. 10. & Cic. pro Cæcinnâ.

i *Possessionem*, s. à prætorẽ ex causa dani infecti, vel simili.

k *Iubet*, prætor ille qui prohibet ingrediẽti vi fieri.

l *Restituere*, priuatũ priuato ex præcedente obligatione. s. veditoris, qua ei tradere tenebatur. nam tenetur eũ inducere, sed nõ defendere ne fiat ei vis: vt hic, & C. de act. empt. l. expulso. at secus cũ prætor dicit se missurũ: nõ & tueri debet prohibẽdo vim fieri: vt dixi: vel dic secundũ Io. plus est prohibere vim fieri: quia sic ciuilem & naturalẽ vult esse apud eum pro quo prohibet. at cũ iubet prætor restitui: potest esse restitutio in sola ciuili vel naturali.

A *Duersus*. **J. CASVS.** Si tu possides fundum vi à Titio, non nocebit tibi quin obtineas interdicto vti possidetis cõtra aliũ: vt & hunc casum habes. j. vti possidetis. l. j. in fine. Fran.

m *Aduersus*, pone casum vt. j. vti possidetis. l. j. in fi. & l. ij. Item vt. j. de vi & vi arma. l. cum à te. Item vt. C. vnde vi. l. j. Item vt. C. de rei vind. l. res alienas. & sic non obstat. s. eo. l. Pomponius. in fi. quia nihil hic de accessione dicit. Accursius.

DE VSVRPATIONIB. ET VSVCAPIONIB.
De effectu possessionis dicit quid est vsucapio: vt infra eo. sine possessione. Itẽ vsurpatio, id est interruptio: vt infra eod. l. ij.

Per possessionem adquiri dominium hic titulus demonstrat. nihil enim aliud est vsucapio quàm adquisitio dominij per possessionem prolixam & iustam, vel adquisitio per usum. l. xxij. §. vlt. Ex quibus cau. ma. qua plenum ius tribuit. l. xvij. in fin. de rei vind. ex XII. tab. atque ideo vetustissimũ ius esse dicitur bonæ fidei possessoris. l. in bello. §. si quis seruum. De cap. & post. & vsus nonnunquam. l. deducta. §. ante. Ad Trebel. & possessio, vt. l. cum miles. & l. denique. Ex qui. cum cau. ma. ex qua efficitur πλοκὴ elegãs. possessionem sine possessione non consistere. Aliud enim possessio in initio, aliud postea significat. Vsucapioni contraria est vsurpatio. est enim vsucapionis interruptio, quæ fit amissa possessione ante tempus complenda vsucapioni finitum, vel interpellatione aut vsu domini, à Græcis definitur ἐπίθεσις τῆς χρονοῦ ἡγοῶν τομὴν καὶ διακοπήν. Cuiac.

B *Ono*. **J. CASVS.** Vult dicere rationem quare vsucapio sit introducta. & est ratio, ne dominia rerum sint incerta, id est in dubio. Secundo quid sit vsurpatio. Tertio quid sit vsucapio. hoc dicit cum duabus. ll. seq. Franciscus.

n *Bono publico*, i. ad vtilitatem omnium communem contra æquitatem naturalem: vt. s. de neg. gest. l. j. in fi. & s. de condic. inde. l. nõ natura. sed sibi imputet negligens: vt. j. de reg. iur. l. quod quis. sic & seruitutes sunt contra ius naturale: vt instit. de iure perso. §. seruitus. & sic est aliud bonum: & aliud æquum: vt & C. de pact. cõuen. super dote. l. hac lege. Accursius.

Bonum & æquum differunt.

iniquitate. Pau. de Castro.
I. GAIVS libro vicesimo primo ad Edictum Prouinciale.

B *Ono publico* vsucapio introducta est: ne scilicet quarundã rerũ diu & ferẽ semper incerta dominia esset: cũ sufficeret p. dn̄is ad inquirendas res suas statuti tẽporis & spatiũ.

Interdum verba impropriatur: quia vsurpatio sumitur pro vsucapione: cũ tamen non sit vsucapio, sed vsucapionis interruptio. Pau.

II. PAVLVVS libro quinquagesimo quarto ad Edictum.

V *Surpatio* est vsucapionis interruptio. Oratores autẽ vsurpationẽ frequẽtẽ vsu vocat.

Vide Gelliũ lib. 7. cap. 10. Horat. Quædam, si credis consultis, mancipat vsus.

III. MODESTINVS libro quinto Pandectarum.

V *ucapio* est adiectio dominij per continuationẽ possessionis tẽporis lege definiti.

Titulus pro herede cũ consistat in iure non cadit in seruo. & ideo seruus tali titulo non potest vsucapere pro se, nec pro domino. sed si ipse seruus sit instructus, & adiuit iussu domini: ipse dominus est ille qui vsucapit tali titulo. Pau.

III. PAVLVVS libro quinquagesimo quarto ad Edictum.

autem aliter dixerim: cum vsuca. possit esse ex pluribus causis: ergo & dominũ. quod est falsum: vt. s. titu. j. l. iij. §. ex pluribus. vbi de hoc dixi. Item large accipe vsucap. pro præscriptione: vt hic, & toto hoc tit. vt. j. e. l. quæritur. Sed propriẽ vsucapio est in re mobili præscriptio in re immobili: vt. C. de longi temp. præscrip. l. ij. secundum hoc ergo non solum vsucapione quæritur dominium quod secundum omnes constat: vt & C. de pact. l. traditionibus. sed etiam præscriptione. quod M. concessit: vt hic, & infra eod. eum qui. & institu. eod. circa principium. Sed Bul. dixit principaliter quæri exceptio. secundario vtile dominium: vt. C. de præscript. triginta ann. l. si quis emptionis. in princip. & hanc & alias intelligit de vtili. Patet ergo quod hoc verbum dominij, diuersimode accipitur pro directo & vtili. sic supra de offic. proconsul. l. ij. Accursius.

y *Possessionis*, sub. quæ posses. est habita bona fide, & iusto titulo. Accursius.

z *Temporis*, scilicet continui: vt hic, & infra eo. l. nunquam. §. j. & l. possessio.

a *Definiti*, aliter olim, & aliter hodie: vt insti. eo. in prin.

S *Equitur. J. CASVS.* Nunc vult dicere de vsucapione, hoc modo: Primo, quis possit vsucapere. Secundo, quas res. Tertio, quanto tempore. & per ordinem dicit. Et primo quis possit vsucapere. Potest paterfam. Item filiusfam. maxime miles: quod expone vt in glos. Item pupillus, si tutore auctore cõpit possidere. Idẽ si sine tutore, si capax sit doli, & sic habeat animũ possidendi. Item furiosus vsucapit, si ante furorẽ cõpit possidere, & ex causa ex qua vsucapio sequatur: vt pro emptore, & simili. Seruus autem non potest possidere pro herede: & sic nec vsucapere. & sic vidimus de primo membro. Nunc autem de secundo videndum est: scilicet quæ res possint vsucapi. & quidẽ si defunctus possidebat bona fide partum ancillæ: vel fructum agri: vel fætum pecorum: & sic vsucapiebat: & interim decepsit: poterit vsucapere prædicta heres eius. Item res furtiua non potest vsucapi, nisi reuertatur res in

Sic mutatum à Triboniano.

† Duarenus hoc loco legendũ putauit adeptio, ex Vlpia. tit. & ex li. 5. etymol. l. fid. quodam manuscr. ca. 25. sed nihil cõseuo mutadũ.

in potestatem eius cui subrepta est. & hoc dicit lex Atinia. Hæc autem vltima verba, nisi reuertatur &c. indigent expositione: & exponamus ea hoc modo quod in domini potestatem debet reuerti. hinc est quod si res mea subrepta est creditori vel commodatario non poterit usucapi, nisi reuertatur in potestatem mei domini. Si autem res pecu-

liaris seruo subrepta est: si quidem me ignorante, tunc sufficit reuerti penes seruū etiā me ignorante, vt sic amodo possit usucapi. si autem sciuī eam subreptā: tunc me scire oportet eā reuersam penes seruū ad hoc vt possit amodo usucapi. Sed quod dixi, quod sufficiat eā reuersam penes seruū in primo casu, vt sic desinat esse furtiua: est verum, quando volui illam re esse in peculio serui. si autem nolui esse in peculio serui, tunc debeo scire eā reuersam penes seruū, vt sic desinat esse vitiosa. Quid autē si seruus meus rem meā subripuit, & eandē postea in pristinum statum reponit: an desinat esse furtiua? Et certē si sciuī eam subreptā, tunc scire debeo eā reuersam, & tunc sufficit eā reuersam etiā me ignorante. postea dicit: Seruus meus subripuit re meā, & eā retinet in peculio. dicitur quod nō desinat esse vitiosa, nisi reuertatur in statū antiquū, siue sciebā furtū factum, siue sciebā re esse in peculio, & ei illā re habere consensu. hoc dicit vsque ad §. item Labeo. Franc. Accursius.

a Et quas res. scilicet possit quis usucapere, & quas non.

b Et maximē miles, abundat maximē. sic. C. de testa. ma. l. si. §. ij. nā aliās filiusfa. totum quærit patri, secundum hæc iura: vt instit. per quas perfo. no. acqui. §. j. Vel dic miles. i. militans. nam idem in veterano filiofa. vel maximē propter peculium quasi castrēse: quod & his legibus locum habebat: vt. §. de colla. bo. l. j. §. nec castrēse. vel dic quod respexit ad noua iura. nam hodie in aduentitijs usucapit filiusfa. vt. §. tit. j. l. possessio. §. j. & secundū tres vltimas nō abundat maxime.

c Pupillus. etiam infans: vt. §. tit. j. quamuis §. infans.

d Animum possidendi. vt quia sit doli capax, & pubertati proximus: vt. §. tit. j. l. j. §. adipiscimur. quales Lombardia & Normania parit: & auaritiæ caput Roma cunctos tales generans. lo.

e Usucapit. cum non desinat possidere: vt & j. eo. l. penul. §. eum. & §. tit. j. l. si is qui animo. Accursius.

f Sed hac persona. s. furiosi. idem in alijs. sed de hoc gratia exempli dixit. nam quia fauebat ei in retinendo possessionē & usucapiendo, crederet quis quod etiam in titulo: quod remouet.

g Seruus pro herede. idem in quolibet alio titulo: vt seruus nō possideat: sed ideo de hoc titulo pro herede magis dixit, quia nullo momento potest dici heres seruus, vel pos. vel hereditas esse penes ipsum: vt. §. de acqui. here. placet. sed potest bene dici emptor & donatarius. Item alio titulo potest habere & usucapere domino ignorante, licet non consideret, vt dixi: sed non hereditatem adire sine iussu domini: vt. §. de acqui. here. l. si quis mihi bona. §. iussum. Item alio titulo usucapit dominus per seruū: sed in hoc. l. titu. pro herede, per seipsum dominus usucapit etiam seruo instituto: cum nec momento remaneat penes eum hereditas: vt. d. l. placet. Accursius.

h Defuncti. genitiui casus.

i Def. non fuerunt. i. in dominio defuncti: erant tamen in rerū natura tempore vitæ defuncti. Sed opponitur: aut defunctus erat ff. Nouum.

malæ fidei: & non usucapit heres: quia vitiorum & culpæ defuncti est successor: vt. j. de diuer. præscri. l. cum heres. & etiam fiebat ex cōrectatione res furtiua, quæ usucapi non potest: vt. j. proximi. §. aut bonæ fidei: & sic facit fructus suos: vt. §. tit. ij. bonæ fidei. & sic non usucapit: & sic sunt heredis: vt. j. ea. l. §. lana? Respon. secundū M. & Azo. in malæ fidei loqui. sed heres ex sua persona facit initium usucapionis: vt. C. de præscri. long. temp. l. j. quod Io. nō placet, vt ex persona sua possit

res furtiua non usucapiatur, nisi in potestatem eius cui subrepta est, reuertatur: sic acceptum est, vt in domini potestatem debeat reuerti, non in eius vitæ cui subreptū est. Igitur creditori subrepta, & ei cui commodata est, in potestatem domini redire debet.

Sufficit quod res furtiua reuertatur ad eum per quem dominus possidebat, vel quod reponatur in loco vbi stabat domino ignorante: aliās domini noua scientia & voluntas requiritur. Bart.

Labeo quoque ait: si res pecu-
liaris serui mei subrepta sit me ignorante, deinde eam nactus sit: videri in potestatem meam redisse. Commodius dicitur, etiā si sciero redisse eam in meam potestatem. Nec enim sufficit, si eam rem quam perdidit, ignorante me seruus adprehendat: si modo in peculio eam esse volui. nam si nolui, tunc exigendum est vt & ego facultatem eius nactus sim. Ideoque & si seruus meus rem mihi subripuerit, deinde eandem loco suo reponat: poterit usucapi, quasi in potestatem meā redierit: vtique si nescij. Nā si sciuī, exigimus vt redisse sciā in meā potestatem. Item si eā rem quā seruus subripuerit, peculiari nomine

re, saltem offic. iud. si agatur rei vin. pro capitibus. & pro re: vt. C. de rei vin. l. certū. in hoc ergo usucapi poterit, vt per offi. iudi. nō restituaatur. vel dic planē in fructu & fœtu & partu quæ defunctus usucapiebat. Si autē cœperunt prædicta esse in rerum natura post mortem defuncti: eadem oppo. & respon. fieri potest. Acc.

k Possunt. ab herede.

l Nisi in potestatem. vt insti. eo. §. furtiua. & j. vi bo. rap. l. fin. & ita quod non possit auelli: vt. j. §. tunc. Accursius.

m Creditori subrepta. ab extraneo, non debitore, ne sit cōtra. j. pro sol. l. si. vel ibi rem alienam, hic suam debitor obligauit. vnde nō sufficit ibi in potestatem creditoris redire. & facit infra pro emp. l. si rem quam.

n Subrepta sit. scilicet ab extraneo.

o Me ignorante. scilicet quod subrepta sit. secus si scirem, secundū Io. vt. j. eo. §. Azo.

p Nactus sit. etiam me ignorante, scilicet seruus.

q Etiam si sciero. furtum factum: & tunc dic redisse, si sciam eum rediisse. lo. vel dic sciero, scilicet quod seruus sit nactus: & tunc dic rediisse etiam me ignorante. & sic concordat cum primo, nisi hinc addat quod post reuersionem sciuī. quod autem subiicit: nec enim &c. credit ad primum casum, quando me ignorante est subrepta. quem determinat. & ita loquitur de peculiari vsque illuc: & ideo &c. hoc modo: prædicta in peculiari: non ita in dominica. &c. h. d. nec enim &c. & sic habeas ibi, perdidit. aliās est perdidit, secundū aliam lecturam.

r Nolui. scilicet esse in peculio.

s Nactus sim. per me vel per alium.

t Rem. scilicet dominicam: nec tamen tenet in peculio: vt differat à sequenti casu. de peculiari enim non potest loqui: vt. j. de furt. interdum. §. cum autem. Accursius.

u Si nescij. scilicet rem esse subreptam.

x Sciam. facit infra eo. l. si rem.

y Item si eam rem. dominicam.

subrepta. In vulga. perdidit. perperam. Perperam hæc in vulg. leguntur in uersa, nolui, nā si nolui, &c. Ant. Aug. l. i. ca 3.

† Additum à Tribonia. no.

Auaritiæ caput est Roma.

^a *Reuersam*. vt vitium purgetur, verè tamen possidemus dū seruus tenet: vt. §. tit. j. l. rem quæ. quæ est contra. aut ergo res peculiaris, aut dominica subripitur. & aut à seruo: aut ab extraneo. si à seruo. & peculiaris: tunc serua quod dicitur. §. de fur. interdum. §. cum autem. si ab extraneo: aut domino ignorante, & tunc etiam eo ignorante reuersa ad seruum, purgatur vitium: nisi in peculio esse noluit. si sciens: & eo sciens redire debet: vt hoc. §. si dominica à seruo subripitur, retinet nihilominus possessionem: sed fit vitiosa: vt. §. & ideo &c. & §. item si eam rē. si ab extraneo: oportet q̄ me sciens ad me redeat: nisi in peculio esse volui. tūc si me ignorante ad seruum perueniat, purgatur vitium, vt hic: nec enim &c. secundum secundam lectionem. Accursius.

Item Labeo. CASVS. Depositarius rē depositā vendidit animo lucrandi: & sic effecta est furtiua: tandē redemit, & in statu antiquo posuit. dicitur quod desinit esse vitiosa siue me sciens, siue me ignorante hoc fecit. [SI PUPILLI.] Res pupilli subrepta est. sufficit si reuertatur tutore sciens in domum pupilli. Item si res furiosi subrepta sit: sufficit eā rediisse sciente curatore. [TUNC IN POTESTATEM.] Quid dictum est desinere esse

furtiuam si reuertatur in potestatem domini, intelligimus ita eam reuertam, vt non possit ab eo auelli, & quod tanquam sua res reuertatur. quid enim si dominus ignorans esse suam, eam emit: & est sibi tradita: non dicitur esse reuersa. Sed quid si dominus rem suam sibi subreptam vindicauit, & litis æstimationem accepit: certe desinit esse furtiua. idem si voluntate domini alij sit tradita res furtiua. [HERES.] Ancilla furtiua concepit & peperit penes heredem furis. quæritur an heres hunc partum possit vsucapere? & dicitur quod non. [DE ILLO QUÆRITUR.] Seruus meus ancillam subripuit alicui, & eam mihi dat ad hoc vt eam manumittam: & manumisi. quæritur si hæc ancilla concipiat & pariat, an partum possim vsucapere? & dicitur quod non: quia hæc possessio quam seruus vitiosè cepit, mihi domino nocet. idem est si aliquis extraneus ancillam quam subripuit alicui, dat mihi vt seruum meum manumittam. nam partum huius ancillæ apud me conceptum & editum non vsucapiam. idem est si aliquis talem ancillam mihi dedit ex causa permutationis, & in sol. vel ex causa donatio. nā partum eius vsucapiam. & hæc omnia sunt vera si antequam pariat, subaudi & concipiat, sciui eam alienam. & idem in emptore. si autem ignorem alienam: possum vsucapere partum eius: & in initio vsucapionis inspicitur scientia mea, vel ignorantia. [LANA OVIVM.] Oves meas subripuisti, & eas vendidisti. quæritur an lana ex ouibus detonsa possit vsucapi? Distinguitur: nam si detonsa sit apud furem: a modo non potest vsucapi etiam à bonæ fidei emptore. si verò detonsa sit penes bonæ fidei possessorem: secus est quam supra. nam tunc hæc lana poterit vsucapi ab aliquo possessore alio quam emptore. emptor verò nō dicitur vsucapere, cum dominus sit eius. idem in agnis, si eos consumpsit. Vltimo dicit: pone quod ex lana furtiua facta sunt vestimenta à malæ fidei possessore. dicitur quod vestimenta sunt furtiua, vt sic non possint vsucapi. [SI REM PIGNORI.] Rem meam tibi obligavi & tradidi: tandem eam tibi subripui, & eam Titio vendidi: alius tamen ei tradidit, non ego. quæritur an eam possit vsucapere: & dicitur quod sic: nec dicitur hæc res furtiua: licet ego furti teneam. [SI TV VI.] Deiecisti me de possessione fundi mei: nec eam possessionem apprehendi: alius tamen apprehendit. quæritur an apprehendens possit eam præscribere? & dicitur quod sic. non enim dicitur

teneat, non videri in potestatem meam reuersam. Pōponius ait: nisi ita habere cœperimus, quem admodū habuimus antequam subriperetur: aut cum rescissemus, in peculio eum habere cōcessimus.

Sufficit rem rediisse ad eum per quem quis possidebat. Bart.

Item Labeo: si rem quam apud te deposueram, lucri faciendi causa vendideris, b deinde ex poenitentia redemeris, & eodem statu habeas: siue ignorante me siue sciens ca gesta sint, d videri in potestatem e meam rediisse secundum Proculi sententiā: quæ & vera est.

Sufficit rem redire in potestatem legitimi administratoris. Bart.

Si pupilli res subrepta sit, sufficere e dicendum est, si tutor eius sciat s rediisse eam in domum pupilli: & si furioso, n sufficere curatores scire.

Ad hoc vt purgetur vitium furtiuitatis, requiritur quod res redeat irreuocabiliter in domini potestatem verè vel interpretatiuè. Bartolus.

Tunc in potestatem domini rediisse dicendum est, cum possessio-

tur vi possessa. si autem possessio esset vi possessa, non posset præscribi, & si malæ fidei possessor deiectus inde sit. nā dicitur apprehendens possessionem, non poterit eam præscribere. idem si aliquis expulit malæ fidei possessorem possidentem titulo pro herede. nam hic expellens non poterit eam præscribere. idem si aliquis expulit bonæ fidei possessorem fundi alieni, sciens alienū: & cœpit possidere. nam non præscribit. Vltimò dicit: dominus fundi sui deiecit possessorem fundi sui. dicitur quod hæc possessio dicitur vitiosa: cum teneatur dominus deiciens eam reddere per interdictū unde vi. [SI VIAM.] Habebam viam per fundū tuum. expulisti me, ita quod non iui per illam viam longo tempore, dicitur quod non vtendo illa via per longum tempus, amitto eā. nec videris possidere vi, cū ius incorporale nō possit possideri. Secundò dicit: vacuam possessionem à nemine possessam nec animo nec corpore, apprehendi: tandem venientem dominum ad hunc fundum prohibui eum intrare. dicitur quod nō videor possidere. Tertio dicit: Libertas seruitutis potest præscribi: seruitus autem non. & hoc prohibuit lex Scribonia: nisi habeat perpetuam causam, vel quasi. postea dat exemplum de primo, vt si debet domus mea seruitutem tuæ domui alius non tollendi: & eam alius eleuauit: & sic altam teneo longo tempore: nam præscribo libertatem. Franciscus Accursius.

Tribus modis partus ancillæ dicitur furtiuus. Primo, quado erat in vtero tempore quo mater fuit subrepta. Secundo, si tunc nō erat in vtero: sed postea concipiatur apud furem. Tertio, quando non cœpit apud furem: sed apud aliū malæ fidei possessorem. Pau.

Heres qui in ius defuncti n succedit: licet apud eum ignorantem ancillam furtiuam esse, conceperit ea, & pepererit, non tamē vsucapiet. o

Partus ancillæ furtiue editus penes bonæ fidei possessorem, non potest vsucapi si fur in eius potestate fuerit. aliter potest vsucapi, si ante natiuitatem scientiam rei alienæ non habuit. Barto.

ea dat exemplum de primo, vt si debet domus mea seruitutem tuæ domui alius non tollendi: & eam alius eleuauit: & sic altam teneo longo tempore: nam præscribo libertatem. Franciscus Accursius.

^b *Vendideris*. non tamen tradideris, secundum quosdam: vt forte melius tollatur contra. §. de posi. l. j. §. si rem. quod non placet. sed solu. vt ibi. Accursius.

^c *Siue sciens*. scilicet eam redemptam, & in eodem statu repositam, secundum Al. venditionem tamen ignorauit: vt non sit cōtra. §. eo. §. Labeo. & eodem modo solue cōtra. §. de fur. l. si ad dominum. vel ibi apud dominum, hic apud depositarium erat. Azo.

^d *Gesta sint*. Sed qualiter hoc fieri potest, cum ipse amisit possessionem non ignorans?

^e *In potestatem*. igitur in pos. vt. §. §. tunc. sed non sequitur: vt in si. eo. §. hic ergo non incipit dominus possidere: vt. §. eo. si rem subreptam. Item contra. §. de fur. l. qui ea mente. sed nec excusat hic eum à furto, licet res desinat vitiosa esse. Accursius.

^f *Sufficere*. i. sufficeret tutorem vel curatorem scire.

^g *Si tutor eius sciat*. qui domini loco est: vt. §. de fur. l. interdum. §. qui tutelam. & idem est si sciat pupillus: vt infra pro empt. l. qui fundum. §. si tutor.

^h *Et si furioso*. scilicet res subrepta fuerit. Accursius.

ⁱ *Non possit*. posset autem si ex interuallo per vim ei abstulisset: vt infra ea. l. §. si dominus. & facit infra de verb. sign. l. mulieris. §. desinere. & §. tit. j. l. non videtur. & not. quandoque redit in possess. non tamen in potestatem: vt. §. eo. §. Labeo. quandoque nō redit in possess. & tamen redit in potestatem: vt. §. statim subiicit. quandoque concurrunt: vt hic.

^k *Ignorans*. scilicet ego.

^l *Reuersam*. & hic est reuersa: & fingitur non reuersa. sed. §. proximo casu est contra.

^m *Vsucapietur*. Ab alio bona fide possidente. ille autem qui præstitit litis æstimationem, statim est dominus si res erat præsens: vt §. de rei vind. l. eius rei, & l. hoc si res. & facit. §. de verb. signific. l. potestatis. §. si. & §. de noxa. quotiens. §. prætor. & §. eo. l. si fur.

ⁿ *Defuncti*. scilicet furis.

^o *Non tamen vsucapiet*. non quia sit res furtiua: sed quia in malam

lam fidem succedit: vt supra de Publi. l. si ego. §. partus. vbi plene de hoc distinxit.

a Subripuit. extraneo.

b Dedit. vt eum manumitteret.

c Non putant. si ante conceptionem sciam alienam: vt statim dicit.

d Domino noceret. idem in filio & patre: vt infra eo. l. heres. §. si.

e Concepit. & hic dicas quod ante conceptum sciu alienam.

f Donasset. hæc vera sunt, scilicet ante &c. Azo. & quod dicit patriat, subaudi, & concipiat. sic supra de sena. l. emancipatum. secus si post conceptionem sciu: vt infra. l. iusto. §. & si possessionis. quæ est contra. vel vt ibi, & quod subiicit in emptore, idem in superioribus. & quod dicit, diximus, scilicet aliam. vel dic, omnes predictos emptores vocat: vt. §. de statulib. l. statuliberos. §. si.

g Initium. sic. C. de vsuca. transfor. l. vnica. §. hoc tantummodo. & ar. §. de hered. insti. l. si alienum. §. j.

h Placuit. vbi duobus temporibus vel vno sufficit bona fides: vt infra pro empt. l. ij. & adde hic distinctionem de partu: vt. §. de Publi. l. si ego. §. partus.

i Emptorem contra. id est vsucapibilis est, non ab emptore, quia sua est: sed ab alio, vt subiicit. & infra de fur. l. qui vas. §. si ancillam. quæ est contra.

k Statim emptoris. not. quod meum est, non possum vsucapere: vt hic, & infra de capti. in bello. §. si quis. nam quod meum est &c. vt instit. de lega. §. si rem legatam. Sed oppon. ex eo quod est infra de fur. qui vas. §. si ancillam. in eo quod dicit: idem in factu & fructu, quod in partu. sed illud si à fure, non à bonæ fidei possessore percipiatur. & facit. §. titu. j. l. bonæ fidei. in fi.

l Consumpti. idem & si extent: licet tunc per officium iudicis possint reuocari. sic. §. titu. ij. l. quæsitum. in fin.

m Si ex lana furtiua. hoc est cum mala fide.

n Feceris. vt. §. ad exhiben. l. de eo. §. si quis. aliàs serua quod est. §. tit. ij. adeo. §. cum quis, & facit supra de contrahen. emp. l. in venditionibus. §. inde quæritur.

o Furtiua. & ideo non potest vsucapi.

p Si rem. quam quis vsucapiebat.

q Subripuerit. creditori.

r Possit. Imò videtur quod prius in potestatem creditoris debeat redire: vt infra pro solu. l. si. quæ est contra. aliàs fit furtiua: vt. C. de vsucapio. pro empr. l. cum sit probatum. siue similiter est conf. Nouum.

De illo quæritur, si seruus meus ancillam quam subripuit, a pro libertate sua mihi dedit: b an partum apud me conceptum vsucapere possim. Sabinus & Cassius non putant: c quia possessio quam seruus vitiosè nactus sit, domino noceret. d & hoc verum est. Sed & si vt seruum meum manumitterem, alius mihi furtiuam ancillam dedit, eaque apud me conceperit e & pepererit, vsu me non capturum. Idemque fore etiam si quis eam ancillam mecum permittasset, aut in solutum dedisset: ite si donasset. f Si antequam patriat, alienam esse rescierit emptor, diximus non posse eum vsucapere: quod si nescierit, posse. Quod si cum iam vsucaperet, cognouerit alienam esse: initium g vsucapionis intueri debemus: sicut in emptis rebus placuit. h

Lana ouium furtiuarum, si fuit detonsa penes furem, est furtiua, & per nullum potest vsucapi. si vero penes bonæ fidei possessorem, non est furtiua: & sic est vsucapibilis per alium quam per bonæ fidei possessorem: non quia ipse efficitur dominus eo ipso quod percipit, & idem in agnis ouium furtiuarum. h. d. Pau. de Cast.

Lana ouium furtiuarum, si quidem apud furem detonsa est, vsucapi non potest. si vero apud bonæ fidei emptorem, contra: i quoniam in fructu est, nec vsucapi debet, sed statim emptoris k fit. Idem in agnis dicendum, si consumpti l sint. quod verum est.

Quando malæ fidei possessor de lana furtiua fecit vestimentum, furtiuum est: secus est si erat bonæ fidei: quia tunc cum materia transiit in materiatum, materia non debet considerari de per se, sed materiatum, quod est dinerium. & illud nunquam fuit subtractum. h. d. Pau. de Cast.

Si ex lana furtiua m vestimentum feceris, n verius est vt substantiam spectemus: & ideo vestis furtiua o erit.

tra. Solu. hic suam, ibi (id est in contrariis) alienam obligauit debitor: vt. j. pro empr. l. si rem. & dic hic alio tradente quam domino. Alij quod & dominus hic tradidit: sed erat ei interdicta administratio: vt quia prodigus. & sic licet non dominium, tamen causam vsucapiendi præstat ignorantibus, non scientibus: vt infra eo. l. si

Quædo dominus subripuit rem suam etiam ei qui habebat iustam causam detinendi, & ius in re: nõ efficitur res furtiua: & sic est vsucapibilis, licet furtum committatur. h. d. Pau. de Cast.

Si rem p pignori datam debitor subripuerit q & vendiderit, vsucapi eã posse r Cassius scribit: quia in potestate domini (videtur peruenisse, qui pignori dedit: quãuis cū eo t furti agi potest. u quod puto rectius dici.

Res violenter possessa, etiam à malæ fidei possessore non potest vsucapi vel præscribi, nisi vitium violentiæ sit purgatum: secus si non est violenter possessa, licet possessor fuerit violenter expulsus: & nõ dicitur vitium purgari, si res fuerit reuersa ad dominum violenter: licet ab ipso violenter fuerit possessa: quia non est reuersa irreuocabiliter. Pau. de Cast.

Si tu me vi expuleris de fundi possessione, nec adprehenderis possessionem, sed Titius x in vacuã y possessionem intrauerit: potest longo tempore capi res. z Quamuis enim interdictum vnde vi, locum habeat, a quia verum est vi me deiecit: b non tamen verum est & vi possessum. c Cæterum etiam si mala fide fundum me possidentem deieceris, & vendideris, non poterit vsucapi: quoniam verum est vi possessum esse, licet à nõ domino.

Idem dicendum d est in eo qui eum expulit qui pro herede possidebat, e quamuis sciat esse hereditarium. [Si fundum f alienum bona fide possidentem quis sciens f esse alienum expulerit, vsucapere non potest: quoniam vi possidet.]

Si dominus fundi possessorem g vi deiecerit: Cassius ait non videri in potestatem eius redisse, quando interdicto vnde vi restitutus sit possessionem.

Non vtens seruitute per legitimum tempus, perdit eã: licet per dominum fundi seruientis fuerit vti prohibitus: & ille præscribit libertatem. Pau. de Cast.

conueniat præcedenti respon. vel etiam credebat se heredem: vt seq. §. si fundum.

f Sciens. aliàs si crederet suam inuasor, non fit vitiosa: licet constitutio, si quis in tantam, locum habeat.

g Possessorem. alium quam inuasorem: vt infra de vi & vi arma. l. j. §. qui vi à me. Vel dic ipsum deiciendum deiecit: & tunc dic ex interuallo. secus si incontinenti: vt infra de vi & vi arma. l. iij. §. eum, & l. qui possessionem. & facit infra de verbo. signifi. mulieris. §. desineret. & supra titu. j. non videtur. & infra de regu. iur. l. non videtur.

ab eo. Sed argu. contra j. de verb. signifi. l. alienationis. vel dic. contra a hypothe. vt. C. si

aduer. credi. l. j. & contra vtilem in rem, quæ metum passo possit dari: vt. C. quod met. cau. si vi. & facit. j. de fur. si is. in prin. & s. de pignor. act. l. si pignore.

f Domini. i. bonæ fidei possessoris qui opinione domini possidet.

t Ea. debitor. m. l. ij.

u Furti agi potest. hic not. quod quandoque fit furtum, & competit actio furti: & res fit furtiua: vt cum mihi extraneus rem meam subripuit. quandoque fit furtum, & res est furtiua, non tamen competit actio furti: vt dum filij & serui subripiunt: vt institut. de obliga. ex delic. §. ij. quandoque non est furtiua, sed fit furtum: & competit actio furti: vt hic. & facit infra de fur. l. itaq. Accursius.

x Sed Titius. tertius.

y In vacuam. id est in vacantem, quam nemo animo vel corpore possidet: vt instit. de vsucapio. §. quod autem.

z Res. subaudi, si ille qui intravit, habebat bonam fidem: & non aliter.

a Locum habeat. contra deiciendum, non occupantem: vt & infra de vi & vi arma. l. cum à te. & C. vnde vi. l. fin.

b Deiectum. vt & infra eodem, non solum. §. si dominus. Sed contra supra quod met. cau. l. merum. in prin. Solu. vt ibi.

c Possessum. & ideo in hoc casu lex Attinia non impedit vsucapionem.

d Idem dicendum. contra deiciendum, non occupantem, vt non possit vsucapi quasi vitiosum.

e Possidebat. & sciebat se non esse heredem: vt

a] Quod tunc procedere potest, cum pluribus res obligata fuerit, vni vero daturat tradita secundum Io. ab Imola hic.

* Inclusa hæc vsque ad versic. Si dominus fundi &c. quæ i vulgaribus reperitur. re. Et absumt à Florentino codice.

a Si viam. id est seruitutem.
b Amittam. sed tamen ex æquitate in integrum restituar: arg. j. de vi & vi arma. l. si plures. §. deiectum. & l. si de fundo.
c Quia ne possideri. respōdet obiectioni quasi esset vi possessa. Ac.
d Incorporale. vt & §. tit. ij. l. seruus. §. incorporales.

e Derruditur. ex quo nō possideretur: & sic est ratio proximi dicti.

f Item si occupaueris vacuam. corpore & animo. Accursius.

g Possessionem. quā nullus retinet etiā animo. aliās contra. j. de vi & vi arma. l. j. §. siue autē. & §. tit. j. l. clam. in fine. sed nihilo min⁹ possessio est vitiosa vitio quasi violentiæ: vt. C. vnde vi. l. fin. nec enim signo eam pro contraria.

h Verius est. aliter tamē in rustica, aliter in vrba. prædio. l. hoc autē. & l. si ædes. & facit. C. de præscript. long. temp. l. fina. in fi.

i Sustulit. nisi quando habet perpetuam causam: vel quasi: quod plene dic vt supra de serui. l. seruitutes.

k Seruitutem. scilicet acquirendam.

l Statutum. x. ann. inter præsentis. xx. inter absentes: vt. C. de ser. l. fin. in prin.

Naturaliter. **CASVS.** Si possideas rem alienam bona fide, in qua re habebat Titius hypothecā, vel aliquod aliud ius: & vsucapies illam rē aduersus omnes qui habebant ius in dicta re: & antequam cōpleres vsucapionem, deiectus fuisti per vim de possessione fundi: dicitur q̄ interrumpitur possessio. & vsucapio aduersus omnes. nec refert quis te deiecerit. Fr. Accur.

m De possessione. rei immobilis.

n Vi deicitur. quandoque etiā sine vi: vt. C. de præscriptione triginta annorum. l. cum notissimi. §. imò. sed quocunque modo desinat possidere, interrumpitur naturaliter. fallit in capto, qui deicitur eo quod captus est: tamen fingitur in peculiari retinere: vt j. eo. l. si is. §. j.

o Aduersus eum. imò pro eo: vnde dic interrumpitur pos. aduersus eum, id est pro eo. sic & j. proxi.

p Aduersus omnes. i. pro omnibus: sicut & ei à quo, ponitur pro contra quem: vt. j. eo. l. eius qui. vel possess. interrumpitur aduersus eū, id est effectus possessionis qui erat aduersus eum: hoc est vsucapio interrumpitur. sic & j. proxim. aduersus omnes, scilicet possessio, id est effectus eius qui erat aduersus plures, interrumpitur: vt quia currebat vsucapio contra debitorem & creditorem vel dominum vel emphyteutam vel habentes vtilem in rem vel Publicianam. à capite ergo oportet possideri: vt. j. cod. l. si is. §. si quis. & §. de ser. vrba. præd. l. si ædes. §. j.

q Vsurpauerit. i. posses. siue vsucapionē interrumpit: vt. §. eo. l. ij.

r Dominus sit. imò quo ad constitutionem si quis in tantam. sed illud nouum. vel licet perdat: tamen interrumpitur possessio.

s Pro suo. id est pro sua pecunia: non ex causa lucratiua. Nō enim hic ponitur pro titulo: & sic sunt duæ partes pro suo. vel die pro suo: quia in littore maris inuenitur: vel ab hostib. cepit, vel fecit

Si viam ^a habeam per tuū fundum, & tu me ab ea vi expuleris, per longum tempus non vtendo amittam ^b viam: quia nec possideri ^c intellegitur ius incorporale: ^d nec de via quis id est mero iure derruditur. ^e

Qui occupat possessionem vacantem, non dicitur violēter possidere: & sic res non afficitur vitio reali. Pau. de Cast.

Item si occupaueris ^f vacuam possessionem, ^g deinde veniētem dominum prohibueris: non videberis vi possedisse.

Cōtra nō vtentē seruitute præscribitur libertas indistinctē, etiā si sit seruitus habens causam discontinuam: licet ista seruitus tempore non præscribitur: nisi tanto tempore cuius cōtrarij memoria non existat. Pau. de Cast.

Libertatem seruitutum vsucapi posse verius est: ^h quia eam vsucapionē sustulit ⁱ lex Scribonia, [†] quæ seruitutem ^k constituēbat, nō etiā eam quæ libertatē præstat sublata seruitute. Itaque si cum tibi seruitutem deberē, ne mihi putaliceret altius ædificare, & per statutum ^l tempus altius ædificatū habuero: sublata erit seruitus.

Si præscribens cadat à possessione, præscriptio naturaliter interrumpitur: & ista interruptio prodest omnibus contra quos præscribitur, non solum interrumpēti. Pau. de Castro.

v. GAIVS libro vicesimo primo ad Edictum Prouinciale.

Naturaliter interrumpitur possessio, cum quis de possessione ^m vi deicitur, ⁿ uel alicui res e-

vt esset in rerum natura: vel dic generaliter accipi pro quolibet titu. & quod subiicit lucratiua. id est sine titulo. prima placet. & dic hic quæ not. C. de præscript. xxx. ann. l. cum notissimi. §. sed & si quis.

IN vsucapionibus. CASVS. Cum in vsucapione trienniū sit statutum: nūc dicit quod sufficit tangi vltimam diem trienij. & h. d. hęc lex cum seq. Accursius.

ripitur: quo casu non aduersus eum tantum qui eripit, interrumpitur possessio, sed aduersus omnes: nec eo casu quidquā interest, is qui vsurpauerit, dominus sit, necne: ac ne illud quidem interest, pro suo quisque possideat, an ex lucratiua causa.

In vsucapionibus dies cœptus habetur pro completo. P. de Cast.

vi. VLP IANVS libro vndecimo ad Edictum.

IN vsucapionibus nō à momento ad momentum, sed totum postremum diem computamus:

vii. IDEM libro vicesimo septimo ad Sabinum.

Ideoque qui hora sexta diei ^u kalendarum Ianuariarum possidere cœpit: ^x hora sexta ^y noctis pridie kalendas Ianuarias implet vsucapionem.

Ex causa peculiari domino etiā ignoranti acquiritur vsucapionem: & qui non potest vsucapere per se, nec per alium potest. Pau. de Castro.

viii. PAVLVS libro duodecimo ad Edictum.

Labeo, Neratius respōderūt, ^z Lea quæ serui peculiariter ^a nācti sunt, vsucapi posse: quia hæc etiā ^b ignorantes domini vsucapiunt. Idem Iulianus scribit. Sed cum qui suo nomine nihil vsucapere potest: ^c ne per seruum quidem posse ^d Pedius scribit.

Res quæ nō sunt in commercio nostro, non possunt vsucapi vel præscribi. Pau.

ix. GAIVS libro quarto ad Edictum Prouinciale.

Vsucapionem [†] recipiunt maxime ^e res ^f corporales, ex-

forte. & §. de leg. ij. l. si. Vel ita completur nobis scientibus: quia inchoatur ignorantibus, secundum Azo. & facit. j. pro empto. l. ij. §. Celsus. & l. qui fundum. §. si. & §. de acquiren. poss. l. peregre. §. quæ situm. & l. j. §. item acquirimus.

vsucapere potest. ratione rei: quia furtiua: vt. §. eod. l. sequitur. §. heres. vel ratione personæ: vt si legetur non capaci, non vsucapitur pro legato: vt institu. de here. quali. & dif. §. in extraneis. Idem in libero homine possessio: vt per eum vsucapiam quod non per me: sed nec vsucapit ipse, quia ipse non possidet: vt. §. tit. ij. homo liber. in fi. vel mixta ratione rei & personæ: vt in Iudæo & mancipio Christiano: vt. C. ne Christianum mācipium. l. j. & facit. C. de here. insti. l. neque per se. & quod ibi no. Sed argu. contra. §. de acquir. here. l. cum hereditate. Item contra. j. eo. si seruo. & §. tit. j. l. j. §. item acquirimus. in fi. sed ibi ratione defectus intelligentiæ in furioso & in infante. Accursius.

d Posses. scilicet vsucapere.

Vsucapionem. **CASVS.** Res corporales dicuntur posse vsucapi: exceptis rebus sacris, sanctis, publicis, & similibus, & liberis hominibus qui non possunt vsucapi. Fr. Accursius.

e Maxime rei. imò corporales tantum: vt supra titu. ij. l. seruus. §. incorporales. abundat ergo maxime: vt & supra si quis omi. cau. testa. l. ij. Vel die quod incorporales quandoque vsucapiantur.

vt cum:

tutum: nūc dicit quod sufficit tangi vltimam diem trienij. & h. d. hęc lex cum seq. Accursius.

Computamus. aliās, sed ad totam diem computamus postremum. & tunc. i. ad quālibet partem postremi diei. aliās diem totum computamus postremum, accipiendō partem pro toto: vt & j. de diuer. præscript. l. in vsucapione. in prin. & j. l. proxi. Sed contra. j. de act. & obli. g. l. in omnibus. Solut. plene vt no. §. de mino. l. ij. §. minorē. quia hæc in vsucap. trienij: illa in præscriptione.

Deoque. Diei. artificialis.

x Cæperit. & vsucapere.

y Hora sexta. scilicet completa. nam tunc finitur & incipit dies: vt §. de feriis. l. more.

Labeo. **CASVS.** Si seruus peculiariter acquisiuit rem à nō domino: vsucapiam interim per eum illam rem etiam si ignorauit hoc: dum tamē sit res quam per me possum vsucapere, non furtiua: vel sim persona quod per me possem vsucapere: & hoc dic vt in glo. Fr. **z** Responderunt. & bene. Accursius.

a Peculiariter. i. si ex causa peculiari: stricte vel large accipiatur peculium: vt. j. pro solut. l. ij.

b Quia hæc etiam. videtur esse ratio eius quod dictum est. sed dic vsucapimus scientes: quia & ignorantes: arg. contra. §. de offic. præsi. l. si

† diuturnā possessionē. Graci. **†** Additum à Triboniano propter seruitutes, &

* Sic Flo. sed deest in vno manu. re. cte. perperā Haloander hanc legem ediderat, vt notat Anto. Aug. libro. 4. c. 13.

† Quidā latam putant an. vi. 719.

† diuturnā possessionē. Graci. **†** Additum à Triboniano propter seruitutes, &

vt cum habent perpetuam causam, vel quasi: vt. C. de ser. & aqua. l. ij. & s. de ser. vrb. præd. l. foramen. Item & quando non habent quandoque: vt cum ædificiis: vt. j. l. proximi. §. j.

a *Sacris*. i. ecclesiis sacris: sed usucapio triēnij admittitur hodie in his: vt. C. de sacrosan. ec. authē. quas actiones. sed illa loquitur in reb. ecclesiæ non factis.

b *Sanctis*. vt muri ciuitatum.

c *Romani*. i. quæ sunt in usu ipsius populi Romani. aliorum autē quæ nō sunt in usu, bene recipitur usucapio: vt. C. de sacrosan. eccl. l. fin. & j. de diuer. præscr. l. intra. & l. in omnibus. vbi plene notauit.

d *Ciuitatum*. si sunt in usu vniuersitatis: vt. j. de via publi. l. viam publicam. Aliæ possunt: vt j. de contrahen. empt. sed Celsus. & C. de præscr. xxx. ann. l. omnes. quæ sunt contra. vel hic loquitur de præscr. longa. & de hoc not. in d. l. in omnibus.

e *Hominibus*. quia in nullo dominio esse possunt: vt insti. eo. §. j.

S *rem alienā emi à nō domino*: ad usucapiendum debeo habere bonam fidem duob. temporibus, s. tēpore contractus: item tēpore traditionis. Secūdo dicit: Seruitus per se non potest præscribi. subaudi, nisi haberet perpetuam causam vel quasi, vt seruitus aquæ ductus vel stillicidij. si autem præscribam fundū vel domū cui debetur seruitus: videor præscripsisse & seruitutes eis debitas.

[SCÆVOLA.] *Vacca furtiua cōcepit apud furē, vel furis heredē, & peperit apud furis heredē. & hic vitulus venditus est. an emptor bona fide usucapiat, quæritur. & dicit Marcellus quod non, sicut nec partus ancillæ furtiue. sed Scæuola dicit quod potest emptor usucapere vitulum, sicut & partum ancillæ furtiue. si enim esset pars: non posset usucapi: etiam si apud bonæ fidei possessorem peperit. quod est falsum. Fr. Accursius.*

f *Emptionis*. scilicet tantum.

g *Traditionis initium*. subaudi, etiam. nam & in emptione initium spectatur: vt infra pro sol. l. iij. & pro empt. l. ij. in princip. & facit infra eodem. l. iusto. §. & si possessionis. & supra solu. mat. l. de diuisione.

h *spectantium*. hoc est dicere: requiritur quod quis habeat bonam fidem tempore emptionis & traditionis.

i *seruitutes*. quæ. habent causam interpolatam.

k *Longo tempore*. vt licet per fundum meum vadas, non quæras seruitutem. & sic intelligitur hic. §. de his quæ non habent perpetuam vel quasi perpetuam causam.

l *Ædificiis*. & ita cum vrbis prædiis. idem in rusticis.

m *Possint*. non quod tunc usucapiantur: sed usucapto ædificio cui debetur seruitus, seruitutem habeat. & facit. s. titu. ij. quædam. & supra eod. sequitur. §. fin.

n *si bos*. id est vacca. sic. §. de vsur. l. equis.

o *Usucapi*. ab emptore. Accursius.

p *Distractum*. in alienum. Accursius.

q *Nec ancillæ partus*. subaudi, debet posse usucapi, si est conceptus & editus apud furē: vel conceptus apud furē, & editus apud furis heredem.

ff. Nouum.

r *Partus*. cum Marcel. concor. j. de fur. qui vas. §. si ancillam.

A *Etiam partum*. Non solum iuuenem. & sic in partu & in fœtu contradicit. j. de fur. l. qui vas. §. si ancillam. & §. idem in pecudibus. Solu. vt ibi.

c *Nec enim esse*. vt & j. de ver. sig. l. partum. Sed contra. s. de vent. inspi. l. j. §. ex hoc rescripto. Solu. illud est ante quam edatur: hoc post. vel illud quo ad hoc vt non possit agi interdicto de lib. exhiben.

u *Pars*. subaudi, partus ancillæ furtiue.

x *Poterat*. quod est falsum: quia usucapio: vt infra eo. l. non solum. in prin. & in distinctione de partu, quam habes §. de Publiciana. si ego. §. partus.

Neque seruus, y neque per seruum dominus, z qui apud hostes est, possidet.

Titulus nullus non dat scienti causam usucapiendi. Pau. de Cast.

XII. IDEM libro vicesimo primo ad Edictum.

S *ab eo emas, quem prætor vetuit alienare, idque tu scias: usucapere non potes.*

Qui non possidet rem tãquam dominus: eam non usucapit vel præscribit. Pau. de Cast.

XIII. IDEM libro quinto ad Plautium.

P *ignori rem acceptam usu nō capimus: c quia pro alieno d possidemus.*

Titulus putatiuus iusto errore interueniente tribuit iustam causam usucapiendi. Pau. de Cast.

Eum qui à furioso bona fide emit, usucapere posse responsum est.

Qui scit se actione personali tantum teneri: non est possessor male fidei. Bartolus.

Si mandauero tibi vt fundum emas, ex ea causa traditum tibi & diutina b possessione capis: i quãuis possis videri non pro tuo k possidere, cum nihil intersit, l quod m mandati iudicio tenearis.

emerer mihi fundum. tu emitte hoc animo vt pro tuo teneas. dicitur quod usucapies, siue præscribes, cum videaris possidere pro tuo. nec hoc mihi nocet, cum tenearis mihi mandati act. Fr. Accursius.

c *Non capimus*. nos creditores.

d *Alieno*. id est scientes alienum: vt. s. de noxa. l. si seruus. §. is qui. & s. de lega. iij. qui habebat. sibi tamen possidet creditor: vt no. C. de præscr. xxx. an. l. cum notissimi. §. j. Sed an. xxx. an? Resp. non quantum ad rei vindi. arg. C. de præscr. xxx. an. l. male. sed quantum ad pigneratitiam sic, & ius auferendi.

e *Bona fide*. cum crederet sanæ mentis: quia erat in conspectu inumbratæ quietis, & facit. j. pro empt. l. ij. §. si à furioso. & s. de Publi. l. eum qui.

f *Traditum*. à nō domino: aliàs mihi etiam ignoranti dominiū & poss. statim quæritur altero gestiente, vel vtroque. si verò neutro, tibi: vt. s. tit. ij. l. si procurator. & l. res ex mandato. & hic.

g *Tibi*. ementi & recipienti tuo nomine, non mandantis.

h *Diutina*. nunc respondet.

i *Capis*. quando neuter egit vt pos mihi quæretur. & facit. j. pro empt. l. ij. §. procuratorem. aliàs cum ego, non tu possideas, non usucapis. vt. j. eo. l. sine.

k *Non pro tuo*. quo ad exitum & effectum: vere tamen pro tuo possides. Accursius.

l *Cum nihil intersit*. tua. vel dic, nihil intersit quo ad effectum dicatis pro tuo possidere, an non.

m *Quod*. id est quia mea &c.

pro. Solu. illud est ante quam edatur: hoc post. vel illud quo ad hoc vt non possit agi interdicto de lib. exhiben.

u *Pars*. subaudi, partus ancillæ furtiue.

x *Poterat*. quod est falsum: quia usucapio: vt infra eo. l. non solum. in prin. & in distinctione de partu, quam habes §. de Publiciana. si ego. §. partus.

Neque seruus. scilicet captiui. hoc nisi ex causa peculij: vt j. eo. l. iusto. §. si.

z *Dominus*. s. captus.

a *Qui*. s. dominus. vel ergo ipse dominus emerit, vel seruus extra causam peculiarem.

S *ab eo*.] **CASVS.** **S** *emi à prodigo cui interdictū erat bonis: & hoc sciebam. dicitur quod non possum usucapere rem emptā. Fr. Accursius.*

b *Vetuit*. vt prodigo. sic & j. pro empt. l. qui fundum. §. qui sciens. Sed quid si vt prodigo, cum non sit ei interdictum? Respon. idē propter auctoritatem sententiæ. Accursius.

P *ignori*.] **CASVS.** **P** *creditor non potest usucapere pignus, cum sciens alienam rem possidebat. Secundo dicit: Emi à furioso credens eū esse sanæ mentis. dicitur quod possum usucapere. Tertio dicit: Mandauit tibi vt*

† Cōcor. eū mēte huius §. rex. in c. ad apostolicæ. de donat. & in ca. eū dilectus, extra de consue.

ID tempus.] **CASVS.** Illud tempus quo possedit venditor, prodest emptori ad prescriptionem complendam, quo tenuit venditor antequam venderet: non illud quo tenuit postquam vendidit & tradidit, si ex aliqua causa possidere cepit. Secundo dicit: Testator legauit rem alienam quam bona fide possidebat. dicitur quod tempus quo possedit testator hanc rem, prodest legatario ad complendam vsucap. sicut prodesset heredi si non esset hanc res legata. Fr. Accursius.

a Emptori. quo ad vsucapionem vel prescriptionem perficiendam.

b Venderet. i. traderet: vt. j. de diuer. & temp. prescrip. l. in vsucapione. §. penult.

c Possessionem. quam traditione amiserat, cum emptor ab ea ceciderat. & facit. §. tit. j. l. Pōponius. §. cum quis.

d In accessione temporis. vel alluionis: vt supra de leg. j. l. quod in rerū. §. ij.

e Heres est. vt iacente hereditate vsucapiat sicut heres: vt & j. cod. l. nunquam. §. vacuū. Vel dic quod heres iacente hereditate vsucapit: sed id tempus legatario iungitur: vt dicto. §. vacuū. & facit. j. de verb. signi. l. in conuentionibus. & §. tit. j. l. Pomponius. §. sed & legatario.

Si is qui. **CASVS.** Si possidebam fundum quem emeram à nō domino bona fide: & antequam compleam vsucapionē, captus sim ab hostibus: dicitur quod siue ibi decedam, siue reuertar: interruptitur interim vsucapio: nec tempus quo steti in captiuitate, procedit ad vsuca. complendam. Secundo dicit: Seruus meus emit rem à nō domino ex causa peculiari. interim captus sum ab hostibus: an interim currat tempus ad vsucap. complendam, quæritur: & distinguitur. nam aut reuertor ab hostibus: & tunc tempus medium proderit ad vsucap. complendam. aut non reuertor: & tunc non proderit. Marcellus autem dicebat hoc secundo casu prodesse fictionem legis Corneliæ. sed male dicit. nam sicut id quod possidebam: si captus sum ab hostibus ante completam vsucapionem, & ibi decedam, non completur interim vsucapio, nec currit tempus: ita si seruus meus non ex causa peculiari emit rem à nō domino, & possidet interim donec sum captus, & ibi decedam: non currit vsucapio. nam licet in aliis hereditas locum personæ sustineat, in hoc tamen casu secus est. [S I S E R V V S.] Seruum meum possidebas, is à te fugit. dicitur quod videor eum possidere, nisi pro libero. i. tanquam liber stet, & paratus sit de libertate litigare: non eum possidere. [S I Q V I S B O N A F I D E.] Bona fide re alienam possidebam: & ante completam vsuca. eam desij possidere: & nunc cognosco eam alienam: & recuperō poss. eiusdem rei. quæritur an vsucapiam ist. m rem? Et dicitur quod non, cum hoc initiū secūdae pos. sit vitiosum. [S I E X T E S T A M E N T O.] Si ex stipulatu vel testamento res mihi debita à nō domino traditur, eam vsucapere possum. Fran. Accur.

f Si is qui. Primò emit Titius fundum à nō domino: & dū vsucaperet, captus est. interrupta est vsucapio: & siue reuertatur, non habet locum postliminium: siue ibi decedat, non habet locum Cornelia, vt continuetur vsucapio heredibus. Secundo pone qd seruus capti emit à nō domino peculiariter: hoc casu postliminium locum habet, si dominus redeat: & Cornelia locum habet si non redeat: licet de hoc secundo hic dubitauerit Iul. sed eius dubitatio est sublata per. l. j. de captiuis. l. in bello. §. factæ. Tertio dicit Marcel. plenius accipi fictiones prædictas Corne. & postliminij: vt siue ex causa peculiari, siue ex non peculiari emerit seruus capti à nō domino: siue etiam dominus ante captiuitatem emerit per se: habeat locum fictio postliminij & Corneliæ actio. quia hereditas iacens complet vsuca. & sic in heredibus locū ha-

bet Cornelia, secundum Marcellum. sed secundum Iulia. tertius casus aliter ponitur: vt in glos. not. quod est verius. & secundum hoc est in fi. non. Accursius.

g Possidebat. animo & corpore suo: vel animo suo, & corpore coloni vel serui.

Si is qui pro emptore possidebat, ante vsucapionē ab hostibus captus sit: videndū est an heredi eius procedat vsucapio: (nam interruptitur vsucapio) & si ipsi reuerso nō prodest, quē admodum heredi eius proderit? Sed verū est eum in sua vita desisse possidere: ideóq; nec postliminiū ei prodest, vt videatur vsucapisse. Quod si seruus eius qui in hostium potestate est emerit: in pendenti esse vsucapionem Iulianus ait. nā si dominus reuersus fuerit: intellegi vsucapitum. si ibi decesserit, dubitari an per legē Corneliā ad successores eius pertineat. Marcellus, posse plenius fictionem legis accipi. Quemadmodum enim postliminio reuersus plus iuris habere potest in his quæ serui egerunt, quàm his quæ per se, vel per seruum possidebat, cum ad hostes peruenit: Nam hereditatē in quibusdam vice personæ fungi receptū est: ideóque in successoribus locum non habere vsucapionem.

C hanc literam: & sic approbant quod j. dicit Marcel.

r vsucapisse. in illo anno quo fuit in captiuitate.

f Emerit. ex causa peculiari, & traditionem acceperit: sed male si dicas ex non peculiari: vt. j. eo. l. iusto. §. fi.

t vsucapitum. per lapsum triennij.

u Decesserit. dominus.

x Dubitari. sed infra de capti. l. in bello. §. factæ. non dubitat Iulia. nam dicit per Corneliā ad heredes pertinere si ex causa peculiari.

y Plenius. vt etiam ad non peculiarem causam, & etiam quando per seipsum pertineat Cornelia & postlim. & dicas quod vsq; in fin. sunt verba Marcelli. & quod subiicit: serui egerunt, scilicet peculiariter. Item quod dicit per seruum: scilicet ex causa non peculiari. & in fi. leges sine non. sed male dicit Marcellus: nisi in peculiaribus: vt infra de capti. in bello. §. factæ. & supra eo. l. j. in prin. vel si habes non. in litera: sunt verba Iul. abinde, quemadmodū & c. vsque in fin. hoc modo reuera postliminio reuersus id solum vsucapisse intelligitur, quod seruus peculiariter emerit: quemadmodum enim & c. Et quod dicit serui egerunt: non peculiariter. Tertij dicunt esse verba Gaij ad Iulianum reprehendentis eum: vt dixi de Marcello.

z In quibusdam. ergo & in isto, si deficit non. & secundum Marcel. vel secundum Iul. & cum non. nam dicit in quibusdam, sed non in isto, cum non ex peculiari causa erat.

a Receptum est. sed in isto casu non. & hoc si habeas literā sequentem non habere: & hoc cum non, est communior litera. & ita in lib. domini mei Azo. & aliās est sine non. & tunc dic quod vsucapio locum habet: vt in litera dicitur.

b Non habere. aliās habere: & aliās non habere. & distingue cum quis possidens & vsucapiens deinde ab hostibus capitur: aut possidebat suo animo & corpore: aut suo animo, & corpore alieno, vt per seruum in dominicis & per colonum: aut animo & corpore alieno: vt in peculiaribus: vt. §. ti. j. l. iij. §. saltus. primis duobus interruptitur vsuca. non habet locum postliminium vt cōsolideretur: vt. §. tit. j. l. cum heredes. §. j. & in principio huius. l. ibi, quemadmodum. prout dixi esse verba Iuliani. & j. de capti. l. in bello. §. factæ. si verò ibi decesserit: dicunt quidam locum habere Corneliā secundum Marcel. vt in fine pri. respon. legis. & j. de capti. in. d. §. factæ. Tu dic contra, vt per eundem. §. factæ probatur,

h vsucapionem. l. completam. Accur.

i An heredi eius. decedentis in captiuitate.

k vsucapio. per Corne. respon. quod non. nam & c. Azo.

l Ipsi. scilicet capto.

m Prodest. ille annus qui fluxit in captiuitate, si ponas quod duob. annis possederat rem: & in tertio sit captus. Accursius.

n Quemadmodū heredi. certe nullo modo: vt & j. de diuer. prescri. l. cū heres.

o Eum. Titium ab hostibus captum.

p Possidere. cum iam ab alio sit possessus: vt infra de regul. iur. l. qui in seruitute.

q Prodest. hoc in his qui per se vel per subiectas personas extra causam peculiarem: aliās contra: vt. j. prox. §. & infra eo. iusto. §. fina. & j. de capti. & postli. reuer. l. in bello. §. factæ. & facit §. ex qui. cau. ma. l. denique. & quod ibi nota. Sed quidam dicunt Corneliā locum habere per

* Ad materiā fictionis hic per Bar. ego addo gl. datē aliquas remissiones in materia fictionis, i. ca. i. §. & quotiens. in verbo nihil. de col. in prag. Tu adde melius gl in Clem. quod circa. extra de elec. & in Cle. x. §. fi. de concess. praben & melius in ca. is qui. extra de sponsalib. & Alcia. lib. 6. parad. c. 2.

† Quidā expungendam aiunt negationem quæ etiā deest in quibusdā libris. Liber Alciati pro non, habet nouam. At. to. Aug. li. 1. c. 3.

batur. Tertio vero casu & postlimi. & Cornelia locum habent: vt. d. §. facta. & l. bona. j. eo. tit. §. pe. & l. penul. vt tunc & postli. & Cornel. locum habeant. si autem post captiuitatem emit seruus: si quidem ex causa peculiari, habet locum postli. non Cornel. si succedat extraneus: sed ex tempore aditæ hereditatis incipit: vt infra eod. l. fin. §. fin. secus si seruus: vt. l. iusto. §. fin. secundum quosdam. Vel dic secundum quosdam quod etiam fictio Cornelia locum habet: vt infra de capti. l. penult. & l. in bello. §. facta. Si vero ex causa non peculiari: nec postliminium nec Cornelia locum habet: sed ab adita hereditate incipit. & hoc in seruo. porro si filius emit tempore captiuitatis: siue peculiari nomine, siue paterno nomine: possedisse subintelligitur patre ibi mortuo: quo reuertente distinguitur inter peculiaria & paterna: vt. d. l. iusto. §. fi. & l. fin. §. fi. Accursius.

Serui fugitiui per alium non occupati retinemus possessionem ciuilem: nisi pro libero se gerat: vel de libertate sit paratus litigare. Paulus de Castro.

Si seruus quem possidebam, a fugerit: si pro b libero se gerat, b videbitur a domino possideri. c sed hoc tunc intellegendum est, cum si adprehensus fuerit, non sit paratus d pro sua libertate litigare. nam si paratus sit litigare: non videbitur a domino possideri, cui se aduersarium preparauit.

Quando vsucapio naturaliter interrupta redincipitur per adoptionem nouæ possessionis, debet adesse bona fides tempore quo redincipitur: aliàs non prodest bona fides præterita. Pau. de Cast.

Si quis t bona fide possidens, e ante vsucapionem f amissa possessione cognouerit esse rem alienam, & iterum nanciscatur g possessionem, non capiet vsu: quia initium secundæ possessionis vitiosum est. h

In alio ti. quàm emptionis sufficit adesse bonam fidem tempore traditionis: licet non fuerit tempore adquisiti tituli. Pau. de Cast.

Si ex testamento vel ex stipulatu res debita nobis tradatur, i ei tempore existimationem k nostram intuendam quo traditur: quia concessum l est stipulari rem etiã quæ promissoris non sit.

Qui non possidet, nec detinet: licet habeat facultatem rei restituendæ, non conuenitur rei vindicatione, vel eius præparatoria. Itẽ debitori accedit possessio creditoris & econuerso.

XVI. I A V O L E N V S libro quarto ex Plautio.

Q Vamuis.] CASVS. Res fisci vsucapi non potest: & intelligas spatio triu annoru: vel. x. vel. xx. sed qui emit rem a non domino ex bonis vacantibus, quæ nondum fisco denunciata sunt, vsucapere poterit: cum hæc res nondum fisci dicatur. Fran.

t Non procedat. scilicet communis triennij, vel decennij, vel vicennij: vt. C. communia de vsucap. l. ij.

u Diutina. id est triennio vel decennio, vel vicennio. sed cum venditor quadriennio tueatur: vt. j. de diuer. præscri. l. intra. quare non & emptor: Respon. hic non aduersus fiscum. sed vt contra alium possit agere amissa pos. quod non placet: sed distingue vt nor. j. de diuer. præscri. l. in omnibus. & insti. eo. §. res. in fin. ex quibus pater non esse contra. j. de diuer. præscri. l. intra. & C. de quadri. præsc. l. j. & j. de iure fisci. l. j. §. diuus. & §. præscriptio.

S I hominem.] CASVS. Emi a te seruũ hoc pacto, vt si mihi displicet, sit inemptus: & traditus est mihi. eũ possedi aliquo tempore. postea displicuit mihi, & reddidi tibi eũ. dicitur quod tempus quo eum possedi, proderit tibi ad cõplendam vsucapionem, sicut & si reddidissem tibi per redhibitoriam. Fran. Accur.

x Exiisset. puta si tibi displicuerit: vt instit. de cõtrahen. emp. §. penult.

m Debitore. per hoc patet quod nec ciuiler possidet. aliàs rei vindi. & ad exhi. tenetur: vt est ille qui dat in feudum, & in emphyteusum, & in vsufru. vt not. C. vbi in rem act. l. ij.

n Agendum est. ab eo cuius interest exhibitionem fieri. Accur.

o Possidet. id est possidere videtur quo ad hoc vt noxaliter teneatur: vt supra de noxali. si seruus depositus. §. j. & quo a ad satisfationem vitadam: vt. s. qui satisfda. cog. l. sciendum. §. creditor. & facit. s. de pac. l. inter debitorem. & supra tiru. j. l. j. §. per seruũ. & s. titu. ij. per seruũ. & no. C. de præscrip. xxx. an. l. cum notissimi. §. j.

Erui nomine qui pignori datus est, ad exhibendum cum creditore, non cum debitore m agendum est: n quia qui pignori dedit, ad vsucapionem tantum possidet, o quod ad reliquas omnes causas pertinet, qui accepit, p possidet: adeo vt addici q possit & possessio eius r qui pignori dedit.

Auctoritas iudicis facit vt etiã in eo quod nobis traditur tanquã nostrum, transferatur vsucapiendi conditio. Bartolus.

XVII. M A R C E L L V S libro septimodecimo Digestorum.

S I per errorem de alienis fundis quasi de communibus iudicio communi diuidendo accepto, ex adiudicatione possidere cõperim: longo tempore f capere possum.

In bonis vacantibus non denuntiatas procedit vsucapio & præscriptio contra fiscum titulo & bona fide sicut contra priuatum: licet in bonis iam incorporatis in fiscũ non procedat. Pau.

XVIII. M O D E S T I N V S libro quinto Regularum.

Q Vamuis aduersus fiscũ vsucapio non procedat: tamen ex bonis vacantibus, nondũ tamen fisco nuntiatas, emptor prædij ex hisdem bonis extiterit: recte diuturna u possessione capiet. idque constitutum est. *

Si res redit ad venditorem ex pacto: datur sibi accessio eius tempore quo fuit apud emptorem. Bar.

XIX. I A V O L E N V S libro primo Epistularum.

S I hominem emisti, vt si aliqua conditio extitisset, x inemptus fieret, & is tibi traditus est, & postea conditio emptionem resoluit: tempus quo apud emptorẽ fuit, accedere venditori debere

Q Vamuis.] CASVS. Res fisci vsucapi non potest: & intelligas spatio triu annoru: vel. x. vel. xx. sed qui emit rem a non domino ex bonis vacantibus, quæ nondum fisco denunciata sunt, vsucapere poterit: cum hæc res nondum fisci dicatur. Fran.

t Non procedat. scilicet communis triennij, vel decennij, vel vicennij: vt. C. communia de vsucap. l. ij.

u Diutina. id est triennio vel decennio, vel vicennio. sed cum venditor quadriennio tueatur: vt. j. de diuer. præscri. l. intra. quare non & emptor: Respon. hic non aduersus fiscum. sed vt contra alium possit agere amissa pos. quod non placet: sed distingue vt nor. j. de diuer. præscri. l. in omnibus. & insti. eo. §. res. in fin. ex quibus pater non esse contra. j. de diuer. præscri. l. intra. & C. de quadri. præsc. l. j. & j. de iure fisci. l. j. §. diuus. & §. præscriptio.

S I hominem.] CASVS. Emi a te seruũ hoc pacto, vt si mihi displicet, sit inemptus: & traditus est mihi. eũ possedi aliquo tempore. postea displicuit mihi, & reddidi tibi eũ. dicitur quod tempus quo eum possedi, proderit tibi ad cõplendam vsucapionem, sicut & si reddidissem tibi per redhibitoriam. Fran. Accur.

x Exiisset. puta si tibi displicuerit: vt instit. de cõtrahen. emp. §. penult.

† Videtur legendum ad iici.

a) Not. gl. ad hoc quod dictio taxatiua non excludit similes casus: nec exte sionem per a la iura. de qua dictione tantum, ad do glo. in ca. ite insuper in verbo itatum. de col. in pragma. Adde prædictis q not. in. l. i. §. per seruũ. in glo. in verbo. ad vsucapionem in apostil. in verbo, item & quantum. supra de adquir. pos.

p Accipit. scilicet creditor.

q Addici ei. f. debitori qui pignori dedit.

r Possessio eius. f. creditoris, secundum H. vel dic ei creditori, & eius debitoris, vt creditor se defendat aduersus priorẽ dominũ: vt. j. de diuer. præscri. l. de accessionibus.

s I per errorem.] CASVS.

S credens quosdam fundos esse communes scilicet meos & tuos, cum essent alieni: egi tecum communi diuidendo: & mihi adiudicati sunt. quia forte non poterant commodè diuidi, dicitur quod eos possum p̄scribere. Frã. Accursius.

f Longo tempore. tit. ergo adiudicationis, cuius causa etiam Publiciana competit, si a pos. cadam: vt. s. de Publici. sed si res. in prin. & potest dici pro suo. arg. j. pro suo. l. fi. vel pro herede, si hoc cõtẽdebat: vt quia diuiserunt vt coheredes: & iustus fuit error vt crederet se heredem: vt. j. pro empt. quod vulgo. & pro lega. l. p legato. ad aliud ergo sibi prodest quàm prodesse putaret. sic. s. de test. tute. si hereditas. §. seruus.

* Rescripto DD Pij & Seueri atque Antonini. Inst. eod. tit. §. res fisci.

† Sic recte Flor. perpetrã autem in cæteris omnibus libris nisi pro libero se gerat. Ant. Augu. l. i. c. 2.

† Ray. hic & alij scriben. post eũ istũ tex. repuiãt sin. ad hoc q si ego habeo titulu in vna re, cuius rei possessionẽ postea amisi si postea eã recuperõ. p̄dest mihi primus titulus. qui text. noster hoc non probat nisi addito tenfu. Bol.

a Possidebam. f. bona fide, & vsucapiebam.

b Gerat. & diu, & paratus sit subire iudiciũ, & bona fide. hæc enim quatuor videntur necessaria: vt hic, & s. tit. j. l. iij. §. si seruus. & C. de præscrip. long. tempo. quæ pro lib. l. j. Acc.

c Possideri. interim. & ideo vsucapit interim.

d Non sit paratus. & alia concurrant quæ modo dixi. & facit. C. de libe. cau. l. lite. Accursius.

e Si quis bona fide possidens. & titulo.

f Ante vsucapionẽ. scilicet completam.

g Nanciscatur. ex titulo vel sine titulo.

h Vitiosum est. vt & j. pro empt. qui fundũ. §. qui bona fide. ergo a contrario si bona fide inciperet secundo possidere, inciperet vsucapere ex præcedenti, & longo, non longissimo tempore: vt supra eodem. l. naturaliter. secundum Azo. & H. Sed videtur contra per eandem. l. & supra eo. vsucapio. in casu tamen hoc fallit: vt infra eodem iusto. §. & si possessionis. accessio autem non fit etiam bonæ fidei: vt supra tiru. j. l. Pomponius. §. quæsitũ. Accursius.

i Tradatur. & si vsucapiam tit. pro soluro: sed quomodo hoc, cũ forte ambo eramus scientes rem alienam? Respon. quia & c. Acc.

k Existimationem. id est bonam vel malam fidem.

l Quia concessum. Sed hæc ratio non est sufficiens: quia etiam rem alienam emere possum: vtrumque tamẽ tempus inspicitur. Azo. vt infra pro empt. l. ij. in princip. sed differunt: quia in venditione si vterque scit alienam, non valet: vt supra de contrahen. emp. si in emptione. §. item si emptor. sed stipulatio vel legatum sic etiã si vterque sciat, secundum Io. vel dic quod est ratio, quia ti. pro soluro vsucapio, si soluatur ex testamento vel ex stipulatione res debita.

S Erui nomine.] CASVS. Obligavi tibi seruũ & tradidi. dicor adhuc possidere quo ad complendam vsuca. non quo ad alia. hinc est quod ipse creditor dicitur possidere, & ipse conuenitur act. ad exhibendum, non debitor. Fran. Accursius.

Accessurum. vt &. j. de diuer. præscrip. si duobus. §. fin. & supra titu. j. l. Pomponius. §. præterea. nec ob. supple. quoniam ea &c. nam hæc ratio erat in contrarium. Sed contra. j. pro emp. l. qui fundum. §. qui bona fide. Solu. vt ibi. Item facit. C. quando lic. ab emp. dif. l. j. Accursius.

Possessio.] CASVS. Tēpus quo tenuit defunctus, ita demum prodest heredi ad complendam vsucapionem si medio tempore nullus possedit rem. Franc. Accursius.

*Quidā putat hic legēdum quamquam.

b Possessā est. vt &. §. tit. j. l. Pomponius. §. quæsitum. &. j. eo. l. vsucapio & arg. §. de testa. l. heredes. §. fi. &. §. tit. j. si ideo §. j. &. j. eo. l. cum solus. in fine.

EI à quo.] CASVS. Si possidebam rem tuam titulo pro herede & eam vsucapiebam & antequā compleā vsucap. locaui tibi eā rem, vel eam vēdidi: dicitur quod nō tenet locatio: cum rem suam quis nō possit conducere. Item nec venditio: cum rem suam emere quis non potest. sic ergo ego desino possidere, & vsuca. interruptitur. Franciscus. Accursius.

o Ei à quo. id est cōtra quem. sic contra. §. eod. naturaliter.

d Fundum. quem inueni in hereditate eius cui successi: & nō erat eius, sed istius cui locaui.

e Diutius. i. longo tempore. Accursius.

t Eum. fundum.

g De his causis. an teneat cōtractus: & an desinā vsucapere.

h Locatio est. hoc si cōductōr fuit ignorās, id est non credebat suam cum esset. Si vero sciēs locatio tenet, & posses.

retinet locator, secundum quosdam. arg. C. loca. l. qui rem. &. l. ad probationem. Tu dic etiam in sciente non tenet locatio, licet possessionem conductor propter sciētiam non habeat, arg. §. de pos. l. qui rem. & no. C. loca. l. qui rem.

i Nec possessionem. ciuilem, vel naturalē. Alij dicunt quod retinet ciuilem: cum non credat se amittere. Itē dico quod tenetur eam restituere per constitutionem. C. loca. l. si quis conductionis. Acc.

k Retinuerit. per talem conductionem. Acc. **ADDITIO.** Aduerte ad intellectum istius. l. secundum Bar. hic quod tu conducens nō potes opponere exceptionem dominij contra me locantem. hoc intellige verum, si agitur per conductionem. ex. l. si quis conductionis. C. loca. sed si agatur actione ex locato, bene potest opponi exceptio, quod locatio non valuit, quia conductor est dominus. sed de hoc vide late eundem Bar. in. l. si alienam supra solu. matrimo.

l Non possit. & desinat venditor vsucapere & possidere. & facit. §. de pigno. act. l. si rem alienam. &. l. debitor. &. j. eo. titu. l. nō solum. §. si rem tuam. &. j. de regu. iur. l. neque. &. §. de pos. l. bona fides. §. fina. &. §. de contrahen. emp. l. suæ rei.

Heres.] CASVS. Heres & hereditas licet sint diuersa nomina tamen personam defuncti representant, vt vsucapiat vterque quod defunctus cœpit vsucapere. Franc. Accursius.

m Vnius. i. defuncti, vt in authē. de iureiurā. à mo. præstito. §. j. & ideo vterque vsucapit quod defunctus vsucapiebat. & facit supra de cōdit. & demon. l. cui fundus. in fi. &. §. de col. bono. l. cum emancipati. §. si tres. & infra pro emp. l. ij. §. si defunctus. & infra

† Adde glo. in. l. qui rē. in ver. ex locato. & ibi bo. tex. §. de pos. & in. l. qui rem. in verb. existimans. C. loca. contra quas & istā est glo. in. l. §. eod. loca. & in. l. si rē aliquam. §. fi. §. de acquir. pos. quæ cōtraria sol. vt per Bar. in præalle. l. si rem. col. 1. ver. itē quæro an isto casu. & verbi. quærit glo. col. fina.

existimo: quoniam eo genere retroacta venditio esset redhibitio-ni similis: in qua non dubito tempus eius qui redhibuerit, venditori accessurum: quoniam ea vēditio propriè dici non potest.

Heres non potest vti accessione ex persona defuncti: nisi fuerit possessio continuata. Pau. de Cast.

xx. IDEM libro quarto Epistularum.

Possessio testatoris ita heredi procedit, si medio tempore à nullo possessa est. **b**

Conductio rei suæ non valet: & per talem conductionem locator non retinet possessionem, sed perdit. idem in emptore. Bartolus.

xxi. IDEM libro sexto Epistularum.

EI à quo fundum pro herede diutius possidendo capturus eram, locaui eum. **f** an vllius momenti eam locationem existimes, quæro? quod si nullius momenti existimas: an durare nihilominus vsucapionem eius fundi putes. Item quæro si eidē vendidero eum fundum: quid de his causis **g** de quibus supra quæsi existimes. Respondit: si is qui pro herede fundum possidebat, domino eum locauit, nullius momenti locatio est, **h** quia dominus suam rem conduxisset. **†** sequitur ergo, vt ne possessionem **i** quidem locator retinuerit: **x** ideoque longi temporis præscriptio non durabit. In venditione idem iuris est, quod in locatione, vt em-

quod vi aut clam. l. denique. §. quæsitum.

An funguntur. quandoque non: vt. §. titu. ij. l. hereditas in multis. **E**vm qui.] CASVS. Qui possidet domum, non dicitur singulas res domus possidere: sed tantum ipsam domum. nā si diceret singulas res eum possidere: iam non diceretur possidere domum. Item in alio tempore vsucaperet singulas res, puta triennio & alio totam domum, scilicet decennio, vel. xx. an. Licet autem res singulæ non dicantur possideri: si tamen tignum quod erat in domo, eui cū sit ab emptore domus: ille emptor habet regressum de euic. contra venditorem. & licet dixit possessorē domus non possidere singulas res: verum est extante domo. sed si fuerit destructa, bene possidebit singulas res, & vsucapiet eas triennio: nec cōputabit tempus quo possedit domum: vt sic iam tignum dicatur possedisse, & tanquam immobile, quod est donec durat domus & tanquam mobile, quod est destructa domo: quod esse non debet. Fran. Accursius.

Proptio suæ rei consistere nō possit. **1** **H**ereditas non adita repræsentat personam defuncti: adita vero hereditas repræsentat personam heredis: quia amplius non est hereditas. Pau. de Cast.

xxii. IDEM libro septimo Epistularum.

Heres & hereditas tametsi duas appellationes recipiunt, vnius personæ tamen vice funguntur. **a**

Corpus integrale possidetur, nō res singulares ex quibus cōstituitur. Item quod cœpit per se possideri: poterit ex anteriori titulo præscribi. Bartolus.

xxiii. IDEM libro nono Epistularum.

Evm qui ædes mercatus **o** est non puto aliud quàm ipsas ædes **p** possidere. **q** Nam si singulas res possidere intellegatur, ipsas ædes nō possidebit. Separatis enim corporibus ex quibus ædes constant, vniuersitas ædium intelligi nō poterit. Accidit **r** eo, **f** quod si quis singulas **s** res possidere dixerit: necesse erit **†** dicat possessione superficiæ **u** tēporibus de mobilibus statutis locū esse: **x** solū se capturū esse ampliori. **y** quod absurdū, & minime iuri ciuili cōueniēs est, **z** vt vna res diuersis temporibus capiatur: vt puta cū ædes ex duabus rebus cōstet, **a** ex solo, & superficiæ: & vniuersitas earū **b** possessionē tēporis immobilium rerū omnium mutet. **c** Si autem columna **d** euicta fuerit, **e** puto te

x Locum esse. puta triennio. Accursius.

y Ampliori. tempore. s. decennio inter præsentēs: viginti inter absentes.

z Cōueniens. toleratur tamen quandoque vbi decem diēs supererant: vt. j. eod. l. rerum. §. Labeo. & facit. §. de rei vindi. l. in rem. in fine. Accursius.

a Cōstent. secundum leges: vt &. §. de rei vindi. l. solum. sed secundū dialecticos ex tribus, fundamento, pariete, & tecto. Acc.

b Et vniuersitas earum. id est ipsa vniuersa domus.

c Mutet. i. mutare congruum sit. Et no. pro M. vt præscriptio longi tempo. mutet dominium. Sed tu dic. i. effectus dominij: vt no. institu. eo. §. j. sed licet non possideat res singulas, dominium tamen habet rerum singularum. Sed oppo. potest aliquis possidere quotam domus, vt dimidiam: ergo & tertiam: ergo millesimā: & sic si hic lapis est millesima, hunc possidet? Repon. non sequitur: sed eius lapidis millesimā: & sic multiplicatiuam partem possidet, nō rē certā. Itē oppo. si domū quis possidet: ergo quālibet eius partē ergo ab hoc pūcto vsque ad illud: & sic lapidem si hic est? Respō. illā vt partē possidet: nō tamē vt lapidem: licet solus lapis ibi sit. Vel potest dici, si lapis faciat partē domus, possideri. Accursius.

d Sin autem columna. quantum ad vsucap. nam emptā domo res singulæ neque venditæ neque traditæ intelliguntur: sed quantū ad euictionem non ita est.

e Euicta fuerit. per actio. de tigno iniūcto: quia vīdicari nō potest. tñ dicitur euinci, vt. §. de euict. l. euicta. §. j. vel ipsam rem dedit bonæ fidei possessori, sed malæ fidei præcise ad duplum tenetur.

o Mercatus. à non domino bona fide. p Aedes. i. hoc totum integrale. Accursius. q Possidere. vt. §. tit. j. l. qui vniuersas. in princ. Accursius. r Accedit. scilicet quod non possideam singulas res. f Eo. id est ideo. t Singulas res. i. singula cæmenta & tigna. Accursius. u Superficiæ. vel huiusmodi rerum quæ superficiem cōstituunt: sicut sunt tigna & lapides. Accursius.

o Mercatus. à non domino bona fide.

p Aedes. i. hoc totum integrale. Accursius.

q Possidere. vt. §. tit. j. l. qui vniuersas. in princ. Accursius.

r Accedit. scilicet quod non possideam singulas res.

f Eo. id est ideo.

t Singulas res. i. singula cæmenta & tigna. Accursius.

u Superficiæ. vel huiusmodi rerum quæ superficiem cōstituunt: sicut sunt tigna & lapides. Accursius.

*Accedit.

† Erit vt dicas in poss.

* Possessio- ne tēp. im- mob. re. do- minium mu- tet.

a *Ex empto*. non ex stipulatu, cum nec tota nec quora pars rei sit euicta: vt. s. de euict. l. naues. quæ est contra. sed magis emptori maioris partis accessit: vt. s. de contrahen. emp. l. in modicis. & facit. s. de actio. em. l. emptor. s. si quis rem. Alij quod hic nominatim de columna fuit in venditione dictum. Alij quod hic fuit exempta ante euictionem, ibi non. Alij quod hic quanto minoris: nõ illa ex empto pro euictione datur.

b *Constitutum*. scilicet triennij.

c *Usucapiantur*. tigna & cæmenta.

d *Vti. i. dici*, vt procedat usucapio quæ non procedebat.

e *Possedisti*. dum extat ædificium. & literam sequentem recte lege: & ibi, continent & c. subaudi, intelliguntur possideri, & usucapiantur. vel sic coherentibus & c. vsque illuc, continent penes te & c. & sic dictio nec, non negat verbum fuerunt: sed participium, coherentibus & est idem sensus semper.

f *Quæ. ædes*.

g *Ipsam continent*. tigna & lapides.

h *Res*. quod esset si diceret durante ædificio usucapi res singulas, cū tunc vt immobiles censeantur.

Vbi lex.] CASVS.

Duo dicit. Et primo pone exemplum: possideo rem furtiuam. nõ possum eam usucapere etiam si bonam fidem habeam. [INTERDV M.] Euenit aliquando quod res quæ non potuit defunctus usucapere, vt quia sit furtiua: vel si erat res fisci, nunc desit esse eius, vel desit esse furtiua, usucapiatur ab herede. Fran. Accursus.

i *Usucapionem*. ratione vitij: vt institutio. eo. s. furtiua. vel defectus tituli: vt. C. pro donato. l. fi.

k *Nihil prodest*. sed ad fructus prodest: vt. s. titu. ij. l. bonæ fidei. in prin. Item obiicitur de fundo dota. vt. s. de fundo dota. si fundū. Sed lex Iul. prohibet inchoari: non inchoatam perfici. Item obiicitur de re minoris sine decreto alienata, quæ tamen usucapitur. C. si quis igno. rem mi. l. j. & pen. Sed illud postquam cœpit esse maior: vt ibi in. l. j. & si. arg. tamen contra supra eo. sequitur. s. de illo. vbi initium dicit inspici: sed illud cum agitur de personæ vitio. l. bona vel mala fide, non vitio rei: vt. j. prox. s. quod vtrique quadam occulta continuatione coniungitur. Vel dic, referre expresse prohibeat lex vsuca. vt hic: vel tacite, vt ibi. Nam per hoc quod alienatio rei minoris prohibetur: per consequens & vsucapio tacite: vt. j. de verb. signifi. l. alienationis.

l *Ex persona*. ergo si ex persona, obstat: licet purgatum: quia fingitur nec purgatum: vt si extraneus succedat scienti rem alienam: licet M. contra. vt not. s. de Publi. l. si ego. s. partus. pro M. est. j. de diuer. præscrip. l. an vitium. & s. eo. l. sequitur. s. fructus.

m *Deserit*. quæ usucapi non poterat.

n *Vt possessa*. sed quomodo re durante in eodē statu purgari potuit vitiū: nam poss. ad dominū reuerti debuit? Rñ. in re furtiua vel vi possessa dic q̄ p̄stita est litis æstimatio: vt. s. eo. l. sequitur. s. tunc. In fisco dicā quod dominū in alium trāstulit per inductionē in poss. licet nõ possideret: vel sine possessione: vt & aliàs fieri potest: vt & s. tit. ij. l. homo liber. in fi. & de fundo do. l. si fundū.

o *Sine possessione*. vera vel ficta, propter id quod dicitur. j. eod. l. iusto. s. fina. & hoc inspecto initio. finitur enim quādoque sine possessione: vt. j. eo. l. rerum mixtura. & j. eo. l. cœptam.

p *Nunquam superficies*. æquiuocū est. nam superficies. i. domus & ita hic: quæ non possidetur sine solo: vt. s. eo. l. eū qui.

Item ius quod superficiarius habet: & hoc usucapitur: vt not. s. de Publicia. l. cum sponfus. s. in vectigalibus. & facit. j. de actio. & obliga. l. obligationum fere. s. placet. Item argu. contra. j. vti possi. l. si duo. s. Labeo.

Celsus.] **CASVS.** Si possideo rem alienam tanquam emptam, & in veritate non emerā: vel tanquam donatā an usucapiā querit. Et quidam dicebant q̄ sic. tamen falsum est. oportet enim quod emerim ad hoc vt usucapiā. nā neque potest quis possidere & usucapere titulo pro donato, vel legato vel pro dote, si nulla dos interuenit. idē & si possideam rē quasi soluissem litis æstimat. nam non usucapio nisi vete soluissem eius æstimationem. Frā. Acc.

lus de Castro.

Interdum etiam si nõ fuerit inchoata usucapio à defuncto, procedit heredi eius: veluti si vitium quod obstat non ex persona, sed ex re, purgatum fuerit ex re, vt puta si fisci res esse desierit, aut furtiua aut vi possessa.

XXV. LICINNIUS RVFINVS
libro primo Regularum.

Sine possessione usucapio contingere non potest.

Si solum non potest præscribi: nec etiā præscribitur superficies. Paulus de Castro.

XXVI. VLPPIANVS libro vicen-
simono ad Sabinum.

Nunquā superficies sine solo capi longo tēpore potest.

Qui putat se habere titulum errore iniusto, non usucapit: secus si iusto. Bartolus.

XXVII. IDEM libro trigesimo-
primo ad Sabinum.

Celsus libro trigesimo quarto errare eos ait, qui existimarent, cuius rei quisque bona fide adeptus sit possessionem, pro suo usucapere eum posse. nihil referre, emerit, necne: donatum sit, necne: si modò emptum vel donatum sibi existimauerit: quia neque pro legato, neque pro dona-

soluto: vt infra pro soluto. l. iij. & pro suo. l. hominem. Item pro dote: vt. s. de iure do. Proculus. quæ sunt contraria. Solu. secundum M. & Azo. speciale in prædictis, nec trahitur ad alios titu. vt. s. de leg. & senatuscon. l. quod vero. quod non placet: quia & hic expressim vetat de quibusdam prædictis specialibus. Alij dicunt quod titulo pro suo potest: vt in contrariis: nõ speciali vt hic. nec hoc placet: quia & illud pro suo hic vetat Celsus. dic ergo, si iustam habeat causam æstimandi: obtinent contraria. si non, obtinet quod hic dicit Celsus. illi autem quos Celsus reprehendit, dicebant etiam si non esset iusta causa ignorantia, habere locum usucapionem. In emptione tamen etiam iustissima causa est necessaria: cum & duobus temporibus ibi bona fides exigatur, in aliis autem prædictis sufficeret iusta: vt infra pro so. l. iij. & erit hoc verum in quolibet alio titulo vbi cūque sit iusta causa: vt tamen vbi in vero titu. est necessaria traditio ad vsuca. & hic sit necessaria quando creditur subesse titulus. vbi vero aliàs non est necesse: vt in titu. pro legato, & pro herede, quibus queritur dominium sine traditione: nec hic sit necessaria traditio: apprehensio tamen est necessaria: sine qua non procedit usucapio: vt. j. p. suo. l. hominē. & pro soluto. l. si existimans. & pro legato. l. si non traditam. & j. eo. l. non solum. s. quod vulgo. & s. eo. l. sine. Sed cur sufficit putare causam habere: non autem sufficit habere traditionem ad hoc vt usucapiat? Respon. ne plus operetur hic opinio falsa circa traditionem, quàm facit vbi verus subest tit. Item & quia in traditione exigit bona fides: vt. j. pro soluto. l. iij. quæ non potest adesse si traditio abest. sed cum in venditione exigatur etiam tēpore contractus bona fides: quomodo potuit adesse si ipse cōtractus non est, quantumcumque iustum habeat errorē? Respon. speciale, & hac ratione iustior ibi error exigitur quàm in aliis cōtractibus. Nūquid ergo si in traditione interueniat iustior, poterit usucapi? Rñ. forte sic. non autem dicas q̄ plus operetur fictio in contractu quàm in possessione: quasi in possessione sit factum contra ius: quia & contractus facti sunt: vt. s. de cura.

a] Bart. hic dicit istam gl. fore singul. ad hoc propositum, qd vbi cūque à lege communi vel municipaliter prohibetur alienatio alicuius rei: etiā intelligitur prohibita vsucap. con. cor. gl. in. l. r. C. si aduer. vsuca. gl. in. l. alienationis verbo. j. de verbo. signifi. Bolog.

furi. l. consilio. §. quæsitum. Item quo titu. fit hæc vsucap. quidam pro suo. argu. j. pro suo. l. si ancillam. in fi. & s. de iure do. l. Proculus. Tu dic eo titu. qui præsumitur propter errorem: vt. j. pro emp. l. quod vulgo. nihilominus & tit. generali pro suo, non illo qui in subsidium datur: quia bene dico eos errare.

a *Æstimatione placet. vt & infra pro emp. l. iij. & facit. C. pro dona. l. fin. & j. pro emp. l. j. & insti. tur. de vsucap. §. error. & argu. s. de re. eo. l. qui neque.*

b *Non possit. nisi & hic iustus adfit error: vt dixi in aliis titulis modò.*

c *Si seruo. Tradita. ex causa peculiari. aliàs nõ procederet vsucapio: vt. s. eo. l. Labeo. quæ est contra. Vel dic vt ibi. & facit. s. titu. j. l. quamuis. in fine.*

d *Eum. seruum.*

e *Eas personas. s. furiosum & infantem.*

f *Constat. vt. s. titu. j. l. j. §. item adquiremus. & §. per eum.*

C *Um solus heres.] Leuis est. & dic vt in glossis. sed quia scholaris rudis forte dubitaret etiam in planis glossis, ideo sic pone casum in terminis. CASVS.*

Ego solus eram Titio heres: & totam hereditatem possidebam. cum te crederem coheredem, tradidi tibi dimidiã rerum. quæritur, an eã vsucapias? Respon. quòd non. nam titulo pro herede non: quia non fuit tibi continuata possessio à testatore, quod est opus: immo ego in medio possedi. nec alio titulo nisi ex causa transac. dedissem tibi. & sunt hæc vera, siue sciebas te coheredem: siue non.

Franciscus. Accursius.

g *Cum solus. id est in solidum. Accursius.*

h *Heredem esse. suu. cum tu scires te non esse heredem pro parte.*

i *Pro parte. diuisa vel indiuisa.*

k *Nõ possis. quia nec es heres. nec iustam causam credendi habes. ratio autem quæ subiicitur, nulla est: quia idem esset & si ab alio vel nullo. Itẽ nec qui transigit, est heres: & tamen vsucapit, vt subiicit. & hoc secundum quosdã. Alij quod ideo non vsucapit, quia ab alio titulum, vt à defuncto: ab alio possessionẽ habes, vt à me: quod tamen in aliis contractibus non nocet: vt. s. e. l. si is qui. §. si quis bona. & j. pro emp. l. ij. §. si à pupillo. & §. à furioso. vbi poss. aliàs habebam, sed à pupillo & furioso habeo titu. sed quare secus in hoc tit. quàm in aliis, non video: cum vbique possit mutari causa poss. extrinseca accedente causa, vt no. C. de acqui. pos. l. cum nemo. vnde dic quod ratio quæ sequitur, optima est. s. quia ab alio medio tempore est possessa. s. à vero herede, vt supra eod. possessio. & s. tit. j. l. Pomp. §. quæsitum.*

l *Habet causam. Imo saltem vnus partis cuius volui in eũ transferre dominium. & transtuli: vnde est quod & condictio datur, vt. s. fami. ercif. l. cum putarem. & si non eram dominus, dedi causam vsuca. ex causa diuisionis, vt ex causa dati in solutu. vt. j. pro sol. si existimans. & pro suo. l. hominem. quæ sunt cõtra. Item diuisio obtinet vicem emptionis, vt. C. com. vtriusque iud. l. j. Respon. hic malam fidem habuisti. vel dic non vsucapio pro herede, sed pro diuisione vel transac. vel dic quod dedi tibi partem. s. pro indiuiso verbis. vnde de nulla parte volui in te transferre dominium. nec igitur causam vsucapiendi tibi dedi: quia tunc secus si tradidissem, vt. C. de vsuca. pro emp. l. ex causa.*

m *Idem dicimus. modo quãdo putabam te coheredem, & tu hoc credebas.*

n *Veri heredis. vel etiam extranei cuiuslibet: vt. s. titu. j. l. Pomponius. §. quæsitum.*

o *Tibi. vt pro herede vsucapere possis. Accursius.*

vsucapere, si tantum decem dies vel pauciores restabant ad vsucapionem complendam: licet definam possidere. sed si tale totũ nõ cohæret solo, sed erat per se mobile, vel erat totũ vniuersale: tunc etiam si plures dies restabant: nec possidere nec vsucapere desino. Paulus de Castro.

xxx. IDEM libro trigensimo ad Sabinum.

R *Erũ mixtura facta an vsucapionem cuiusque precedentem interrumpit, quæritur. Tria autem genera sunt corporum: vnum, quod continetur vno spiritu, & Græcè ἑνωμένον vocatur: vt homo, tignũ, lapis, & similia. Alterum, quod ex contingentibus, hoc est pluribus inter se cohærentibus constat: quod συνμυμένον vocatur: vt ædificiũ, nauis, armarium. Tertium, quod ex distantibus constat: vt corpora plura non soluta, sed vni nomini subiecta: veluti populũ, legio, grex. Primum genus [in] vsucapione quæstionem non habet: secundũ & tertium habet. Labeo libris epistularum ait: si is cui ad tegulorum vel columnarum vsucapionem decem dies superessent, in ædificium eas coniecisset: nihilominus eũ vsucapturũ si ædificiũ possidisset. Quid ergo in his quæ nõ quidem implicatur rebus soli, sed mobilia permanet, vt in annulo, gemma? in quo verum est &*

net idem grex: ea tamen ouis vsucapitur nisi sit furtiua: nam eam vsucapio totam. expone vt in glo. Accursius.

p *vsucapionem. inchoatam.*

q *Precedentem. i. cõceptam antequam res mixtæ sunt.*

r *Tria. alius exorditur quàm quærat.*

s *Spiritu vno. i. vna elementatione: siue compagine elementorũ non soluta: sed in partibus suis: non tamen inter se adinuicem cohærentia. Io. vt & ait Seneca: Omne quod vndique suis partibus circumscribitur, viuere vno spiritu dicitur.*

t *similia. & dicuntur species, vel indiuidua. & ad hoc. s. de rei vind. l. in rẽ. §. quod non idem. & in ista non cadit rerũ mixtura.*

u *Alterum. s. corpus.*

x *Vocatur. & hoc dicitur totum integrale.*

y *Ædificium. solo infixum. aliàs etiam per se posset vsucapi superficies: vt. s. de act. emp. l. granaria.*

z *Tertium. s. corpus.*

a *Non soluta. immo soluta vere sunt, sed non sunt soluta quo ad dispositionem patrisfam. & hoc dicitur vniuersitas.*

b *Non habet. cum semper in ea causa maneat, nisi ad secundũ vel tertium perueniat, secundum Io.*

c *Decem dies. secus si amplius tempus: vt. s. eod. l. eum qui. & de secundo genere hic dicit. itẽ facit. s. de fundo do. l. si fundũ. in fi.*

d *vsucapturum. immo statim eius fieri videtur: vt. s. de acquir. re. domi. l. adeo. §. cum in suo. sed dic cedit solo quo ad totale ædificium: vt & ibi dicitur.*

e *Annulo gemma. hoc est de tertio genere, eum vtrumque possideatur, in quo nunc respon.*

R *Erũ mixtura.] CA-*

S *Sape contingit quòd inchoata vsucapione alicuius rei, res illa alij iungitur vt fiat pars alterius. vnde quæritur an desinat possideri & vsucapi. ad quod respõdet à remotis: dicendo quòd tria sunt genera rerũ. vnũ quod est indiuiduum: vt homo, tignũ, & similia. aliud quod constat ex pluribus inter se cohærentibus: vt domus, nauis, & similia. aliud quod ex distantibus constat: vt populũ, grex. De primo non est quæstio si durat. nam bene vsucapitur. De secundo ponit exemplum. si cõpiti vsucapere columnã: tandem posui eam in aliquo ædificio: dicitur quòd aut restabant. x. dies vel minus ad vsuca. complendam: & tunc cõplebitur. aut plures: & tunc desino vsucapere. secus autẽ est in gema quam possidebam. & vsucapiebam. nã licet eam ponã in annulo: adhuc possessio eius & vsuca. procedit. idem de annulo. Tertio ponit exẽplũ. nã si gregẽ alienũ emã à nõ domino, vsucapio eum. nec sic vsucapitur grex vel singulæ res. nã re singulari vsucapta, amplius ea ab eodẽ vsucapi non potest. secus in grege. nam licet vsuceperim gregem, & postea adiciam aliam ouẽ: reman-*

Vide in hæc l. Alc. li. preter. 2. hoc ipso titu. Cæl. Rho. lib. 28. lect. ant. c. 23. & Hotom. c. 3. in Pãdect. i. vnitum.

i. cõnexũ.

Quidã emendãdũ putant Iabolenus, quia Labeo non scripserit epistolas. sed hoc qui sciri potest? regularũ.

Possideri.

† Barto. hic reputat istũ tex. sing. ad hoc quod licet interemptio possit. fionis nõ auferat vtilitatem titulo possidenti. l. iusto. §. & si possessionis. j. eo. tamen hoc procedit in titulo vero: secus autem est etiam in putatio. per istum tex. Bo log.

*** Sic Flor. Martinus V. golinus & Rogerius hũc textum mirẽ deprauarant.**

a Possideri immo videtur quod gemma non possideatur, cum pro ea re vindicari non detur contra sic tenentem: vt. s. ad exhib. l. gemma: sed distingue quid cuius ornandi causa ponatur: vt. s. de au. & argen. leg. l. et si non sint. §. perueniamus. quæ est similiter contra. Si autem hoc non appareat, tunc obtinet quod hic dicitur & potest legi cum temporaliter. nec ob. supra de au. & ar. leg. l. si vt habiliter. est enim illud quantum ad hoc, vt si legauerit quis gemmas: & aurum in quo sunt inclusa, cedat legato. vtrumque tamen per se possideretur, & separata intelliguntur, vt hic: & neutrum alteri cedit. & hoc etiam modo potest responderi ad. §. perueniamus.

b De tertio vero genere. scilicet de grege, non de populo.

c Singula res. quia nullo modo vsucapit grex secundum quosdam. tu dic secundum Io. quod vsucapitur, cum possideatur & vindicetur: vt supra de rei vindi. l. j. ij. & iij. quare enim si emi decem animalia quæ erant aliena, & sic gregem: vt infra de abig. l. fin. non vsucapit? quasi diceret, bene vsucapit. & quod hic dicitur, non sic capitur vt singula res: sic intellige, quia aliqua re singulari vsucapta, postea in ea nihil vsucapitur: secus in grege. nam eo vsucapto si adiciam aliam ouem remanet idem grex: vt supra de iudi. proponatur. & ea ouis vsucapitur. & sic in eo quod vsucapisti, procedit vsucapio. & quod infra dicit: non tamen vniuersi & c. subaudi, tantum.

& sic patet quod pluribus causis possidetur caput gregis, vt ouis pro emptore: & totus grex quo comprehenditur illa ouis, pro donato: vt & s. titu. j. l. iij. §. ex pluribus. Accursius.

d Cohærentes. ædificio vel armario: quia gregis quodlibet caput possidetur & vsucapitur: secus in domo: vt. s. eo. l. eum qui.

e Et si ea. nunc responder.

f Eius. gregis. Io.

g Emptum. à non domino. Accursius.

h Possessionis. rei immixtæ. Accursius.

i Ouis. fit mea per hoc.

k Causam. i. naturam quam habebant ante immixtionem, tenebunt etiam post immixtionem. Accursius.

l vsucapiantur. cum sint furtiua.

N Vnquam.] CASVS. Ponit regulam. Secundo dicit exemplum. & est regula, quod in vsucapionibus iuris error non prodest possessori. exemplum est, quod si emo à pupillo in initio absque auctore tutore per errorem, & tradidit mihi rem: licet postea ex interuallo interueniat auctoritas tutoris, non tamen vsucapio. [IN VSUCAPIONIBVS.] In vsucap. rerum mobilium continuum tempus exigitur. [SERVVS.] Seruus stans tanquam liber, nihil potest possidere sibi: nec dominus per eum possidet. si autem nomine alicuius acquirat rem, querit poss. ei cuius nomine quaesituit. [SISERVVS.] Si seruus meus vel filius quaesituit peculiari nomine aliquam rem: sicut acquiratur mihi possessio & etiam vsucapio ignorantia: ita eandem posses. teneo, & in vsuca. procedo etiam si furere incipiat. idem est in colono & in inquilino. [SISERVVS.] Possideo fundum vi, aut clam, aut precario, nunc efficior furiosus. adhuc eodem modo dicor possidere: si-

cur & curator furiosi potest experiri interdicto vt possidetis pro posses. quam ante furorem adquisiuit furiosus per se, vel quam adquisiuit post furorem per alium. [VACVM.] Defunctus cepit vsucapere rem. decessit. dicitur quod tempus quod transiuit post mortem defuncti, & ante aditam hereditatem, vel quod

continuum tempus numeratur. **q**

Postquam delij seruum fugitiuum possidere, nec sibi nec mihi possessionem acquirat: nisi eam adquireret nomine meo, & ego ratum haberem. Pau. de Castro.

Seruus licet in libertate moretur, nihil possidet: nec per eum alius. Atquin si nomine alicuius, dum in libertate moratur, nactus fuerit possessionem: acquirat ei cuius nomine nactus fuerit.

Furor superueniens ei per quem possideo: me possessione non priuat. Paulus de Castro.

Si seruus meus vel filius peculiari vel etiam meo nomine quid tenet, vt ego per eum ignorans possideam, vel etiam vsucapiam: si is furere coeperit, donec in eadem causa res fuerit, intelligendum est & possessionem apud me remanere: & vsucapionem procedere: sicuti per dormientes quoque eos idem nobis cõtingeret. Idemque in colono & inquilino, per quos possidemus, dicendum est.

Per furorẽ superuenientẽ iniusta possessio nõ fit iusta: nec ecõuerso iusta efficitur iniusta. Pau. de Cast.

C Si vi aut clam aut precario possessionem nactus quis, postea furere coeperit: & possessio & causa eadem durat de hoc quod precario furiosus habet: quemadmodum interdicto quoque vt possidetis, furiosi nomine recte experimur eius possessionis no-

o Longum tempus. sic. j. de solu. l. ceterum. Accursius.

p In vsucapionibus mobilium. idem in immobilium: vt. s. e. l. vsucapionem. & l. naturaliter. de his tñ magis erat dubium: quia citius acquiruntur. Itẽ quia vilis & abiecta est possessio rei mobilis: vt. s. tit. j. l. si re.

q Numeratur. olim annus: hodie triennium.

r Nihil possidet. nisi vt. s. tit. j. l. iij. §. si seruus. nam nullam comunio-

f Per eum. Oppo. nec ante decennium habet locum hic. §. quia tunc dominus per eum: nec post: quia tunc ipse possidet: nisi dicas nihil possidet ante decennium: nec per eum alius. l. post decennium.

D Alius. vt etiã dominus: quod accipe vt. d. §. si seruus. l. q. diu sit moratus in possessione libertatis: & q. paratus sit subire iudicium liberale. aliã fecit: quia adquiret possessionem domino: vt. j. eo. ti. l. j. §. per seruum. & facit. l. per eum. in fi. & s. eo. l. si is. §. si seruus.

u Adquiret. tanquam procurator: vt. s. tit. j. l. si me. §. fin.

x Possideam. nam ex causa peculiari ignorantibus nobis acquiratur possessio & vsucapio: vt supra titu. j. l. possessio. in princ. & l. j. §. per eum.

y vsucapiam. hoc ad peculiare respicit: vt. j. pro solu. l. ij.

z Res fuerit. i. non apprehensa per alium.

a Contingeret. nam licet tales non querant: vt. s. titu. j. l. j. §. furiosus. retinent tamen, vt hic. & j. proxi. §. & s. titu. j. si id quod. §. j. & l. si is qui. & fa. j. pro emp. l. qui fundum. in prin. & j. eo. l. iusto. §. eum. & s. de adqui. here. l. si quis alicui.

b Et possessio. nunc responder: & ita teneretur interdicto de precario: & quod vi aut clam: quemadmodum & c. q. d. sicut iusta non mutatur, sic nec iniusta. & facit. s. §. proxi.

c Experimur. i. nos curatores eius.

* Sic Floren. sed in meo manuscr. legitur factus non sit. vtraque lectio ferri potest, sed diuersa interpretatione.
† Concor. tex. in. c. a. postolica. extra de dona. & in. ca. dudum de dec. quod est verum quod ius est clarum non quando dubitatur probabiliter de eius intellectu: vt in. c. cũ dilectus extra de cõfuet.
* Idem & in immobilibus. Ideo non sit recte id videtur à Triboniano additum. apud Paulum ante erat cõtinuus annus.

transiuit post aditam hereditatem: & ante comprehensam pos. huius rei, prodest heredi ad complendam vsuc. [SISERVVS.] Defunctus vsucapiebat rem titulo pro emptore. itelus eius creditur defunctum possidisse ex causa donationis illam rem. dicitur quod non impeditur propter hoc vsucapio. Fran. Accursius.

m Prodest. hoc exemplum subiicit & j. eod. l. si fur. §. j. & infra pro emp. l. ij. §. si à pupillo. Sed contra infra. e. l. pe. §. j. & infra pro donato. l. si vir. Solu. vt no. s. de iur. & fac. igno. l. iuris ignorantia. & facit l. iuris ignorantia.

n Factus. aliã non. & tunc supple. nec aliquo tempore: vt bene iungatur, vel post & c. vel sit expositio superioris hic versus, vel post & c. q. d. non est factus auctor vt debuit: sed ex interuallo postea. aliã sine non: & tunc dic in initio scilicet tantum, non in ipso conetratu & eo perfecto: quod fieri debet: vt instituit. de aucto. tut. §. tutor & c. & supra de adqui. here. l. si quis mihi bona. §. iustum. Vel dic factus, sed perperam: vt. s. de aucto. tuto. l. j. in fin. & l. ij. & l. si conditionalis. & l. non multum.

UNED

a Per alium, vt per seruum vel filium: per quos vsucapio quæritur ignorantibus: vt. s. titu. j. l. iij. §. saltus. & l. quamuis. §. fina.

b Vacuum, quod fuit post mortem testatoris ante aditam hereditatem. Accursius.

c Aditam, animo.

d Hereditate, quæ non possidet: vt. j. si quis testat. l. i. j. §. Scæuola.

e Post aditam, ante apprehensam pos. vt supra titu. j. l. cum heredes. & sic dicitur vacuū, propter pos. quæ apud neminem est.

f Procedit, vt finiatur: vt & j. eo. l. cœptam. & s. eod. l. rerū mixtura. §. Labeo. & argu. s. titu. j. l. j. §. per seruum. & l. Pomponius. §. si is. non autem vt inchoetur: vt s. eo. l. sine. & est hic ratio: vt infra de reg. iur. l. omnis.

g Si defunctus emit, & per traditionem cepit à non domino.

h Capturum, titu. pro empto. argu. j. pro donato. l. fina. & etiā pro donato, si iustus sit error secundum Ioā. Sed quid si heredi fuit facta traditio? Respon. cum ex causa solutionis datur, & accipitur, nō nocet: arg. s. titu. ij. l. cū in corpus. Si verò vt contractus constitueretur, scilicet fiebat traditio, si alter intendens vendere, alter donatum accipere: tunc dissensus nocet. & facit infra eo. l. heres eius. Accursius.

S i fur.] **C A S V S.** Fur rem furtiuam à domino emit, & habuit eam pro derelicta, dicitur quod desinit esse furtiua: & possidet ea amodo pro suo. Secundo dicit: Possessor non credit sibi licere per leges vsucapere rem quam possidet: vt quia Iudæus nō credit sibi licere per leges vsucapere rem quā possidet, puta seruum Iudaicum, quem possidebat, dicitur quod hic error iuris nocet ei in vsuca. faciendā. Tertio dicit: Incertam partem fundi nemo potest possidere. & ponit exemplum. Franc.

i Possidere, non dicit vsucapere: quia sua est: vt. s. de rei vindi. l. hoc si res. nisi dicas contra eum qui haberet eam obligatam. & facit. j. l. proxi. §. quod vulgo. & j. de fur. l. quāuis. & j. de hered. instit. l. seruus alienus. §. qui fideicommissariam. Accursius.

k Possidet, in veritate.

l vsucapere, puta Iudæus possidet mancipium Iudaicum, qui nō putat se posse vsucapere, sicut nec Christianum.

m Erranti, cum putaret sibi non licere. s. vsucapere mancipium Iudaicum. & ad hoc. s. de leg. iij. l. j. in prin. & s. eo. l. nunquam. in prin. secus si in facto: vt. j. eo. l. iusto. §. filiusfamilias. quæ est contra. & s. de iur. & fac. igno. l. regula. §. qui ignorauit. & s. de adquir. her. l. si quis extraneus. §. sciendum. quæ sunt contra. & probatur hæc distinctio. j. pro emp. l. ij. §. si à pupillo. Itē ar. contra. s. de peti. here. l. sed & si lege. §. scire. vbi etiam qui in iure errat, est bonæ fidei. sed illud quo ad fructus, hoc quātū ad vsucapionem.

n Mera, vnde secus est de æquitate, secundū quosdam, hoc arg. non placet. & fallit. j. de iure do. l. si ego. §. j. in fi. Item nec quod dicit placet: vt. s. tit. j. l. iij. §. ij. & l. locus. vbi sunt exēpla huius. §. sed pars quæ durat ab hoc puncto vsque ad illud, licet nesciatur quota pars sit fundi, bene possidetur. nam distincta ab aliquo, quasi per se fundus est: aliās diceremus neminem in mundo possidere fundū vel agrum: cum nesciatur quota pars mundi sit fundus vel ager, siue quota pars huius regni. Accursius.

N on solum.] **C A S V S.** Si quis emit ancillam furtiuam bona fide, siue alio iusto titulo cœpit eam habere, & hæc ancilla concepit & peperit apud bonæ fidei possessorem: possessor vsucapiet partem eius. [Q V O D V V L G O.] Emi fundum à non domino sciens: & sic non possum vsucapere propter malam fidem.

† Sic Flo. & in plerisque libris, in vno tamen manu sc. defunt hæc verba, & incipiet. &c.

Incerta pars rei alicuius possideri nō potest: & qualiter sint illa verba intelligenda.

mine, quā ante furorē per se, vel post furorem per aliū^a nactus est.

In vsucapione cœpta complenda computatur tempus quo post mortem vsucapientis possessio sitit vacua vel ante aditam hereditatem vel post. Pau. de Cast.

Vacuū^b tempus, quod ante aditam^c hereditatem^d vel post aditam^e intercessit, ad vsucapionem heredi procedit.^f

Heres vsucapit titulo quem habebat defunctus: licet ipse credat de alio titulo quā re vera esset. Pau. de Cast.

Si defunctus emit,^g heres autē putat eū ex donationis causa possedisse: vsu cum capturum^h Iulianus ait.

Vitium furti purgatur si fur domini voluntate habere incipiat. Paulus. de Castro.

XXXII. POMPONIVS libro trigesimo secundo ad Sabinum.

S i fur rem furtiuam à domino emerit, & pro tradita habuerit: desinet eam pro furtiua possidereⁱ & incipiet pro suo possidere.

Qui putat se non posse vsucapere, cum possit, errando in iure: di-

nunc volo mutare qualitatem possidendi, volens possidere istum eundem fundum titulo pro herede, vel simili: & sic vsucapere: quæritur an possum? & dicitur quod si nulla causa interueniat, non possum mutare: & si aliqua causa extrinseca interueniat, possum mutare: vt si istum eundem fundum emi à vero domino, vel

citur malæ fidei, & non vsucapit. Paulus de Castro.

Si quis id quod possidet,^k non putat sibi per leges licere vsucapere: ^l dicendum est, etiam si erret non procedere tamen eius vsucapionem: vel quia non bona fide videatur possidere, vel quia in iure erranti^m non procedat vsucapio. Incertam partem possidere nemo potest: ideo si plures sint in fundo, qui ignorent quotam quifque partem possideat: neminem eorum meraⁿ subtilitate^x possidere Labeo scribit.

Quilibet bonæ fidei possessor cum titulo vsucapit partem ancillæ furtiuae, apud se conceptum & editum. Bartolus.

XXXIII. IULIANVS libro quadragenimo quarto Digestorum.

N on solū bonæ fidei emptores,^o sed & omnes qui possidēt^p ex ea causa^q quā vsucapio sequi solet,^r partū^f ancillæ^t furtiuae vsu suū faciūt. idque ratione iuris introductum arbitror. Nā ex qua causa^u quis ancillam vsucaperet, nisi lex duodecim tabularū vel Atinia^x obstaret: ex ea causa

C dere, præscribet fundum. [S I M I N I.] Dic primo in genere, secundo in specie. Si promiseras mihi fundum, & celsisti mihi eius possess. & in solum accepisti: cum fundus iste non fuerit tuus, præscribam. Vel aliter vt in glo. quæ incipit, videtur &c. [Q V I P I G N O R I.] Rem quandam vsucapiebam, eam tibi obligo, dicitur quod adhuc procedo in vsucap. donec hæc res sit penes creditorem, si autem creditor alij tradat hanc rem, & suo nomine, amodo interrumpitur vsucapio: perinde ac si deposuisses hanc rem vel commodassem, & depositarius hæc rem alij traderet suo nomine, nam & hoc casu interpellabitur vsucapio mea. Si autem hanc rem obligavi & non tradidi, in vsucapione procedam, etiam si creditor hanc rem alij tradiderit, cum possessionem non potuerit tradere: cum eam non habeat. [S I R E M T V A M.] Possidebam rem tuam, & bona fide: tandem obligavi eam tibi ignorantiam tuam esse. an procedā in vsucap. quæritur. & distinguitur, nam aut tradidi tibi, & tunc non procedam, aut non tradidi, sed simpliciter obligavi: & tunc procedo, & quæ sit ratio diuersitatis inter hos duos casus, dic vt in glo. [S I R E M P I G N O R I.] Rem quam possidebam bona fide, obligavi tibi, & tradidi postea seruus tuus subripuit eam tibi, dicitur quod non interrumpitur vsucapio mea. idem & si seruus meus tibi eam subripuit. & reddit rationem. idem si tu creditor concessisti mihi eam rem precario, & seruus meus eam à me subripuit, idem & si conduxeram eam rem à te, idem si eam conduxisti à te, & eam tecum habui precario simul. Fran.

o Emptores, ancillæ furtiuae.

p Possident, matres.

q Causa, id est titulo & bona fide.

r Solet, vt ex donatione vel quolibet alio titu. & dic, possident ancillam.

f Partum, nunc respondet.

t Ancilla, quam & si possident: sed non eod. tit. quo matrem: vt de his plene nō. s. de Publicia. l. si ego. §. partus. vbi titulo pro suo vsucapitur partus.

u Ex qua causa, vt titulo & bona fide. Accursius.

x Atinia, vt insti. de vsuca. §. furtiuae. & fa. infra pro emp. l. seruus domino.

ab eo quem credebam dominū, vel si à domino sim heres institutus, vel bonorum pos. eius accepi: incipiā pro herede possidere. Item si credam me heredē institutum à domino, & habeam iustam causam hoc credendi, in his enim casibus vel efficitur dominus, vel vsucapiā. Vltimo dicit de colono fundi, qui non potest sibi causam pos. mutare nulla extrinsecus accedente causa, cum nec pos. aliquā dicatur colonus habere. si autē causa extrinsecus interueniat, tunc incipiet possidere: veluti si mortuo domino fundi, emat istum fundum ab eo qui existimat se heredem domini, vel bonorum possessorē. hoc enim casu incipiet colonus possidere, p emptore. [S I D O M I N V S.] Existens in fundo meo vidi homines armatos, timens ne venirent ad me, fugi: non tamē venerunt ad fundum, dicitur q̄ possess. fundi amitto: & qui bona fide incipiet possidere, præscribet fundum. [S I M I N I.]

† Sed ex æquitate aliud dicendum. Martinus.

a *Eum emptorem, vel id est habentem alio titulo matrem.*
b *Quod vulgo respondetur. vt. C. de acquir. pos. l. cum nemo. vbi plene dixi.*
c *Verum est. id est sic per exemplum intelligenda est.*
d *Non possidere. vel detinere tantum: vt habeat locum quod de colono infra dicit. & j. pro herede. l. ij. & sic non usucapere, & dic cum titu. vel sine.*
e *Causa. per usucapionem.*
f *Probari posse. s. non directo, sed per exempla ducta in contrarium.*
g *Pro possessore. vt impediatur usucapio: non vt talis possessor directus perit. heredi. teneatur: vt. s. de peti. heredi. l. nec vllam. s. si quis sciens. quæ est contra.*
h *Mutasse. licet mutata sit: quia extrinseca causa superuenit: vt. s. titu. j. l. iij. §. illud.*
i *Eum dominum. ergo si habuit malam fidem, videtur mutare: & sic sunt hæc exempla, sed per obliquum. Accursius.*
k *Incipiet. qui ante pro possessore possidet.*
l *Fundum pro herede. scilicet titu. & etiam usucapit propter iustum errorem, licet non sit heres: vt. s. eo. l. Celsus.*
m *Habuerit. s. emptor malæ fidei. quod possidens mala fide non possit mutare causam nisi extrinseca adueniat: quanto magis &c.*
n *Recipienda sunt. vt non possit sibi mutare causam possessionis.*
o *Vllam possessionem. iustam vel iniustam civilem, sed naturalem sic, secundum quosdam. pro eis. j. pro herede. l. ij. §. j. & s. communi diui. l. communi diui. §. neque. Tu dic nullam, scilicet neque naturalem, neque civilem. & facit. j. de precario. l. certe. §. Iulianus. & l. proximi. in prin.*
p *Atque ita. quia scilicet vidit homines armatos.*
q *Vi deiectus videtur. vt amittat pos. & desinat usucapere: non verò vt habeat act. quod me. cau. vt. s. quod me. causa. l. metum. in prin. quæ est contra. nec habet locum vnde vi: vt infra de vi & vi arma. l. iij. §. si quis autem. quæ est contra. & ibi plene dices. Accursius.*
r *Usucapitur. vt & s. eo. l. sequitur. §. si tu.*
s *Ea. scilicet prædia.*
t *Que vi. ablatiua vel expulsiua, non compulsua: vt. C. quod me. cau. l. si vi.*
u *Iustam habeo. tit. pro soluto.*
x *Sed & is. videtur idem repetere: quare dic quod primo in genere, secundo exemplificatiue. vel primo de aliis: secundo specialiter de actione ex stipulatu, de qua erat dubium, cum esset stricti iuris. Vel primo erat debitum vere: secundo non, sed credebatur*

ex stipulatu deberi: vt. j. tit. j. l. j. Non autem dicas in aliquo quod peterem act. reali: quia tunc aut essem dominus, & non usucapere: vt. s. eo. l. sequitur. §. lana. aut tradens, & non ego: nec tunc usucapere: cum is vt meam, non vt suam tradat: vt. s. de codic. ob cau. l. iij. §. subtilius. aut neutrius, & tunc idem: quia qui non

transfert dominium, cum est dominus, nec causam usucapendi parat, cum non est dominus: licet illa regula fallat. j. pro emp. l. ij. §. si a furioso. & de hoc dic vt supra titu. j. l. Pomponius. §. si liber & §. si iussu. Item secundum hoc non est contra. s. eo. l. cum solus. nam & ibi agebatur rei vindicatione, seu petitione hereditatis, quæ est in rem: nec causam habebat a tradente: hic personaliter. quæquæ possit dici quod ibi non impeditur alia usucapio nisi pro herede. Alij dicunt quod ibi loquitur in causa lucratiua: hic in non lucratiua: quod non placet, quia & hic forte causa lucratiua erat: puta ex causa legati. alij quod ibi speciale. quod non placet.

Traditio facta ab eo qui conuenitur actione personali, præstat iustam causam usucapendi. Bartolus.

Si mihi Titius, a quo fundum petere volebam, possessione cesserit: usucapionem causam iustam habeo. Sed & is a quo ex stipulatu fundum petere volebam: cedendo mihi possessione, si soluendi causa id fecerit, eo ipso efficiet vt fundum longo tempore capiam.

Per creditorem cui res traditur debitor usucapit. quæ usucapio interrumpitur si per creditorem possessio in alium transferatur. Bartolus.

Qui pignori rem dat: usucapit quamdiu res apud creditorem est. si creditor eius possessionem alij tradiderit, interpellabitur usucapio. & quantum ad usucapionem attinet, similis est ei qui quid deposuit, vel commodauit: quos palam est desinere usucapere, si commodata vel deposita res alij tradita fuerit ab eo qui commodatum vel depositum accepit. Planè si creditor nuda conuentione hypothecam contraxerit, usucapere debitor perseuerabit.

Rei propriæ non consistit pignus: & si tali creditori traditur, usucapio interrumpitur, siue sit tradita vere, siue fide. Bartolus.

Si rem tuam cum bona fide possiderem, pignori tibi de, ignoranti tuam esse, desino usucapere: quia non intellegitur quis suæ rei pignus contrahere. at si nuda conuentione pignus con-

traheretur. & de rebus eorum qui sub tutela vel cura sunt. l. si fundus. §. quamquam. & de success. edi. l. j. §. vnusquisque. **f** *Contraxerit. & sic apud debitorem res stetit.*
g *Perseuerabit. etiam si creditor alij tradat: quia nec potest. s. creditor transferre poss. cum non habeat.*
h *Desino usucapere. quia & possidere.*
i *Contrahere. vt supra eo. l. ei a quo. & infra de regu. iur. l. neque pignus. & aperit hanc rationem: quia per te volui possidere, sicut per creditorem cui pignus tradidissem. sed pignus nullum, possessio ergo nulla retinetur: plane amittere possessionem potui: quod nolui. Accursius.*

Lata an. vrb. 424. secundum quosdam. Legis verò Iulie tempus certum & posterius est.

A quo. personaliter obligato.

Apud creditorem est. vt & s. eo. l. serui nomine. Accursius.

Tradiderit. scilicet suo nomine: vt transferat possess. in accipientem; puta vendendo: secus si suo creditori obliget, & etiam tradat.

Usucapio. scilicet debitoris.

Et quantum. non ergo quo ad alia: & sic non quo ad pos. ergo iste scilicet debitor nullo modo possidet, licet fingatur quo ad usucapionem: sed comodator vel deponens bene possidet. s. depositi. l. licet. §. rei. Accursius.

Similis. s. debitor.

Accipit. vt & s. eod. l. iij. §. quod si seruus. Sed contra. s. tit. j. l. qui vnuerfas. §. fina. Solu.

Et ratio huic est, quia pignus & dominium non concurrunt. not. Spec. in tit. de cessione act. §. i. vers. i. sed quid si cess. si. & vers. sed pone, habeo. & in tit. de loca. §. 6. vers. 45.

a Videbitur. Not. eandem rationem ad oppositos casus. & sic est ar. contra. C. de consti. pec. l. fin. sed dic quod hic non desino possidere: sed superiori casu sic. Item ibi licet non de iure: de facto tamen contractum est pignus. & facit supra de pignora. actio. l. si rem alienam.

b Non subuertit. vt & si pra titu. j. l. si de eo. in princip. & l. rem qua. & l. si rem. sed nōne incidit in vitium furti? Respō. vtique, q̄a hoc fieret etiam si esset dominus rei subtracta: vt institut. de oblig. ex de. §. hi qui. cur ergo non interpellatur vsucapio? Respon. quia iam erat cōcepta: & ideo non interpellatur ex posteriori facto.

c Desinat. Ergo possidet.

d Obtinebitur. s. vt vsucapio non interrumpatur: cū hic qualitercunque teneatur debitor. Accursius.

e Eius. scilicet debitoris.

f Possidet enim hoc casu. vt. §. de pign. act. l. si pignus. Accursius.

g Liceat. i. vt sit in possessione. nam si precario rogaret vt possideret, & postea conduceret, vel econtra: per vltimum tollitur primū: vt. §. de adquir. poss. l. si quis ante.

S I seruus.] CASVS. Seruus tuus non habens liberā peculij administrationem, vendidit mihi rem peculiare, & tradidit, credens de tua voluntate hoc facere: & etiam ego emptor credebam. dicitur quod statim rē possum vsucapere. vel potes aliter ponere casum vt in glos. Fran. Accur.

h Si seruus. habens liberam administrationem peculij: vel expressam domini voluntatem: aliā re vitiosa facta non procederet vsucap. vt. C. quod cum eo. l. si liberam. & infra de diuer. præscrip. l. in vsu. §. sed si ante. & dicas quod res non erat peculij: sed forte seruus emerat à non domino: alioquin si esset de peculio, statim fieret emptoris: vt. d. l. si liberam. vel dic quod non habet liberam sed credit cum voluntate domini facere: & emptor credit idem: & sic non incidit res in vitium furti. aliā contra: vt. j. de furt. interdum. §. cum autem.

S I homo.] CASVS. Titius fecit testamentum, & in eo instituit me heredem, & Seio legauit vsufructu. serui. hic seruus postea subripitur. quæritur an possit vsucapi si aliquis emat eum à non domino: & distingue tria tempora. Primum ante apprehensam possess. serui per heredem vel fructuarium, & ante satisfationem à fructuario præstitam. & si hoc tempore subripiatur, non fit furtiuus, & vsucapi non poterit. Secundum tempus est postquam fructuarium satisfecit de custodia rei, & tunc si subripitur seruus, efficitur furtiuus, nec poterit vsucapi. & dic de hoc, vt in glos. Tertium tempus est postquam fructuarium apprehendit pos. serui naturalem & sic videtur habere ciuilem: & tunc si subripitur, efficitur furtiuus, & tam heres quàm fructuarium possunt agere furti. & sic seruus vsucapibilis non est. Franciscus.

i Si homo. seruus.

k Legatus erat. subaudi Titio.

l Non haberet. quia nunquam poss. habuit, vel quia non adiuit hereditatem: vel si adiuit, tamen non possedit, sed crimine expi. here. agere potest, vt infra de fur. l. hereditaria. & de crimi. expi.

here. l. ij. §. apparet. & §. de præscrip. ver. l. si gratuitam. §. fin.

m Agi potest. contra extraneum. secus si contra dominum, scilicet potest agi furti: vt supra eod. l. sequitur. §. si rem. sed vtunque istorum est falsum: nam domino subripiente, & extraneo opem præstante, agitur furti contra extraneum: & tamen res non est

furtiua. Item extraneo subripiente, & re mihi restituta desinit esse furtiua, & tamen furti actio durat: nec de hoc dubium est. dicas ergo verum quod Sabi. ait cū extraneus subripit, nec restituit. Azo.

n Quod sic accipiendum. vt possit agere furti fructuarium.

o vt. id est postquam. Accursius.

p Possit uti frui. sed quando potest? Respō. adita hereditate. & tūc cur magis agit quàm heres: nam & heredis interest ratione dominij? Respon. quod dicitur, vt possit, dictum fuit propter satisfationem de custodia rei & salute. nam antequam eam scilicet satisfationem præstet, frui non potest: vt supra de vsufr. leg. l. vxori. postea vero frui potest: & iam interest eius: & non solum ratione iuris, sed etiam custodiæ: quia

Quidā interpretatur insciente, id est sciencie. argu. legis Manilia.

† Bar. & etiā Bal. in. l. vitio C. de adqui. pos. & Alex. hic in apōst. ad Bar. re putat istum tex. singu. ad hoc quod vitia realia, vel quasi realia transeant ad quoscunque heredes, sed personalia, vt mala fides & similia non nisi in heredes vniuersales. qui tex tamē nihil ad hoc propositum facit. Bolo. cā causam.

xxxv. IULIANVS libro tertio ad Vrseium Ferocem.

S I homo.] cuius vsufructus legatus erat, ab herede nunquam possessus, subreptus fuisset: quæsitum est, quia heres furti actionem non haberet, an vsucapi possit. Sabinus respondit, nullam eius rei vsucapionem esse, cuius nomine furti agi posset: agere autem furti eum, qui frui deberet, posse. quod sic accipiendum est, vt fructuarium poterit uti frui. aliter enim homo in causa nō perduceretur. Sed si vtēti iam & fructi abductus homo fuerit: non solum ipse, sed etiam heres furti agere poterit.

xxxvi. GAIVS libro secundo Re-

rum cotidianarum siue aureorum.

P Otest pluribus modis accidere, vt quis rem alienam aliquo errore deceptus tanquam suam vendat fortē, aut donet, & ob id à bonæ fidei possessore res vsucapi possit: veluti si heres rem defuncto commodatam, aut locatam, vel apud eum depositam, existimans hereditariam esse,

minij nudi: aliter ratione seruitutis: vt infra de fur. l. his casibus. Nec obstat quod non possedit: quia & hoc aliā contingit ratione iuris: vt infra de fur. l. si si qui rem. in princip. & quod in principio dixit, non habet: dic ratione pleni dominij.

q Aliter enim. i. nisi dies cesserit, & satisfeciderit.

r Causa. scilicet furti.

s Ipse. gratia naturalis poss.

t Poterit. vt & infra de fur. inter omnes. §. si seruus. & est ratio: quia per fructuarium possidentem naturaliter heres possidet, & ciuilit. sed hoc quomodo, cum sibi tantum naturaliter fructuarium possidet: Dic ergo satis esse quod non possidet ab aliquo, et si non à se: secus si à nemine: vt infra si quis testa. li. esse ius. fue. l. j. §. Scæuola. & infra de fur. l. hereditaria. fructuarium tamē quia sua interest ratione iuris & custodiæ, agit etiam si à nemine possidebatur cum sibi fuerit subrepta. & fa. infra de vi & vi arma. l. iij. §. pe. & §. de vsufr. l. si fur.

u Poterit. subaudi, apprehensa sua poss. ciuili. Si autē vsufructuarium nō apprehenderet suam naturalem, nec heres suam ciuilem, agere non possent: vt in principi. legis.

P Otest.] CASVS. Aliquando euenit quod quis credit rem suam, iusto errore ductus, & eam tanquam suam vendit vel donat, cum in veritate sit aliena. & sic bonæ fi. posses. eam vsucapiet: vt puta si heres rem defuncto commodatam vel depositam, credens hereditariam, eam vendit vel donat: vel si quis credens se heredem, cum non sit, hereditariam rem vendit vel si quis habens vsufructum ancillæ, credit partem eius esse